

HINIL 1171

U H XXII

revistă
a
uniunii
scriitorilor

SUMAR

Pagina

DEMOSTENE BOTEZ	4	mă doare primăvara (postuma)
mi BOUREANU	5	demostene botez și „viața românească”
«ANICHIE OLTEANU	6	amintirea lui demostene botez
*«CEA MANCAȘ	8	un scriitor plurivalent
COLAE BREBAN	15	un fiu al lui laerte (<i>fragment de roman</i>)
«EL RĂU	62	versuri
		memorialistică
«QUE BRĂDISTEANU	67	ion barbu despre „uvedenrode”
		texte și documente
tdURDARIU	71	mihaii dragomirescu și „păcatele secolului”
E		
		scriitori și curente
m FELEA și	78	crearea partidului politic al clasei muncitoare
Î» NA NISTOR		din România și unele probleme ale artei și literaturii
		discuții
«CORS-RICARDOU- IOSEFFRE	88	Poziții și opoziții în problema romanului contemporan

cronica literară

- FLORIN MIHAILESCU 99 „contrapunct” de dimitru ghișă, < ,
despre psihologia succesului” de
PETRU POPESCU 106 „moartea unui contabil” de ion năstăsescu
EUGENIA TUDOR 110 „ore de dimineață” de platon pardău

actualitatea literară

- H. ZALIS 116 opțiunile romanului și realismul viziunii

cronica

- RADU BOUREANU 120 carol ardeleanu
RADU ALBALA 122 un viguros „anticalofil” grigore lecusieam»
PETRE DUMITRESCU 125 titina călugăru

note de lectură

M NIȚESCU : ștefan aug. doinaș : versuri - GABRIEL GAFITA : t moi!
„ipocrizia disperării” - BOGDAN ULMU : al. mirodan : teatru I
ANDREI ROMAN : matei călinescu : „umbre pe apă” - ANCA MIDII-
dana dumitriu : „masa zarafului” ; radu ciobanu : „zilele” - AL GRIRtuc
ol. claudian : „senin” - FLÖRENȚA ^ALBŪ : „cei” ; douăsprezece „luni” di
visului” - V. PORUMBACU. const. abăluță : „piatra si alte poezii”
T. STOICA : iv. martinovici : „ochii și florile” - PETRE GOT : i„ ghiu,”
„rătăcirea în lucruri” - D. M1TRANA : george sidorovici ; „oameni și
munți”

debuturi lirice

- ALEXANDRU LUNGU 139 în căutarea cuvintelor

miscellanea

Arghezi la „Universitas” (G. Stănescu) — Jurnalul lui Walter Scott (H. Siem-
hardt) - Misterioasa planetă a somnului (VI. B.) - îngeri și demoni
(Felicia Antip) - Un Burckhardt nou ? (V. Bunea) - Amurg și zori (a Curt*)
veche (Damian Necula) - Actualitatea lui Taine (I. Crefulescu) - Aspect*
serioase ale limbajului publicitar (A. Savu)- Arta nouă și psiholog»
(N. Steinhardt) — De vorbă cu portretele (Radu Ionescu) Jt?

revista revistelor - din țară -

„Viitorul social” 4/1972 (M. C. Demetrescu) - „Argeș” nr. 11, mm
(M. Nițescu) l»

revista revistelor - de peste hotare -

„Znamia” nr. 1/1973 (I. P.) - „Sinn und Form” nr. 12/ 1972 (Horia Stanca)
- „Europe” nov.-dec. 1972 (I. C.j

m m

demostene oote^

MA DOARE PRIMĂVARA

POSTUME

Mă doare *primăvara ca un vis*
Pe care eu *nu-l* pot cuprinde.

Mă doare *primăvara ca o floare*
Cu *zile* numărate și puține.

Mă doare că o știu înlănțuită
De-un *ciclu cosmic* fără de *cruțare*,
De-aceea *poate și mireasma ei*,
îmi pare prea puternică și funerara.

Mă doare *tinerescul ei* entuziasm,
Si *bratele-i* întinse în toți copacii
Spre soare, spre *lumină și spre cer*
Pe care nu *le poate stânge*, mc. atinge.

Mă doare *tensiunea-i* juvenilă
fn *colorate forme și iluzii*,
Frumosul după care toți *mtindem*
Mîini *ciunge și visări* meschine.

Mă doare *primăvara*, prin *tumultul*
Nestăpmit a-ntregului pamnt,
De-odată înflorit ca o gradina,

Mă doare că-mi măsoară fără mila
A mele visuri mici \$< ° . . . % . ' _
Nici cît un fluture, mc. *cît o floare*.
Imensitatea primăverii *creatoare*,
Mă *umilește*, ca pe-o *g/za*, și ma doar

radu boureanu

DEMOSTENE BOTEZ

51 «VIATA ROMÂNEASCA.

Literatura română, revista „Viața românească” înregistrează o pierdere sensibilă prin încetarea din viață a scriitorului Demostene Botez.

Autor al unui bogat număr de volume de poezie, proză, memorialistică, neîncetînd pînă în ultimele sale zile, pe care o grea suferință le-a chinuit, să slujească prin scrisul său spiritul noutății, creator al poporului, al patriei socialiste, Demostene Botez a fost un scriitor angajat.

Format în disciplina spirituală a „Vieții românești”, în aria de preocupări social-politice, artistice, generată de autoritatea critică, de gustul estetic al marelui critic G. Ibrăileanu, frecvențînd cenaclul prestigioasei publicații, a avut norocul să cunoască înaintași și colegi de generație, oameni plener dăruți, scriitori de seamă, caractere intransigente, conștiințe de formație umanistă, democratică.

Sub aceste impresii, sub constelația generației ieșene a pornit să-și definească, să-și construiască o personalitate în devenire, un ton propriu în literatură și o formație spiritual-politică de linie democratică.

Multe pagini ale „Adevărului literar” au găzduit acea cronică socială intitulată de poetul „Tristeților provinciale”, „Comedia umană”, împrumutînd celebrul titlu balzacian.

A colaborat la revista progresistă „Cuvîntul Liber”, și mai departe, în publicațiile cu caracter democrat, progresist, mai des după Eliberare.

Urmînd perioadei „Vieții românești” de sub directoratul criticului, eseistului, profesorului Mihail Ralea (1958-1964), care o căutat să ducă mai departe orientarea, direcționarea revistei în care el înțelesese fondatorul și mentorul ei criticul G. Ibrăileanu, Demostene Botez a continuat-o neabătîndu-se de la tot ce a însemnat rațiunea de a fi a vechii „Vieții românești”, obser-

vînd mai departe firul de legătură între ceea ce [n
dlție și modernitate, dar îmbogățind conținutul"j
fecund al marxism-leninismului, spre a obține o "hi"
cultură și artă corespunzătoare viziunii, ritmului, sco
reviste ce are de exprimat datele noi de cultură, de"
reflectare a societății noastre socialiste multilateral

Este emoționant pasajul din „Memoriile” în care De
Șofez povestește diversele faze prin care a trecut „Viața în
nească”, elanul conducerii și al redactorilor lovindu-se de «
tați financiare, de neînțelegerea oficială din'trecut*
tragi-comică a frământărilor care încercau să ducă la
rea unei societăți anonime „Viața românească”.

Demostene Botez a fost unul din ultimii martori ai vre I
de grandoare și de înfrîngeri ai vechii și glorioasei publicat
unde s-a format, care l-au ajutat să-și înscrie profilul pe fun
dalul literaturii române. îi datora mult acestei publicații, și a i "
țeles să-i rămînă un soldat dăruit pînă în ultima clipa' a vim
Noi, alți cei mai scăzuți în vîrstă cit și cei mai tineri di'ț
redacția de azi a „Vieții românești” am avut și vom avea în
Demostene Botez exemplul unei vieți de strădanie și de respect
pe altarul scrisului. Și acestea, pînă în clipa marelui anurg

ioanichie olteanu

AMINTIREA LUI DEMOSTENE BOTEZ

Cu poezia lui Demostene Botez m-am ^aîntîlnit la o vîrsto
cînd impresiile sînt profunde și de neșters. Numele acestu' scri
itor care a ilustrat în diverse domenii peste o jumătate de secol
din literatura română nu l-am putut despărți niciodată de cele
cîteva strofe ale contactului inițial, prevestind posibilitatea unui
cînfec nou ; „Cmta o caterincă în ocultul unei strade, / Onto o
caterincă un cîrvtec de demult ; / Erau un el acorduri de triste
serenade / Și fără voie parcă am stat ca să->l ascult...

Pentru copilul hrănit cu poezie de inspirație rurală, aceșw
versuri puteau însemna o culme a modernității. Bine înțeles, eie
au fost lăsate repede în urmă, sub acest aspect, de experiența

lecturi ; însăși imaginea poetului a devenit mai complexă, du-mi mai apropiată de realitate. In poezia dintre cele ;ăzboaie, Demostene Botez a fost un cîntăreț al dezrădăsi ol tristeților provinciale, al neliniștii și singurătății, al "s/un/ pentru destinele înfrînte. Vaga autoironie care-i uneori elanurile și care-l înrudea cu Topârceanu nu pînă acolo încît să-i altereze gravitatea profundă și înțiritatea elanului liric. Așa încît trecerea de la „Floarea f^jy/lj/ la „Floarea soarelui" s-a făcut firesc, spiritul echilj poetului, definit de la început printr-o orientare generalumanitară, găsind sensurile reevaluărilor necesare, care yu impus ca pe unul din cei mai activi cîntăreți ai realităților tsriemporane.

Timpu va opera desigur stratificările de rigoare, dar istoria mgoră, amendînd tributul plătit momentului și conjuncturii, nu jfputea trece peste contribuția însemnată a lui Demostene poetul și publicistul militant, animatorul neobosit, orga-Soruf plin de inițiative tinerești la vîrsta senectuții — în contourea vieții literare de după eliberare.

Cele cîteva scurte perioade în care am avut prilejul să jggz în apropierea lui — la „Tînărul scriitor", la „Viața Româ-gjOjcă" și Io Uniunea Scriitorilor - mi l-au relevat ca pe un om faogeneroasă înțelepciune, a cărui religie supremă era munca. fcj amintesc cu cîtă admirație îl privea - sînt mulți ani de 0X1 - pe Cezar Petrescu, prieten încă din anii uceniciei mol-jjmești, acum în luptă cu boala care avea să-l răpună, dar 4t\$tu'mdu-și ultima energie la masa de lucru, ca într-un fe> de f&ocare a sorții >' și-mi imaginam, în toamna și iarna trecută, d de dureroase trebuiau să fie acele luni de inactivitate im-pso unui spirit care nu cunoștea astîmpăr decît muncind.

Viata lui Demostene Botez poate fi considerată din acest pmd de vedere ca o lecție, ale cărei sensuri pot fi rodnice și kiiitor pentru revista la care a revenit în ultimii ani. Continuînd & fie într-adevăr vie și pătrunsă de spiritul contemporaneității a fi cele mai bune perioade ale ei, „Viața Românească" va magia în modul cel mai potrivit amintirea lui Demostene Botez, lUnînd fidelă spiritului de probitate și înaltă intelectualitate amarii generații pe care o reprezenta între noi.

mircea mancaș

'a

UN SCRITOR PLURIVALENT

Cu Demostene Botez nu a dispărut numai un *eximius* un *unm* dotat cu incontestabile calități morale și o uriașă forță de creație literară. A dispărut un autentic reprezentant al generației, «care s-a format în climatul idelor generoase ale socialtenHilul de ia începutul secolului și s-a afirmat ulterior în iureșul luptelor sociale și frământărilor înnoitoare din perioade dintre cele două războaie, aducându-și *intbuitiu* entuziast în epoca revoluționară o construcției socialismului. Temperament de o rară tenacitate în munca-i creatoare, talent plurivalent; poet liric, /prozator @pic, eseist, ziarist, prezent în problemele politice ca și în discuțiile teoretice ale artei și literaturii, memorialist atent și cu un rar simț de dozare a importanței evenimentelor trăite, îndrumător plin de optimism al tinerei generații de scriitori, peste tot spiritul său comprehensiv, emnamente deschis spre dăruire celor ce așteptau sprijinii) experienței și intuiției saile artistice, a fost prezent și activ în ai *mit* de jumătate de veac. De aceea psihologul încearcă o ireala dificultate în fixarea trăsăturilor sintetice ale portretului său moroi, iar istoricul literar va desprinde cu greu caracterul dominoM al operei sale, care irămine însă lifismul său pregnant și edificator.

Evident, tipul uman se conturează vizibil pe linia celei moi pure și concludente umanități. Noblețea profilului său de medalie, privirea @tară și senină, fără obscure rezerve de expresivitate, zîmbetul luminos, tonul biînd și nuanțat, accent^ gratului moldovenesc dădeau prestigiu și inspirau linonedere în *cm*-vingerife sate .redate ou o .mare sinceritate în descifrarea problemelor actualității.

Demostene Botez n-a fost un izolat, un singuratic prin temperament. O dovedesc marile sale prietenii : Stere, ¹⁸⁷⁸⁻¹ ^ j Ralea, pe oare le însoțea cu variate nuanțări - de ia «am-

entuziastă la afectivitatea caldă și devotată. Dar a trăit „în ultimele clipe sentimentul liniștrăinării de locul natal, al „ădăcinării” din peisajul rural, simplu își reconfortant, la „” obligase dorința de cultură și setea de cunoaștere a „” în anii copilăriei și ai adolescenței. „Simt un străin / Azi „uitat de mult părtimitul / Nici țarina nu mai știe / Sint ca „” ț.j. pădăie / Pe care-il poartă veșnic vântii” — suspină „” Cine a străbătut paginile „Memoriilor” scriitorului, în care descrie „universul imic” al copilăriei, înțelege aoea tristețe „duioasă „/însingurare”, pe care o re trăiește, evooînd o exis- „” tă umilă, dar plină de farmec misterios, cu micile ezitări în S vieții, trăită cu atâtea decenii în urmă. Căci poetul a rămas „” la adîncă maturitate un emotiv, permanent receptiv la suferințele «i bucuriile din afară, reflectînd cu o rară sensibili- „” tale propriile-i stări subiective, accentuate de o predispoziție introspectivă.

Primii pași, care au marcat independența relativă a scriito- „” rului de mai tîrziu, i-au reprezentat viața de internat în liceul ieșean cu aceeași denumire, în care se legau solidarități și „” prieteni durabile din experiența comună a psihologiei de ado- „” lescent. Liceul a fost - alături de „locul unde se recunoștea va- „” jorarea unor profesori erudiți : Petru Bogdan, M. Carp, Axinte frunză, August Saribam, I. I. Mironescu — prilejul descoperirii „” unui om, a cărui prietenie a constituit ipentru el un cult devotat „” și cursul întregii vieți : Mihail Ralea. în mijlocul unor oalegi și „” prieteni, printre care Cezar Petrescu, frații Al. O. și Ionel Teo- „” dooreanu (a căror atmosferă familială înlocuia ou prisosință rigi- „” ditatea vieții de internat), Al. Al. Philippide, - Demostene Botez a început să-și descopere talentul literar, publicînd prima sa „” fexie în revista „Arhiva” (1911) și contin’uîndu-și sporadic cola- „” borarea la „Flacăra”, „Convorbiri literare”, „Facla” și în fine „” ia „Viața Românească”.

întîlnirea lui Demostene Botez, în 1912, cu cercul presti- „” șios al reviste ieșene, căreia i-a rămas credincios toată viața „” -cu toată obligația morală de a colabora și ila aite reviste pro- „” gresiste dintre cele două războaie : Cuvîntul liber, Avîntul, Cro- „” nica, Arena, Lumea, Bilete de papagali, - a constituit princi- „” pului eveniment cultural din existența tinărului scriitor. Aici a „” cunoscut el personaliități reprezentative în cultura și în viața „” socială a epocii, ca C. Stere și G. Ibrăileanu, intelectuali re- „” marcabili în afirmarea lor profesională : M. Carp, Ioan și Con- „” stantin Botez, Octav Botez, precum și talente originale de lite- „” rați ca : D. D. Pătrășcanu, Jean Bart, Calistrat Hogaș, I. I. Mu’ro- „” J&cu, iar ceva mai tîrziu puternica „” personalitate a lui M. „” «doveanu. Și tot aci a înțeles pasiunea pentru creația și în- „” wmanea literaturii în invunca ascetică a lui Ibrăileanu, oare a

făcut din publicația ieșeană o „școală de educație de umanitate și civilizație” și „a pus ipoteza mteW^” * * * * * culturii sale pe manifestările literare și culturale al? de veac (*Memorii*, I, p. 388). În atmosfera sobră și de discuții din cenaclu, în care criticul își împartă vingerile cu acea forță a combustiei interioare ce teriza și ou puternica, precisa intuiție a valorilor literare men, s-a revelat talentul unui M. Codreanu, Jean Bart format poezi și prozatori ca G. Topârceanu, iahei și A / ' A ' Teodoreanu, G. Bărgăuanu, Otilia Cazforw și - mai mare măsură - Demostene Botez, prezent în rna^t/w!! domeniile creației literare.

•Momentul, oare a consacrat afirmarea lui Demostene Ba* în poezie a fost apariția plachetei de versuri „Munții” m191/ (anul păcii impuse de efemerii învingători prin pateadela Buf tea) - un ciclu de opt poeme ce expniimou sentimentul duren" generale în fața pierderii ouilmibr carpatine - adevărate efe gii funebre” cum le-a numit Ibrăiloanu, încununat ulterior de un premiu academic.

Liric prin excelență, poetul va publica curma două volume de poezii, care vor contribui în largă măsură la definirea per> sanalității lui literare : „Floarea pământului” (1920) și „Povestea omului” (1923), continuându-și apoi activitatea cu poemele „Zilele vieții” (1927), cu versurile semnificativ intitulate „Cuvinte de dincolo” (1934), „Pământ și am” (1942) și în fine : „Floarea soarelui” (1953), care va marca un reviriment în inspirația sa, o înnoire și o optică distinctă, „Carnet” (1961), „Oglinzi” (1963) ș.a. Asemenea lui Goga, Goșbuc sau St. O. Iosif, lui Pușkin sau Baudelaire, poetul a apărut de la început ca artist deplin for> mat, cu reale calități de compoziție și expresie, cu preferinșs și afinități pentru o anumită tematică, în genere wșor depressive. Pentru epoca în oare se afirmă, - bruscată de variate tendințe „moderniste” - , el reprezintă, în același timp, respec> tul! față de tradiția poetică ca și grija pentru formele înnoitoare în artă, realizând o poezie autentică, cu reală putere de emoti> vitate, cu un farmec de „neliniște echilibrată” (Al. Philippide, Considerații confortabi'e, 1970, p. 285). De fapt, în .poezia lui Demostene Botez din această perioadă se constată o oscilație permanentă, o „dualitate” cam,pensatoare între lumină și în> tunic, vitalitate și descompunere. Versurile de introducere din volumul „Floarea pământului” exprimă o „deschidere” ispre senin și plenitudine vitală, o sensibilitate cuceritoare realizată în ima> ginea poetică : „Din .soare / Ca ipe gura unei amfore .prea plina j Răsturnată / De pe-iun umăr de virgină / Dimineața / Teama din belșug lumină / Peste valea toată” (Dimineață). Oar, în con> trast cu acestea, se întâlnesc poezii ce exiprimă stări afective

aducând ecouri din subconștient, prezența întinericului "j. care autorul încearcă o atitudine de uimire, cătrtind imăă l' 'redarea lor cu claritate în imaginea poetică. lbrăi-recunosoind forța de concentrare a poetului asupra pro-". juiffet, formula totuși în această direcție speranța că tene Botez va putea ieși mai des din el-însuși", căci „ego-
* - „... delimitare" (*Scriitori și curente*, Edit. Viața Ramâ-PZrf. d. H- 1930, p. 201). „Luxurianta eflorescentă" de sen-
^finterne („Somnul"), oa și „halucinația organică" („Intune-
^lonegăt&sc acel sentiment de dezagregare psihică, care va
^L\m poezia sa din acest moment, dar poetul în :mod con-
i. dificila sarcina de a clarifica 'umbrele suboonștien
... întunecat.

Demostene Botez a fost considerat în această etapă — și sa fără motiv - poet al „spleen"ului și >a\ „tristeților provin-
Tj. .i| descompunerii universale și stagnării elementelor
'gl cîntă .resemnat „tristețile atavice" („Tristeți bolnave de
«jL^ă, / Cu valsuri vechi și anodine, / Tristeți și moaște de
JLte / Ce veac v-a îngropat în mine ?"), „Duminici lungi, du-
mici întristate", în oare „apasă grea tăcerea peste case", re-
I\$\$id atmosfera bacoviană a claustrării. Cu o stranie exas-
«jKire, el simte imobilitatea în jur, asemeni lunui proces de ge-
Oaiă putrefacție : „Și putrezim parcă-ntreg pămîntul... ' / Și
«rtutindenii oa-ntr-un țintirim, / Mai goi de visuri, / Mai săraci
& viață, / În mormîntați în toamnă și în ceață / Putrezim"

La o privire 'mai atentă, poetul își trăiește aci în versuri Ușurătatea, care a fost întotdeauna prilej de inspirație și uneori kmeditație tristă și apăsătoare, cu «nuanță social-filozofică d Gr. Alexandrescu, pesimistă și dureroasă la Eminescu, tra-
jță și 'sfișietoare la Arghezi. La Demostene Botez — remarca șorțme poetului Philippide — .singurătatea e înfățișată cu un jm de mărturisire sinceră, «nepregătită, neprefăăută de nici un iqndient estetic, dar -au un fior poetic, profund și durabil" |M., p. 288) Iată un exemplu : „*Parc-am rămas eu singur pe
; / în cer ca-ntr-o clopotniță «uitată / E-un «clopot greu
area iilitat să «bată, / Cu funia purtată-n «nori d«e vînt... Și
ppi mei răsună după «mine, / Ca niște bulgări care nu ne-
\$ng / Răsună tot în jur prelung, / Tot golu-n care nimeni «nu
"și vine". Și «ce misterios ecou din îndepărtate a«dîncuri stră-
zi în peisajul rustic din poezia „Sară țirzie", în care timidă
Kore lirică aduce un subțire fior de melancolie („Zarea se
Slosă, se închide ; / Sapă cineva aaîncuri mute / Și departe,
«Șo deailuri desfăcute, / Zările se termină, livide... Vînt >ușor
t**epîn-ila «mine... Stuful aspru, clă'tinat de valuri, / Mi-amin-
foșnete de baluri, Si de-atunci... aînd am vorbit cu tine").*

Demostene Botez e fără îndoială un inoamna_+|^ "tor de imagini", frumoase, variate, sugestive - ceea "Pi-pe lbrăileamu să afirme că poetul are „sinceritate“ t ***** căci ila el expresia nu e um act de selecție conștient- ,m.e|.sensibilității, ci se desprinde direct și simultan din r ^ discreție sugerează el actul consumat dl iubirii l ? %- alb de perne troienit / Ca încrustat în sinuri de f p_a*_u' Ca-ntr-un ghețar în care-ai fi topit / Cu trupul m ^ ' S t / dimprejur, / A imai rămas fluidul tou contur / l t c m . 9 n w ț a patul răscolit" (*Interior*). ' ' ? o r . . P o t în

Deși ar putea părea paradoxali pentru iun poet dom in 4 însingurare, totuși, în contrast cu versurile ce oficiază Hi tristeții, deprimării, singurătății și distrugerii, l. Oem t Botez e prezent și celălalt poli all tematicii și sensibilității DO « lui : admirația pentru frumusețile naturii, încântarea in f s ei, exprimarea pasiunii erotice și a iubirii umane. Toml dfe poezia „Dimineață” se întâlnește și în alte ocazii și va cădT o valoare deosebită în creația ulterioară a poetului. Pastetul ce redau - colorat și intens - „comunitatea” lui ou natura { De la țară”, „Auroră”, „După ploaie”, „Pescari”, „fo .pădure' „Amurg de seară”), în care aceasta îi devine un confident discret, nu ating desigur acea intensă chemare macedonscionă la viață și iubire din „Noapte de mai”. Nostalgia deștelenirii revine - ca la O. Goga - în accente și culori asemănătoare, poate mai dieorativ : „De ce nu 'm-ați lăsat la miine-n soi ț Printre livezi ou nuci bătrâni / Prin țarini țăcânite de fințni V („Nostalgie”). Permanent va stărui regretul față de implacabila curs al vieții, al timpului, al tinereții („Focurile tinereții”): „De unde s-au aprins și ce ardea / Cu-atîta bucurie jucăușă ? / Eu nu știam că-mi arde viața mea / Și n-am văzut că jos era cenușă !”). Dar în peisajul natural, amorul nostalgiei și al singurătății se diluează, lăsînd poetului clipe de satisfacție simplă și robustă : „Prin sufletu-imi ca zarea transparent / Și-in dimineața limpede și rece / Prin mine ca printr-un izvor de munte / Lumina firul luciului și-l petrece” (Rustică). Reconfortant e sentimentul naturii, ca o compensație, un complement al vieții care uzează și golește sufletul poetului de inițiala bogăție de stări fruste și ignorate. E poate un corespondent al acelei inedite formule a lui Alain care definea peisajul ca i/un etal d'âme”, domeniu în care omul mu-și pierde ființa printr-o tolo contopire, ci își găsește un refugiu odihnitor și reconfortant O\$ altfel, starea de vitalitate poetul o sugerează prin comparație cu natura „vie” : „În mine totu-i viu și tulburat / Sint ca pămîntul și ca pinii / În zi de primăvară” (Așteptare). ^

Evoluția lui Demostene Botez către „lirica_socială se gre-fează pe orientarea democratică a poetului, începînd cu mo-

, |...;ntuă>rii luptei proletariatului, cu afirmarea presei de
 . . . inist-revoluționară și continuând cu transformarea
 ffffstă, țării în ultimele decenii. Poetul, care marcase deja
 • *Offi flpg*-în unele versuri (*In mină*: „Din fundul pământu-
 ^Tr'ebue să se audă clocot fierbinte. / De aceea poate
 ^'. mai vorbim prin cuvinte /. Să lucrăm repede-n tunel. /
 Jj'. „a ieșim undeva-ntr-o lume mai bună" — *Versuri alese*,
 SA 1966) va adopta o poziție militantă, de totală adeziune
 Stico-morală la noua etapă a istoriei noastre contemporane.
 ffLea .chinuitoare din „Floarea pământului" lasă loc noii
 i •• ni a poetului, prezentă încă din primul volum intitulat :
 luarea soarelui" (1953), continuând apoi cu „Oameni în lu-
 2(1957), „Prin ani" (1958), „Carnet" (1961) și „Oglinzi" (1963).

Nu există aspect al muncii constructive, care înalță viața
 «Miii contemporan și care să nu-și găsească expresia în
 ' viu și elocvent schițat în ultimele volume („Carnet",
 Colnzi"). înaintarea spontană în fața vieții noi (*Primăvara*
 O\$ se dublează de acea stranie înfiorare din *Metamorfoză*,
 | se exprimă ecoul însuși al amintirilor în gândirea nouă („Din
 1 jatorări prelungi și fumurii / Aud refrene vagi de simfonii /
 I aprind accente dureroase-n ele / Și strigăte stridente de-ale
 l / k / Prin nu știu ce metamorfoză rară / Ascult mereu în
 Secae seară / Transfigurarea asta muzicală / Din neștiuta
 j'ne ireală"). Imaginile noii realități sînt prezentate poetic în
 gîrast cu amintirea trecutului (*Oaspeți la lași*) sau în extazul
 Hurii exprimate ou spontaneitate : „Tot cîmpul pare-acum
 1 n șantier, / Și ca pe-un grafic înălțat pe cer / O zi de mun-
 ț jen planul cincinal" (*Grafic*). In contextul afirmării noii energii
 i «otoare, a concepției înnoitoare și experienței revoluționare,
 | poel subliniază revirimentul energetic spiritual, „renașterea"
 lomului, altădată sfîșiat în nesfîrșita-i desperare : „Trăiesc și
 șădo nouă primăvară" — mărturisește el într-o spontană uimire
 Jstruziastă și satisfacția de a fi ucis stihiile din trecut, haluci-
 lvite în iminența lor apusă, îl fac să aducă o ofrandă simbo-
 î Vode mulțumire „omului", „oricui".

} Aria afirmării lui Demostene Botez ca prozator de variată
 jematică și preocupări literare, este întinsă, bogată și sur-
 •jpe prin inepuizabila forță de creație a autorului. Tnaducă-
 * t'din literaturile rusă și chineză, în colaborare cu unii specia-
 ' & ai limbilor respective — el a alcătuit acele „antologii" (a
 |poetilor decembriști" 1951, sau a „poeziei chineze clasice" —
 t: \$63) de real interes pentru publicul românesc, a tradus frag-
 :«nte din opera lui Dostoievski (*Opere, I*), „Viața lui Qim
 ișnighin" de M. Gorki ; a transpus în limba română : „Norii"
 Mristofan (1955) și „Versurile" lui B. Brecht (1964) și a
 l'TO in formă literară incomparabilă operele unor scriitori

francezi - ele la Moliere la Jyles Renard si FI Larbaud și Ravimond Radiguet.

Prozator original, care se impune prin simțul analitic al mediului și psihologiei umane, Demostene a scris un prim volum de „nuvele” în 1928 și a scris „Noapte luminată” (1962). În citatul volum al lui ATP („Noaptea luminată”) autorul amintește (p. 289) de schitele grupate („Dumnezeu”) și de o nuvelă intitulată „Visul” care vada unui rar spirit de analiză psihologică, în reiat fapt ciudat (amorirea eroului în momentul în care se apropie de moarte). De altfel sondajul psihologic străin prozatorului, căci în romanul „Ghiocul” (1931) lecția lui se îndreaptă către stările subconștiente poate (ca Cezar Petrescu în „Simfonia fantastică”) psihanalizei lui Freud în literatură. Alte romane („Un cer” (1937) și „Oameni de lut” (1947) nu mai vorbesc aceeași măsură problematică psihologică, dar romin mărturi despre preocupările constante ale scriitorului în cel mai recent gen literar contemporan. Dacă la acestea se adaugă „memorialele” de călătorie („în căutarea mea” - 1933, „Curcubeu peste Dunăre” - (1956) și inegalabilul volum de „Memorii” (1971), în care scriitorul descrie întreaga viață culturală a țării din preajma primului război mondial până la cel de al IV-lea deceniu, evocând marile figuri din cercul revistei „Viața Românească”, pe tinerii (pe atunci) scriitori maeștrii baroului și profesori ai Facultății juridice, ne dă seama de amploarea cunoștințelor, experienței sale de viață. În volume compacte, Demostene Botez a făcut să apară o serie din articolele sale („Scriitor, carte, cetitor” - 1961, „Documente” - 1964, „Chipuri și măști” - 1965, „În fața timpului” - 1970) - toate constituind mărturii ale timpului, ideilor, sensibilității umaniste și ideologiei democratice ale poetului; la care vom adăuga și acele seziante „documente”, publicate în „Adevărul literar și artistic”, redactate cu sarcasm și umor, care va alimenta volumul „Comedia umană” (1940).

Fără îndoială, opera literară și comentariul politic al scrierilor lui Demostene Botez implică o cercetare incomparabil mai întinsă, cu o precisă adresă la fiecare domeniu, gen literar și experiență poetică realizată. Distanța, pe care timpul - supremul arbitru - o va așeza între momentul apariției și momentul spirit umanist, înaintat, linie prin excelență și (patriot lucid, care a știut să estompeze culorile prea vii, accentele «prea tari ale realității, pentru a o converti în imagini poetice - și momentul deplinei valorificări obiective, va contribui la consacramentul autenticei forțe creatoare și a neobositului luptător pe idealurile democrației, care a fost Demostene Botez.

A NOUA, REPETA EA, RIZIND, PRIVINDU-L CU O VESELĂ
 îngăduință, cu o răutăcioasă maternitate, apoi fugi și se
 urcă într-un troleibuz care aștepta în stație.
 El își cumpără un bilet, cum hotărîse, intră într-o cofe-
 tărie și conform obiceiului său, după o îndelungă contemplare
 a vîrurilor de prăjituri expuse, ceru niște bomboane și biscuiți
 și astfel înarmat, intră în sala cinematografului. Se așeză un-
 de la stînga, privi cu indiferență pe cei cu care
 se împănă să stea atît de aproape două ore și, foarte mulțumit de
 sine însuși, băgă o bomboană în gură. Văzu jurnalul, se ridică de
 pe scaun și cînd diverși își căutau un loc pe rîndul său și, ale-
 gurî, luă o bomboană, se pregăti pentru vizionarea filmului.
 Tîrziu și cinematograful erau pentru copilăria sa minuni ale
 civilizației, o artă șovăielnică sau o tehnicitate misterioasă și,

nicolae b r e b a n

" UN FIU AL LUJ LAERTE"*

ciudat, omul matur care devenise el, păstrase, cu efort, e ade-
 jorat, emoția aceea apărută cu decenii în urmă, așa cum, în
 zilele noastre se vinde aerul marin în conserve. Refuza, pe cît
 posibil, să vadă un film la televizor și una din motivele antipa-
 tiei sale față de „micul ecran” era tocmai furtul misterului sălii
 de cinematograf, sala aceea mărunță, joasă, de provincie, sau
 de periferie, cu plafonul balconului tapetat cu vitroure lumi-
 nate anemic, unde se puteau desluși în acordurile unui disc
 uzat, o dansatoare tahitiană, cu o tamburină, un arlechin, un
 domn cu cilindru, frac și baston, eternii derbedei
 Smarți de primele rînduri, cu amantele lor și cornetele de se-
 aînțe, bătrînii domni singuratici, suferinzi, un soldat ciudat,
 alături în permisie, cîte o pereche somnoroasă, și el însuși.

Era o comedie sovietică, de dinainte de război, cu eternele
 personaje, un contabil care face duș, cîntînd o arie veselă,
 Jiva studenți ce locuiesc într-un cămin foarte luxos, îmbrăcați
 ca întîrziere, adorabil însă) în pantalonii aceia largi, fetele
 «fustele midi și pe cap cu caschetele apărute imediat după
 pînă război, cu rachetele ovale de tenis, două secvențe de
 W pentru femeie, mult romantism sexual, eroul principal,
 and e trist, echipa sa se descurcă prost iar cînd se conciliază

5 » fragment din romanul „Îngerul de ghips”, în pregătire la „Cartea
 , Gonească”.

cu iubita sa, marchează nenumărate goluri în poarta adverse, care poartă numele de „Bizonii negri” și .î. . . . *'P«r combinație teutonico-capitalistă. Minda revăzu fi|...| ” cere, îl plăcu de data aceasta chiar mai mult decât cu ^ » zeci de ani înainte, prețuia mai mult acum naivitatea ca A ° rea reală, ce traversa întreaga acțiune. Și oînd te a^d • la data filmării acestei pelicule, rise el și-și aminti de r cel Groaznic” turnat în plin război, în zilele Stalingraduluf

Spre jumătatea filmului simți un fel de nemulțumire fel de indispoziție fizică și, la început, i se păru că e o sj_ *” stare de plictiseală, o clipă vru să cedeze, impulsului de părăsi sala, dar rezistă și în curînd își dădu seama că ceea ce simțea, ușoara fierbințeală și lumezirea palmelor, na avea mc^ o legătură cu ceea ce vedea în fața ochilor. Cînd ieși, se in' serase deja și aerul curat îl învioră. Apoi, ușoara dar' persistenta frisonare reveni. Simțea uscăciune în gît, temperatura î se ridicase precis cu cîteva linii, picioarele îi amortiseră. Să •mă duc acasă, să fac o baie fierbinte l, fu primul său impuls, temîndu-se de o gripă dar i se făcu silă de acest salt bărbătesc pînă în cada sa de acasă și întreg ritualul căruia trebuia' să-și supună corpul și nu luă nici o hotărîre. Continuă să meargă pe Șoseaua Ștefan cel Mare și mergea în direcția Circului. Febra bîzîia în el, și, după prima și grețoasa alarmă, spiritul i se adapta noii „realități” și trăgea acum toate foloasele din sta-rea mai lentă, descompusă, de trăire, parcă trotuarul oocfj destul de populat la ora aceea se aplecase ușor și el nu trebuia să facă decît gestul formal de a ridica pantofii ca sa alunece, plutea într-o limfă mai largă, a nopții aceleia de septembrie, Puk îl sprijinea de subțiori, Rascolnicov îl tira Sin, muzical, spre Neva. Trecu pe lingă un birt uncie se bea «ț picioare, în prima sală și, după ce îl depășise, Minda se în- toarse și urcă cele două trepte de piatră, pătrunzînd în mica sală. Ceru o vodcă mare și se așeză la una din polițele prinse în perete, cu spatele la un grup de consumatori în mij-locul cărora se afla și un cîine.

Era ridicol să se suspecteze de febră, de stare pregripdlă» formulă el, după ce bău lichidul acela cu care nu era de loc obișnuit, pe care nu-l poftea de loc și care îi dădu un fel de curaj, îi era pur și simplu frică. Frică?! De ce? L Ei, de ce, hi, hi! Frică de un simplu telefon? 1 Da... dar după .telefon» Hai? Ei bine (și el mai trase o dușcă)... după telefon, vo cumpăra o cutie de bomboane de ciocolată... Da !,.. 0 stîca de șampanie și va urca! Va urca, va urca, pe scări, bineînțeles, refuzînd, disprețuind liftul, va ajunge, va tuși ușor, va duce instinctiv mîna la nodul de la cravată, un gest pe care nu-

suferi și va suna. Ei, ce putea fi mai plăcut, ce perspec
y> put^a fi mai plăcută decât cea care-l aștepta în acea
el, un burlac ,un monogam convins, decât o femeiuș-
^îmbrăcată într-un taior pastel, bine pensat pe corpulețul ei
îirduliu care ascundea, ca o cutie, atâtea ,hi, hi, nu-i așa,
Sj, inexprimabile L. Pur și simplu inexprimabile, pe care,
*uj. . vrea să le... pe care, cu siguranță, mulți dintre măgarii
uL care umblă pe stradă, în sus și în jos, sau... Minda simți
Ssc un fior de frig la spate și, ridicol, se întoarse reflex, să
dacă nu sta cumva în curent. Nu era însă nici un fel
Ocurent, se putea spune dimpotrivă : în săliță domnea un
*.,tătut, saturat de fum de țigară, de transpirație umană, de
5 jlav, igrasios. Perfect ! făcu doctorul, și-și frecă cu ener-
6 miinile, cu atîta secretă automulțumire încît, o clipă, ră-
Jig.i însuși cu gura căscată : de ce se bucura astfel ? !
Gm de ce ? De perspectiva galantă care îl aștepta ? va
y zică, să recapituleze : o cutie de bomboane... de unde
locu le cumpără ? ! Aha, da, fixase locul L O șampanie,
lg același loc sau alături, de la restaurant dacă fetele alea
* mai aveau, apoi scările, cravata în fața ușii indiferente
ji soneria. Nu trebuia să se abată cu un milimetru de la
ignul său, dacă voia să meargă totul ca pe... apoi, înăuntru,
udea el ! Ar fi fost prostește să schițeze acum un plan și
jntu înăuntru. Totul depindea de inspirația momentană și
foi, cu experiența sa ! Nu avea decât să se lase în voia
^erienței sale, orice calcul, cît de mărunț, de bine ascuns,
«fi putut deveni suspect.

Un val de căldură îl inundă, o scurtă panică internă îi
litură viscerele și Minda aruncă o privire rătăcită în jur, de
urcă cineva l-ar fi putut ajuta ! Bah ! Mai trase o dușcă și
tancul său, neobișnuit cu acest tip de băutură necruță-
«Kfii se contractă și o clipă simți gustul vomei în gură.

î, să aplicăm leacul paradoxali : ficatul se vindecă cu ficat,
Motul bolnav cu rinichi, *similia similibus curantur* și vodca ou
«sică! Bău încă odată, vidind paharul și, fără întîrziere se
dreptă spre bar și mai luă unul. Pe acesta va trebui să-l

fm mai gînditor, se hotărî el, altfel, neobișnuit cum sînt cu
Șifctora, s-ar putea să clachez ! Ce-or să zică cei din jurul
iW, și Minda se întoarse pe jumătate, urmărind cîteva clipe
T ce se petreceau în grupul care avea în mijloc dinele.

14 ce se așeză o femeie tînără și murdară, cu o sacoșă și,
*P el se așeză o femeie tînără și murdară, cu o sacoșă și,
**t. sosi bărbatul ei sau amantul ei, cu două pahare de

***. Băură amîndoi schimbînd o privire fără să-și spună o
Vm, apoi, pe.rînd, îl priviră pe el. Minda își bombă pieptul
ŷ strînse buzele, era o atitudine care îl avantaja. Clinele

din grupul vecin veni la picioarele femeii și ea îl
 Apoi îi șopti ceva la ureche bărbatului cu care era
 din cap și abia atunci observă doctorul că acesta e
 bierit. Și încă o barbă de câteva zile, neagră, murdar
 riseră ambii, de ciine, probabil, de ceea ce spusese ea
 după ce riseră, se uită și el în jos la ciine. Minda nr
 spre animal, împreună cu cei doi, dînele însă se uita
 ceilalți, mai ales spre bărbatul neras. El zîmbi, av
 frumoși, albi, puternici, mai frumoși ca ai lui Minda
 adresîndu-se probabil femeii : - Pentru mine ea
 inexistentă ! Apoi băură, ambii, în același timp, f.g
 mai privească, de astă dată. Doctorul fu tentat să
 el o dușcă dar se stăpîni : - Alcoolul, în cantități
 nu îi făcea bine !

Al doilea val de căldură înecăcioasă, asfixiantă, îl inundă
 o alarmă surdă călători scurt, zigzagat prin cutia trupului să
 ca un fulger ce caută pămîntul. De data aceasta rezistă te
 tației de a bea. Ținea paharul strîns, cu mîna stingă și p
 ușor într-o parte și în jos, unde fusese dînele, zîmbind de
 parcă și-ar fi amintit ceva agreabil. Totodată se apleca cu
 ochii holbați asupra cutremurului din lăuntru său, asupra caza
 nului uriaș de tuci crăpat în care fierbeau sila și spaima. Ar
 fi făcut orice, ar fi dat oricît, să nu trebuiască să dea acel
 telefon nevinovat, să nu se afle în perspectiva acelei seri
 galante. Silueta durdulie a Miei Fabian devenea colosală, fața
 ei botoasă și veselă, malițioasă, prindea proporțiile unui bloc,
 ale unui siloz, cit zece etaje, sub sprâncenele ei se aduna praful,
 noroiul tăiat de roțile căruțelor se aduna la colțurile buzelor
 ei, pe nările ei late, porii se deschiseseră imens, ca niște gropi
 vulcanice, de gîtul ei ridat se prinseseră sute de lilieci. Și el
 stătea în fața capului ei colosal, ce-i zîmbea, în marmoră, pri
 vind în sus, cu inima-i bătînd în piept, cu coastele subțiate,
 puberale, naive, cu palma dreaptă ridicată la piept, uitata
 acolo, cu ochii puțin îngustați, încercînd parcă să înțeleagă
 ce se întîmpla acolo sus, de ce fusese chiar el ales, pentru a
 fi asvîrlit în gura aceea cărnoasă, zîmbitoare, fixat pe masa
 aceea uriașă de piatră, aflată la o atît de mare înălțime, dea
 supra orașelor care se mișcau, jos de tot, văzute ca printr-o
 luptă de apă, acolo, în prăpăstiile acelea senine, unde se zărește
 o bisericuță și câteva mărunte animale, un petec de iarbă verde,
 neverosimil, totul respirînd atît de senin și de blînd-seducator
 acolo deasupra acelor vîrfuri tăioase, de sticlă și gheață, plutînd
 în înălțimea la care amețește vulturul.

încet, încet, viscerele sale morale se calmară, de dațo
 aceasta nu perfect. Ceva surd, uruitor rămase, așa cum se za

coada unui șobolan ascuns sub o mobilă. Palma sa stângă.
^spată în J... P... arului se relaxa, cu un scîncet pe care-l
^doar cîinele și Minda ridică lichidul și bău. Acum, comic.
tu prima oară, băutura nu-i mai produse greață. O ușoară
P^ra binefăcătoare înainta de-a lungul traiectului digestiv și
°f urmări, ca un scafandru, cum lunecă în labirinturile sale,
f °lnate difuz, ca peșterile. Acum, mai relaxat se gîndi din nou
ta ea 1° Fabian și-și surprinse « n sentiment de admirație față de
1 însuși, față de performanțele sale, de victoriile sale, pe care
f trăise' singuratec, față de eroismul său solitar, bărbătesc și
i ales solitar, solitar, bărbătesc, bărbătesc... li privi pe cei
Ani de lîngă el, perechea aceea murdară, tînăra (ea scosese
..coșa ei acum un pachet cu salam și niște felii de piine,
jaduse, fără o vorbă, o solniță de undeva și amîndoi mîncau
.lj fyinda i se făcu foame, ca în copilărie cînd aveau cite un
JunOlor cu ziua și urmărea cum, trîntit pe jos în paisele din
, ura> lîngă uriașa batoză de treierat, își liorpăia ciorba sa de
fasole) ii privi cu mîndrie, bombîndu-și pieptul, încercînd să le
atragă într-un fel atenția asupra siluetei sale nobile, asupra
curajului său. Ea întindea mîna în pachetul cu hîrtie albă,
pătată de grăsime, lua o felie de salam și, cu dosul mîinii
împătura hîrtia la loc, întingea salamul în sare și îl băga în
gură, el făcea la fel, întindea mîna stîngă, strecurînd degetele
sub Wrția ce se mișca ușor, ca .bătută de un vînt ce zbură peste
polița aceea de lemn, lua o felie ce se agăța în mațul în care
1 ea învelită, o băga în sare și-apoi în gură și doctorul le urma-
rea expresia feței cînd gura se deschidea ca să primească felia
! ie came, era ceva atît de curat, de total, de unitar, și el
l își aminti de expresia feței celui care aștepta să i se arunce,
l sa prindă, o cheie ce cade de undeva, de sus, a tînărului acela
i im barca legănătoare, crispat asupra mișcării pe care o face
' logodnica sa în timp ce se desprinde de pe scîndurile debar-
caderului, ridică piciorul stîng, desvelind coapsa, plutind o
fracțiune deasupra apei, între mal și barcă, încrezîndu-se în
, luntea aceea instabilă, în derbedeul care o asista flegmatic,
indiferent, încrezîndu-se în protecția celui din barcă, și numai
el știa cît era de neputincios, deși tot trupul i se suise acum
în privire, gura era ușor întredeschisă, pasionată, uitată astfel,
ncă o clipă și saliva i s-ar fi prelins pe bărbie, ca în somn și
Mnda tresări, dinții se loviră sec și el își șterse bărbia.

Era aproape beat, bine amețit și două lucruri îl linișteau
«am : faptul că era astfel și că se afla acolo, în sălița birtului.
-Cît timp mă află aici, gîndi el înfrigorat, nu mi se poate întîm-
-pă nimic ! E doar foarte firesc ca cineva, să zicem, în drumul
*fi să se oprească și să intre într-un birt din asta, de trecere»

unde se bea în picioare, la botul calului, și să tracă vodcă. Faptul că el nu făcuse asta niciodată pînă acu^o plică nimic, dimpotrivă ! Ceea ce făcea era un lucru t[!] nic, nu-i așa, conform legilor, putea să mai ia o porți^o bea, putea să iasă în clipa aceea din birt, coborînd cel[^] trepte, continuîndu-și drumul, apoi, după cîteva pasi^o zece-douăzeci de metri să zicem, pe furiș (dar nimic în nea sa nu trebuia să lase să se vadă asta) ar fi putut^o toarcă, să urce exact aceleași trepte și să ceară din nou^o vărat că, pînă atunci, cele cîteva minute cîte i-ar fi treh[^] meargă și să se întoarcă, locul la tejghea, lingă perechea ac^o ce mînca salam s-ar fi putut să fie ocupat, sau chiar perech[^] să fi plecat, timpul, nu-i așa, ar fi trecut între timp, dar libe[^] țatea lui, nesfîrșită ! - Nici nu știm cît de liberi sîntem ! jubj[^] Mînda, privindu-și cu un ochi critic paharul său de vodcă^o, plut pe jumătate așa cum văzuse că fac și ceilalți băutori, ade^o vărații băutori, printre care se strecurase și el, ca un ciine inima sa îi zvîcnea în piept, plutind peste valurile acelea mari de febră din el, iată, din ceață apare, se mișcă un perete întreg, uriaș, alb, e un vas cu siguranță din care nu se zărește decît o parte, o bucată, ca și cum m-aș afla pe un ghețar și el ar trece aproape, invizibil, cu mîriitul acela de animal colosal, un perete ce se surpă încet, solemn, din ceață și alunecă pe milioanele sale de rulmenți, totul într-o tăcere divină, cos apariție ! Și trupul său, deodată micșorat de apariția aceea, privește fermecat prin toți porii săi, mii și mii, cei doi „ochi” ou devenit inutili și meschini, iată, clipesc încă descurajați, ca aripile unui fluture de noapte lipit de globul incandescent, clipesc și se atrofiază „văzînd cu ochii”, trupul întreg privește aoum, ha, ho, dacă această senzație o putem numi: privit! Să zicem, să zicem!

În definitiv, va suna și se va lăsa să cadă, să se surpe încet, cum făcuse și prima oară, trupul său greu îi ajuta bine la aceasta. Nu facem totdeauna ceea ce ne place în viață; sînt atîția, nu-i așa, care la ora aceasta se îndreptau spre schimbul trei, schimbul de noapte, iar el, chiar dacă nimeni nu șii. se va încheia la haină, își va verifica, cu un gest care va parec involuntar dar nu va fi nici pe departe, astfel, nodul de la cravată, puțin alunecat spre dreapta și îngropat sub guler, își *o învinge, își va înghiți pur și simplu sila și frica, așa cum făcuse și cu vodca din față și se va lăsa să cadă ușor, să se prăvălească susținut de îngerii săi, în cloaca aceea, dedesubt. Sila și spaimă, da, da, silă și spaimă simțea și nu trebuia să ocolească acest gînd, aceste litere, orice e numit își pierde pe jumătate din forță, îi era pur și simplu greață și frică, greață de curajul pe care-l avusese pînă acum, pînă astăzi, în acea clipă, mea se

• I pe care trebuia să-l aibe de acum înainte, în definitiv cu'UJ £f...te normai, orice om curajos simte această greață c--s încă odată și încă odată ! Va fi încă odată curajos în • ^atâtea sa mare, apoi, n-avea decît să se admire în pozi- ^gff)șite, așa cum fac eroii !

" " Ce faci, Doc, auzi ei în receptor, timbrul ei cald, răgu- -nspăimintător, nu vii ? Unde ești, uite, e aproape nouă și • "ate ?! - Da, c'.' v' u' . P u . . . ' c u ațitare, sînt în drum ! fyf? c u ușurare, o auzi rîzînd. - Ce faci, băiețuș, bei ?! Te enesti că ești beat ?! - A, nu, nu, făcu el calm, am lucrat... ""lucrat, am citit, știi tu, notele acelea pentru... - Bine, bine, Krij ea veselă și într-o clipă toată greața sa se topi, de parcă y . . fi fost o iluzie, o panică prostească, puerilă, te aștept, 10 . . . întirzia mult, că altfel, mai știi... îți scapă păsărică ! Nu foa'să-ti scape ocazia, Doc ! și ea rîse cu rîsul ei liniștitor, spor- ii tonic și el se pomeni rîzînd la rîndu-i, ca un perete de care «lovește ceva. — Să nu mi se strecoare printre degete, he, he ! Șe el și sc despărțiră sub cele mai bune auspicii, lată, reaî- jlea se făcuse la loc și el înainta cu pași solemni în căutarea urui carton cu prăjituri, la cofetăria din colț, de fapt era un întreg complex comercial. Așa i se și spunea : „La complex !" Jpfe complex !", își comandă el, simțind abătut, resemnat cum Îsipvada din nou febra, greața, frica, vremelnic și înșelător dis- părute, dar nu conta !

Ar fi vrut să întirzie acolo, în cofetărie, dar în halul în care se afla ! Ce-ar spune lumea L. Totuși, nu putea să mai amîie 10)în... puțin, puțin de tot ?!... Și cineva, sub gulerul lui imacu- lat, seîncet încet, un sunet înduioșător ,un seîncet care îi făcu • mla, ca o suferință atît de umilă încît nu îndrăznește să se de- maște. Bine, va fi generos, va fi înțelegător, se va arăta tolerant, \$ laș, ca în marile secole. — Să vie o ruladă proaspătă și o ssa babană ! comandă el, fără să-i pese dacă era urmat sau . m, un Coriolan cu scutul ascuns politicos sub haină și cu șada rulată pe mină, putînd fi și înghițită în extazul maselor | n tot ceea ce făcea părea tuturor din jur foarte fireesc, cu toții 4 «așteptaseră ca el să ia loc la o masă, acolo lîngă cactus și | & aștepte ;în liniște și cu demnitate ceea ce comandase, pentru | a nu protesta nimeni. Deși, ceea ce făcea era interzis, ilicit, ! ^pemis, dar iată cît de mare e libertatea noastră ! Minda | «e ușurel, în febra aceea a lui, soutingu-și ușurel umerii, cu l avrea plecată, după ce-și ștersese, meticulos, ochelarii cu ba- ; w, iată, nimeni nu se găsea să-l ia cumsecade de guler și j M arunce afară, „să-l dea pe scări" cum se spune, strigîndu-i : • *.°> ticălosule ,n-ai ce căuta aici ! Ar trebui să fii în cu totul 1*3 parte!" A, nu, asta nu i-ar mai striga-o, asta s-ar înțelege

din gestul lui, din indignarea care i-ar cuprinde pri,
 cetățean de treabă, în clipa când și-ar scutura mîinif^{o o e e ^}
 alta, așa cum se face deobicei cînd dai pe cineva^{e u n a}
 - Ce cauți aici, în cofetăria asta, unde nu intră decif^{s c o , *}
 cumsecade, cu frica lui Dumnezeu, care își plătesc ' o o m e n t '
 iaritate impozitele, care-și iubesc pe tații șj mamele lor
 trăiască mult și bine pe pămînt ? Hai ?!

Și altele de felul acesta. Oricare dintre ei se putea
 forma în acel cetățean Nemesis, oricare era în drept să |
 chiar și o femeie sau una din fetițele acelea, care cu^{o a - o *}
 bomboane. Era lăsat în pace însă și libertatea lui ®e^{TM ? . m}
 nesperată, și el încerca să-și ascundă uimirea, uimirea de^{TM e o '}
 e cuprins orice băiat care face una „groasă” și tatăl său
 și mama sa uscată îi zîmbesc și îl mîngîie pe creștet în loc s'T'
 ce uimit îi privește el pe noii săi părinți și ce liber devine deodată!
 Minda putea să-i înțeleagă. De cîte ori, cînd era copil nu se
 întorsese pe înserat, la o oră cînd ar fi trebuit să se afle de
 mult între zidurile casei sale părintești, înaintînd șovăitor prin
 noaptea ce se lăsa, cu frica pulsîndu-i în piept parcă abandonat,
 în afara tuturor forțelor morale, mergînd pe marginea
 trotuarului, intrînd în frică așa cum intri în mare, progresiv, în-
 fiorat de răceala apei, lovit neplăcut de valuri. Apoi se strecura
 în curte, făcînd un lung ocol pe după nuc și stiva de lemne și
 pîndea mișcarea celor mari, din casa luminată și deodată se
 auzea vocea Lui, tunătoare, ca a lui Zeus, deși nu făcuse (pen-
 tur ceilalți l) decît să ceară ceva sau să spună o frază, banală,
 cum ar fi, unde-i cheia de la bufet ? sau, vreo cămașă, mamă,
 de unde pot să iau ? sau, mai e mult pînă la cină ? lucruri core
 făceau să se încrînceneze carnea pe cel ascuns în dosul lem-
 nelor. Apoi, nu știu cum ,parcă trasă pe o ață, venea la el, irt
 întuneric, bunica lui tînără, cu pasul elastic, îi spunea ceva, îl
 certa scurt, cu vocea ei lătrător-șoptită, pleca, se întorcea ia-
 răși, după un timp, după ce se amestecase printre ei, trechn
 alături de El, venea din nou și îi spunea să fugă în dormitor, il
 va duce ea acolo ligheanul să se spele pe picioare și apoi si
 se culce, să doarmă, prefăcîndu-se bineînțeles, ca El să fie
 pus în fața unui fapt imiplin.it. Și așa se și lîntim.pla total. O
 era pus în fața unui fapt împlinit și autoritatea Lui salvată. Ce
 teribil și ce simplu se petreceau toate, atunci, gîndi doctorul
 înduioșat, spaima era simplă și teribilă, salvarea simplă șlte»-
 bilă, o conspirație pusă la cale de alții care reușeau. El însuși
 „făcea cu ochiul”, încruntîndu-se apoi și tușînd, cu gravitate»
 bunica sa tînără, elastică, ce îl ura pe fratele său bun și «
 iubea pe el pînă la orbire, unduia printre lucruri, cu supărarea

... , (jouă parale, care ar fi trebuit să-l facă să pocnească în
*! ... | umfle risul", dacă n-ar fi fost atât de preocupat !...
* Acum însă, unde erau toți...?

El se furișase, la fel ca atunci, cu frica zvîcnindu-i ca o
... , ca o inimă ce-i bătea în gît, nebună, el se ținuse de
P^nt osind cu spaima sa acolo, la locul comun de întîlnire,
"înd nukul și așteptînd în spatele grămezii de lemne | In spa-
-j° ... ca și atunci gema înăbușit grădina întunecată, tăl-
«iaele aspre ^ e ' o m n " ' , atrali m P ' e ' e ?' st. b unghii și ochii săi
jSri, catifelăți, nătîngi," se strecurau spre coridorul deschis,
«Unecat, pustiu, urechile sale se ciuleau dureros să prindă
«cea Lui, cel ce putrezea în depărtare, cel care lipsea atât de
«chibzuit de la seducătorul „fait accompli", iată, autoritatea
1 ilustrată, atât de calm și de grav apărută de-a lungul unei
lungi vieți, amenința să se năruie ! Deși, el era acolo, nu-i
MO venise, ce dracu ! Inima și stomacul și plămîinii săi erau
(ăscolii de aceeași spaimă, de aceeași greață pe care o aduce
spaima în viscerele eroilor, iată, el întîrziase afară, fusese ca-
tapulat din orariile convențiilor dintre popoare, el intuise liber-
tatea și îi ... ?' frjca ... Propie de ea, deși, știa asta,
desinul își pusese deja pecetea pe fruntea sa ce fumegea, așa
am sînt însemnați vițeii cei nebuni în vestul sălbatic ! El alerga,
iurda prin lume cu fruntea sa fumegîndă | întîrzia încă, într-un
joc crud cu el însuși, deși nu mai era nici un fel de scăpare,
«l însuși nu mai voia, nu mai avea chef să scape, dar amina,
amina, ca încă, clipa aceea cînd, cu ochii injectați, se va năru
D un bivol inofensiv peste altarul său de piatră încinsă, peste
cae soarele va mătura razele lui de apă ! Unde erau însă toți,
ei toți... ?! Fugiseră, cu lașitate puerilă în umbra aceluia coridor,
ie topiseră grăbiți, îmbulzîndu-se, în propria sa memorie, scîn-
ceau ca niște șobolani jigăriți, în visele sale, lăsîndu-l singur,
am neajutorat și singur, să tremure în dosul lemnului, ascu-
fîndu-și clănțănitul dinților, sperîndu-se de paloarea și răceala
proprie sale miini, tresărînd și uitîndu-se pe furis, în jur, cînd
gua sa rîdea ușurel, pașnic ! Fugiseră cu toții, o tuliseră, o
Merseseră lamentabil lăsîndu-l singur în tot acel vast teatru,
Dintre practicabilele în care se împotmolea vîntul, cu podelele
a se mișcau sub pașii săi, în convențiile acelea ce se rușinau
ii ele însele, ca niște fete mari încărunțite și cu picioarele sfir-
kate de varice. Să-i ia dracu pe toți, cum stătea el, un om
* toată firea, în spatele grămezii aceleia și tremura, cu frica
«plîndu-i gura de salivă, așteptînd doar, doar, doar or să...

„Dictes-moy ou, n'en quel pays,
Est Flora, la belle Rommaine
Archipiades, ne Thals,

*Qui iut sa cousine germaine ;
 Ecfio parlant quand bruyt on mâine
 Dessus riviere ou sus estan,
 Qui beaulte ot trop plus qu'humaine ?
 Mais ou sont les neiges d'antan ?*

*Ou est la tres sage Hellois,
 Pour qui chastre iut et puy moyne
 Pierre Esbaillart a Sainct-Denys ?
 Pour son amour ot cest essoyne.
 Semblablement, ou est la royne
 Qui commanda que Buridan
 Fust gecte en ung sac en Seine ?
 Mais ou sont les neiges d'antan ?*

*La royne Blanche comme ung lis,
 Qui chantoit a voix de seraine,
 Berthe au grand pie, Bietris, Alis ;
 Haremburgis, qui tint le Mayne,
 Et lehanne, la bonne Lorraine,
 Qu'Englois bruslerent a Rouan ;
 Ou sont ilz, ou Vi'erge souverai'ne ?...*

Trecu alături, mai bine zis vis-à-vis cu cartonul mare în mină și cu șampania, oricum, curajul trebuie hrănit, îi va da încă un telefon, imediat după ce va face comanda, un telefon liniștitor, bineînțeles, fără nici un indiciu trădător al locului unde se afla, ea era capabilă, în marea ei dezinvoltură și spirit de inițiativă care o caracteriza, să... când dracu ajunsese aici ?! Se afla în piața Kiseleff, în fața unei zahanale, cum făcuse tot acel drum destul de lung, mai bine zis... ce gândise în tot acest răstimp ?! Bah, își va reaminti, avea o înaltă specializare în a-și reaminti visele, un simplu joc de puzzle la urma urmei, un joc pe care nu poți să-l joci în doi.

Trecu cu o anume degajare prin sălița aceea lungă ca un maș, pătrunse în salonul propriu-zis și ceru să i se schimbe fața de masă. Vreau să mănânc și să beau, anunță el pe unul din reprezentanții casei, un domn bine, corpulent, îmbrăcat într-o pijama albă, fost jucător de golf. Discutară împreună, cu multa seriozitate, cu umor, uneori, întreg menu-ul, pentru început căzură de acord asupra unei țuici de Văleni, cum se zicea înainte,

de hors d'oeuvres cu o cutie de sardele Robert, mai
 ^așa ceva, prin anii '50 astfel de containere se umpleau
 "Araf s... tifoanele... din vitrine, da, foarte bine, după
 ^ JO ciorbă de burtă ! Fantastic, să găsești la ora aceea
 ...bă de burtă, asta zic și eu L apoi, evident, niște produse
 o'ahana, ne aflăm doar, cum se zice, la izvor, măduvioare,
 z,teles creier (ă la grec, în mălai, adică pane sau în per-
 ent ? O 'n pergament, ce dracu, spuse Minda și domnul
 ? j,dreptînd ceva pe masă, cel mai bine ar fi fost în „papyrus”,
 f' mi se pare că așa ceva... nu, nu, ne pare rău, lipsește ! Ei
 • atunci rămînem la pergament, conchise doctorul, senten-
 ^z,j,ichi ?! Da, n-ar fi exclus... (Minda nu era convins și dom-
 5°?y) p,ivi cu oarecare nedumerire, chiar îngrijorare, atît de
 "de...propie uneori, cei ce...) - Dar... se interesă el, aple-
 ' nau-se puțin în față ca totdeauna cînd vrei să pui o întreb-
 t hâre delicată, ce nu suferea amînare, pot să te întreb, sînt ei
 y.. spălați, vreau să zic... Aa ! nici o problemă, nu vor avea
 nci un fel de miros, el însuși îi va returna fără nici o pretenție,
 ! ^...măcar așa, prin vis, se va simți ceva, cît de cît ! Nu, nu,
 fici vorbă de așa ceva ! și domnul aranja din nou scrumiera și
 • jgjnița, una fa mijloc, chiar în fața clientului, cealaltă în colț,
 olături de olivieră, chiar lingă... dacă-mi permiteți, pachetele
 - asta să le depun... La garderobă ?!, întrebă cu umor Minda,
 * Jăsindu-se pe spate, vîrîndu-și un deget în buzunarul jiletcii
 • der uite, al naibii, el nu avea jiletcă, domnul surise blînd și....
 ou, nu, la garderobă, avea el un loc, nu-i așa, ca să nu incom-
 mode ! Foarte bine, foarte bine ! și el plecă ou pachetele, trecu
 ; șifata, una durdulie, cu picioarele groase, cu fusta scurtă, coa-
 1 lotă cuminte, cu o bentiță albă și aduse tacîmul, șervețelul de
 lirtie îndoit corect și își făcu de lucru (deși era atîta lume în
 fr care trebuia servită, dar, așa se întîmplă, sînt unii clienți
 simpatici de la început și Minda asta era evident, căzuse din
 țîma clipă cu tronc team-ului acela, condus de fostul jucă-
 tor de golf l) fa masă, în jurul lui Minda, pînă veni domnul acela
 ii o alungă. Trebuiau să hotărască finalul ! Minda își aprinse
 . 3țigară (din țigările sale bune, americane) și îi oferi, natural !
 *î celuilalt, una, apoi ajunseră rapid la ultimele concluzii: o
 ptrînză, evident, avem o brînză de Dobrogea excepțională, se
 Mrigură subit domnul dar Minda nu renunță la ideea că o
 . "isMEA bună, albă, era cea ma nimerită încheiere, mă rog,
 Sea să-i aducă o porție de Dobrogea dar telemeaua... pră-
 M cafele, peste acest episod se trecu rapid și Minda îl privi
 > celălalt, satisfăcut de puterea sa de disimulare, (dacă ar fi
 &t el, simpaticul camarad peste ce mină trecuse ruladele și
 trosniturile ! despre care nu se aminti o vorbă, un sunet, ni-

meni nu bănuia nimic, nici o suspiciune nu se t • '-
ochii blinzi, inteligenți, ai celui domn serviabil aft^ = . ° cat in
de experiență) și, frecându-și scurt și puternic mîn l j ^ c ° r e c i
fație, Minda se despărți de prietenul său. Fat s a t i s *
chema Marica, aduse țuica. a p e c a r e ©

Comandase mîncare din belșug și, î n fa_ a
largi, înțelepte, de perspectivă, el simți că panica i o p ° e u t r i
ușor, îndepărtîndu-se, undeva, într-un colț, ca o î " e o ^
sită. Febra se dizolvase bine în vodcă (lăsase al doT p e c t e p *
pe jumătate plin, acolo, pe tejghea, își aminti abia 'ar,, ^ 5
uite, sosise țuica, adusă de Marica, cu picioarele ei J ? V
brațele ei goale, nu prea curate). Minda bău și apoi α" - • •
bine dispus. Da, da, se încadra bine, făcea exact c e e a T '
cea toată lumea. Cîte figuri, ce lume simpatică! Uite s / î -
de exemplu masa aceea de colo, de lîngă orchestră' de f •
erau două mese lipite, se mînca și se bea bine discuțiile
în toi. Doamnele cu rochiile pătate de grăsime discutau len«
între ele, una ținea cu mîna dolofană un copil neastîmrit
cum sînt copiii care răsturnau metodic toate scrumierele domni
vorbeau cu aprindere despre fotbal. în general, în toată țara
campionatul diviziei A suscita discuții aprinse, pasionate și doc*
torul se aplecă ușor, spre stînga, din scaunul său, vrînd să prindă
cîteva din replicile celor care... dar muzica asta, orchestra aco-
perea cu notele ei totul, diseuza mai ales, o femeie foarte
rioasă, un fel de matroană romană, cu sinii opulenți cum se
spune pe undeva, cu mîinile îngrijite, care, ce ciudat! îl piro-
nea chiar pe el cu privirea, ha, asta i se întîmplase și cînd era
student, la cursurile lui Hațieganu, ce om formidabil. Abia acum,
după ce murise, îl înțelegea, abia acum reușea să-l iubească
pe Iuliu Hațieganu ! După .ce nu mai fu iun dubiu, da, el ero
„alesul", spre el se îndreptau privirile acelea grave, blinde, docto-
rul ridică paharul încet, insinuant și dădu din cap și, formidabil
i se răspunse cu o ușoară aplecare a privirii și cu un zîmbet
reținut, totul fără să se piardă nici o clipă ritmul sacadat, an-
trenant. Bravo, era un local din cale afară de simpatic, n-avea
rost să bată toate cofetăriile cînd, iată, era atît de bine primul
aici, de toată lumea. Se va interesa, natural, cu discreție, cine
era distinsa doamnă care cînta, îi va trimite chiar un bilete cu
două rînduri vagi, ceva extrem de bine ales, cum ar fi: - Ce
noroc cînd Arta își alege ca mesager... nu, nu prea pedant, mîi
bine : - Permiteți unui modest anonim să Vă exprime întreaga
sa... nu, nu, fals, mai bine să-i adreseze cuvinte în legătura cu
trupul ei !... uite, de exemplu : - Dacă Apollo, în locul iui Mor-
syas... ar fi ucis a doua oară, dacă o Venera... dacă Venei*
din Capitoliu n-ar fi... nu, nu, ce prostii ! Mai bine, așa : - m

I lui Venus, sub sinul ei gingaș, o gingaș, o ciocîrlie... aha,
* ț' să compună o strofă galantă, da, da, o idee colosală,
un fel de epigramă galantă, ia să vedem., și, scoțîn-
l'ftiimil Minda încercă, mai bine de un sfert de oră, nea-
t. ujsue de platoul uriaș .aflat în fața sa, întrerupîndu-se doar
IW^o . . . i comanda (lui Marica de astă dată) încă „o sută”,
fT rămînînd să se mai răcească”, variante, în sfîrșit, ceru

ii^cea măiastră / Cîntă-n vers șoptit / Sub sinul Dumnea-
tră / GingcȘ arcuit” și iscăli : — Un ucenic al lui Hypocrates
"fjupă o ezitare, adăugă și un P.S. : - „în rariștea de lîngă
*Vă spune ceva ?! Sau, dacă nu sînt prea impertinent : „îți
^jaduci aminte, Doamnă ?” Mulțumiri.

Trimise șervețelul, împăturit, așezat pe o farfurioară de
„feea prin Marica, a cărei figură serioasă, cu ochelari, va face
| Bună impresie. Pe șervețel ! Pe șervețel ? făcu radios Minda
| 'o j@dînd-u-și încă o dată, scurt, energic, palmele, se lăsă servit
; ^ p|toul din fața lui. Orchestra avea pauză, i se spuse, daf
l sesajul fusese predat. Și, într-adevăr, în timp ce „i se serveau”
> «iichii,excelenți, fără urmă de miros, orchestra intona și diseuza,
! j^jent, pe care o chema Grațierea lfcu, peste mesele gălăgioase,
j) comenzile ospătarilor, acoperind zgomotul strident de tacî-
• «ari pe care-l făceau debaraseuzele ; — în raaaaa-riiș-tea de
| jîn-gă viii, te-aș-teeept iubii-ii-toooo, ca să viiii L și, ime-
ș jgt apoi, „îți mai aduci aminte Doamnă” pe versurile lui. fie
, iat, Cincinat Pavelescu.

I - Bravo, doctorul era mulțumit de sine însuși și, după ce
l sal ridică o dată, discret, paharul, în cinstea diseuzei, îi trimise,
! 8l prin Marica, o sticlă de șampanie. Sînt un domn ! gîndi el,
: teurîndu-se de pe acum de prăjiturile și cafeaua cu țigara
„aferentă” ce trebuiau să urmeze, cînd sosi și răspunsul.
-Doamna Grațierea, îi raportă Marica, cu figura ei serioasă,
secare ochelarii se potriveau atît de bine (— Să nu uit s-o
jtreb, gîndi Minda, dacă nu ține cumva un jurnal intim !),
fcamna Grațierea mulțumește din suflet pentru atenție și întrebă
«pedomnu” dacă n-ar dori să servească șampania, împreună,
% â terminarea programului?! - Dă-mi un șervețel! începu
k stige Minda, cu o oarecare exaltare și îi scrisese diseuzeii, că
«egreă din suflet dar era nevoit să respingă propunerea doam-
atît de grațioasă, (făcu chiar în treacăt un joc de cuvinte)
bigotii urgente îl reclamau, dar, nu-i așa, rămînea pe altă dată,
*nci ai-nd o seara întreagă i-ar sta la dispoziție pentru a
«prima admirația și grațitudinea sa cea mai profundă, încă
>teă, regrete, mulțumiri, aplauze ale inimii etc. etc. și expedie
^misiva, pe aceeași cale. Oricum, nu pierduse vremea, vrînd

(

nevrind, se pusese o bază, se făcuse cunoscut, stimat da > •
diat chiar, pentru că, he, he, era sigur de asta, membrii o k
trei precum și alți cîțiva intimi ai vedetei, din cadrul cond
TAPL-ului, în speță, a cunoscutei zahanale, erau la curent d ^'
cu întreaga corespondență, clipirile din ochi, pahare rid
'
șampania frapată, care, evident, ca atîtea alte ofrande De'oo**
le va /primi doamna Grațierea în acea seară, urmau, <riH <S ^
treacă în contul... parcă auzea, o voce simpatcă," anuntind' *
orele dimineții, .undeva, în spatele garderobei : cincisprezece' *
fele, trei șampanii, cinci coniacuri trei stele, unul Dunâr°*
(- Aha, ăsta a fost maiorul, cred !), trei tarte, ba nu, cinci tarf
cu portocale.o friptură l Asta-i culmea, cine a fost măgarul ăsta? *
Ha, ha : auzi, o friptură, arăta ea, așa nemîncată ?! Lăsați doam
nă, ce vă puneți mintea cu... ia uite, dintr-un condei se făcu *

Ei, da, da, dar o epigramă ca a lui, cine îi mai trimisese?!
Ei vezi, asta era ceva care nu se putea nici aduna" și nici in-
mulți. Arta răspunzînd Artei, Frumusețea și Spiritul, l'honnete.
homme în fața ducesei d'Este sau în salonul principesei Bona»
parte ! Minda își depărta puțin scaunul de masă, puse picior
peste picior, și, fumînd, privi în jur bine dispus. Cafeaua se afla
în fața lui, o cafea mare, fără zahăr, preparată special de prie-
tenul său și, dacă n-ar fi fost gîndul acela biziitor al datoriei
neîmplinite (de fapt, amînate !) totul ar fi fost cît se poate de,,
din cînd în cînd, domnul în alb, pasionatul jucător de golf, tre-
cea pe la masa lui și ciocnea un pahar din vinul bun, de trei
sferturi, Minda nu suferea să bea singur. Ca și în cazul Grației
Ifcu, doctorul mai primi o propunere amabilă, de a împărți sin-
gurătatea, de data aceasta, din partea a doi bărbați negricios!»
care se aflau în imediata sa apropiere, de la masă cărora se
auzea foarte des pronunțat cuvîntul „sindicat", dar Minda re-
fuză, politicos, și de astă dată. El nu trebuia greșit înțeles f lui.
nu-i plăcea să bea singur în sensul sentimental al cuvîniului,
de altfel, lui nu-i plăcea să bea, în general și iată că bea, imi»
tînd pe cei din jur și aceasta, trebuia s-o recunoască, nu era
decît un efect al spaimei cu care după cum se vedea, se obiș-
nuise, încheiase un armistițiu, ale cărei clauze... printre ale co-
rei clauze se afla și această maimuțareală atît de amuzantă, id
urma urmei l Ce face, în definitiv, un om care se îneacă ? Foarte
simplu, imită mișcările pe care le-a văzut făcute de alții, moi
norocoși, și care, printr-un efect ciudat, lipsit total de logica,
duceau la un efect pozitiv.

- Ce-i ou tine, Doc, iubitele ? se auzi glasul ei mîncîietor
cald, de la o foarte mare distanță deși se aflau ambii în același
oraș, pe unde te-ai împotmolit?! M-ai mințit, spunîndu-rrtl că

casă și tu... uite, se apropie de ora douăsprezece, mai vii ?
? Nu, nu se alarmă el, pentru nimic în lume L Ade-
^ Teste că... se întâlnise cu o grămadă de cunoștințe, extrem
mpatice, obligații, știi cum e, he,
Hi, hi, se auzi dincolo, gîlgiitul ei reconfortant, era într-a-
J^ij grozavă, femeiușcă asta, domnule, ia uite, nu-i trînteia re-
^L-nl nu-i făcea scene, timbrul nu-i devenea glacial, nu apă-
dionu, expresiile studiate, prețioase, scîrbos de politicoase, nu,
(60' ceea ce se cheamă o fată bună, tonică, ar fi fost inte-
rni era ceu
^, de constatat, cîți dintre soții aflați în localul de față, ar
kupini un astfel de răspuns de la soțiile lor, presupunînd, nu-i
soțiile lor... Doc, iubitele, îi șopti ea, vino, am pentru
o surpriză plăcută ! — Zău, făcu Minda cu un început de
in voce, ridieîndu-se ușor pe vîrfurile picioarelor și privind
it în jur, iată ce relații firești stabilise el, deodată, era
jamai anunțat că i se pregătea o surpriză, el se arăta ușor
Beinat, ușor surprins - era chiar astfel, ușor îneîntat, ușor
surprins, cum se spune, dar nu spusese el, odată, sau Laurentiu,
jntro clipă de destindere : - Noi nu spunem adevărul decît ca
ig ascundem adevărul ?! - da, da, se încadra perfect din ce
jncemai bine, făcea progrese uimitoare și în acest... — Nu, nu-ți
șun la telefon, gînguri vocea ei de dincolo, vino și ai să afli,
așa extrem de plăcut, pentru tine, extrem de... Minda rîse încet,
satisfăcut (Un rîs de proprietar ! ar fi spus Ludmila, cu pedan-
terie) dar el era realmente satisfăcut, el, nu-i așa, se prefăcea
toe satisfăcut ca să ascundă că era cu adevărat satisfăcut, he,
iul într-adevăr, totul era în ordine, așa se face, de altfel, se
enunță o surpriză, apoi se amină cu cîteva minute, o jumătate
ceas... ei, cît i-ar fi trebuit lui să ajungă, într-un iureș, pînă
«asă, pardon, să nu vă supărați domnișoară, există pe aici o
stcție de taxiuri, iartă-mă numai o clipă draga mea, da, da, ta-
suri... vis-à-vis ?! Perfect, alo, draga mea, în jumătate de oră
Ai la picioarele tale ! Hi, hi, hi, se auzi dincolo rîsul ei cald,
liniștitor și el răspunse cu un - Ho, ho, ho ! calm previzibil, un
săfina pe care instalația ei de radar îl va recepționa ou sigu-
ranță, - O jumătate de oră și, dacă totul merge bine, chiar mai
lepede, douăzeci de minute... — Vino cînd vrei, spuse Fabian,
* aștept îmbrăcată, pînă vii ! I-am spus portarului să lase ușa
jfejos deschisă, oricum, dacă o trîntește un imbecil, dă-mi un
wafon de vis-à-vis, acolo e deschis pînă la unu ! — Perfect,
jrapunse Minda, simțind cum îi freamătă umerii de entuziasm
*Phit, bărbătesc, racroșă și se întoarse la masa sa, din fun-
?" stanului, trecînd printre toți acei cetățeni respectabili,
"seușor scaunul, așa cum văzuse că fac cu toții, se așeză, tuși

scurt, de două ori, fără să fie nevoie și bău puțin *
paharul pe care îl avea plin în față. ' 9... din

- Nota ! Socoteala, bătu el din palme și domnul - puțin corpulent, se prezentă și îndeplini ultimele forma Ir... constată chiar că sticla de vin, din frapieră (a doua) pe trei sferturi plină și făcu propunerea radioasă ca ambalată, astupată cu un dop, nu-i așa și... N. nu Minda, cu un gest simplu, faceți-mi plăcerea ! - Poftim? - prima oară, puțin descumpănit, adică... Lasă, Minda și făcu același gest, de dinainte, cu mina, puțin nervos de data aceasta și, în timp ce ieșea, salutat în și în dreapta, își dădu seama că greșise. Marica chiar o FT moașa ei figură de intelectuală, îl privise cu o anume gravitate chiar cu un reproș mut, relațiile lor s-ar fi putut termina altfel puțin tact din partea lui, un efort și, nu-i așa, ațiția oameni n-ar fi fost jigniți ! E adevărat, dar... ei era'fericit'și cu atr pentru el era și asta o realizare neașteptată, păruse foarte b locul lui în tot timpul serii și, el era sigur de asta atât jucătorul de golf, cât și Marica, chiar doamna Grațieta, la rigoare, ar fi putut depune mărturie că el se încadrase foarte bine, onorabil. Aparențele erau salvate și nu numai atât ! Oare dacă n-ar fi fost astfel, relațiile lor ar fi fost atât de spontane, el aproape nu se atinsese de prima sticlă pe care atât camaradul său alb, cât și Marica îl ajutaseră s-o lichideze, cum se spune în limbajul politic, Marica, mai ales cărase în trei rinduri câte un pahar pe masa ei de debarasaj, deși figura ei frumoasă, gravă, păstrase tot timpul o expresie oarecum enigmatică, ceva nu prea forțat, ușor neliniștitor însă, ei bine ? nici el însuși nu pretindea că totul ar fi decurs perfect ! Era loc de mai bine ! Ciudat, barometrul social se ascunsese în fata aceea modestă, grăsulie, cu ochelari înfrunzându-i figura ei frumoasă, severă, circulând tăcuta printre mese, spre deosebire de alte colege de-ale ei, debarasetue, surprinzător de puțin sociabilă, cum se spune, când o căutai din ochi o vedeai alegînd tacimuri din sertarul de lemn, deschis pe jumătate, cu un colosal zgomot de metal, îndolnd șervețele sau alergînd, în mînă, cu o frapieră plină cu gheața sau cu o cafea aburindă. Cînd ieșise, doctorul observase aceasta în oglinda dreptunghiulară, prinsă în perete, chiot lingă garderobă, ea îl urmărise cu privirea, stînd lînga masa ei de debarasaj, cu piciorul drept ușor îndoit (avea picioare frumoase, durdulii, peste care fusta ei neagră, mini plesnea/ cu ceva ascuns, neliniștitor în privire. Greșise, hotărî doctorul, ieșind grăbit în stradă, paharele acelea de vin, cărate nu stei

• boncnota de 5 lei, lăsată pentru ea, pe masă, fuseseră.
 • seală. Dar dacă ea... sigur, ea acceptase totul, alergătura
 cu bMețeJe, ea făcuse jocul plină la sfârșit, dar ou ce
 Cu cit simț al dedublării, al nuanțelor, ea, el era
 * de asta, ea nu imita pe nimeni, nu era terorizată de
 *j9. Afară I Afară I La aer, Minda respiră, trase cu
 î. aerul curat în plămîni, căutînd din ochi un taxi. În
 ^î. nu se afla însă nici unul și el așteptă, cu pachetele
 * brațe, așa cum se întîmplă uneori, nimic neobișnuit
 «"ntfă în într-o stație de taximetre, cu deosebire în apropierea
 unui restaurant mai frecventat, cineva, îmbrăcat decent, cu
 un pachet în mînă, făcînd cîțiva pași în sus și în jos...

Cînd mașina se opri fornăind, zîrînd, hîrînd, în stație,
 I deschise portiera și se aruncă pe banchetă imitînd perfect
 fostei ieși !) un om, un cetățean, care se aruncă pe bancheta
 din spate a unui taxi. Și comanda o dădu cu aceeași voce
 fermă, puțin înăbușită, tolănit pe canapea, ocupînd puțin și
 <în locul de alături și, dacă ar fi avut ceva mai mult curaj
 sau experiență, spirit de inițiativă, mă rog, cum se cheamă
 (cele acestea în limbajul modern, ar fi început și o conversație
 cu cel din fața sa, un om în vîrstă, cu ochelari și nasul mare,
 tîdînd personalitate, la să vedem, va să zică s-ar putea
 începe, așa, cu o tuse scurtă, repetată, una după alta, de
 două ori, scurt, sigur pe el (și el tuși „în gînd”, de cîteva
 ori, ca un timpanist care-și acordă instrumentul) bătînd cu
 dreapta pielea întinsă, cu urechea stingă aplecată, lipită de
 membrană, aproape, da, apoi... ceva în legătură cu vremea,
 bah, total nepotrivit, s-ar putea crede că e un simplu palavragiu,
 nu, mai bine ar fi fost, să zicem... da, da, el putea ataca
 cam așa : - Ploile astea pentru griul de toamnă L. Nu, nu,
 mult mai bine era : - Cred că rabla asta a trecut de mult
 s două sute de mii, de a doua reparație etc... la care, celăl
 \ jalt, „ceafa”, ar fi putut răspunde nestingherit : Ce, a doua ?
 • A treia are trei alezaje, deja ! - Dar merge, ar fi răspuns el,
 i cu o anume indolență, lăsînd să se scurgă așa, cîteva zeci de
 ' secunde, ca și cum între timp ar fi privit pe geam sau ar fi
 | fast absorbit de „gîndurile sale, mai înalte"... Dar merge încă,
 | ie tîrîie, ce ?! - Se tîrîie, se tîrîie ! He, he ! ar fi admis ceafa,
 <zînd ușurel, un rîs fără dinți la care și el, normal, ar fi mar-
 | jat : - He, he ! — Nu știu cu ce-o să le schimbe, ar fi început
 | «afcl, preluînd inițiativa, de data aceasta și Minda ar fi trăit
 \ 8 intensă jubilație, uraa ! caruselul se pornise, visul lui da
 | Whci perpetuum mobile, și, acum el n-avea decît să ripos-
 i &e calm, cu tact, atent ca mingea să nu atingă pămîntul...
 | fa : - Nu știu cu ce-o să le schimbe cînd or fi astea dric l

- Poate din import...?! ar fi putut tenta el și i.c.j.
 cala o scurtă pauză probabil, „ceafa” încerca să se ^ 'inter*
 după insinuarea cu „importul”, o lovitură sub centură | * * * * *
 urmei, adică, ce-i cu asta, mă provoacă, știe ceva ' 21 u.c.m°
 simplă găgăuță care aruncă cu cuvintele, sau... Aici t t i • ?
 să se împotmolească, orice curbă, viraj, intersecție t 'sc°
 folosită de celălalt pentru a curma discuția. Cu tot-°
 Minda n-ar fi renunțat însă la sugestia cu „importul” „un
 tot ce construia putea fi fals, un călător în taxi un' h
 putea foarte bine să facă această insinuare, alarma«
 mărunță a celui alt era și ea posibilă, imprevizibilul xace^^' ”
 din previzibil, viața adevărată înaintea tocmai prin astfel?
 linii. Apoi, cu mai mult firesc de data aceasta, dacă tace
 „cefei” s-ar fi prelungit periculos, dacă celălalt's-ar fi dovedit!
 unul din tipii aceia încâpăținați, suspicioși, se putea ataca fd
 abia atunci) chestia cu vremea, ia uite, în partea asta a ora
 șului se vede că n-a plouat sau : - Dom'le, mult o să mo'
 ție ăștia strada asta răscolită, la început au fost ăia de bt
 1CAB, acum a venit IREB-ul, de ce dracu nu se coordonează
 a scris și Scînteia, te pomenești că, odată terminați ăștia
 apar și ăia de la teapele, direcția generală a cofetăriilor sta-
 tului, ha, ha ! Hă, hă ! Sau...

Ajunse, fu depus în fața blocului și, spre deosebire de
 momentul cînd ieșise din zahana, de data aceasta doctorului
 i se păru că totul fusese O.K. Modest, fără mari virtuozități
 discuția amintită nu fusese decît intuită, schițată în grabă,
 oho, cite s-ar fi putut face, cite s-ar fi putut petrece, erau
 într-adevăr posibilități nelimitate, aici, dar... calm, răbdare, nimic
 nu se face fără răbdare! Preferabil un rezultat modest dar
 sigur, pipăibil, ca să zicem așa, ceva pe baza căruia, ulterior,
 se poate construi cu mai mult avînt, cu încredere mărită în
 forțele proprii. Privi în sus, era așteptat, toate geamurile era»
 luminate. Cu un gest reflex, își aruncă privirea și peste drum,
 acolo de unde ar fi trebuit să dea un telefon, în cazul în care
 nea Pândeale ar fi ațipit cu capul pe masă, în cămăruța sa
 de lingă poartă. Era un birt modest, care purta pompoasa
 firmă „restaurant”, mai precis: „Restaurantul Timpuri Noi”!
 Ruloul de metal, ruginit, era tras pe sfert, geamul mare, găl-
 bui, pe care erau desenate, cu tuș roșu, litere într-o limbă a
 yahoo-ilor, luminate însă și doctorul, suplu, se strecură în-
 lăuntru. Oho, dar acolo era infernul ! Lume, fum, muzica,
 femeii, chelneri care rîdeau, mese pe care pluteau băuturile,
 tavanul scund, boltit, dale de piatră și... telefonul, unde era
 telefonul... ? ! - Dacă sînteți amabilă, nu vă supărați, vă rog,
 unde e telefonul ? - Acolo,' în perete, dar e defect..Alo, oao,

L n vă rog... - Vă rog, nu vă supărați, telefonul... E
^ i dar e defect, de două ori coniac, un șpriț dublu !... -
0&°/ .upărați, aveți cumva un telefon al localului, bineînțeles
^""ducerii... Poftim ? - Spuneam că dacă e și un alt tele-
^°Este, dă-mi și o baterie, sifonul ăsta e defect... a, da,
K" tovarășe, vorbește cu responsabilul ! - Mulțumesc, mulțu-
f...te mult L - Nu dăm acasă apă minerală, mai am
^uzeci de sticle pentru 550 vin, porția de miine, așa că...
L vă supărați, vă rog, tovarășul responsabil ? - Poftim ?
1 - i, spală-mi niște pahare, unde a plecat fata aia... -
1 arâsul responsabil, dacă nu... E plecat ! Ce doriți cu dîn-
-jȘi _ A, nimic, voiam să-i cer voie, dacă e posibil, bine-
-Seles sa c'au un telefon... ~ Un telefon ! Uite e aicea
fflo ușă ! Fane, ce faci, nu-ți iei fripturile ? !... Alo, domnu',
* L., nu e o convorbire interurbană ? ! - Dimpotrivă, dacă
iftsă... e chiar aici, peste drum, vis-à-vis ! - Poftiți ! — Bine,
igr tovarășul responsabil... Nu e nevoie, puteți vorbi, Gică ia
«sul ala de după ușă, pac, pac, o navetă, a doua, a treia, a
păra, poftiți... poftiți, lasă-l mă să treacă pe dînsul !... O ba-
tărie și un rom mic...

...Ce faceți, domnu'... nu mai dați un telefon... ? !

_ Mai târziu, mai târziu, făcu doctorul cu un zîmbet vino-
văt un rom mic, și mie, te rog !

- Marchează-i Fane, un rom mic ! trecu, cu indiferență,
1 amonda lui mai departe, intrînd definitiv în lumea legilor
obiective. El își depuse pachetele undeva, pe un oolț, i se făcu
Jc și, în câteva minute, fu înglobat. Minda însă încetase să
sa mai mire, se adapta pur și simplu situației. Evident, poate
locul era deschis, dar, afiliindu-se aici, chiar vrs-ă-vis, putea
1 telefonaonicînd, ea va coborî, mă rog, restul, e previzibil. Dar
tuul de forță cu telefonul din birou, al responsabilului, ce
| aci?! și Minda, cu o destul de prost ascunsă mîndrie „gustă”
| In paharul subțire de rom. Se aranjase perfect, cu un oare-
| are aplomb, chiar sub masca lui de găgăuță, nimeni nu
l togase de seama mîimic, toate gusturile ©ale studiate fuse-
l 3eă considerate previzibile, perfect verosimile. Evident, altâ-
l iată ar fi intrat (dacă ar fi intrat în spelunca asta) cu multă
l «pertinență și saîrbă (oho ! cu totul altfel de scîrbă !), ar fi
| pîmăt bănuitor în jur, la toți cei ce benchetuiiau pașnic acolo
j ftf ei toți, pînă la unul, s-ar fi crispat la vederea lui, unul
fc ei, nu cel mai reprezentativ, evident, ar fi izbit chiar cu
Șumnul în masă și ar fi înjurat, cu ochii umezi, dar, mă rog...
* fel de liniște suspectă i-ar fi aureolat prezența, totul în
* ca sub o baghetă magică, ar fi devenit mai strîmt, mai
*Kid, eu toții ar fi început să se simtă stingheriți de ceea ce

făceau acolo, de ora târzie „neobișnuită”, pe care ar fi u
 abia acum, o neplăcută .igrasioasă luciditate'ar fi 'k°** »
 creierile lor înfierbîntate, pe scurt, ar fi fost n' °! P@**»
 departe cel moi puțin populat, în cîteva secunde°?°!ju'' ° °
 cu totul inutil iar, după ieșirea sa, ce ușurare r« °devenit
 ce destindere l ° . ce aer curț,

Așa, însă, se schimbă chestia ! Se încadrase °
 Aproape că nu mai exista, fusese înglobat și, ce mai ^ °° *
 de siluetă care, în drum spre casă (ca orice fiu al j''°, °, °, °, °,
 întîrzie, în picioare, lîngă un bar unde se fac afaceri' r f ^
 prospere, ce poate fi mai normal, moi previzibil ? Iată f
 aceea, în acel loc, pe aed metru pătrat, cu un rom 7 ^ x ° k
 în mină, privind interesat, amuzat, la forfota veselă dirT°
 cu toții erau teribil de ocupați și de veseli, și .'l, Minda d ''^
 nise unul dintre ei, ocupase acel loc liber, în picioare WrT*
 bar, intrase perfect în pielea „acelei siluete” care stă' ia'°
 astfel de oră, ou o vodcă sau un rom mic, în mină, .' celui
 căruia, într-o pauză, în timp ce se spală paharele, una, două'
 trei, barmanul îi trece o informație, o interjecție amicală, un
 „clin d'oeil”, corul secolului nostru de bistrouri, un maquis of
 păcii burgheze, carbonari de cinci minute, cea mai perisabila
 confrerie pe care poliția mondială, interpolul, nu o poate de-
 pista, evident, doar în lipsă de personal. Dar, gluma la o
 parte ! El luase acel loc, acel rol și totul era O.K., în cea
 mai O.K. din lumile posibile ! Primul rom fu urmat de al
 doilea, al doilea de al treilea, din aceeași dinastie, a lui
 Pepin cel Scurt ! Doamna majordomilor ! El însuși, Minda,
 devenise propriul său majordom, își gusta deliciile, propriului
 său valet, dacă l-ar fi avut, o jumătate de oră furată unei
 jumătăți de duzină de cămăși, la care fusese înlo-
 cuit gulerul. Era aici un început de democrație, „de libera»
 lizare, jos tiranii de orice fel, *in tiranos*, cum spusese Schiller*
 iar dacă el însuși era un astfel de individ, cu atît mai rău,
 jos cu el însuși ! Minda respiră adînc ridieîndu-se involuntar,
 ușor pe vîrfuri'le pantofilor : începuse să se simtă în largul
 său în spelunca aceea cu tavanul jos, prin fumul și rseteie
 oamen'loir înfrățiți, descătușați, o briză parcă își făcuse loc,
 surprinzător, și îl întîlnise, se izbise de stîilpUl rigid >el trupului
 său buimăcit, apoi dispăru, dar fusese acolo, fusese ! Iată, na
 așteptase degeaba, ce repede venise răsplata, promisiunea
 răsplății, fantastic, doctorului i se umeziră spontan ochii, glo-
 bii oculari, ei înșiși, zvicniră în afara orbitelor de parcă cineva
 ar fi plimbat prin fața obrazului său un magnet. E suficient

^ • curaj, curajul de a nu fi singur ! Curajul mărunț al celui
 P"i unge, curajul de a cerși, curajul de o cădea... - Pe cel ce
 *** .. j. gol, îl sprijină Dumnezeu l lată și pe el, Dumnezeu
 * j sau îl țineau ou grijă de subțiori, ca pe un Vicar a! Său,
 • h trinit, cu încheieturile dogite, cu gîtul tremurînd ca gușa
 * • rîndunele, cu degetele lungi vibrînd în aerul de seară,
 • f. l Cine era Dumnezeul său ? ! Minda ridica privirea răs-
 • du-și 9'tu' z'ou m u s c u ' o s ' căutînd să vadă cu claritate prin
 , ua fum, în bîrnele îndoite ale tavanului, jos, așa
 m zboară vîrfurile de stîncă printre norii umezi, exista oare
 reva acolo... ? ! Era ridicol bineînțeles, dar avea și acest cu-
 • Ao a fi ridicol... Cine era Dumnezeul său, al său
 rd care, iată, avea nevoie, de vreme ce ÎȘI tot răsucea
 ul încoace și încolo, el, un eminent om de știință ajunsese
 în biet, năpăstuit episcop de țară, monseniorul Bienvenu
 jricit că poate întinde, desface, în fața primului derbedeu,
 stuhiale, tîrle, golan ciolănos și murdar aduînd noroi gros
 M scindurile sufrageriei, ca un tractor obraznic ce iese din
 ofătură, argintăria sa veche de un secol, fericit că ea îi va
 f furată... ce preț va prinde, ce șansă are prăpădita sa
 1 ggintărie, el însuși o dată cu ea, cînd va fi îndesată în
 | «acul acela soios și el însuși, prefăcîndu-se grav, blînd,
 ș strat, în timp ce e furat, în timp ce e eliberat de povară, în
 4 jip ce îl încearcă pe celălalt cu povara sa, celălalt, fratele
 l său!... Ceva de prost gust, evident, dar el avea, ha, ha, și
 1 girajul prostului gust ! Exista oare ceva ce nu avea el, Minda ?
 l Lui prima vanitate, păcatul superbiei !
 j ..Ruloul de afară nu mai era pe sfert tras ci pe trei sfer-
 1 Uri, în circiumă mai erau doar două mese ocupate, în jurul
 ; lii Minda, însă se adunaseră cîțiva inși, tovarăși simpatici,
 | pinte care și o femeie și un ins foarte bine îmbrăcat. Se
 , «bea, se discuta cu lejeritate, se bea, bineînțeles, responsa-
 i Mul însuși dădea uneori pe la ei, odihnindu-se o clipă, două,
 | «drumurile sale atît de zigzagate, Minda era plină de vervă,
 | jBticula cu aprindere, se atingeau o grămadă de chestiuni,
 l k probleme, de la fotbal la îngrășăminte artificiale, de la
 sedicîhă la flota a șasea, de la modă la revoluția culturală
 JMedici nu prea erau iubiți în acel cerc, pentru conferenția-
 »l Minda se făcea o excepție, era un băiat simpatic. Uneori,
 'drept, el ridica tonul, nepermis, fața lui lucea prea tare, sub
 ^icula fină de transpirație, ochii îi sclipeau uneori cu prea
 ore violență, în toate trăda o vitalitate care era aceea a

impostorului, evident, chiar felul în care ben
 se atinge de băutură, apoi, deodată, complet înaleo
 de dușcă un țoi de o sută, apoi încă unul, creînd
 de stînjeneală. În jur se găseau însă, ce noroc, num
 meni, majoritatea din cartier, care se cărară perind
 mită oră și Minda se pomeni singur, aproape sinau
 cu acea femeie și cu responsabilul, ce era totodatăsi
 domnul Ștefan. Doamna ce le acceptase compania
 ea în picioare, lângă bar, prietenul ei se pare că pleca
 un moment dat, numele ei, doctorul nu-l reținuse dar
 descurca foarte bine cu : - Doamnă ! Stimată doa
 Dumneavoastră, care L etc, responsabilul însuși, domnu
 fan, se pare că nu o cunoștea prea bine, dar cu toate a
 tea... se simțeau bine împreună, asta conta ! Minda
 era, bineînțeles, amfitrionul și făcea asta cu plăcere copjă
 rească, se interesa dacă nu aveau și prăjituri, la un moment
 dat, nu, nu, le părea rău, nu țineau, erau acolo niște plăcinte
 cu brînză, erau vechi de două zile, însă, așa ca... o idee niște
 salam de Sibiu, pe o farfurie tăiat subțire ? ! Perfect! Doamna
 fu și ea de acord și doctorul veni și el cu o idee: să se
 destupe șampanie ! Grozav, se găsea una chiar la frigide/
 și Minda insistă, e adevărat cu un entuziasm ușor deplasat,
 să mai fie instalate încă două, acolo, dar nu, cel mai bine
 la frapieră, îngropate în gheață, pînă se răcesc în frigider..
 Domnul Ștefan, un om, se vedea bine asta, rece, stăpin pe
 mișcări, chel, cu un cap mic, rotund, cu miinile îngrijite, cu
 un linei de aur, cu pecete, pe inelarul sting, cu monograma
 &a, fin cizelată, se interesa, cu nrultă bunăvoință de femeia
 ce era cu ei, și ©a, într-un fel foarte acoperit, decent, îi accepta
 curtea. Cum de nu v-am văzut pînă acum, pe la noi ? ! - Mă
 miră, răspundea dînsa, rîzînd, făcînd gropițe, e a nu știu cita
 oară că venim aici, lui Tică îi place localul, e adevărat.cote
 întîmplă rar, dar venim, odată am venit cu o societate întregă,
 cumnatului meu i s-a născut a doua fetiță și am sărbătorit
 botezul, cum ar veni aici, la dumneavoastră ! - Aha, parcă
 mi-amintesc, era la masa aia de lângă perete, nu ? ! - Nu,
 nu, eroare, rîse doamna din nou și ochii i se îngustau-cș
 ironie, acolo lângă soba de teracotă, de altfel e masa noostrg
 preferată ! - Aha, făcu domnu Ștefan, atunci probabil că...
 Minda îi asculta pălăvrăgînd, fericit, atent ca paharele să fie
 totdeauna pline, deși, evident, băutura era doar un pretext
 pentru a fi împreună. Sinteți deci, măritată ? ! - Nu, sau ma
 rog, într-un fel, răspunse doamna, nîzînd ca să-și ascundă
 stinghereala și, domnul Ștefan, ușor fistidt, rîse și el. Dar de
 ce să stăm în picioare, să luăm loc, nu vreți ? I propuse ei y

...nse : - Cum să nu, cu dragă inimă, am propus asta
*«0.° y, rînduri, dar domnul doctor L. Dar de ce, se apără
'f/ \ . u plăcere, să ne așezăm, eu nu știu dacă... Fane,
' j â responsabilul băiatului, ia eliberează masa de colo,
r si o față de masă, lăsați, domnu'doctor, cară băiatul
t rele, seu uite le luăm noi, doamnă, așezați-vă dincoace,
• oa acolo trage curentul, e chiar în fața ușii, am făcut
* " acum de două ori cerere anexată cu schițe și memorii
' rificative ca să zidim ușa aceea, dar se mișcă greu, stați o
Sipă, vedeți, scaunul e ud și...

Cineva bătu în rulo și intră Nicodim, milițianul de sector
•.tātu cu ei citeva minute, Stelică cum i se zicea acolo. Bău
* .| împreună cu ei un pahar de șampanie, teribil de amuzat
L băutura asta, dar pentru că ceilalți insistară, luă și o felie
«e salam, p. care o roase încet, cu dinții. Pe femeie o cunoș-
.. p... , pentru că, de la început, i se adresă cu „Dum-
neadă” și îi spuse și pe nume, dar Minda nu-l reținu. Doctorul,
în primele minute se fistică la apariția omului legii și ordinii,
*the man of law and order”, ora de închidere trecuse de mult,
(gea ce se întâmpla acolo nu era întru totul curat. Dar Stelică
primi peste toate cu o anume, caldă, bunăvoință, doctorul nu
| atrase atenția în nici un fel, ba chiar, cînd Minda îi turnă
respectuos, șampania în pahar, începu să rîdă, înveselit de
lidiul caraghios, așa cum dăruiești o jucărie copiilor, un arc
carese trage cu o cheie, dar, cine întoarse arcul acelu lichid
ie se umfla atîta de impetuos în paharul de apă, mare, evi-
dent nepotrivit, în care fusese turnat ? ! Ciocniră și băură,
cineva de la una din cele două mese îl strigă pe Nicodim,
dar omul legii bău netulburat, calm, paharul pînă la fund,
flijnjindu-se cu spuma la colțurile buzelor, apoi se întoarse
, abia și, fără să privească, se îndreptă spre masa de la care
? fusese strigat : își recunoscuse prietenul după glas !

* Destupară și a doua sticlă, cea din frapieră, se răcise bini-
l șor, a treia va fi perfectă, prognostică Minda în timp ce domnul
| Ștefan cu un gest, totodată simplu și îndrăzneț, o prinse de
l flină pe femeia oare era cu ei și ea îi lăsă mima, cu politețe
l și prin întreg trupul ei trecu un zvicnet pe care Minda îl simți
| prea bine (se discuta, nu știu ce despre o crimă feroce ce avu-
i-sese loc chiar pe strada unde se afla localul) și acel șoc, al
|topuluiei, i se zugrăvi și pe față, aproape instantaneu, sub
ferma unui zîmbet indecis, dureros, un zîmbet adresat, comic,
W, doctorului l într-adevăr, erau doar împreună, erau camarazi
? Minda îi răspunse cu o privire caldă, veselă, senină și ea
occeptă mina responsabilului, ea își lăsă palma inertă în voia

mîngîierilor celuilalt. Era bine ! Stelică trecu pe lingă m salutînd și ieși în furtuna de afară la datorie, refuzînd cat^o • din ușă, al doilea pahar de șampanie. Era de serviciu l p^A o^o n^o totu mergea perfect, Minda nu lăsa pe nimeni să toam^o v^o o^o obligația dar și plăcerea lui ! Ștefan o ținea încă de m^f ^ femeie, ea își lăsa mîna inertă dar totul era plin de cuviință, se discuta liber, aprins, Minda era convins că rrrT celor doi, nemișcate, concrescute în desenul lor, începuseră transpire ușor și ambii căutau un motiv plauzibil, nejiqnV^o pentru a se desprinde, chiar și numai pentru un minut m^o” dusă la bucle, o țigară care amenință să cadă de pe ma'rqrT^o scrumierei etc. Aha, ia uite, ei își desprinseseră într-adevăr nT* nile, Minda o intui, o privi, ea avu un oftat abia simțit, de ușurare, era într-adevăr o femeie politicoasă, politețea aceea rară” la femei, care, uneori, e de-a dreptul candoare l Da, ea cheltuia' candoare veritabilă, cu ei doi, acolo, cu responsabilul și cu el însuși, un doctor de țară ratat, un bun doctor de circumscripție ratat, iată candoarea în acest sfîrșit de secol fără candoare împotriva candorii ! Ea se roși din nou - aha, da, desigur, o chema Valentina, i se spunea doamna Vali, sau Tina, el avea să-i spună în gînd Valentina ! - ar putea, era convins de asta, mai ales că Ștefan se ridicase și dispăruse în dosul barului, în cabina sa de comandă, putea foarte bine să întindă și el mîna, să-i mîngieie stînga pe care o ținea leneș rezemată pe tăblia mesei, ea ar fi acceptat, ochii ei îl priveau chiar altfel, oferindu-i acceptarea, îmbiindu-l blînd, în timp ce gurile lor spuneau, șovăind nu știu ce, ciudat, de parcă ar fi fost un adolescent iar ea o femeie matură, cu experiență, înțeleaptă... Da, candoarea îi dădea această înțelepciune ! Trebuia să îndrăznească, măcar să o atingă ușurel, ia uite, se înroșise la tîmple, simțea cu repeziciune asta, artera temporală i se congestionase, puiso dureros și acest puls alergase, izbindu-se de buzele ei subțiri ce zvicneau la fel și ochii ei calzi... Mîinile sale împietriseră acolo unde se aflau și Valentina dădu atunci ușor din cap, fără nici o legătură cu ce se vorbea, evident, înțelegîndu-i teama și, în clipa aceea, dacă nu s-ar fi întors animalul acela de Ștefan la masă, el ar fi îndrăznit cu siguranță. De ce ? Ea era doar sortită lui sau altora, ea va merge cu Ștefan. în noaptea aceea, cu aceeași resemnare blîndă deși... poate l-ar fi plăcut mai mult pe el, pe Minda, dar el, era bineînțeles, inaccesibil, ea simțise prea bine asta, clipa aceea cînd el nu îndrăznise s-o mîngieie ușor, prietenește, pe dosul mîinii ei prelungi cu unghiile prost întreținute, făcîndu-i ei, normal, în primul rînd, un.hatir! El nu-i putea face acea favoare, nu fusese în stare, rămase înțepenit ca un păduchios, dar el însuși, Doamne, Doamne, nu

sortit jertfirii?! — Și ca un miel nevinovat, la înjunghiere... f^bem, să bem, pînă nu se face ziuă! și, într-adevăr, de la sa aceea de lîngă fereastră, singura ocupată încă se auzi 'h ușor zvon, un cîntec, erau acolo doi bărbați și două femei, , g' perechi și cîteva minute ei ascultară, în liniște, o doină unnăteană : — Cătălină, Cătălină... Cătălină-ncoace vină !... Cei **lntru** cîntau încet, numai pentru ea, bărbații schițau terțe, **cu- ypte**, cu un bun auz muzical, nu cîntau pentru prima oară împreună, se vedea asta, femeije aveau obrajii colorați, tîmplele „șionate, vii, bărbații lor afectau dezirivoiltura, scuturînd la „esfirșit aceeași țigară... „Cătălină, Cătălină, Ce-ai făcut la om je oină ? !... Varză dulce *din* grădină... și cu olisă de-a bă- trină !..." Ha, ha, ce frumos era ! Nu s-ar putea, tovarășe Ștefan, sa le trimitem o șampanie și dumnealor?! la te uită, dumneata, **doctore**, îmi cumperi toată șampania ce stă aici de-o jumătate je an nefolosită, uite asta are eticheta galbenă de-atîta fum !... Cu atît mai bine ! Cu atît mai bine ! irupse Minda și ceilalți doi îi făcură semn : - Psst, mai încet, într-adevăr, se cînta încă, ușor, fumul se ridicase spre tavan, vocile se împleteau într-o amonie șovăitoare, binefăcătoare, caldă, aerul se rarefiase, se **limpezise**, stîncUe se dezveleau încet, abisul devenea real, con- cret, amețitor, oho, ce atrăgător pulsa șesul verde, era un ori- ent răsturnat acolo afund, turnul bisericuței de lemn, o căsuță, două respirînd naive... da, da, se zăreau parcă și niște biînde animale cocoțate pe pajiștea aceea care flutura... rîndunele săgetau aerul acolo, jos, parcă... Minda se aplecă vrînd să vadă cît mai bine, avid, cu inima zvîcnind încet, peste parapetul acela, peste...

- Bravo ! Bravo ! toți trei, ca într-un consens, aplaudară și oși de la masă întoarseră capul uimiți, zîmbind stingheriți, unul din bărbați, cel cu vocea de bariton, tuși de două ori, complet rîpăcit, femeile își păstrasera sîngele rece, aplecară timide capul zîmbind și, în clipa aceea doctorul intră în agitație, îi făcu semn băiatului care era, bineînțeles, cu gîndul aiurea. Ștefan o prinse din nou de mîină pe Valentina, el singur trebuia să se descurce, nu se putea baza pe absolut nimeni, se ridică, **fugi** la frigider și le aduse sticla. Doamne, ce surpriză, unul din bărbați se ridică în picioare, fu invitat să ia loc, cele două **femei** erau într-adevăr foarte tinere, una nu trecuse de două- îeci. Minda era vizibil emoționat, ar fi vrut să se ascundă sub Nea, cu toții îi dădeau importanță, o clipă se crea pericolul ca mesele să se unească și atunci, nu-i așa, s-ar fi pierdut • atmosfera aceea calmă, pașnică, patriarhală !... Bah, ce stupid, **Wun** astfel de birt nenorocit, o adevărată speluncă, atmosferă " Patriarhală, Dumnezeu îi luase mințile?!... Minda se retrase

ei și o cămașa și haina de la pijama, din poplin d
alunecaseră pe covor ! Sărmane Geiger, trebuie să
rîndu-ți nefericirea, ca un clown, iată, el însuși ar f
de o mie de ori să plîngă, să înceapă să plîngă decît
verseze strada aceea antipatică, nesfîrșită, în halul
afila Prinsul e un lux, însă, să plîngi în fața unei
plîngi în fața unei femei, îngenunchind pe covor, lîngă
acolo unde stă ea așezată, gata de plecare, cu buzei
strînse, în mină încă cu restul pe care i-l dăduse sof
delicatețe ea nu-l rugase s-o aștepte jos, trebuia, nu-
asiste la durerea lui sinceră, neprefăcută ! Și
cu ce bucurie, dar unul din doi trebuia să rămîie tare'si
venise rîndul ei. Trebuia să-l vegheze, otita fuoru moi putea fa
pentru el, adevăratul ei amant, cum visaseră ei doi în
dnduri, nunta, casa lor viitoare, făcuseră și o listă de invifov
posibili, ei vorbise chiar cu cineva pentru vin, un vin natural
să ajungă la o sută de inși și acum era rîndul lui la nefericire'
trebuia să-l asiste, rece, neprefăcută, cînd își voma plînsuf
zguduindu-se tot, deodată, atît de neajutorat, de singur, de
nefericit, de demodat în nenorocirea lui, iată, se tîra pe'joț
acum, în costumul său nou, de mohair, își rupsesse cravata de
la gît, care-l sugruma și atunci ea se ridică, era momentul să
plece, să se depărteze, ea însăși nu mai putea rezista mult!
Și ajungea, pentru acea seară, o victimă. Ea plecă, apoi, pe
pașii ei mărunți, aroganți și el rămase cufundat în hohotele
sale, mult după ce auzi ușa de la intrare pocnindu-se și o
furie rece îl cuprinse cînd rămase singur, îi fusese luată și
această umilință, de a plînge în fața ei !

încet, încă o treaptă, încă una, nu-nu, aici nu e scară,
psst, mai încet, lumea doarme, mai avem un etaj și... stai si
deschid ușa, ia uite ce întuneric, ce-i Doc, am senzația că moi
mult te prefaci, ha, ha, ai dreptate, pentru banii tăi vrei să te
și datini, cum spunea și dentistul apăsînd pe pedală, încet-
încet, Miuța te va dezbrăca și te va întinde în patul conjugal...
așa, șosetele, pantofii i-am scos, normal, iar ghetre tu nu porți,
nu mai poartă nimeni, așa, cravata, încet, totdeauna mi-a plă-
cut cravata asta, ar trebui s-o pui mai rar, acum haina, ridică-te
într-un cot, haide, nu fi indolent, poți să rîzi și pe urmă, ei vezi,
acum pantalonii... sigur, o să bem ceva, ia vezi, îți vine pija-
maua asta, e absolut nouă, sper că ți-am ghicit măsura, nu-nu.
nici pomeneală, fără pijama nu intri lîn pat... oe-i, ți-e rău ?
Stai o clipă, stai că viu imediat... aduc imediat un lighean

...Vezi, Doc, se luminează, se face ziuă, nu ți-e somn?
Uite, ți s-a răcit cafeaua, îmi dai voie să gust și eu puțin .
Da, e bună, poți s-o bei... ia uite, dar tu ai febră, știi ca *am*

jt o pată mare pe pardesiul tău, ulei ceva, unde te-ai
 te*ºZ Si taxiurile astea, ar trebui să le dea foc, în loc să...
 stai că mă gîdili, vezi că verși cafeaua, patul e înfățat
 'ăt vrei să fii un purceluș?! Nu-nu, eu am să dorm
 P*P, pe canapea, de altfel, în două ore... vrei să-ți
 ^"° n disc? Serios?! Ce vrei... Stravinski? N-am, n-am nici
 V?L k! Ai să-mi faci tu cadou, cînd... uite, am „Valurile Dună-
 «» cu Karajan, ce zici! - Auf der schone, blaue... da-da, e
 „ marș, și ție ț' " lăsat impresia asta? Nu mai bea atît
 * " s-o pățești iarăși!... Da-da, beau și eu, crezi că mă las
 ° * ! Mai ales că eu am rămas în urmă, mult în urmă, ha, ha!
 •f?jite' Doc, ești ca un copil, de te-ar vedea acum studenții
 .. • colegii, corpul profesoral, ha, ha, ca un cățeluș murat
 l j „noscuții tăi, distinși!... De ce înjuri, Doc, nu-i frumos
 1 ? nfezența unei doamne, m-ai auzit tu pe mine înjurînd vreoa-
 ¶ ÎS?),,, Cum, ba, ba, m-ai auzit? Atunci e n regulă, dă-i îna-
 «8 nu te jena, cum spunea bicicleta... nici nu știi ce dor mi-a
 i jost de tine, te aștept de opt ore, dar, ai dreptate, un adevărat
 l iărbot trebuie să se lase așteptat, să se impună și să... un
 • adevărat bărbat trebuie să aibă curajul... ce spui, îți place
 • ăm îmi vine materialul ăsta de rochie, e șantung veritabil,
 j cadoul tău Doc, nu-ți amintești, zăpăcitul meu scump!... Uite
 j poșeta asta, merge, ce zici, pantofii îi am deja, hai, uită-te
 : j clipă, nu fi urîcios, Miuța ta trebuie să fie frumoasă, ai să
 i imindru de mine, dar bluza asta, ce zici, eu singură 'mi-am
 adto, mînecele astea sînt invenția mea, se poartă acum, astfel,
 : jgg, bufant la gît, am s-o mai iau puțin, știi de unde am
 , jpiato? Dintr-o fotografie a unei mătuși a mamei mele,
 'ftiodora, e formidabil, cum revine moda, stai o clipă, viu ime-
 ' iot mă duc să mă schimb, ai să ai o surpriză, mi-a lăsat Vero-
 KO în custodie un costum, pantaloni și jachetă din velur, un
 ALO clipă, numai, vezi să nu-ți verși cafeaua!...
 ...M-auzi, Doc, vezi să nu adormi pînă viu, pa-ra-ram-ram,
 • m-lala, să știi că sînt fericită, bătrîne, că ești aici, toată
 >sa respiră altfel, știi cum e cînd un bărbat... eu însămi nu
 ,8»știi ce e cu mine, m-am pierdut toată, uite, acum că nu-ți
 !«Iochii, Uite am curajul să-ți fac mărturisiri!... Doc, spune-mi
 *«0, ai adormit?! De ce rîzi? Spune-mi și mie, am un chef de
 i, de cîntat! Vrei să mai pun o placă, nu știu cum, prezența
 ipsiă liniștește, îmi dă un fel de echilibru, de liniște interioară,
 |Huzi, Doc?! Serios, parcă aș fi alergat pe niște scări, în sus
 iocum pot să respir în voie, sus, pe platformă! în cîteva clipe,
 j*»sit și ai să vezi, e adorabil, sînt foarte tentată să-l iau,
 | ^ e adevărat, prețul e cam... dar, nu-i nimic, am să renunț
 |pordesiu anul acesta, de altfel nici nu se mai prea poartă!...

Spune ceva, Doc !... Te pomenești că tu rizi în așteptă, viu imediat, ai să te minunezi când voi ar...
 ușii, zău, nu fac literatură, îmi face bine, preze
 parcă și lucrurile din jur, nu știu cum, sint mai
 ți-am așteptat telefonul cu o emoție absolut cară
 ai sunat doar de atâtea ori dar astăzi., nu «-tiu , tu
 așteptam toata, astăzi știam ca voi fi a ta chiar d
 așa, să stăm și să ne privim, nici nu știi ce caraghios
 în pijama, cocoțat în virful patului, am să-ți f
 cu cărbune, când ai să adormi, dacă ai să' adormi
 Viu, Doc, viu, închide ochii și când îți spun eu «șă-i d
 m-auzi ! Viu... viu... bucură-te. Doc, ține-ți ochii strîns
 când ai să mă simți lângă tine!... Unu, doi trei
 unu... doi... trei...! Bau !!

• -Cînd a intrat panica în viața mea ? spuse Laurențiu Ceea
 cînd am încetat să lupt contra ei ?! Tendința mea, fireasca
 e de a mă afunda tot mai adînc în existență', natural, în pro
 pria mea existență, episodul cu ea, apoi felul în care mă apro
 piam de ea, Lepădatu, care a scos-o din haos, acum ar trebui
 să-i vorbesc de întreaga istorie de dinainte de acest lepă,
 datu... Curios, n-ai observat, „episodul ei", nici nu ți l-am spus
 cu el ar fi trebuit să încep, „iubirea noastră", felul în care
 odată, am încercat să ne culcăm împreună, cum ne-am
 brăcat undeva, într-o cameră străină, sărăcăcioasă, friguroasă
 și ne-am culcat alături, rîzînd stînjeniți, totul făcut cu o
 politețe, în silă dar era ceva care trebuia făcut, imitat... pe cine
 imităm noi ? Habar n-am ! Cînd, la a cincizeci și una generație
 de șoareci, individul adult se pomenește încărcat de o memorie
 străină care îl activează subit, într-o direcție, unde va găsi
 hrana, pe cine imită el ? Ce model ?! De altfel cînd noi 40
 ne-am întins pe canapeaua aceea prea scurtă, îngustă, ea tre
 buia să mă ție de mîină să nu alunec jos, noi nu imităm nici
 un act vital, ca șoarecele care aleargă spre farfuria cu mi
 care la lumina becului, noi imităm pur și simplu forma unui
 act vital, finalitatea acelei forme, conținutul acelu act ne speria
 prea mult pe noi, atunci, oricum, în după-amiaza aceea ne-a spe
 riat suficient ca să nu fim în stare de un „act" normal, am sărutat
 t-o, doar, distanțați respectuos, deși eram întinși alături goi, fără
 să simțim nici umbra unei plăceri. Altădată cînd ne sărutam
 în parc sau pe stradă, seara, excitația a fost mult mai mot
 a fost reală, acolo însă, ne speria ceva, dinții ne clănțăneau
 ușor la amîndoi și zîmbeam, zîmbeam neîntrerupt, că so ne
 asigurăm urtul pe altul că totul e în ordine și că facem ceva ce
 ne produce plăcere. Nici nu știu de ce a făcut-o, pînă la urma,

. fost mai mult a ei, decît a mea, bineînțeles, eu am
 ^...° t-o, orice mucos de șaisprezece ani își închipuie că primul
 * e care trebuie să-l propună fetei pe care o ține de mină
 matograf, e să se culce cu el, tot restul e „platoneală” l
 -^”eriat am fost, Dumnezeuule, cînd ea a zis : - Da l Și a
 || v° _ Unde ?! Apoi, fără să am timp să răspund, a adău-
 _ Ne dezbrăcăm, nu-i așa ? Goi, absolut goi, nu-i așa ?!
 .m dat din cap, de parcă mi-ar fi ieșit un șarpe libidinos
 l’g d’rucă, cu toată saliva uscată din gură, cu pulsul mărit
 înec-,
 . îl iubea pe Guga, cu care se și potrivea mult mai bine,
 egali, ou lîngeria for curată și cu audiții din Stravinski și
 . convins că o iubea dacă și-ar fi permis să-și mărfuri-
 Jfiscă lui însuși aceasta.

Eu am suferit toată copilăria mea de-o sexualitate precoce.
 Dată aș fi mai grăbit, aș spune că sufeream de boala secolu-
 y Fals, sufeream de propria mea boală, precocitatea e, evî-
 jent, o anormalitate, o infirmitate dar și o distincție, o noblețe.
 Iai de cei precoci, ei sînt destinați gloriei cu mult înainte de
 jține și precocitatea mea, una dintre cele mai ciudate, și gloria
 g la fel. Oricum, eram glorios în singurătate, eram aclamat,
 iemat la rampă în singurătate, mă simțeam „ales”, eram dez-
 jiajdut și fericit pînă la lacrimi, în singurătate. Era un exer-
 jlu colosal al singurătății și al orgoliului. În asta, da, eram
 jntemporan cu secolul meu, cu acest „fin de sieeie” de care
 jțij nu îndrăznim să vorbim. Nu sexualitatea ci orgoliul și sin-
 jrotatea sînt bolile noastre, monomania... panica, de care-ți
 «beam, a apărut poate, de aici, panica existenței mele ! Și
 iasta eram un copil al secolului ! Iată destule defecte funda-
 tentale, spuse Ceea zîmbind, ca să fiu un om modern ! Și sînt
 jțfel, sînt, un om modern, tocmai pentru că simt un gol imens
 «jurul meu, de parcă m-aș plimba singur, cu mîinile ia spate,
 «peninsula Florida sau peninsula Iberică, așteptînd să se pre-
 jtească cina în castelul meu dărăpănat, de țară, castelul meu
 ehidalgo, în care doar o singură aripă e locuibilă, o aripă
 casa slugilor, slugile mele numeroase. Eu sînt, dragă doc-
 » , un ins feudal, fără nostalgia feudalității, însă, eu țiu la
 ssul meu cu apă... eu am responsabilitatea slugilor mele,
 iprotejez, le apăr, eu sînt ceea ce se cheamă un reacționar !
 <Nis fix, stabil, incapabil de evoluție, un ins fără de care
 wluțiile se pulverizează. Eu nu pot fi altfel, deci e inutil să
 *in altfel, e chiar periculos pentru mine, bineînțeles, dar
 *snt eu, oare, cheia universului ? A universului vizibil, evi-
 a universului orizontului meu, cei șase ploi, din depăr-
 marginea lacului, sclipitoare de la Sud-Est și linia ferată

la Nord. Am o soție, o soacră, trei fete și câteva rude pierdute în provincie. Nimeni, în afara ta nu toată lumea ignoră perfect această panică, această furie de peste tot, uite, acum simt o dorință irezistibilă din această sporovăială care a început între noi un timp, voi avea nostalgia ei. Doar vorbisem atât abjecțiile și bîlbăielile mele sunaseră atât de legat de prinseseră chiar un anume sens mai general, un'eorî f pe ici, pe colo, chiar cîte o idee, așa cum sar'broaștele boltă. Există ceva blestemat, *diletant*, "m nai, care me să ordonăm lucrurile a căror ființă intimă e haosul să sens unor întîmplări ce trăiesc în anarhie, ce e și ea, un sens superior sau „inferior"... ai întîlnit, de-atîtea ori așa, oameni care se apucă să scrie o scrisoare cuiva și au de gînd, cu toată seriozitatea să transmită celui legat prin sînge, ideile și întîmplările lor. Ce se întîmplă Amicul nostru, cum era de așteptat, nu transmite nimic sau penibil de puțin, restul sînt fraze de felul : - Ai noștri sînt bine sănătoși ! sau : - Ni s-a îmbolnăvit un animal. Sau : bătrînta suferă de urechi. Sau : - Ne vom muta într-o casă nouă primit aprobația ca grădina s-o parcelăm ca loc de casă ! Sau : - Cel mic, Florin, are a doua medie din clasă și a trimis într-o tabără de iarnă, maică-sa i-a croșetat un pulover roșu cum și-a dorit totdeauna ! Sau : - A murit socru-meu, în vara viitoare vom merge singuri la Sovata, tu știi ce bine mă înțelegeam eu cu el, de parcă am fi fost frați ! Sau : - Curtina tu-meu a ajuns director-adjunct al torcătoriei și insistă să mutăm și noi acolo ! Sau : - Anul ăsta s-au împlinit zece ani de cînd a murit și n-am reușit să-i ridic o cruce, mămora se găsește greu, dar nici acesta nu e motivul, de fapt, aș fi putut în delegațiile mele să mă abat și pe acolo, ia mormînt, femeia care-1 grijea și căreia îi trimiteam două sute de lei anual, o murit și ne-a spus cineva, care a trecut anul trecut pe acolo că crucea, pe care acum zece ani am pus-o în mod provizoriu, e putrezită ! Sau : — Mai am de cumpărat lemnul și pot să apuc de ea, Velescu de la Consiliu mi-a promis că-mi face rost de-o aprobare, a trebuit să mai cumpăr niște foi de gudron, a început să plouă în magazia aceea de lângă garaj, unde-mi țin cimentul, cercevelele, ușile, fierul pentru beton, trebuie să mă grăbesc, nu se știe cît vor dura aprobările astea pentru construcții. Bagiu spunea că doar pînă la iarnă, dar nouă ne e imposibil să ne mai apucăm în vara asta, pe de altă parte, se degradează materialele, necazuri, cum știi și tu Alaltăieri am fost la un concert și ne-am întîlnit cu nepotu-meu, ne-a povestit cum a fost în Germania, era cît p-aci să se însoare

de pe-acolo, am rîs cu toții, a ris și Vera... Sau : —
pitina, asta e un nume, un nume pe care îl știu bine, pe
st dacă nu l-aș fi ținut minte poate că aș fi uitat totul,
și fi uitat totul. Mi-aș fi pierdut vremea cu disecții,
sau, și mai bine, colecționam timbre. Dar eu am făcut
exact invers : am primit pe cînd aveam vreo 12 ani un
îl m de timbre ca moștenire, de la un unchi pe care nu
am văzut niciodată, cine știe ce maniac bătrîn...

Tot luonuri care se întîmplă ia miiioane și milioane de oa-
j în loc să faci un romb frumos, cu mustăți, mîna-ți
Junecă cu pedanterie într-o filozofare despre vreme
despre vecini, despre vecini răi și vecini buni ! in
u.ă faci o casă frumoasă, ou acoperișul mișcat de valuri
dun plop în izbitor ocru de pe lume, te trezești vorbind
o excursie în Ungaria sau despre bolile secolului. în loc să
melodie tristă, urcat într-un corcoduș, trebuie să te speli,
mînci și să pleci la serviciu mai de vreme, pentru că a
explodat din nou pneul din față al bicicletei, și doar fusese
jcanizat de curînd ! în loc să-ți privești prelung, gînditor,
Jegul mare de la piciorul drept, uimit, fermecat de frumuse-
te noblețe, linia sa elegantă, absolut originală sau mă rog,
și fi indignat de apendicele dizgrațios pe care trebuie să-l'
jfi o viață după tine, cochetînd cu ideea că ar fi mai bine,
Mryn moment de neatenție al tuturor, să-l tai pur și simplu,
%itl, cu briceagul cel nou, cumpărat de curînd, cu minerul'
a formă de pește.

- Se poate l răspuse Ceea, aplecînd privirea. Pe vre-
juri posedam zei frumoși, grași, isteți, pe care îi îngrijeam și
lșesăbm în grajdurile noastre din Ofimp si din altă parte ;
săăii avem obiecte, cele mai frumoase și lucitoare obiecte f
, wîmentele noastre înseși, fostele noastre ipasiuni sau erori nu
ist at de frumoase ca obiectele noastre ! Ca automobilele,,
«rele, covoarele sintetice, bordul avioanelor, difuzoarele, stor-
iteele de ilămii, rachetele teleghidate, supele conservate...

- Te plîngi, comanditore...?!

- Eu ? De ce să mă plîng ? Eu vorbesc, pâlăvrăgesc, pur
simplu ! Te incomodează cu ceva ?! Sau ți se pare că bat
sșii? Te jignesc în sentimentul tău de cetățean ?! Uite, ți s-a
\$ desertul, nu-ți place orezul fiert în lapte?! E prima oară
5»ii la noi după atîta vreme și nici nu știi să te porți ca
aea,,

- îmi place, dar să fie și cu scorțișoară.

' Păi... are scorțișoară ! spuse soția lui Ceea, roșindu-se.»
«indu-și întrebător soțul.

- A, pardon, iertați-mă, spuse Minda, complet fără să
«nai că-mi place fără scorțișoară ! Dar nu face toc-
răzii eu încet cu lingurița, uite așa... să

- Ei, asta-i ! interveni Laurențiu cu autoritate M-
adu-i o altă farfurie ! «rontate. Mariuță,

... 7 ... ^ „...ăpățină doctorul și cele două fetite i, u
nira în ns vazind ca musafirul lor se agață de ma
rioarei cu o forță disproporționată, dati-mi VIO „... ferfu-
atit de fin, încît...

- Nici vorbă nu poate fi ! spuse doamna Ceea.

între timp, bătrîna, umblînd greoi pe picioarele ei hidronim
aduse o alta porție pe o farfurioară din același serviciu FT^
o scurtă luptă, o luptă pierdută dinainte, Minda trebui să
mulțumească cu o porție fără scorțișoară, așa cum își d ***
și el se apucă să mănînce din ea, în silă, sub zîmbetul iron*
al lui Ceea. între timp se aduseră și cafelele, Sabina cumint
cără încă o sticlă de vin din hîrdăul cu gheață și '... sifon"
Ceea turnă în pahare. Bău și bătrîna și lui Minda îi făcea o
adevărată plăcere s-o urmărească, capul ei mare, cu fălcile
ațîmînde ca niște bronhii, de o parte și de alta' a bărbiei •
ochii ei flasci, umezi, nasul ei cu nările'evazate, turtite, auro
încă frumoasă, cu toți dinții de deasupra întregi, mîinile umflate,
strangulate care trebăluiau de dimineață pînă seara, care
împletiseră costumul de iarnă ai Franciscăi. Pe fetițele lui Ceea
le chema Sabina, Francisca și Cristina, cea mai mică, Sabina*
cea mai mare avea unsprezece ani, Francisca, opt și Cristina
trei. Era o familie unită în care și divergențele, apărute cum
e și firesc, de-a lungul anilor, se resorbiseră între alte griji
sau mulțumiri mai mari, mai profunde. în casa lor se mînca
și se bea bine și Minda, în ultima lună fusese de două ori pe
la ei, prima oară fusese invitat împreună cu Ludmiia, a doua
oară venise singur, neinvitat, surprinzîndu-i la masa de seotă,
încărcat el însuși de pachete, pungi cu bomboane și sticle fi,
bineînțeleș, fu pus imediat un tacîm și pentru el. La Ceee
exista, la masă, un adevărat cult al supei, la prînz, searfi
uneori, bătrîna liorpăia supa rămasă de cu seară, dimineața»
la micul dejun și ceilalți o imitau. Așa că, vrînd-nevrînd, Ceea
trebui să îngurgiteze conținutul unei farfurii adînci, cu chener
de aur, cu supă de roșii cu orez, rece, și nemulțumirea lui nu
era decît superficială, mimată, deoarece lui îi plăcea supa de
roșii, servită rece. Mîncă astfel la rînd, toate felurile, urmîi
de întreaga familie ce mîncase deja și se afla la desert, mor
ale Francisca nu se dezlipea de lîngă cotul musafirului^ deș*
mama ei o trase de două ori, ou un gest nervos, mai întf-o
parte dar doctorul îi luă apărarea și spuse că între ei om

ceva, o înclinație instinctuală" și, bineînțeles, mucoasa, Mici E' jmediat ce înseamnă de fapt : „instinctual". Cafelele WM făcuse bătrîna, și erau fără reproș, și Minda rămase uimit, W « " s-o spună, de gustul perfect, potrivit, fără ca el să fi dat . °.ea mai mărunță indicație. - O întîmplare l își spuse el, llwlcind din umeri și o trase pe Francisca lîngă el, mîngîind-o """" arijă pe pletele ei lungi, negre, cu un breton bine întreținut, ^nbina îi privea mai de la distanță, ea de altfel se făcea și tilă la masă, ajutînd-o pe „maica" și, în pauzele dintre alergători P rivea cu răsces'.. la musafiri și cu dispreț evident la joră-sa* ° •""*tf- 'psită complet de demnitate. Iar cînd Minda, fisteptînd să i se răcească cafeaua, se sculă și o ridică pe ynei pe Francisca, ea chiuia de spaimă, ținîndu-se crispată g pletele conferențiarului, ce alerga cu seriozitate printre mo" " bile, urmărit de privirile îngrijorat-respectuoase ale celor mari, (ăceala ei luă definitiv forma indiferenței. Maica rîdea cu la" ' jrimi, dar, spre sfîrșit, fetița încrezătoare, începu să se balan- ț e cu mult prea periculos și Minda însuși, dus de entuziasm, gcu o mișcare pripită și, înainte de a se termina totul în plins, joanna Ceea interveni cu energie și o depuse pe Francisco pe pămînt, recomandîndu-i să se ducă la bucătărie, unde „știa ța ce trebuie să facă". — Ce anume ? se interesă și Minda, ^șfiind încă și i se spuse că cea mare își făcuse pantofii, pen- %u a doua zi, cealaltă încă nu. Francisca ceru, cu o surprinză- 'boe siguranță a vocii, de care mama ei roși, involuntar, să fie JBSotă de musafir, în bucătărie, unde era cald, plăcut și unde :\$»eau și un canar, pe care îl îngrijea numai ea și Minda se ^pâtă gata s-o întovărășească, declară, glumind, că și el cam viebuia să-și lustruiească pantofii, iar canarul, știuse de exis- tența lui, dar... oricum, trebuia din nou să intervină doamna 'Jffrea caninariiată puțin că era pusă 'mereu iîn astfel de posturi ~Jlddctice, negative și fetița fu obligată să mărșăluiească singură Jfie bucătărie. - Ce fericită va fi ! spuse Minda, cu o ciudată șintare, răsturnîndu-se într-un fotoliu, cînd eram mic, țin minte, !rdeam de dorința de a fi persecutat și cum se întîmpla foarte

S acest lucru, să mi se facă o mărunță nedreptate, eu îmi Sgnam tot felul de situații în care, cei imori, duși de un sadism xplicabil, m-ar fi aruncat. Ba că mi s-ar fi interzis să mănînc % salon, cu ceilalți, ba că sînt închis în scara de la pod, ba că itbuie să port costumul vechi, de anul trecut, ba că sînt lăsat P umblu cu pantofii nepingeliți, pe ploaie, ca să răcesc dar... să mor, ha", ha, ci să trăiesc mai departe ca să pot fi chinuit, .uit, de fapt ca să-mi imaginez aceste suferințe cu un maso- «i,pueril ce a dispărut repede, apoi, pe la cincisprezece cînd caracterul meu s-a „pozitivat" de la o lună la alta.

Probabil, rodul lecturilor, sau, și mai probabil al suferințe reale. Adeseori mi-amintesc cu uimire timental fusesem în pubertate, o sensibilitate s-ladivă ce au dispărut apoi complet din caracterul-

- Nimic mai firesc! spuse doamna Ceen cunoscut bunicii și aveam un dispreț total cărora le descopeream tot timpul defecte meu mi se părea că tușește prea des, prea mi se părea o ipocrită care-și scutură buclele prilej, ca să iasă în evidență, o soră a tatălui cumsecade, care-mi aducea jucării și hăinuțe Crăciun, o suspectam, că-și pune picior peste ca să i se vadă dunga la ciorap, că e (foarte șic să ți se vadă dunga de la ciorap ha hâ

Bătrîna veni și ea să se așeze lângă ei, aducîndu- Ceea lucrul e, de mina. un capișon și un fular galben cea mica. Se servi cozonac de casă cu migdale culcată, Francisca dispăru și ea pe undeva, Sabina sa stea cu cei mari. Laurențiu puse un disc valsuri de Chopin care fu relua? la uvertura la lanhauser.

- Nu beți mai de loc. domnule doctor! spuse Măriuta care refuza, nu se știe din ce pricină să-l tutuiască pe Minda" li spunea : - Domnule Ovidiu, domnule profesor sau domnule doctor ! și în ciuda politeții perfecte cu care îi trata nu-și putea ascunde o anume răceală cauzată de despărțirea sa de Ludmila, ce devenise un fapt public. Aducea de altfel mereu vorba de Ludmila, încercînd parcă să lupte împotriva ireparabilului, deși ei însăși îi ajunseseră la ureche că doctorița Ogrin urma să se logodească și apoi, foarte repede, să se mărite cu Papadimitriu. Zvonuri nefondate pentru că nimeni nu îi văzuse pe cei doi împreună, ei nu se arătau încă,, dar era unanim cunoscută pasiunea veche, neconsolată, a frumosului arhitect, tensimen renumit, ins cu solide relații in lumea bună. El nu se consolase niciodată. Ani de muncă asiduă, necruțătoare, reușiră să-l facă repede cunoscut și peste hotare, locuia împreună cu părinții în același apartament, mama sa era o ființă foarte religioasă. O puteai vedea în fiecare dimineață, retrasă, gravă, în colțul ei de ani de zile din cate-drala Sfîntul Iosif, sau la Batiste, ei erau catolici. Tatăl sau, fost farmacist celebru în București, era paralizat, o hemiplegie dreaptă, i se angajase o femeie special să-l îngrijească, o bătrînețe tristă. Odată îl surprinseseră încercînd să-și facă felul și de-atunci, se impunea, normal, o supraveghere atentă. Ori-cum pe Minda îl condamna toată lumea, făcuse să sufere 0

absolut nevinovata și dacă n-ar fi fost respectul față
*... de profesia sa, de priceperea sa, de mult i s-ar fi trinitit
loftis niște uși. Și așa...

»... Maica povesti cu o surprinzătoare concizie, o întîm-
et'recută în blocul lor, al cărei erou principal era tînărul
'Jfferist un individ angajat acolo de nici șase luni și care
' că era pictor, făcuse chiar o expoziție, dar nu într-o
*JJ legala, ci la un liceu, numărul cinci sau șaptesprezece,
**...u-și amintea prea bine și-asta cu complicitatea fetei
jr mai a familiei Moradi, de la etajul doi, care, asta-i
• indusese în eroare direcția școlii, zicînd că Mișu (așa îl
jL^a pe caloriferist) era pictor, membru al Societății Pictori-
ței expoziția avu succes, se scrisese și în ziare și acum, în
aL toată lumea era nemulțumită pentru că, colac peste
ll«ază, Mișu ăsta, un individ foarte impertinent, se părea, nu
Sjntiona să-și dea demisia și să plece de acolo, undeva,
^ .|. pictorii lui, ci se încăpățîna să rămîie mai departe
ji.jjbă, ori, cum dracu' să țipi acum la cineva care e un
^lectual l Ceva foarte neplăcut, blocul rămăsese fără un
l ^ de alergătură" și cum Mișu, la toate șicanele rămăsese
l Vei insensibil, avea, dragă, băiatul ăsta o nesimțire ! se pusese
l igte serios problema alocării încă unui post pentru o femeie
l are să spele scările, să alerge după ziare, după reparații etc.
f Oistorie ca oricare alta, dar Minda ridea de se prăpădea și,
l «nlotindu-și de felul uscat, foarte detașat, în care povestise
l latrina, se punea din nou pe rîs. — Și, întrebă doctorul în
l sfișit, de ce nu se duce Mișu ăsta la pictorii lui ? — Nu știu,
l jdu Maica din umeri, zice că din cei cinci sute care îi dă
l rcul numai bine își cumpără culorile. Știi, se adresă ea fiicei
f sie, săptămîna trecută cînd a fost chestia cu boilerul, nu era
l aba de nici o defecțiune ; Mișu a încuiat pur și simplu jos
j șo plecat. Nu i-a păsă că au rămas sute de oameni fără
^ ță caldă. S-a întors abia spre seară, după opt, cu încă doi
l Mndrălăi și o fată lăptoasă, îmbrăcată în pantaloni și a fost
i țoi un rîs și un chihot în cămăruța lui încît, să-i vezi, alergau
j S toții ca niște șobolani și puneau urechea și Smărăndescu,
'l ffectul și tovarășul Marcu, chiar și doctorul Pinte, orelistul,
f «el acela atît de serios l S-a descoperit acum că individul
l «re buletin de București și cu acest argument vom scăpa de
54 Miliția a și fost informată, miine după masă, mi-a spus
trebuie „să se prezinte" la secție. Vă dați seama ce in-
42T... o sta : " a o t o P rezinți ' a secție !" Mai ales artiștii ăștia,
liffe care rar unul să fie în regulă cu buletinul, au o frică de
l«est „să se prezinte \ " încît...

l»

- Foarte bine, spuse Minda, rîzînd încă oict
adâpostească în locuri ferite, la căldură, în" spat l n u *«
oameni ai muncii care, abia veniți de ia serviciu A°
și din instituții, au dreptul la apă caldă, liniște r i c -
în care să afle ce e nou în lume, o atmosferă pasnic-Toos*""-
să-și urmeze calea sa de vicisitudini, arta nu V ! c * r r *
e și suferință ! Dați-l afară ! făcu Minda cu un n u m o ' t o i e f t t <
nim, dacă talentul lui e puternic nu va crăpa d ^ * , ? ° 3 i t ° *
va căli, noi frumuseți vor ieși din paleta sa ! ' ' m p o t r i v â , se

- Ha, ha ! rîdea cu hohote Ceea si soția lui îi fă
sa-și tempereze voioșia ca scula odraslele din somn m \ * m
asta! - Dimpotrivă! la mai zi o dată doctor* A ° P C U T

- Fără glumă, spuse Minda, fără 'ironie i N e Z ^ T M "
nu e decît o bravadă, aflați că insul e un tin fJ, ' 6 o s s
și susceptibil ! Mîrlăniile pe care vi le face nu sîm dedt ^ * ?
se convingă pe sine însuși că e un individ apt pentru I t ° s s
existența, apt de a ține piept unei colectivități obtuze 1 «
ignora arta ! t un exhibiționist ! t ° _ o

- Împingeți totul prea departe ! spuse doamna Ceea nete
zindu-și fusta, gînditoare, e un simplu pierde-vară fuâi X
provincie, care, încearcă și el marea cu degetul, N-ar fi exdh™
să aibe talent, dar... m

- Nu 'moi avem nevoie de artă ! afirmă Minda cu o mw*
degajare și o clipa doamna Ceea se uită bănuitor la el ami
își aminti că nu golise toată seara nici un pahar de vin întreg
toată sticla o băuse Laurențiu și bătrîna. Ce nevoie mai avert
astăzi, în secolul științei, al materialelor semifabricate, al tron-
zistoarelor și ciberneticii...

- Hoo ! Hoo ! făcu Laurențiu, rîzînd mereu, cu un spasm
icnit, bolnăvicios, intermitent și Măriuța se ridică și se apropie
de scaunul lui, stînd în spatele său, cu palma stingă atingindu-
gîtul, ușor, și Laurențiu se liniști. Minda nu glumea însă. era
totalmente serios și îl privea intrigat pe Ceea că «dea în îeM
acela copilăros. Vorbele sale, iată, aveau un efect paradoxal;
cu Ceea însă nu i se întîmpla acest lucru pentru primo oaii

- Nici eu nu sînt nebună după artă, spunea Măriuța, in
picioare în spatele scaunului lui Ceea, ca într-un tablou da
Magritte, dar chiar așa... să-i dăm afară !

- Afară ! Afară ! spunea rîzînd Minda, cu ochii lucind
serios însă cu trăsăturile aspre, ce servicii aduc ei umanității? !
Și, pe deasupra, sînt și foarte încrezuți... chiar obroznicî, ca
Mișu ăsta al vostru ! Auzi nume de pictor : Mișu ! Ar merita
să fie dat afară și numai din pricina unui astfel de nume! Pe
vremuri, pictorii, artiștii, își alegeau mai cu grijă numele, să sufle
frumos, atracțios, uite, cum era, de exemplu : Edmondo de
Amicis ! Sau Axei Munthe, nu-i așa...

Ah, Axei Munthe, suspină Măriuța, „Cartea de la San
~, « '., operă minunată și plină de...
fî poftim ! spuse triumfător doctorul, sau altul... ia să
Barbu-Ștefănescu-Delavrancea, ei, ce zici ?! Minda nu
! e ultimul nume, îl recitase pur și simplu, cu brațul întins,
#''-tribun roman și toți trei rămăseseră o clipă serioși, recu
^Maica adăugă, apoi :
^'F...mos ! Dar și vremurile erau altele !...

Bineînțeles, spuse Ceea, bătrînii erau încă tineri iar cei
-ortierau doar bătrîni !

_ Laurențiu ! spuse Măriuța ou reproș, ridiaînd ceva de
•.. dar vocea ei șovăi și chiar și Maica izbucni în rîs. Avea
E,atură fericită.

Nu-nu, gesticula Minda, adresîndu-se, nu se știe de ce,
W'riță, care îl privea cu multă atenție, de altfel ei stăteau
«două scaune chiar unul în fața altuia, noi suferim de un
igrijabil și rușinos complex de inferioritate față de inșii ăștia
grboși, soioși, imorali, care umblă toată ziua beți și urlă că
joi sintem niște burghezi nenorociți, care nu înțeleg arta !

pardon, noi înțelegem arta, dar ceea ce fac ei, acești
domnișori, s-avem iertare, asta nu mai e artă ! e curată scālîm-
fcalală ! Și-apoi, iată : toată lumea se duce cuminte, harnică,
fc-de-dimineață la serviciu că nu ai unde să scapi un ac
tt troleibuzele și autobuzele de pe traseu, numai ei nu, se
goală pe la douăsprezece, cu ochii cîrpiți, duhnind a alcool,
âtpărul ciufulit și cu pene în păr și se duc să bea o bere sau
3ciorbă de burtă, de potroace, ca să-și revină ! Nu, nu, aici
stolul nostru se arată mult prea blînd, eu i-aș aduna pe toți
«știa și i-aș...

- Ei, haide, haide, făcu Ceea, te faci mai rău decît ești !
- Eu ?! spuse uimit Minda, privindu-l pe celălalt cu ochii
»sorholbați.

'- Ei, doctore, spuse Măriuța, gustînd din paharul ei de
m,ce-ai face dacă ai fi... dacă ai fi...?

- Dacă aș fi în locul statului ?! Ordine aș face, stimată
iwmnă, ;, aș fel încît... să picteze, mă rog, dacă nu știu să
W altceva mai folositor, dar să se integreze societății ! De
siel mîzgăliturile lor și poezelele astea cu îngeri și vutcalo-
Jsrji, sau cum le mai zice, și un copil de șase ani...

Maica îi privea pe toți trei cu seriozitate, cu atenție. Se
»fea bine între ei, îi plăcea Minda. îl găsea un om serios,
Sfeat, faima sa i-o luase înainte, adeseori, doctorul îi trimisese
prieri Ceea, dibuindu-i leacul miraculos, de la distanță,
«tdoctor cum rar găsești în ziua de azi. O nedumerea entu-
Strul prea mare pe care îl punea el într-o simplă discuție

ca aceea a lor, după masă, tim*^r-UTi cerc intim, famit, i anume strălucire a ochilor, apărați de lentilele qroa , ° a ?' o care își are ciudățeniile sole. Sabina îi privea, așez[^]^" • ^®* o pernă, groasă, de mătase, lucrată înainte de 190n :°_s' fericită că n-o trimtie nimeni la culcare. Era atentă tacut &, regulat paharul tatălui și al bunicii, care mai și fuma^u u m ?' ° supra. Minda scoase la un moment dat un portvîzit 'd^{ps} cu traibuțe, oferind și celorlalți, ou toții refuzară " - p_*' ° (chiar și Sabina !) numai Maica acceptă unul și, în "st.° generală, declară că vrea să-l „puie bine" și .ă-| furn[^]^° rate bineînțeles, în unele după amiezi de duminică cînd[^] f' ceilalți dorm sau sînt la cinema și la televizor nu e nirv °' resant. Iar ca să se plimbe, să umble prin parcuri, ea era <?°" prea bătrîna și n-o mai duceau picioarele. (Minda îi pro • că îi va trimite un medicament străin, contra varicelor) A m' ° s • prietenă, însă, doamna Lamotescu, o fostă mare moșiereasă care venea pe la ea, niciodată cu mîna goală. Fetele n-o iubeau, pentru că fuma țigară de la țigară (ea, Jenny ^{prea} chema, Jenny Lamotescu, o învățase, afurisita, să fumeze^{asa} așu, cîțiva ani, în scandalul familiei, dar mă rog, era și ea fericită să facă ceva, așa mai anticonformist), dar ce rochii avea, ce cercei, lungii, oa țigăncile, ce unghii, ce maniere, corespondența în străinătate, cineva voise chiar „s-o cumpere", dar bătrîtw hotărâse să fie îngropată aici, alături de soțul ei și de un frate al ei, ce 'murise de tînor, oa aviator, a fast un „ooup de foudre", ourn se spune (toată familia Ceea .privi mândră spre musafir că maica lor învățase astfel .de expresii de .la prietena ei, cioooaica, deși se eum.oscuseă, banal, pe o bancă, în scuarul din fața Alimentarei). Suferea și ea, Lamoteasca, de picioare și apoi, îi mărturisise că se simțea singură. Era fals, otita lume. venea pe ila ea, carnetul ei de teiefon era burdușit de numere, casa ei era ca o expoziție, ce servicii de porțelan de Meissea și Capo di Monte, ce cristale, Galle-uri, argintărie, dar ea lăsa pur și simplu toate baltă și venea la ea, ila Maica, să bea o cafea își să se joace cu fetele care nu o puteau suferi și căroro le aducea panglicuțe, dantele, Francisca primise ohior o sticluță de parfum pentru mai tîrziu. Maica imai folosea expresii ca: „Cest â prendre ou â îaisser", „Par acquit de conscience", „Un homme averti en vaut deux", „Cest ile ton qui fc.it la .muisique, „Qui donne aux pauvres, prete ă Dieu", „Le jeu ne vaut «pas la chandelle" etc. etc. în general, întrebuițate 4a locul tdf în frază.

- Arta trebuie să dispară și va dispărea, spuse Minda, de data aceasta mai liniștit, masîndu-și încet ochii. Maica o dusesse pe Sabina la culcare și nu mai reveni. Cei trei stăteau fața in

- Ivlăriuța, Ceea și doctorul, care se afla la a doua ceașcă
așezate în unghi, între ei cu o măsuță
An din furnir de nuc, acoperită cu un cristal rotund, sub
se'afiau poze de actrițe americane și ilustrate din stațiu-
climaterice, unele vechi, vechi, de la începutul secolului,

se mai vedeau mea trăsuri cu roți de cauciuc și doamne
brăcate în alb, cu coafuri montante, cu umbreluțe albe, pri-
i țeapăn spre aparat, cafenele cu terase în stradă, cu diverși
ură-cască, în jiletcă și cu pălăria dată pe ceafă, cactuși uriași
Băile Herculane și o societate întreagă ce putrezea cu zîm-
betul pe buze, cu fulare albe de mătase, rochii lungi, de satin,
cu bastoane subțiri, evantaiuri, amorași, coloane, îngeri de
ahips. e versuri, deschisă la întâmplare, o plajă
țenușie, costume extravagante, cu toții fascinați de aparatul
mare, greoi, de lemn, pe trepiedul său monstruos, fixat pe nisip,
funcționari umili de bancă (băncile agricole, de schimb, națio-
nale, comerciale, de credit), domnișoare în căutare de un post,
comercianți împreună cu soțiile lor prospere, tinere calfe, pen-
sionari cu un umor educat o viață întreagă, anarhiști bine
crescuți, idealiștii lumii, bastarzi cu cont la bancă, țărani în-
stăriți, chiaburi, cum se zicea odinioară, cu nevestele lor atinse
de fizie și care se ascundeau sub marile și stridentele umbrele,
sefi de state în retragere, miiniștni ad-interim cu zîmbetul lor
duplicitar, coafeze imitind pe Greta Garbo, proprietarii unor
mărunte fabrici de sifoane cu un volum de Samain sau Theodore
de Banville uitat în mînă, morari și îngeri mascați,

- Arta e strîns legată de manufactură, continua doctorul,
de aceea și-a găsit în evul mediu o astfel de înflorire, ea dis-
pare odată cu industrializarea. Sigur, rudimente vor mai exista
încă, procesul e dialectic, se va mai vedea pe ici pe colo, cite
un individ, cu un șevalet, la umbra pricâjită a vreunui pom sin-
gularic sau vreun bețiv care să improvizeze un sonet de dragul
unei cafele bune, fără zahăr. într-o vreme cînd pătrundem în
spațiul cosmic, ce să-mi mai spună un mărunt pastel sau o
elegie, pe marginea unui eleșteu?! Nimeni nu va mai ști cum
arată un eleșteu adevărat! A, ceea ce a fost pînă acum, arta
trecutului, ca să zic așa, se va păstra, va primi chiar o prețuire
mărită, o atenție de care cei vechi n-au fost în stare; ea va
devi din ce în ce mai mult un document de epocă, dar nu
* etnologic sau de moravuri, nu vreau să fiu greșit înțeles sau vul-
pizat; pur și simplu un document, valorează ca «n testament
uric al unei averi încîlcite sau, și mai bine, ca o serie de
W>re, limitată, cu un defect oarecare, care o face celebră,
ț « care se pot cumpăra acțiuni la un mare trust metalurgic.
• 'tm privi aceste mostre de artă cu respectul și naivitatea cu

care privim la un copil ce se joacă, înțelegându-i arăta
sudarea cu prezentul lui, noi, înși incapabili, tocmai
piexitatea noastră adultă, de a ne uni perfect cu
Nu trebuie să ne neliniștim, arta va dispărea !

- Domnul Lebeziadnikov în acțiune ? spuse rî
rențiu.

- Tu ai încredere în viitor, dragă comanditore, dar
îți va arăta că greșești. Peste o sută de ani, fata lumii
cu totul altfel, lucrurile vor fi privite cu...

- Peste o sută de ani, coșmelia asta în care locuim n
spuse Ceea, privind-o vesel pe nevastă-sa, cu scară de l
aplecată într-o parte și podul de lut prin care au loc î, f
noapte cavalcade de șoareci, filmate de Twentieth Centur
va fi exact pe același loc în oare se află astăzi, numai i
parter, se va deschide o prăvălie de mănuși, cu 'un rulo
trie și un bec de neon mare pe stîlp ! Și Ceea rîse cu poftă
grosolan și Măriuța îl urmă, privind puțin jenată spre musafir
dar neputîndu-se împotrivi soțului ei și expansiunii sale con
tagioase.

- Așa vezi tu viitorul ? spuse Minda, privindu-l contrariat
oarecum trist, pe amfitrion. Asta aștepti tu de la viitor, o nouă
prăvălie de mănuși și... cavalcada aia... cum îi zice,..'?!
- Prostii, făcu Laurențiu, bine dispus, să mai bem un pahar!

N-ai băut aproape deloc, doctore, s-ar zice că te îmbeți fără
să bei ! Bravo, foarte economic ! Haide, dă pe gît restul ăla,
să-ți mai torn unul. Ce dracu' de cînd a plecat soacră-mea,
am rămas să beau singur, ca un cîine !

- Ha, ha, ha ! rîdea Măriuța, rupînd puțin din marginea
arsă a cozonacului.

Peste cîteva zile, Minda, care se simțise foarte bine în casa
lui Ceea, se abătu din nou pe acolo, dar fie din pricină că
nu se anunțase, fie din pricină că era încă dimineață, cu puțin
înainte de prînz, nu găsi acasă decît pe Maica, pe Cristina
care săpa tuneluri pe sub mobile și pe Sabina. Francisca era
la școală. Doctorul stătu doar cîteva minute, se afla odată cu
el, acolo, și cineva de la societatea de gaze care verifica bran
șamentele, o persoană care ocupase atenția întregii case și
Minda plecă, precipitat, cerînd voie să facă o plimbare cu
Sabina, prin apropiere, s-o invite la o cofetărie, eventual. Nici
fetița, care imita pe cei mari și nici Maica, ce gătea (cel de la
gaze, el însuși, păru o clipă mirat sau doar distrat) nu fura
prea înșeptați, fetița încă nu luase masa, avea să-și facă ghioz
danul, bine, dar e numai pentru un sfert de oră, etc. etc. și
iată-i pe cei doi, doctorul de mîna cu Sabina-cea-serioasa,
pe stradă. Ea încercase de vreo două ori să-și elibereze mîner

„alma mare, caldă, puternică, a tovarășului ei, dar Minda
 edă, strângînd ușor dinții și, mai înțeleaptă, Sabina cedă.
 U de vreo două ori în moonju'rul casei, fetița se uita mereu
 Pceos, apoi intrară la o cofetărie, unde, Sabina, crezînd că
 ioseră de dragul ei acolo, refuză orice fel de prăjitură. Văzin-
 j | apoi pe doctor că înfulecă cu mare apetit două rulade
 {riscă și două cremșnit-uri, acceptă să ia o savarină, pe care
 cu „in'că îndelung, absentă, cu gesturi studiate și Minda izbucni
 ? j, gîndindu-se ce-ar fi dacă i-ar oferi o țigară. Gustă puțin
 „ din cafeaua doctorului, declară "că e reușită, dar are prea
 jnit zahăr, apoi acceptă să aleagă pentru Cristina, Francisca
 j Maica, un carton de prăjituri. Abia acum fetița se însufleși
 Lor i emoția căutării prăjiturilor prin vasta vitrină, comandînd
 cu o voce șoptită, categorică, vînzătoarei, dar odată ieșiți în
 stradă, refuză să-l mai ia de mină pe Minda. în fața casei dădu
 mina cu politețe cu el, mulțumi frumos pentru plimbare, făcu
 chiar un knix, ușor, din genunchi și urcă treptele familiei,
 ducînd solemnă marele carton cu ambele mîini, cel mai colo-
 sal carton de prăjituri pe care ea îl ținuse vreodată în mină.
 Minda așteptă pînă se auzi sus, ușa de la intrare pocnindu-se,
 apoi își văzu de drum. Era în întîrziere, peste o jumătate de oră
 avea curs și, nu știu cum se făcea, de cînd își vînduse mașina,
 i ecu mereu în panică de timp. Nu întîrzia nici acum, se înțelege,
 | ar fi suferit prea mult dacă s-ar fi întîmplat asta o singură
 ' dată, se gîndea doar dacă n-ar fi mai potrivit să-și cumpere o
 S bicicletă, s-ar fi putut strecura foarte bine prin circulația ora-
 l șului, la anumite ore nu prea intense. Ezita încă, se vedea
 l pedalînd pe velociped, cu pardesiul fluturînd, cu servieta sa în
 î care se aflau foile de hîrtie agățate de ghidon, urmărit de ochi
] sceptici. Prostii, pînă ia urmă așa va face, știa bine că așa va
 | face, era o idee practică, de bun simț și rațiunea va trebui să
 î lăsă învingătoare. Se complăcea însă în această plăcută ezi-
 / tare, încă un timp, de altfel venea și iarna, pînă la primăvară
 • putea rezista, nu știu, nu știu... De cîteva ori trecuse foarte
 . aproape de biroul unde se dădeau anunțuri de mică-publici-
] tale, și nu se putu împiedica să formuleze anunțul în gînd.
 ? Voia o bicicletă solidă, cu gentile subțiri, nichelate, să fie
 | *Ș... ?i întreținerea lor să nu-i ia prea mult timp, cu un
 - «nam solid pentru orele de înserare. își aducea aminte, zîm-
 | Wrd de Drăgănescu, pedicuristul lumii bune, din orașelul în
 l «ore copilărise, cel care-și petrecea jumătate de viață pe bici-
 i deta sa, marca „Wanderer", alergînd de la o cucoană la alta,
 l ou pe bătrînul Detsch, vînzătorul de ziare, proprietar de vie
 1 .. -rei corpuri de casă care pedala toată dimineața pe
 «Mamantul" său, cu cele două sacoșe de trestie atîrnate de

ghidon, burdușite cu reviste și ziare străine și indi
de un „Maxply” cu care, la ora șaptesprezece, prez^o? - o¹sturi
locul unei droaie de puberi și adolescenți, p. ter^o I^o ^^o
de tenis din parcul mare, desena cele mai viguroasei .sec. „snc”
și „back-händ”-uri. Sau Duma, antreonoml „i” * „lve”-uti
r- i i • i i ^”-iiuiui, ait mare riM.vn
Sau Juhasz, zugravul, un om de peste o sută de kilo

O bicicletă subțire, parcă decupată din hîrtie, marca ^Tirf?
pedalînd leneș în costumul său de lucru stropit în” cel
vesele culori, Arlechinul placid a! orășelului, bucuria t ^
celor ce-l întilneau, alergînd de colo-colo, cu servietei w^o
șioară, de la Bancă la Administrația Financiară de la EY
„la Casa Cercuală, de la Oficiul Silvic.la Așezămintele de S ?
facere. Ce mai cicliști, domnule! Va fi oare vrednic de ei ?!

În aceeași săptămîină, într-o după amiază, în jurul or^o
șaisprezece (Laurențiu nu ajunsese încă acasă de la Tribunal^o
Minda urcă din nou la familia Ceea și le invită pe cele daufi
domnișoare mai mari, Francisca și Sabina la o scurta plimbam
în jurul casei, la o prăjitură. Era zi de curățenie mare în kald
mobilele erau cu susul m jos, toate covoarele strînse și doamna
Măriuța fu bucuroasă că scapă, pentru o oră, de fetițele care
1 se încurcau printre picioare (Sabina era ușor gripată, era ,
doua zi că lipsea de la școală, fu îmbrăcată cu o excesivă grija
svetere, fulare, șosete, plictiseli enorme !) și Minda, ținîndu-le
de mîină, posesiv, pe cele două tinere, radia de fericire. De
data aceasta, curios, Francisca, admiratoarea lui, fu cea îmbuf-
nată și Sabina, echilibrata Sabina, mai îngăduitoare cu cava-
lerul lor. Cu Sabina mai „ieșise” odată și asta se, vedea, se
„simțea” în dezinvoltura „domnișoarei Sabina”, auzi, impostoe-
rea, cită impertinență ! Minda surîdea blind deasupra acestor
vanități și le declară formai celor două fete că, peste zece ani
cînd vor fi ambele bacalaureate, le va cere, familiei lor, în fie-
care primă Duminică din lună să ia masa de prînz cu el, la cel
mai „chic” restaurant din București. La „Athenee Palace” sau
la „Capsa”... avansa doctorul, amabil, prudent. - Nu-nu ! riposta
cu oarecare vigoare Francisca, „preluînd conducerea”, la „Mol-
dova” unde merge și „Tuși-Roși”. Evident, evident, se grăbi să
„accepte” Minda, „Moldova” era un restaurant foarte cochet, po-
seda și o grădină cu o logie, parcă... dar cine era „Tuși-Roși,
dacă nu comitea o indiscreție ?!... Numele, oricum, suna foarte
atrăgător, simpatic chiar... Sabina nu răspunse, tăcea ostentativ,
cu sprîncenele ușor strînse, contrariată, evident, că se aprobasese
atît de ușor, cu atîta „nesocotîntă”, propunerea „celeilalte”, care,
bineînțeleș, știa să se „infiltreze”, ignorînd cerințele elementare
ale demnității de care orice tînără de familie bună, care se pre-
gătea de pe acum pentru bacalaureat, trebuia -să... Francisco

unele informații, spunînd că „Tuși-Roși” (ea atrase atenția ?...^uj_{mu} | rînd asupra grafiei numelui : e adevărat că se pro-
• j. Tuși-Roși”, dar se scria „Tuși-roci”, lucru pe care Minda
î acceptă ou gravitate, dînd din cap) era una din admira-
' lor, a ei și a Sabinei. A mea și a ta, nu invers ! rectifică
ț/ibina Ș' Francisca acceptă că greșise. „Tuși-Roși” era una din
Smira'toarele, poate cea mai mare admiratoare a Sabinei și
j . Franciscăi. - Vrei să spui poate, își permise doctorul,
L un ton cald, o rectificare, vrei să spui că voi doi sînteți ad-
miratoarele dînzei, poate cele mai serioase admiratoare ale ei ?!
, Da, acceptă Francisca, de fapt așa e ! Ele o admirau pe
juj.Roși”, soția lui Baci-Traian, și o considerau drept idolul
I ,sta de aproape un an de zile ! - Grozav, spuse Minda,

I j.j.„' că Sabina nu obiectează cu nimic, dar cine e „Baci-
i fraian” ? i- această întrebare-cheie, cum credea el, nu primi
? jpcj „ici un răspuns, ambele fetițe începură să privească cu
; insistență într-o vitrină cu conserve de mazăre boabe, apoi
î francisca se smuise din mina lui și alergă pe trotuarul de
; (is-â-vis, unde, o cunoștință a lor, tînărul Pavlovici, împreună
i cu bunica lui, tocmai... trecuse bine de două ore, două ore și
d jumătate, poate chiar și mai mult cînd Minda se despărți în
loja ușii de cele două domnișoare Ceea, ce ducea sus, ca de
l gbice, un carton cu prăjituri și o sticlă de șampanie pentru tă-
i fcy, Mergînd se gîndi cu oarecare emoție la Sabina și Fran-
\ osca, la Cristina care săpa culoare întunecate prin aerul ca-
| ierelor, la Maica, cu pielea gîtului atîrînd ca niște steaguri,
| cu picioarele ei groase, diforme, cu veșnica ei bună-dispoziție,
1 ta Ceea, atît de sensibil, de plin de tact, la doamna Măriuța,
» «femeie echilibrată, serioasă, muncitoare, (pe care Sabina o
l Ma deja atît de bine, maimuțărind-o, fără să-și dea seama,
1 ho„ha!) doamna Măriuța față de care el avea sentimentele
i de mai alese, pline de stimă și doctorului i se păru că și soția
l prietenului său îl înțelege, începe să iasă din rezerva sa, de

* aproape doi ani, și îl simpatizează tot mai mult, chiar dacă o
* fece în felul ei, rezervat, gradat, fără exaltări care, poate plă-
l Me în primul moment, lasă, nu știu cum, un iz neplăcut apoi.
l'heași dreptate, doamna Măriuța, să manifeste oarecare re-
l una, timp de mai bine de doi ani, deși prieten atît de intim
J suLaurențiu, el și budimila nu te intraseră decît o dată sau., nu,
| fedouă ori, exact de două ori, în casă, deși fuseseră, la înce-

'\$ Wmai ales, de nenumărate ori invitați și așteptați chiar, Minda
*«>uia să roșească acum pentru lipsa sa de civilizație, pentru
pșșolănia pe care și-o permisesese față de familia atît de se-
*Qșă, de simpatică, a unicului său prieten adevărat, a confi-
*Wului său, singurul om care nu manifestase niciodată nici o

umbră de interes, în relațiile cu ei, asta era culmea C
 chiar un medic consultant, refuza să-l deranjeze p.'
 atîția străini și impertinenți necunoscuți îl deranjau cu teM^{o'o''**}
 în miez de noapte și, asta era o poveste veche, o discuți
 a lor, cu oricîte insistențe ale internistului, Laurențiu nu
 să-l consulte, atunci cînd avea nevoie de o rețeta sau
 tul medicului, pentru el și pentru familia sa. Deși nu avea
 să-i umble în casă, Minda accentuase de la început, da
 făcuse, că nu-l deranjează deloc, dimpotrivă, să devină mediul
 său și al familiei sale. Laurențiu, excedat de insistențele 1 '
 Minda, chiar dacă acceptă, după trecerea a cîteva luni se veri*
 fica faptul că el își găsea aiurea asistența medicală, deși țj
 vedea curent pe Minda, chiar dacă accepta, după-trecerea o
 cîteva luni se verifica faptul că el își găsea aiurea asistența
 medicală, deși îl vedea curent pe Minda, uneori de cite doua
 ori pe săptămîină. Bah ! O formă a mării sale delicatețe și
 Minda, la timpul potrivit, adăuga această calitate, celorlalte
 calități ale lui Ceea : stabilitatea sa sentimentală, inteligența
 deosebită, cultura, o viață onestă, curajoasă, candoarea. Bine-
 bine, dacă nu voise să-l deranjeze ca medic (deși Minda fl
 deranja și-l suna la orele cele mai imposibile, chemindu-l in
 oraș sau comandîndu-l la el acasă) de ce trebuia el să jse
 poarte astfel cu familia sa ?! E adevărat că, la început, Ludmila
 o vizitase în vreo două rînduri pe doamna Ceea, pe fetițe, da-da,
 ea fusese prima care o descoperise pe Maica, cum de uitase
 apoi, nu știu cum, renunțase și Ludmila și totul se petrecu ca
 și cum ar fi fost normal, în cîteva rînduri (Minda roși cu putere
 acum, amintindu-și) Ceea și familia sa îi așteptaseră cu masa
 pusă și cu alți musafiri, chemați anume pentru ei, și se scula-
 seră în ultima clipă, impardonabil, mai ales că odată, el ținea
 bine minte, nici nu intervenise „ceva”, așa cum mințise el la
 telefon, ci, pur și simplu el, Minda, nu mai avu chef să meargă
 acolo, în mijlocul acelor oameni. Neplăcut, trebuia să roșească,
 acum, pentru el însuși și el, Laurențiu, niciodată nu făcuse cea
 mai mărunță aluzie, totul era oa și oum Minda reprezenta corec-
 titudinea în persoană și ei încetară să-i mai invite. Ei bine, făcu
 doctorul, mergînd cu pași grăbiți, cu mîinile la spate, absent,
 printre numeroșii trecători, împins de unul, privit o clipă cu ui»
 mire de altul, spre casă, ei bine, a venit clipa nu să repare jig-
 nirile și grosolănia sa trecută, așa ceva nu se putea repara!
 Nu, ci de a-i descoperi pe prietenii săi, familia prietenului sott,
 celula aceea caldă, umană, sfioasă, care pulsa anonimă in ma-
 rele ciclone al existenței din jurul său. Celula aceea in ~
 simțea atît de bine, în care era primit cu atita relaxare, ca *
 cum totul se înțelegea de la sine, așa cum sînt adevărații orie

... nu pun prea multe întrebări ,în tața căroră ai tot
dreptate, mai ales cînd ai dreptate, ha ! in fața căroră
îndrăzni să fii drept, inteligent, curajos, darnic, fără a stîrni
întîmîntele, invidii mărunte, jingoase ! Da-da, făcu el, grăbind
voluntar peșii, adevărații prieteni ! Adevărați prieteni ! Pe cine
^ n el în jur, daco privea, o clipă calm, lucid ?! Mulți amici,
ovea rati amici și confrăți politicoși, respectuoși, căroră nici
cenuma înd nu le-ar fi trecut să- iubească, ba, dacă cineva le-ar
pin g s acest lucru cred că ar fi ridicat foarte jigniți din sprin-
lpropu ce, doctorul Minda, somitatea, monstrul, are nevoie de
cene 'ubire?! Ce prostii! Evident-evident ! murmură doctorul, măr-
șăluind spre casă printre atîtea ființe, ca niște umbre, ce tre-
jeflu pe'lingă el, nu era nici o nevoie !

NEBUN ICAR

Departa în urmă coridoarele sumbre.
Liniștea grea și ca-n somn pe turbarea mării
iropotirea sinistră, de copite, deodată,
duhnirea respirației fiarei **care-l** prin preajmă
.latentă în toate visele și coșmarele.

Și-n fine, zborul spre soare. Nici o temniță nu e bună
Prin carne, celălalt te pîndește, te-nlătură,
te-ncovoiaie. Pe scări de sfoară
îți suie-n creier ; îți vede gîndul, ți-l înfășează
ca pe mumii. **Iropotirea aceea ritmică**
.prin care-și rîde de tine soarta.

Pean luminii — acum împrejmuite, foșnet larg —
ii sînt aripile, căci spiritul-nvinge forța
(învinse-s piatra și umezeala, sistemul strict
pe care veghea l-a născocit în prelungi strădanii
cu pumnii-n barbă și ochii-n zări sub clipirea stelelor).
Luminii-albastre ce **curge-n** trupuri.

Ea e principiu! unic, nelimitat
și necurmat. Ca delfini albi vin insule
trecînd prin umbrele noastre, toate formele
încercîndu-le, să te-atragă — pămînt ;
iubiri și nașteri, ucideri sub ochiul public,
alai și jocuri urmîndu-l pe **Dionysos**
să crească liber apoi și mai negru plînsul
•deasupra urnelor cu cenușă.

De-aci, prin veșnic. Azur în azur știind,
azur unde-a fost **speranța** și spasmul inimii,
•azur unde a fost ura, unde scînteia
salvării, azur unde **sursa vieții**
își are vatra, azur în oasele-țevi ca-n păsări,
azur prin care privirile țin rotundul,
divinul, și orice palat e mic,
.un punct, iar Olympos o biată stîncă.

" mă rodie roșie-n pomul cerului.
WÂ;CC fratern, doar ușor să-l atingi cu brațele,
... mult mai sonor decît prăbușirea
«sfîM- "a - l... de mărgean,
^jZjtă ultimă : nu-i citești clar inscripția
^îta nuntă de raze ce-ți prind aripile,
te iau să plutească singure.

^ fi mereu între apă și soare, tării ce-nvingeți,
jgLe-arzînd, luminări sfîrîmd amare
bochii peștilor - ferestre spre alte zboruri.
* ton fi mereu foarte singuri în fericire, în nepăsare,
Srticali, trecînd prin straturi de somn și verde.
Sle umblă singure, intră singure-n interzis,
O strigă din toate părțile.

Decembrie, 1972

FRUCTUL DE CHIPAROS

l&tere in vînt puțin.
jffinefă stînd să-și separe continentele,
tafturi de călăreți macedonieni, ahei,
' pasari
jDofin cizelate-n bronz,
k-acuma vechi,
sfe ușor cu verni,
• stoici testudo mascînd un asalt ceresc,
«furi mii de săgeți din silex
spe toate văile-fete, spre toate clinele,
țnn, de piatră, încins pămînt!

i , ASCLEPION

In memoriam

tel izvoare sacre încă sună,
ttnaW veniți din larg întînd prinos.
hPillat, iau toana ta drept bună,
închin smerit luminii mari din Cos.

«Baze drahme pot să duc la gură
jat deștar fluid trimis de zeu.
«munții-n zori. Și stanța mea impură
« d , e-n școli la odă în Alceu.

*Clădim altare ca și-arunc, nădejdi.
Si frumuseții îi cioplim statui.
Dar drumu-ales folosește de primejdii.
Cunosc în nord contestatari destu..*

*Un rug de portocafi pe rod, sub focul
Tișnit din Halicarnas, îți aprind.
Tămăduim cât stă-n puteri ; șt», focul,
De mii de ani, și el e suferind.*

*Ci de crezut eu cred. Cu prețul sfadei
De rime-arhee.scut stau neclintit.
Sticlească, dar, coloanele Eladei,
O clipă, pentru neofitul sat !*

Insula Cos, noiembrie 1972

VECHII GRECI

*Jumătate-au făcut comerț.
hmătate au scris și-au cioplit
Și toți laolaltă s-au dus în războaiele...
pe mare și pe uscat.*

*i „ . v w rcamist care știa foarte multe
^ T A f o ^ e . del/pre eroi. despre regine „
despre zei*

*s-a prelins din cetate-n cetate și l-a rugat
să-i pozeze
și grăbit*

*• . ~ rwfi să consulte oracolul, unde preoții
T p X r f n f un , r : u b , r e amfore,,
opaițele*

și-au spus că-i bine.

Decembrie, 1972

U E M O R I A L I S T I C Ă

nicolae brădişteanu

I O N B A R B U

DESPRE « u v e d e n r o d e »

În anii 1932 și 1933 profesorul universitar Caracostea a organizat în cadrul Facultății de litere și filozofie din București un ciclu de conferințe lunare, în care scriitorii consacrați) În acea vreme erau chemați să expună unele date personale * sau alte fapte oare au influențat activitatea lor scriitoricească, i Modul cum s-a desfășurat acele mărturisiri a fost foarte fructuos. Cu această ocazie s-au putut lămurii probleme aparținând concepției de viață a fiecărui autor. De asemenea, s-au 1 putut cunoaște unele realități din atelierul lor literar.

i Printre scriitorii invitați în primăvara anului 1932 a fost și < poetul Ion Barbu, a cărui producție poetică era foarte controversată pe atunci. În mod firesc, prezența lui a stîrnit mult ; interes și auditoriul a fost foarte numeros, fiindcă, pe lângă t studenții Facultății de litere, s-au adăugat și studenții Facul- • tații de matematici, pe motivul că scriitorul Ion Barbu nu | ea altul decît magistrul lor. Dan Barbilian, care în anul 1929 • își luase cu succes titlul de doctor în matematici al Universi- tății din București printr-o teză remarcabilă *).

. Desigur că postura de poet a lui Dan Barbilian, care pen- tu noi cei de la matematici era nouă, ne interesa foarte mult. j Îra vorba să aflăm acel miracol prin care se poate trece de b poezie la geometrie (sau invers) și care este punctul lor comun.

Deoarece în monografiile apărute relativ la Ion Barbu s-au aris unele date, pe care poetul le-a expus sincer și spontan, »i căuta să le înserez aici, pentru a contribui cît de puțin " înțelegerea celor două aspecte ale personalității sale de Poet și matematician.

; *) Reprezentarea canonică a adunării funcțiilor iperbolice și Grupări
i *** discontinue.

i

\ 6?

Aceste fapte n-au apărut nici în volumul „Mart
rare” 1971, care se referă chiar la confesiunile
gistrate de însuși organizatorul lor, profesorul Carac

Expunerea pe care ne-a făcut-o magistrul cu
sfătos, cu mișcări molcome și cu fața blindă, ornată d
tată galică, a început printr-o declarație ce a surprins° Pa-
nici o reținere, în modul cel mai categoric, el a afirm t
prezent nu se mai consideră poet, deoarece preocupare?
inițială și actuală a fost și a rămas matematica.

Cum însă Dan Barbilian era omul excentricităților f A -
a fost chemat în fața unui auditoriu foarte numeros în' c' hf
de „fost” poet, ba, mai mult, considerat ca șef de sco l”
primește provocarea și va vorbi de activitatea lui în ,r /
scop va încerca să explice conținutul unui poem ale c ă '
versuri, nefiind înțelese, au fost date de foarte mulți ca model
de antipoezie.

Pregătind explicația așteptată, el anunță principiul mate
matic al lui d'Alembert, după care dacă o problemă are o
demonstrație, folosind un procedeu oarecare, ea se va putea
demonstra sau rezolva și pe alte căi. De aceea, în paralel
riguros vorbind dacă o poezie, oricât de încifrată ar fi, are o
interpretare, ea poate avea o infinitate de interpretări, după
concepțiile fiecăruia. Deci, publicul este invitat să găsească
și alte accepțiuni pentru ceea ce se va prezenta.

Pentru ilustrarea celor afirmate, poetul ne expune poemul
„Uvedenrode”. Altă dată, ne declară, explicase conținutul
acestei poezii plasându-i acțiunea într-un viitor dominat de o
vedenie translucidă, într-un decor irațional, cu iluzia de a în*
tilni „peste mode și timp” o suavă fecioară în olimpianul tărîm
etern al Uvedenrodilor. De data aceasta îi va situa acțiunea
în trecut și-i va da interpretarea materialistă cu tangență în
lumea matematicilor.

Sigur că acest fapt pe noi, studenții de la matematici, ne-o
încântat, socotind că ni se face o favoare dacă se dă o
astfel de interpretare. Pe lângă toate acestea, aveam fericitul
prilej ca din conținutul aceleiași lucrări să putem descifra cum
se interferează cele două vocații ale profesorului nostru care,
după cum am înțeles, nu s-au manifestat concomitent, ci suc-
cesiv.

Poemul trebuia să prezinte în transfigurare poetică teoria
lui Laplace relativă la crearea lumii. În acest scop titlul poe-
ziei a fost ales în așa fel ca să fie ca o mică prefață capa-
bilă să sugereze unde se petrec faptele, adică să ne dea indi-
cația locului, care nu este altul decât nemărginitul spațiu ce
ne înconjoară.

" joc a fost determinat de cuvântul „Uvedenrode”, care,
- cum mărturisea magistrul, era un cuvânt creat de el
înjoc Și fi?te — ” ” figurează în nici un dicționar sau
afas geografic.

Persistând în ideea pe care și-o propusese, salvarea i-a
nă în urma unei discuții ce a avut-o la Capsa, vechea cafe-
' bucureșteană, unde poetul, ca toată rumea intelectuală,
?j petrecea o parte din timp, pentru „deconectare” și pentru
o!j întâlni confrății.

Greutatea era că trebuia intuită noțiunea de imensitate a
soțului. Și deodată această imensitate este sugerată de ver-
surile populare pe care un confrate i le furnizează : „U
„aude, / N-a vede. / Na, greul pământului, / Ușurelul vîn-
tului !”... ”

Repetind de mai multe ori aceste cuvinte onomatopeice,
imediat se produce o metamorfoză și totul se transformă în
particula „Uveden”. Pentru rotunjirea și sonorizarea acestui
cuvânt i s-a atașat terminația „rode”, care era aceea a multor
localități pe care le cunoscuse când fusese în Germania.

După ce această pregătire aperceptivă a fost făcută, adică
ri s-a dat cheia descifrării, sensurile versurilor s-au lămurit
' foarte ușor : *La rîpa Uvedenrode ! / ce multe gasteropode ! /*
' *wprasexuale, / supramuzicale. Gasteropozi ! / mult limpezi*
! rapsozi.

; In fantasticul decor sugerat de rîpa „Uvedenrode”, toate
* aceste gasteropode, simbol al unei puternice sexualități, repre-
I sută miile de nebuloase ce au populat imensitatea spațiului.
I Potrivit legii gravitației universale, aceste nebuloase s-au în-
| tîhit, s-au contopit dînd naștere imensului univers compus din
î iode astrele și planetele existente azi în numeroasele galaxii
? cunoscute sau necunoscute de noi, potrivit mijloacelor ce le
\ avem la îndemînă.

| *Moduri de ode / ceruri eșarfă / antene în harfă.*

I Uvedenrode peste mode și timp, indică acea muzică cos-
| mică pe care nebuloasele o realizează în mișcarea și vibrația
I lor, în mărețul și impetuosul marș nupțial „peste mode și timp”,
| alică în eternitate.

' *La soarele sfînt, / egal - acest cânt ;*

« *Ordonată spiră, / sunet / fruct de liră, / capăt paralogic, /*
I fcogă *mitologic.*

| Apariția soarelui se face într-un decor înfiorat de cîntecul
1 u| ^ . ° ' " . . ' P ° . . . ° . . . ' atributul de leagăn mitologic al
I «aii în care trăim : *Din șetrele mari / apari : / o cal de val /*
ț *este cavălă / cu varul deasupra-n spirală !*

Pentru clarificare, printr-un descîntec onomaton trebuia să deschidă toate porțile, ni se spune că soarele din „șetrele mari” ce simbolizează uriașele, fonem-fonetic în întinericul cosmic. O dată cu principiul vieții, sonajul cu el și materia inertă a varului, adică moartea, a căreia este dată metaforic de spirala geometrică cu forma ei furtive.

Dar deodată, această frenezie platonice pentru y i* rea destinului mitic se transformă într-o dorință de redate prin câteva versuri de cea mai intensă plasticitate sonoritate : *Incorporată poftă, / uite o față ; / Juqecă o d t' / lunecă de doua, / ori pînă la nouă, / pînă o-nfăsor / fiori ușori, / pînă-o torci în zale / gasteropodele.*

Imagine simbolică și de mare efect, momentul -M aceste gasteropede, prin sexualismul lor excesiv, dau naște unindu-se, potrivit teoriei lui Laplace, la noi corpuri cerești

Și abrupt, în încheiere, versurile de la finele poemului' *Pînă cînd, în lente / antene atente j o cobori /*

Pendular de-nct, / inutil pachet, / sub timp, / sub mode j \. Uvedenrode, ne transpun, lîn perioada de liniștire a marelui tumult provenit din explozia în lanț prin spargere sau asociere a diversilor atomi, așa cum spunem noi astăzi. În acest fel luminile sînt create, reduse ca mărime față de spațiul înconjurător în „Uvedenrode” oare, după ce le-a fost leagăn, poate să le fie și mormînt.

În mod cert nimeni nu se gîndise la o astfel de interpretare care, pentru toți, a fost o adevărată revoluție. Astfel, eram puși în fața unei mari creații ce nu se multiplica, ci rămînea nebănuit de imensă în (unicitatea ei imediată. Lirismul poeziei sale depășea pe acela al sentimentelor elementare. Conținutul ei era o explozie de idei. Atmosfera creată produsese puternice emoții intelectuale capabile să dea satisfacțiile pe care le ai la citirea unei mari poezii. Cuvintele versurilor sale deveneau simboluri prin abstractizare, ce nu mai funcționau sub semnul subiectivismului sau relativismului din viața noastră concretă. Ele încercau să reprezinte absolutul și pentru acest motiv, dacă matematica și poezia au un punct comun, el se datorește numai acestui fapt de înglobare și generalizare a noțiunilor.

Potrivit pregătirii sale, poetul fundamentase poemul său pe realitatea furnizată de concepțiile formulate prin logică și abstractizare de o teorie matematică. Tot lirismul versurilor sale dure și pline de concentrare în noțiunea unei idei universale» de creare a lumii, face din acest poem un cristal de imagini și simboluri neînțelese uneori, și a căror descifrare nu se poate obține fără a cunoaște datele genezei lumii noastre materiale, conform teoriei lui Laplace.

LETE ȘI DOCUMENTE

m. ciurdariu

MIHAIL DRAGOMIRESCU

«PĂCATELE SECOLULUI»

(o scrisoare inedită din tinerețe/ Paris, 1893)

^ și ofra interesului ei strict bio-
1 d. P. contact
y Mihail Dragomirescu cu „lumi-
le Parisului”, epistola inedită pe care
»Wicâm ar putea să aibă și un
f « W mai larg, ea privind climatul
JOWA a' anului în care a fost
Xjdj: 1893. Este anul în care Titu
Jgotscu decide să învieze activi-
1*B „Convorbirilor literare” prin tre-
»o revistei sub conducerea tinerilor
tjeore, în cadrul Universității, a știut
**ji-i face adepți și continuatori. Sub
|MB de 8/20 martie 1893, „Jurnalul”
1§ (partea încă nepublicată) con-
INMOză printre participanții la una
•ă obișnuitele serate pe „...foștii mei
jedivf {acum licențiat! în litere și
icnelii) din București : Mihail Dra-
, tmbx, I. A. Brătescu, I. A. Rădu-
]W, f. P. Negulescu, N. Basilescu,
t^k florii... E vorba să treacă de
|H moi 1893 (al 27-lea an) «Convor-
sub conducerea lor, deocam-
tmiind pe un an director încă
tmm Negruzzi din tradiție, dar
*;*prea prins de alte interese pen-
fmmmai H bun de literatură”.
|tasurile s-au petrecut în adevăr
* Unii dintre cei menționați însă

(Dragomirescu, Negulescu) aveau să
pele foarte curînd la studii în Franța
(Pompiliu Eliade se afla deja la Pa-
ris), iar în toamna lui 1893, la Berlin
(unde își urmau pregătirea S. Mehe-
dinți, Teohar Antonescu și D. Evolcea-
nu). Legătura redacției „Convorbiri-
lor” cu cei plecați a mijlocit-o ade-
sea, prin scrisori, Nicolae I. Basilescu
(1868-1904), membru în comitetul de
redacție și unul dintre cei mai devotați
lui Maiorescu, grație căruia a și ocu-
pat, între 1893-1896, funcția de secre-
tar al Facultății de litere și filozofie.
Poet, profesor de filozofie și publi-
cist, N. I. Basilescu s-a stins de boală
în 1904, fiind uitat curînd de istoria
literară. Dintre scrisorile primite de el
de la membrii cercului convorbirist
(s-au păstrat doar 30 de scrisori, as-
tăzi în posesia d-nei Felicia Timus,
fiica fostului junimist), cele trimise de
Mihail Dragomirescu prezintă un inter-
res mai larg. Relațiile amicale și co-
respondența dintre ei au durat de alt-
fel pînă la moartea lui Basilescu. Au
beneficiat amîndoi, la absolvirea fa-
cultății, de premiul literar instituit de
Maiorescu (din venitul edițiilor lui la
Poeziile lui Eminescu).

Cîtevo precizări în legătură cu conținutul și cu semnificația scrisorii lui Dragomirescu le socotim indispensabile aici pentru aprecierea documentului. Scrisoarea aruncă lumină asupra climatului spiritual în care s-au zămislit *ideea* și ambiția lînărului discipol maiorescian de a construi o „Estetică integrală”, „științifică”, sub formă de sistem. Sub presiunea controverselor estetice tot mai ocute dintre Gherea și Maiorescu, dar și a impresiilor dobîndite la Paris și Berlin (1893-1894), Mihail Drogomirescu se va decide să edifice „sistemul”. Nesatisfăcut de postulatul kantian-schopenhauerian al „universalității” numai subiective a judecății estetice (acceptat în esență și de Maiorescu), autorul de mai tîrziu al *Științei literaturii* va năzui să asigure judecăților critice nu numai o valabilitate susstrasă relativismului istoric, dar și „obiectivitatea” și exactitatea conceptuală, contestate de Kant. Textul scrisorii de față e revelator pentru resorturile *psihologice* care-l vor îndruma ulterior pe tînărul din 1893 către edificarea sistemului de „Este-

tică integrală” (reacții -dezordinii
a ,, « r r g u l u i t m / >
tet,ce”, în c o r e d p e «,
crește, indefinirea c ^ T
fe”). Nu este, . . . , ^ ? P™Py-
că „ e n e r v a t / V T * *

nr. 2, 1896), cu referiri | „ r r n o J ^
romănesc. La apariție, a c e s , ^
pr.leju.t intervenția strălucita o ^ G ,
rag.ale din Greva po,e/, t e , ^
substanțial document al dranutul!
lu. .n probleme de estetică. R ^ Z
" " 5' " ^ e m a " , m a r e I T S
itor condiționează totul de „tolw
anticipind în chip semnificat!»
dinile și opoziția (Lovinescu, Arghtti.
Călinescu ș.a.) de care se vor doc*
după 1900, estetica și critico draț^
miresciană. Tot ca o replică i o „cctfv.
cepția” lui Dragomirescu se cuvî in,
țelese și „părerile” lui Coragiatt j m.
vind „invenția tiparului, și literatura”
(Greva *părerii*).

Mihail Dragomirescu către N. I. Basilescu

Paris, 2/14 iunie 1893 K

imi pare rău, dragă Basilescule că, mai înainte de a eși eî din ochiurile rețelei de ocupații de aci, pentru a-ți scrie — mi-ai adresat tu, d*si indirect, prin guro lui Negulescu, rîndurile relative la mine din scrisoarea lui. îmi pare rău, pentru că, scrisoarea aceasta a mea nu mai ore caracterul spontaneității, pe care aș fi vrut s-o aibă, și pare numai un fel de răspuns la îmboldirea ta. De multe ori am vrut să scriu, dar mi-am zts; „La rînd”. Poți să scrii tuturor dintr-o dată, cîte cîteva rînduri de fiecare.

*) în manuscris, scrisoarea e de (apt datată clar: Paris 2/14 Iunie 1892, £««») stîtuie, cu siguranțe, un lapsus datorat stereotipiei miînti si memoriei, căel «Un iui Basilescu la scrisoare și din [corespondenta acestuia cu P.P. Neulescu renii] vorba de snul 1893.

fiu pot face astfel : o scrisoare în câteva rînduri — iacă un lucru,,
 mă simt absolut incapabil. E un defect foarte mare, pentru că în
 a cărui producțiune scripturistică e amețitoare (să vii aci și s-o
i mare calitate e sa scrii cit se poate mai scurt și mai cuprin-
 *K''j, ioc de 50 de volume, mai bine unul și bun - dar încă și acela
 . mult. Dar e un păcat al secolului ca să scrii mult, și de acest păcat
 //L j] eu. De aceea mi-am zis, să scriu celor cărora mă simt obligat prin
 .u.ii» de inimă și de minte, să le scriu — să scriu mai rar și mai mult.
 " De-altminteri nici nu-ți poți închipui — vorbesc pentru mine, - cît de
 te faci, cînd e vorba de timp, — imediat ce ți-ai dat seama de cîte
 • £ foci într-un loc unde ai să faci foarte multe într-un timp așa de scurt.
 poți fa... în... Ş... Parisul, cu o eflorescentă civilisatoare așa de
 j]Bfito, în 2-3 luni de zile ! - Nimic sau aproape nimic. E adevărat îți poți
fa seama de multe, dar îți dai seama numai în mod superficial - și nu
 nimic m' îngrozitor ca superficialitatea, mai cu seamă în țară la noi.
O trebuie să inaugurăm, dar mai bine așa zice, să continuăm ceea ce unii
 * £ oamenii noștri mari au căutat să inaugureze de mult, acel început de
 | Citate completă, care are de rezultat o dezvoltare sănătoasă și echili-
 i j]diă; iar aceasta nu se face, nu se poate face cu superficialități. Nu știu
 | anii dar... simt atît de necăjit pe mine, că nu pot lucra
 ț j]j... și noaptea, că nu pot avea o memorie organizatoare promptă și
 i Joarte mare pentru ca să pot consuma în timpul scurt ce-l am de stat aici
 • (Me cunoștințele, din toate ramurile de știință, atît de dezvoltate aci. Și
 1 forința aceasta, care precum spusei e mai mult un necaz, e rezultată din
 l Hputința de a mă fixa asupra unei ramuri speciale de învățătură. Iar
 / j«astă neputință provine din cauză, că nu-mi pot unilateralisa judecata și
 \ m pot da unei ramuri o însemnătate mai mare decît alteia. Convorbesc,
 i Acut aci cu băieții care fac științele naturale, fiziologie, biologie — mi-e
 îttcazpe mine că nu știu și eu toată fiziologia și biologia lor. Mi-am luat
 ^ o carte, citesc pe Wundt (fiziologia creierului), citesc pe Duval : citesc
 i Jwuri pe care la vîrsta mea ar fi trebuit să le știu. — Vorbesc și discut cu
 Aii, care a făcut matematicile și văd accepțiunile particulare pe care le
 du ei conceptelor noastre filosofice de forță și energie, și mi-e necaz pe
 rine că nu știu și eu toată mecanica lor ! Un altul îmi vorbește de legea
 sperioară care s-ar fi descoperit în fizică și care ar da unitate fenomene-
 ST de căldura, lumina, electricitate și sunet ; îmi vorbește de formulele
 «tematice ce se întrebuițează într-însa — și mi-e necaz pe mine că pînă
 : sim n-am făcut fizica matematică, pentru a-mi lămuri și sintetisa lucrurile
 ' pe niște baze temeinice. — Pe de altă parte vizitez saloanele de pictură,
 l sculptură, acelea din anul acesta, acelea pe care geniul trecutului le-a
 , SModit în museele de pe aci, — și mă simt ignorat cu desăvîrșire, cînd
 *i că nu știu și eu elementele obiective, care servă de judecată în apre-
 jfcea tablourilor și statuelor. Nu e mai puțin adevărat că, în nenumărate
 > *ce și aprecieri, mai mari, mai mici, n-am găsit *niciodată* ceea ce credeam
 S • că ar trebui să găsesc, așa că necazul meu nu se resfrînge numai.

asupra mea, ci și a oamenilor învățați de pînă acum, care n-au a"
 formuleze ceea ce mi-ar trebui mie, - Acelaș lucru îl simt cînd mă * It *[^]
 la literatură. Aș vrea s-o știu toată și să scot dintr-însa lucruri ^
 vād că lumea pînă acum nu le-a scos. Cel mai bun critic dp i.,' c 1°°^
 Brunetiere, ales de curînd academician - și pot zice cel mai bun critic d
 cîți există azi în Franța - îmi spune lucruri frumoase, dar care nu-mi
 fac de loc felul meu de a fi. - Și nu e numai atît. La acestea s^^'
 adaogă vechile mele aspirații în legătură cu aptitudinea filosofică •
 mijlocul acestei nedomiriri generale, ea mă face sclav sie-si, mă ' '
 fără milă și-mi repetă neconținut : nebunule mărginește-te că ni
 pierzi ! - Nu știu, așa îmi vine cîte odată să mă fac școlar și s-o i
 de-a capul! - Pentruca să devii mare, trebuie să te obișnuiești să aV"
 mic. Toate sînt interesante, toate sînt importante — cele mici ca și cele
 mari - și mai mult cele mici, ca să ajungi la cele mari - și .. toate
 trebuie să le știi. Trebuie să ai chinul întregii lumi pentru ca s-o anf
 construi !

Nu știu cum, dar cu cît omul este mai liniștit în ce privește viața
 animală, materială, cu atît e mai neliniștit, mai chinuit în viața sufletului
 Ce liniștit poate trăi cineva materialicește în Paris, mai cu seamă dacă ai
 dorințele mărginite ! Ce ușor poate găsi cineva repaosul după ce a muncit i
 Cu 40 de bani sărbătoarea, cu 20 de bani în zilele celelalte poate lua
 Parisul de la un cap la celălalt, plimbîndu-se cu vaporeșele iuți și elegante
 ce circulă pe Sena. Și se poate duce apoi prin pădurile frumoase ce-1
 înconjoară, ca să respire aerul curat, fără să sufere căldurile enorme de
 la noi. Căci aci e o climă binecuvîntată - nu atît de friguroasă iama, nu
 atît de călduroasă vara, precum e la noi. Cu treizeci de lei pe lună te
 poți duce la teatru de 10-15 ori pe lună, fără să ai neplăcerile ce le-oi
 avea la noi.

Mîncarea eftină, regulată — serviciul aproape automat, fără ' multe
 încurcături ; locuința asemenea. Nu știu cum, dar toate sînt atît de ordo-
 nate, că treci de la un cap al lunei la celălalt, fără să simți pe unde ai
 trecut. E, dar viața materială e cea care s-a adaptat deja : a lucrat civilisa-
 țiunea într-atît de mult la bunul trai, că acum și-a ajuns scopul, a ajuns
 perfecțiunea, pentru cine are. Poate s-ar putea zice și pentru cine n-ore,
 dacă aceeași cauză care, pe cel mulțumit materialicește îl frămîntă și-l
 chinuie, nu l-ar frămînta și nu l-ar chinui și pe dînsul : *conștiința*, - viața
 spiritului. Și cel ce are și cel ce n-are sînt roși fiecare în mod deosebit de
 același vrăjmaș implacabil — inteligența. Unul din primele lucruri ce te
 isbesc în această viața este citirea. Sînt unii care ar dori ca țăranul nostru
 să aibă și el puțința, ca țăranul frances sau german, să citească jumale
 la coarneau plugului. Și eu rog pe D-zeu să-l ferească de o așa mare
 pacoste. Să-l ferească să ajungă cum sînt lucrurile aci. Te duci în gradina
 - o vezi plină de fel de fel de lume. Mare parte sînt uvrieri, fără lucru.
 Care e ocupația lor : citesc jurnale. Te duci la Boulevard St. Germain, in
 partea locului pe unde furnică așa zișii „pești" (maquereaux), pungași de

m știuți de toți că au această meserie : ce fac ? citesc jurnale ! Femeile
B • fetele, care vînd *zarzavat* în cărucioare, ori flori, ori altceva ; - birjarii
 [g respin"" lacheii ori rîndașii ducîndu-se în piață, merg, vînd, cumpără,
 .JUG lucrurile, citind jurnale. Intri în birt: din 10-12 care mîncă, juma-
 te citind jurnale. În tramvai citire de jurnale și de cărți, pe sub arcadele
 ...lor citire de jurnale și de cărți, ... dar pe unde și cine nu citește ceva
 aici ? Și dacă te întrebi ce folos îți aduce ție, cetățean al primei cetăți
 (ranceze, această citanie : cel mai bun răspuns e să te conformi pentru
 cîteva zile acestui fel de viață. Răspunsu-l vei găsi lesne. Ordinea ce se
 ășeste în viața materială se răsbună cu desordinea ce se declară în viața
 spirituală- Un francez citește într-o zi 6-7 jurnale cel puțin (sînt unii care
 citesc pin° ' : ^ ?' = . ' multe) — și fiecare din acele jurnale vorbesc deo-
 „yt despre deosebitele lucruri : ce lumină poate eși din atîtea izvoare
 "disparate ? Și dacă disparitatea ar fi așa de mare încît să se poată stabili
 „lar diferențe : dar toată disparitatea stă de cele mai multe ori în nuanțe,
 care prin împletirea lor nu pot da niciodată un rezultat clar și definit. Așa
 că pe ci"" definirea crește, indefinirea crește în proporție. Cele ce spusei
 mai sus, le-am simțit cu deosebire zilele trecute vrînd să-mi fac o idee
 asupra unui obiect, care ține un mare loc în viața Parisienilor — asupra
 Saloanelor de pictură și sculptură, ce se deschid în fiecare an de la
 jji Mai st. n. pînă la 10 iulie. Sînt două saloane : unul a [j] Societății
 „artiștilor francezi" — cea mai veche (expoziția din anul acesta este nu
 sîtu a cita peste 100) ; și altul este al Societății naționale „des Beaux Arts",
 Cel d'întii este pe Cîmpii Elisei, pe partea dreaptă a Senei ; cel de-al
 doilea pe Cîmpul lui Marte, pe partea stîngă a Senei, lîngă turnul Eiffel.
 Cel d'întii este al artiștilor „de ordine", cu tendințe mai mult clasice, în
 frunte cu Bonnat, mare portretist și cu Bouguereau, excelent pictor de
 trupuri drăgălașe de nimfe și de cupidoni — sînt reprezentanți cum se zice
 „oi școalei" (de l'Ecole). Cel de-al doilea este al artiștilor revoluționari, ai
 (mpresioniștilor, simboलिष्टilor, decadenților, și în sfîrșit al tuturor care sînt
 certaji (aici nu e vorba de artă) cu „artiștii francezi" ai celuiilalt Salon.
 Căci deși se spune că unii represintă o direcție și alții, altă direcție — ade-
 Yarul e că sînt mai tot atîtea tablouri decadente, simboliste, impresioniste
 oricum le mai zice la Champs Elysees, pe cît sînt tablouri cu tendințe
 clasice la Champs de Mars, unde ce e dreptul, cei ce țin cum se zice
 „le haut du pave" sînt inovatori, cu adevărat inovatori. Aveam dar în față
 două saloane, cu cîte 1100-1300 de tablouri în fiecare — ceea ce face peste
 fel aproape 2500 de tablouri - aproape cît Louvre, care are peste 3000.
 Cum să te orientezi în acest nomol, în această pletoră de artă ? Pe lîngă
 cataloage, care nu-ți spune (sic) decît numele artistului, numărul și expli-
 cația tabloului, mai sînt dările de seamă de jurnale : Figaro-Salon de
 Marte, Revue encyclopedique cu Raoul Sertat, Liberte cu Pallier, etc. etc...

• de nu sînt ?

Negreșit m-am adresat lor să-mi dea lumină. Ei bine ! în afară de
 . Mele lucruri, care-ți rămîn dintr-o citire — o fixare de nume, spre ex.

. 75

l
 i

- nimic nu m-a deslușit, ba mai rău m-a încurcat. A trebuit să le |
parte și să mă duc, iac' așa singur, cu puțină educațiune ce mi. ?~ ^° °
studiind la Salon carre, ca să culeg impresii estetice și ,â-mi f. °C U s e f f i
generală despre bunul pe care-l voi găsi acolo. Îmi ziceam • „j ° ' ' ' ' ' °
saloanele se contrazic unii pe alții : ceea ce e pentru unii bun, pentru ^
e rău. la să dau cu buretele peste toți si să zic că e **bun** „
ceea ce m.

impresionat pe mine, independent de principiile artei. Și m-a, dus
după o zăpăceală, altă zăpăceală. Bagă de seamă : sînt 1300 de **t' u ^** -
îritr-o parte, 1100 de tablouri în altă parte : din acestea cel puțin 2000
infecții ori mediocritate care nu merită să cheltuiești forța nrm^,-
ele. Nu e numai vorba sa ghicești care e bun cînd te vei afla în f.ț. |
dar și să le cauți prin nomolul celorlalte. Asta una. Ca să le cauți trebuie *
treci din Salon în Salon, si să te uiți cînd cu qîțul olecat r', A ~.
sus, cînd mai de departe, cînd mai de aproape, după cum este de
tabloul și după cum este punctul lui de vedere - de 2500 de ori, se-nt l
- de 2500 de ori !!!

Aceasta înseamnă să renunți la viața gîtului, picioarelor, mijlocului
tău, mai cu seamă dacă prelungești acest exercițiu cîte 5 și 6 ceasuri cum
am făcut eu. Asta e a doua. Trebuie, în afară de asta, să cauți iscălitura
artistului și semnificația tabloului, ceea ce nu e ușor. De semnificație ca
de semnificație - aceea se află din însuși cuprinsul tabloului, care dacă e
bun ți-o pune în relief, dar numele artistului scris cu litere mici ori întor-
tochiate, ori în mod baroc, e un adevărat chin... și altele și altele. Dar astea
sînt destule ca să pricepi oboseala fizică, și ca consecvență oboseala min-
tală ce rezultă din acest îîrg de *emoțiuni estetice* ! Și ca mine a făcut
jumătate Parisul - vorbesc de Parisul burghez. Și acum te întreb care e
folosul acestei munci, acestei vanități (căci cei mai mulți se duc numai
pentru ca să zică „Și eu am fost la Salon : Am văzut tabloul medaliat al
lui Roybet ! Și era, etc. etc") - ce folos - vorbesc de folosul pe care
trebuie să-l tragă dintr-o emoțiune estetică - ce petrecere ? E posibilă o
emoțiune curată și senină estetica în așa împrejurări ?

Nu, hotărît lucru, toate formele dezvoltate ale civilizațiunii ajung la
o exagerație așa de mare încît, trebuie să te întrebi cu frică : dar unde o
să ajungem ? La Eterna viața universală, la Nebunia și la moartea universală ?

Nu-ți voi spune acum rezultatul subiectiv la care am ajuns după
această cură de zăpăceală estetică. Desigur o voi face lui I. Miorescu -
cel puțin o cred — într-o viitoare scrisoare. Termin cu atît — e deja prea
mult - ce zici? - și prea puțin...! Păcatele secolului ! Păcatele civilizațiunii !
Vorbă lungă pentru nimic.

Ce mai face iubita-ți soție, iubitu-ți copilăș ? Trebuie să știi, ca tu
toate că m-am obișnuit aproape deplin, mă cuprinde totuși un fel de
nostalgie de viața noastră de-acolo, - și vâ doresc din inimă. 'Merci, de
cei 20 de lei soră-mi. in ce privește pe Lemaître, spune-i „Lenuții" să te

ss... cauti '... cărțile mele, căci sînt sigur că i-am lăsat acolo
las" na cu niște cărți pe care ți le dăruiam ție. In acelaș timp *Întrebă*
imp adresă ore, aș vrea să le scriu și lor și soră-mi, dar nu știu adresa.
ce ma '... *... ?' «Convorbirile» noastre? De mîine trebuie să mă
de articolul pentru Iulie"*. Scriindu-mi spune tot ce mă interesează
Compil... P... noștri. Complimente lui M-me Basilescu și pe tine
2 iărut și < te sărut.

Mihail Dragomirescu

*) Esta vorba da parfaa a doua sau a trăia din articolul „Critico!» D-lui Maiorftscu"

rin
C,,, in, *«' '»'•• 1893>=

SCRIITORI ȘI CURENTE

ion felea și simona nistor

CREAREA PARTIDULUI POLI TIR AL CLASEI MUNCITOARE DIN ROMÂNIA ȘI UNELE PROBLEME ALE ARTEI ȘI LITERATURII

Constituirea primului partid al muncitorilor în primăvara anului 1893 — acum 80 de ani — a produs îngrijorare în rândul partidelor burgheze, nu numai prin programul elaborat de întiiul Congres (31 martie, 1 și 2 aprilie, 1893), ci și datorită ideilor promovate de revista *Contemporanul* cu privire la literatură. Aceste idei noi, lansate de Gherea, au început să capete treptat o intensă circulație, nu numai printre intelectuali, ci și în rândurile maselor.

Discuțiile purtate în jurul „artei pentru artă”, și „artei cu tendință” interesau tot mai mult pe muncitorii socialiști. Deși reprezentanții de frunte ai culturii românești au recunoscut că în polemica lui Gherea cu Maiorescu, primul cucerea de partea lui pe cei mai valoroși scriitori și oameni de știință, discuțiile au continuat și după ce n-a mai apărut *Contemporanul*. Gherea nu mai avea însă o revistă proprie, în care să-și poată dezvolta opiniile pe linia fundamentării științifice a esteticii și criticii literare. Această lipsă s-a remediat abia în anul 1893, anul creării partidului muncitoresc marxist, când Constantin

Dobrogeonu-Gherea face să aporo,,. vista *Literatură și știință*.

În anul 1893 expunerile | u i o h s s • cu privire la literatură „ f. f i s e e e e t a mal nivel ideologic. Și n u e x = publicație de valoare care sa mr ^ . menteze concepția socialista dtjp » știință și literatură. Ideile acestea « * trebuiau difuzate în mijlocul moșilor. La propunerea făcută de Beldiman M Anton Bacalbașa ca să transform» numărul *Adevărului* de duminică în *Adevărul literar*, oferindu-i postul de « . rector al acestei publicații, independentă de *Adevărul politic*, temperamentul înflăcărat al lui „Tony”, socialist prin convingere, și-a oferit eu *n-tuziasm marele său talent ziaristic, im publicații.

Grupul de tineri intelectuali sooo» liști care formară redacția *AdevtSruA» literar* erau bucuroși că mai gâteau o publicație prin care să poată prgpâej* ideile „gheriste” despre literatul și artă, idei prin a căror forța umo S& se promoveze socialismul cu ojeHMF literaturii. Muncitorii voiau să cite»- că o literatură care să reflecte viețj lor, să corespundă idealurilor fer. 1»> telectualii socialiști trebuiau să-i ojtfe

militeze pentru o astfel de
 g Anton Bacalbașa a arătat
 • rfn necesitate chiar in oficiosul
 fiului socialist: *Munca* (14 noiem-
 1933) (deci după trecerea sa la
 ***/ul "literar" unde sub titlul
 f/bin-
 popul- argumenta că mun-
 . s. interesau de literatură, lată
 ' .
 m scria — | atunci „Mai deunăzi, când
 7. dezvoltat Traian Demetrescu, la
 O/bul Muncitorilor, conferința lui des-
 ^ Nuvelele d-nei Sofia Nădejde, a
 jE pentru noi toți, o adevărată sur-
 dndere. Muncitorii, cîți erau în sală,
 O ascultat cu multă luare aminte și
 O irag vorbele prietenului nostru,
 Știind astfel că chestiunile de lite-
 l Ot& nu-i lasă nepăsători". în sprijii-
 1 «t punctului său de vedere, Anton
 \ jcalbașa cerea să fie citite foiletoa-
 i • aie publicate în *Adevărul literar* de
 l ,)11 observator ipohondru" (Const.
 \ j^), ca să se vadă ce mult s-a
 1 iad în alte țări pentru ridicarea
 l popului la cultură. Totodată, el
 • * (insa un apel călduros tuturor ace-
 ț km care minuiau condeiul, să lase la
 1 , parte „literatura bolnăvicioasă, apa-
 l suferințelor nesimțite, al conți-
 | r bătăioși și conteselor palide". El
 | ano scriitorilor să uite puțin de du-
 | « h proprii, căci numai astfel vor pu-
 i le zugrăvi durerile mulțimii. Fm în-
 j Mm el se întreba : „oare cine va
 j tepe ?" Cît îl privea pe el, Anton
 • jilwlbașa era gata de luptă, și tolba
 i. » «c plină de săgeți.
 | D« altminteri și Const. Miile, care
 | fao și el parte din Consiliul Gene-
 s<ol P.S.D.M.R., împărtășea părerile
 | iAiton Bacalbașa cu privire la fe-
 MWul îmbucurător al aprigei dorințe
 »» cultiva a poporului muncitor.
 | fcln ziarul partidului. *Munca*, din
 Auarie 1934 - deci după apariția
 literar, ca publicație de

cultură socialistă — Const. Miile, refe-
 rindu-se la Conferința pe care o ți-
 nuse la „Clubul Muncitorilor” din Bu-
 curești despre romanul *Dan* al lui
 Vlahuță, declara că : „un curent lite-
 rar folositor socialismului se naște”.
 Cu același prilej, el afirma că două
 erau publicațiile care aveau atunci
 un rol important : la București, *Ade-
 vărul literar* și la Iași, *Evenimentul lite-
 rar*. Ambele publicații erau ghidate de
 același principiu, și anume că arta
 trebuie să fie oglinda lumii în care
 se produce, a ideilor ce frământau
 veacul. „Astăzi — scria Const. Miile —
 cînd socialismul este un factor al vieții
 sociale, este firesc ca de nevoile
 muncitorului, de aspirațiile sale, de
 viața lui să se ocupe nu numai poli-
 tica, dar și literatura serioasă”.

Că a existat o legătură de princi-
 pii între *Evenimentul literar* și *Adevă-
 rul literar*, ne arată G. Ibrăileanu în
 amintirile sale. Făcînd o magistrală
 portretizare a lui Anton Bacalbașa, în
Adevărul literar și artistic din 1925,
 G. Ibrăileanu mărturisește că fusese
 invitat printr-o scrisoare să colaboreze
 la *Adevărul literar* dar n-a putut răs-
 punde acestei invitații deoarece socia-
 liștii din Iași aveau un ziar al lor,
literar-săptămînal — și anume *Eve-
 nimentul literar*. De altminteri, G. Ibrăi-
 leanu, sub semnătura C. Vraja, și-a
 manifestat prin scris un punct de ve-
 dere, similar cu acela al lui Anton
 Bacalbașa. Sub titlul : „Inriurirea
 artei”, Ibrăileanu arăta în *Evenimentul
 literar* că, pentru a putea influența
 pe cititor, opera de artă trebuie să re-
 flecte imaginea reală a vieții, imagine
 care să semene cu viața trăita de
 acel căruia i se adresează, și că
 aceasta cerea „A avea același fel ge-
 neral de a simți, gîndi și voi”.

în ziua de 17 februarie 1894, Anton Bacalbașa a ținut o conferință în salo Ateneului, cu subiectul: „Artă pentru artă”, în urma căreia s-a declanșat o vie polemică. Conferința a debutat prin a se întreba: ce este arta *pentru artă*? în răspunsul său el a invocat definițiile unor scriitori francezi. Teophile Gautier, de pildă, spunea: „Arta pentru artă este pentru adepții ei o muncă scutită de orice altă preocupare decât aceea a frumosului în sine”. În *Littre* o definea astfel: „Deviza artă pentru artă este expresiunea disperată a aceluia care nu aud ecoul răspunzându-le”. Anton Bacalbașa a început să explice pe înțelesul tuturor noțiunile de mai sus, să le „tălmăcească”. El a vorbit de activitatea unui artist, care se leapădă de orice emoție, de orice pasiune cetățenească, de toate acele preocupări contemporane ale semenilor în mijlocul cărora trăiește și se înfundă într-o zonă a ficțiunilor impersonale, în opera unui asemenea artist nu poate apărea nici mediul social care-l înrăuțește în scrisul său, nici măcar propria sa personalitate. Conferențiarul afirma că, astfel pusă chestiunea, *arta pentru artă* este o problemă de psiho-fiziologie... căci esteticienii metafizici consideră arta fiind de o *inspirațiune* de natură transcendentă, artistul fiind un inspirat, o ființă de esență extra-umană și supra-umană, care ar pluti eteric pe deasupra lumii. Un asemenea artist nu are nici o legătură cu pământul, unde se duce lupta pentru trai, unde se susțin cu pasiune idei, unde oamenii au aspirații și tind spre mai bine. Pe un asemenea artist nu-l preocupă decât frumosul în sine, transcendent. Acest frumos trăiește numai în mintea lui, pe care-l vede în anu-

mite momente de în
 „... de inspirație”
 bile muritorilor de rînd.”

„-stul nu se poate detașa
 u. mei atunci cînd o concepe
 „...te de a o crea),
 creează, aceia cred
 operă există natura
 tutui, influențat și
 lai. oameni, de mediul
 este. „n *or. ee* operă de artă nafo
 morala și, mtelectuală a creator*
 ei se dezvoltă limpede. Anton Ba
 calbașa susține că artiștii sînt fi*
 alese ale omenirii și
 snt ma, impresionabile, trăiesc mei
 intens emoțiile și suferințele. De s
 ceea, lucrările lor vor reflecta mol
 veridic impresiile, emoțiile și durerile
 celorlalți.

Conferențiarul constata, pare-se, ui
 mit, o dată cu auditorii săi, că *nu* se
 poate *tace artă fără tendință* și *u* e
 posibil ca în același timp tendința
 artistului să fie tocmai... crearea unei
 arte frumoase. Anton Bacalbașa fi*
 clama: „Oare frumosul nu este et
 însuși o tendință?”. Aci se află mie
 zul problemei, căci nu era vorba decît
 de tendințe sociale... Și o dato cu
 clarificarea acestui aspect al discuției,
 Anton Bacalbașa „pusese degetul pe
 rană”...

Dar acest punct de vedere - al ar
 tei care urmărește frumosul „in sine*
 Anton Bacalbașa a arătat, atunci,
 că nici nu a existat și nici nu poote
 exista. Fără îndoială, exista o litera
 tură care se intitulează „arta pen
 tti artă”, dar care sub acest titlu pom
 pai ascunde *tendința ei*. Și conferențiarul
 declara cu însuflețire: „Ce este *tooiă*
literatura în care se hce apo/pgio,
romantică desigur, dar e tot apota
gie - a claselor stăpînitoare? C stef*
*regii buni și înțelepți pe care-? g<5«**

•? Conștient sau nu, din toate
 reiese o tendință so-
tclucrări**
 (*»)*
 ltfel, din opera oricărui artist,
 De a celui anonim, se întrevăd
 s*cN:
 și tendințele sale sociale. Ara-
 * . țăranul nu a făcut niciodată
 • pentru artă, ci numai cîntece iz-
 *!L din propria-i durere, ori de îm-
 J^tore la luptă, Bacalbașa elogia
 * io populară. „Dacă auz/m pe un/l
 2rf srgncV : arfă pura, arta pen-
 ată- transcendentală, impersona-
 ^ impermeabilă, ei nu se revoltă
 •O!iiva tendințelor, ci pentru că cele
 gj multe tendințe ce se arată acum
 j grtă s<“ tendințe antiburgheze”,
 spus atunci Anton Bacalbașa.
 Arătînd că în cazul artei cu ten-
 jințe e vorba numai de ce lei de
 Odinfe trebuie să aibă opera de
 3p, și că aici nu se pot da rețete,
 țofecențiarul conclusea că, dacă va
 fofda o temă care nu va fi trecută
 pînă filtrul propriei simțiri, opera ai-
 i!ului va fi searbădă. Pentru a face
 Mi clare auditorilor săi deosebiri
 latre un artist care face „artă pen-
 tti ortă” și cel care face artă ten-
 teițioasă, Bacalbașa a apelat la un
 «triplu foarte la îndemînă, acela a
 4» artiști, partizani ai celor două mo-
 M de o face artă, care, mergînd
 8 țară, vād și descriu aceeași casă
 ftănească, fiecare în felul său. Pre-
 «punitd că amîndoi ar avea același
 , fofnt (numai concepțiile lor fiind di-
 | We), artistul partizan al „artei pen-
 I * ortă” ar descrie în versiunea lui
 i total Bacalbașa cam astfel bordeiul
 1 Unitului : „Am fost ieri la țară... în
 | »focu, c”mp/le/, o căsuță țărănească
 Wo locuința unui poet retras de
 j lumii. Ce liniște binefăcătoare
 ” «N acel palat rustic ! Desigur,
 locuitorii trebuie să fie feri-

ciți. Viața lor senină ca cerul albas-
 tru care-i scaldă într-o atmosferă de
 pace, este mai fericită decît viața re-
 gilor... Desigur, păianjenii, acești oas-
 peți ai singurătății, își torc rețelele lor
 fine ca niște gînduri de artist. Se aude
 o gîrlă povestind de liniștea și feri-
 cirea vieții pastorale... Acolo aș vreo
 să stau un secol — căci numai acolo
 viața trece lină, ca rîul ce șoptește,
 ca norii tăcuți, ca luna de pe cer...”.
 Prin contrast, artistul pătruns de mi-
 zeria țaranului va descrie aceeași
 casă, altfel : „Am fost ieri la țară...
 In mijlocul cîmpiei bogate o căsuță
 țărănească părea umilită și aproape
 in ruină, o vizuină de fiare. Mi-am
 adus aminte de 1antal, cufundat pînă
 în gît în bucate și blestemat să nu se
 atingă de ele. Am intrat. Și am simțit
 în mine o revoltă adîncă la vederea
 mizeriei aceluî bordei. Am văzut fețele
 acelea bolnave, zdrobite de muncă și
 de pelagră și am înțeles ce crudă iro-
 nie sînt toate operele care „cîntă” li-
 niștea și fericirea vieții pastorale... în
 fiecare colț rînjea figura amarnicei mi-
 zerii... De afară se auzea gîrla pove-
 tind durerea și amarul țaranului robit
 de veacuri. Și am plecat cu sufletul
 îndurerat... Pentru voi... toată frumu-
 seșea Firei nu-i făcută decît ca să vă
 zugrăvească mai negru o viață de ne-
 cazuri

Concluzia era evidentă, căci artis-
 tul, declarat partizanul artei pentru
 artă, nu s-ar fi coborît în sordida co-
 libă, pe cînd celălalt ar fi fost otras
 să-și caute inspirația tocmai în acel
 bordei unde oamenii trăiau o viață
 de cîine.

Sala Ateneului vibra de cuvintele
 pline de revoltă ale conferențiarului,
 revărsîndu-se ca un torent de lavă.
 Bacalbașa era ca un mușchetar in-
 dignat împotriva lui Teophile Gautier,

... rămăsese nepăsător la tablou, unui Paris însîngerat.

Spiritualul Anton Bacalbaşa
... niciodată impasibil and s-a vorbit despre „arta pentru arta”. Faţa bit aespic năsprea i se întuneca si glasul • se i P atunci căci „arta pentru arta” devenise ia un moment dat un fel de sară pe care se căţărau uniiparvenţi netalentaţi. Văzînd că tribunele o ia” - şcolile si publicaţiile guve,

n Detitie in care sa
combate socialismul ş. tendinţele sociale în artă, pentru ca oncit de sărac cu duhul ai fi fost, sa ş. se oîde de îndată dreptu. de a concura la „n post universitar sau la alea
• „„i curs pentru... luminarea tuierea unui curs H
tinerimii si salvarea ei de ideile „sub
• - 'De fapt, pe reprezentanţi, versive . Le „”' . „rtutul burgheziei nu-i interesa daca artistul care solicita o funcţie făcea „arta pură”. Burghezia îşi pierduse de mul „metafizica”. Oricit de tenden-
- fi fost o lucrare literara, alru. e « a Sc-raiat d.n moment e” tendinţa acelei lucrări convenea Casei stăpînitoare. Chiar daca „ „a nu s-ar fi aflat nici un dram de „arta”.
Ea deci. de datoria artiştilor, „n specia a celor proveniţi din rîndur e exploataţilor, a proletarilor intelectua
! "căci Bacalbaşa folosea termen, ,
idei gheriste - să Scuture jugul burghiez, să respingă teoria arte, „pure _
Asemenea artişti simt adeseori toata S t a clasei lor într-inşii, îşi compot, mese semenii, „n sufletul lor v,breaza durerea clasei întregi din care fac parte. Si cu toate acestea e. nu se

dau pe faţă in operele lot rarcfcj&'-i, tem ca operele lor să jnu fie exdaj» % de către acei care dau tonul in lite» ratură ca şi în politică. Conferenfb* rul desluşea aici aspectul moral ol unei probleme şi se întreba dacă artistul are dreptul să nu-şi exterioram artistic revolta de care este pătruns, să dea la iveală opere searbede, c* toate că el ar putea crea lucrări care să aibă o valoare mobilizatoare în marea luptă ? Este oare moral, te întreba Bacalbaşa, ca un om care simte nedreptăţile lumii, așa cum e întocmită ea astăzi, să pună Mu celor mai generoase aspiraţii ale M, numai de teama de a nu fi exdes de către cei ce cirnuiesc?

Explicînd ce înţeleg socialiştii prin arta cu tendinţă, A. Bacalbaşa arate că adversarii acesteia acreditaseră ideea tezismului, a impunerii unor reţete literare, după care artistul « trebuie să-şi conceapă creaţia - afirmaţii cu totul inexacte. El dezminţea, de asemenea, acuzarea că socialistl ar fi ținut cu orice preţ ca toţi artfît) să descrie mizeria, coliba, opa^A „Niciodată - a declarat Anton 86* calbaşa - nu s-a cerut ace/oro C*t găseau că societatea capitalistă cot), si/tu/e un ideal, să facă opere de arii conform cu ideile politico-soefofe ofe social/şt//or. Această credinfa « » anii-arf/st/că Artistul are modul * personal de a vedea şI reda « n £ * » sale. Partizanii artei cu tendW)* artistului - care, in .are* Hn
... , face parte din m,Joc«< populare, să
„ente/e oamenilor d.n nnau provine, să descrie viaţa n £ ~
existenţa. Şi de aceea
...iodată omului montat de

je lucruri: cîntă-ne puțin și]muncitorilor".

referința „Artă pentru artă”, țirerina „Ateneu de Anton Bacalbașa”, i. ideile expuse, o bună în- concepției gheriste despre • cultură. Anton Bacalbașa își *j. conferința cu seriozitatea ^ ce se documentase pe deplin, prezentase cu darurile unui tribun, «bit atunci cu o adîncă convin- cu pasiune, uimind nu numai enomul bagaj de cunoștințe, prin unei limbi literare bogate, Jj prin darul său de a fi un ve- loaf spiritual.

latura lui Anton Bacalbașa a li un larg răsunset. Căci ea nu ea . invitație pentru ~~ceea~~ unei jpetjri generoase. În cursul confe- lgi, Anton Bacalbașa atacase direct jfWștinătorii „artei pentru artă”, che- tjpj pe scriitorii înzestrați cu talent pună în slujba unei arte ~~EO~~ tjtstme, aliată fidelă a proletaria- și luptător. Bineînțeles că adepții OȘ pentru artă” au pornit o can- de denigrare a lui Anton Ba- Acestora li sa alăturat re- fff Viața de sub direcția lui Al. ljjjMtd, cu toate că autorul lui Dan if*9propiase în ultimii ani, în mod \$, de ideile gheriste.

id Al. Vlahuță a ținut o confe- f0 intitulată „Curentul lui Emines- Ș”. socialiștii alături de Gherea au Ștociat favorabil situarea scriitorului fl-pozitiile artei cu tendința. Munca, Irî Mai 1892 calificase această con- lftS drept „eminentă”, reproducin- sfișitul în paginile ziarului so- lftet în legătură cu poezia nouă Al. Mujă remarcase tendința, evidentă lpltă Europa, a poeziei, a litera- |M» genere de a renunța la zugra- 9 tablourilor naturi a se pre-

ocupa tot mai mult de sufletul ome- nesc. Omul, perfectibil, devenind din ce în ce mai interesant pentru scriitor; condițiile de trai, poziția lui în socie- tate, patimile și bătăile inimii lui, în- cep din ce în ce mai mult să atragă și să preocupe pe artistul modern. „Aceasta e chemarea, acesta e vi- itorul poeziei” — exclama Vlahuță.

Definind viitorul poeziei el credea că în fața poetului se va deschide un orizon bogat, că poetul va vedeO pe cei umili și nedreptățiți, va pipăi rănile societății, va ști să le vadă. Poetul nu va plînge, preciza Vlahuță, dimpotrivă : glasul lui va deveni vi- brant prin sentimentul solidarității și prin conștiința rolului și a chemării lui. Versul poetului va răsuna ca o trompetă de luptă, afirma Vlahuță cu patos. În fața oamenilor se va ivi lumina unui ideal măreț, „un splen- did, un grandios răsărit de soare peste o lume și o viață nouă” I Și totuși, Vlahuță a dat înapoi...

Publiciștii socialiști de la ziarul Munca, Evenimentul literar și de la Adevărul literar au luat atitudine cri- tică față de trecerea lui Vlahuță de partea adversarilor artei noi. Pole- mica a început în coloanele ziarelor menționate.

Ceea ce prezintă importanță aici e faptul că pînă la conferința ținută de Anton Bacalbașa, Al. Vlahuță se alăturase concepției lui Gherea, de- clarîndu-se partizanul „artei cu ten- dința”. Ziarul Munca (27 martie 1894) îi reamintește poetului această schim- bare de atitudine, într-un articol pur- tînd titlul : „Corabia d-lui Vlahuță”. în revista Viața, Vlahuță se declara împotriva acelei arte pe care d-sa o ridicase pînă-n slăvile cerului și că- reia îi făcuse o apologie măreață în conferința sa, intitulată : „Curentul

Eminescu". Articolul din *Munca* făcu următorul admirabil rechizitoriu adversarului său : „Cită dreptate este în cuvintele „toate trec”, putem judeca după d-sa : tot entuziasmul, toată iubirea, tot șirul de vorbe măgulitoare la adresa muncitorilor s-au dărîmat, și din toate n-a mai rămas decît amintirea celor ce au fost odată. Azi, d. Vlahuță în luntrea sa șubredă se depărtează de corabia socialistă și vrea să ajungă la mal”. Apoi, autorul articolului încheia cu această comparație : „Mulți însă din cei care au încercat să plece de pe corăbii au fost înecat; de valurile mării, precum mulți care au părăsit ideile ce împărțeau au fost înecați în valurile uitării. Ca un al doilea Robinson Crusoe, Al. Vlahuță vroia să se întorcă mai bine la țarm într-o luntre, decît să continue călătoria. Crezînd că e aproape de țarm, sărise într-o luntre și visli spre mal, fluturînd cu batista : „adio”. Țarmul nu era, însă, decît o insulă”.

Muncitorii, care știau, însă, ținta sau mai bine zis, portul în care se va opri odată corabia lor, și-au continuat drumul, mai departe.

În articolul intitulat „Cu privire la discuția asupra artei”, iscălit H. Sanielevici, publicat în *Munca* (1 mai 1894), polemica este reluată pe tema caracterului criticii științifice. Pornind de la întrebarea : arta trebuie să fie tendențioasă ? autorul răspunde : „Da, lucrul este știut - și însuși d. Vlahuță a spus-o că azi artistul nu-și ia subiectele nici din imaginația lui proprie și nici nu se mulțumește să cînte numai natura, din contra, caută să-și ia subiectele din viața reală și să iacă ca operele lui să fie oglinda societății în care trăiește. Școala naturalistă - în înțelesul bun al cuvîntului - dom-

nește astăzi în literatura tuturor nlor. Artistul, trebuind însă <A A' desert> viata reala, și trebuind să acelaș, timp și o con... * viață și societate - adică un mod d! a înțelege viața și societatea ~ dent că această concepție ~, să apară și în operele lui de artă Deci arta nu poate ii decît tendențioasă.

A doua întrebare pe care și-o p... nea autorul era : ce e arta ^ listă ? Răspunsul : „ca să faci arii socialistă nu înseamnă că trebuie oaie să cînti iarăși și iarăși „sulerîntek muncitorilor sub jugul capitalismului”, după cum crede d: Vlahuță. Nu t Oare a cînta frumusețile naturii se cheamă a nu face arta soc/ofoto? - Nu. Un admirabil roman „Beleno” de Mina Kautsky, care numai nesocialist nu este, cuprinde foarte frumoase descrieri ale naturii”.

H. Sanielevici amintea opinia so ce ' fiecare artist are o concepție despr' ' viață și societate, care se reflecta în opera sa și că socialismul este o nouă concepție despre viață și societate. Prin urmare, un artist «î adevărat socialist, pătruns de ocaaste concepție, va descrie viața și societatea prin prisma acestei concepții. 6t primîndu-și propriile sentimente te opera sa de artă, acest artist socialist va exprima de fapt morala socialistă. Deci, artistul, dacă este cu adevărat socialist, nu poate face decît artă socialistă. Sanielevici preciza io continuare, că nu era vorba nicicum de o „artă de porunceală” sau de e fi „toboșarul partidului.” ori de cm de felul acesta.

La această polemică literară O pa* pul de intelectualii socialistii din jurul” rentei Eveniment rar. înainte de conferința lu. Arta*

Evenimentul literar elogiase
 u lui Al. Vlahuță : „Dan”, ară-
 * " ° | principal al cărții face
 ^ ° dn tagma acelor visători opti-
 f* 10 „păruți în societatea burgheză,
 * ^ • ales în pătura ei cultă, ani-
 ț i m o i ideile înaintate ce frământau
 , omenire. în literatura noas-
 • aceste idei erau propagate „de
 fastul și ° ° ° ° cugetătorul critic
 rj obrogeanu-Gherea”. În numărul ur-
 gitor al *Evenimentului literar*, elogiul
 1, adresa lui Vlahuță s-a făcut, folo-
 ' (Juse chiar aprecierile lui Gherea :
 £), *Oobrogeanu-Gherea, in studiul său*
 " „a lui Vlahuță, scoțind in reliei
 filele poetului, a arătat totodată că
 ^ ° 11 deosebește de Eminescu e
 lentul său de psiholog”. Redacția
 inmentului literar sublinia faptul că
 C. D. Gherea avea dreptate să afirme
 am că „Dan” e un roman mai mult
 psihologic, cu toate că generalizările
 Jj core ajungea - ceea ce-i un lu-
 ț u fresc - sînt de ordin social.

După conferința lui Bacalbașa *Eve-*
mentul literar s-a alăturat ziarului
Munca, în apărarea „artei cu ten-
 |n|o” și vestejea schimbarea de po-
 rție a lui Vlahuță. Intervenții remar-
 cde prin tonul unei polemici docu-
 Mntat civilizate, le-au adus Raicu lo-
 «esau-Rion și G. Ibrăileanu. Bun cu-
 aokător al teoriei gheriste despre
 srio, Raicu Ionescu-Rion (elogiat de
 k Engels), a analizat concepția așa-
 »ei „arte pentru artă”. La finele ar-
 Bofj el se întreba : „Ce tel de
 sri dorim noi ? De la socialiștii con-
 >@ț si talentați dorim artă socialistă;
 * lo cei care nu admit vederile noas-
 *e riu cerem nimic. Dar dacă au pre-
 să-i admirăm și să-i gustăm,

Wla cerem măcar să se ție de evo-
 '4o omenirii; să lase deoparte micul
 * eu personal, să nu ne scoată ochii

cu el, și să-și deschidă inima și pen-
 tru emoțiile altora”.

Polemica din ce în ce mai vie face
 ca la un moment dat *Evenimentul li-*
terar să reproducă înseși păreriile lui
 Gherea în această furtunoasă discuție
 în jurul artei. *Evenimentul literar* (4 a-
 prilie 1894) făcu o scurtă dare de
 seamă asupra conferinței ținută de
 Gherea la lași „*Artă pentru artă sau*
artă cu tendință”. Aflat la lași și
 asistînd la o conferință a lui Ioan
 Nădejde, Gherea a fost rugat să vor-
 bească în legătură cu mult discutata
 problemă, lată, pe scurt, opinia lui
 Gherea pe marginea aprinsei discu-
 ții despre „arta pentru artă” și „arta
 cu tendință”. Apreciind că „arta pen-
 tru artă” e un termen metafizic năs-
 cut din teoria estetică platoniciană,
 după opinia lui Gherea acel artist
 care face artă pentru artă se erijează
 pe poziția unui făcător de minuni.
 El realizează frumosul în lumea transc-
 endentală, în afara unei lumi reale.

în această largă și aprinsă pole-
 mică, Anton Bacalbașa inițiase cîteva
convorbiri cu oameni competenți, cu-
 noscători ai problemelor aflate în dis-
 cuție, în primul rînd, el considera - și
 pe drept cuvînt - că ar trebui înfăți-
 șată părerea lui Gherea și C. D. An-
 ghel a luat un interviu criticului în
Adevărul literar (din 28 martie 1894).
 în introducerea convorbirii se preci-
 zează că redacția luase această ini-
 țiativă datorită faptului că unii cobo-
 riseră discuția despre „artă pentru
 artă” și „artă cu tendință” la nive-
 lul unor atacuri violente împotriva so-
 cialismului și socialiștilor.

întrebat ce opinie are despre dis-
 cuția iscată între susținătorii artei
 pentru artă și partizanii artei cu ten-
 dință, Gherea a răspuns că el a lă-
 murit această problemă în paginile

Contemporanului : „Pentru mine - spunea Gherea — expresia artă pentru artă e un termen cam metafizic și foarte puțin clar. Drept vorbind, artă pentru artă nu există. Arta e produsul unui mediu social. De aici izvorăsc pentru ea tendințe”. Gherea ținea să mai sublinieze faptul că aveau atunci scriitori care, zugrăvind viața reală au făcut de multe ori operă de revoluționari, descriind mizeriile vieții din societatea burgheză. Ei făceau artă cu tendință, fără să-și dea seama, „după cum și Jourdain al lui Moliere făcea proză fără ca să-și dea seama”.

C. D. Anghel l-a mai întrebat pe Gherea ce crede despre acei literați care vorbesc de „arta socialistă”. În răspunsul său, Gherea arăta mai întâi că expresia nu era tocmai potrivită. Aceasta ar fi însemnat ca lucrarea de artă respectivă să se ocupe exclusiv de suferințele muncitorimii sau că ea ar fi îmbărbătat la luptă pe muncitori ca să schimbe orînduirea socială burgheză. De altminteri — continua Gherea — orice operă cinstită și adevărat artistică, care înobilează sentimentele oamenilor și oglindește societatea așa cum e, servește socialismului, care nu e un partid politic, ci un ideal, o aspirație către o lume nouă.

Bineînțeles că scopul convorbirii nu era să se ajungă la concluzii generale. Anton Bacalbașa, întreaga redacție, voiau ca Gherea să se pronunțe clar în polemica iscată de Al. Vlahuță și cu revista lui, *Viața*.

„Cum rămîne cu d. Vlahuță ? — întreabă C. D. Anghel. Căci ai văzut desigur cum povestește în *Viața* că s-a îmbarcat cu d-ța împreună în corabia socialistă, dar cînd a ajuns în „pustiitățile oceanului”, te-a părăsit într-o

barcă spre a se întoarce la țară ?

Gherea a zîmbit și a răspuns :

- Povestea navei e veche de ani, de cînd călătorește ținta îndepărtată ce se eh* » c/a/. Sint mulți c a r ^ T ea, ademeniți de f a l l ^ T * » * * ^ umusețea țintei, dar „ T care poate să reziste lurtunuoZ £ număratorilor primejdii ale călătorii; d. o ceea mulți rămîn ^ lege, asta nu împiedică „ J . meargă tot înainte, fiindcă ceea ce o mina, e legea însăși a progresului”.

O altă convorbire interesantă în legătură cu „arta pentru „țintă și „cu tendință” a avut-o același C D Anghel cu profesorul universitar C t)C mitrescu-Iași, om călăuzit de înaintate idei progresiste, publicată în *Adevărul literar* din 4 aprilie 1894.

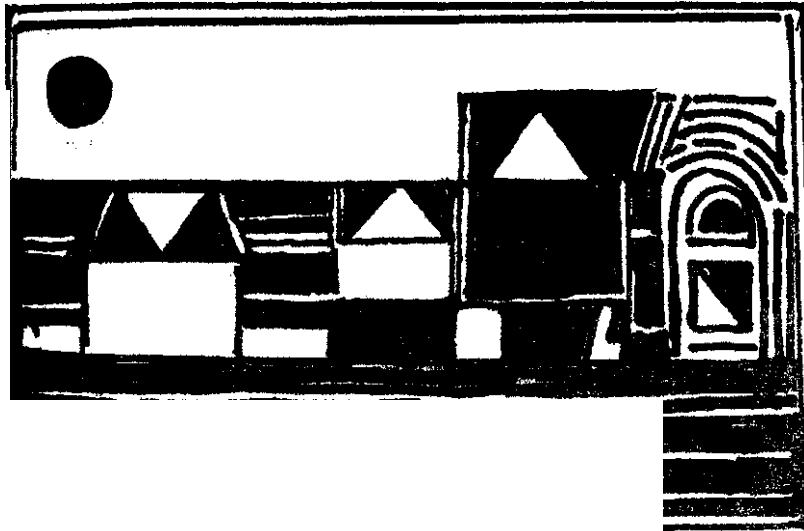
La întrebările puse, C. Dimitrescu-Iași a răspuns că nu citise cele senile de Vlahuță dar că văzuse răspunsurile din *Adevărul literar* și *Evenimentul literar*. Judecînd după acestea - spunea profesorul - socotesc ce domnia de la *Viața* sint greșiți”. Arta' ae drept țintă reprezentarea frumosului. Această reprezentare se face printr-un raport de formă. Cînd acest raport • realizat conform regulilor obișnuite jf convenite, atunci impresia estetica M produce și constituie frumosul. Doi artistul nu e un fenomen izolat, nci o minune căzută din cer, ci el foc» parte dintr-un complex de împrejurat! și e produsul a o sumă de circumstanțe. Artistul fiind produsul societății, trebuie în mod fatal să rosfrițfiO preocupările, frămîntările și interesele păturii sociale din care face p0«*** De aceea socotesc - spunea profesorul universitar C. Dimitrescu-Iași -

^ j...ga ortă trebuie să fie tenden-
 ""fodeeași problema și-a spus cu-
I j. *Adevărul literar și istoric*
 Xenopol. Tocmai făcuse o vizită
 ^ gjația ziarului *Adevărul* și, folo-
t prilej, redactorul, Ion Teo-
 , în cerut lui Xenopol părerea
 legătură cu discuțiile care se pur-
 * „artei pentru artă” și a
 **L- cu tendință”. Xenopol a răs-
 ^ ă artistul poate să se inspire
 £ unde, fie chiar și din trecut și
 , j j g j j opere de artă de mare va-
 w r e i , fără ca ele să aibă vre-o ten-
 gfa Aceasta, când e vorba de ver-
 ^ Dar când artistul se hotărăște să
 j g j , un roman, care să zugrăvească
 , o o , ideologia și lupta societății con-
 j-hiporane, atunci el nu mai poate
 \$, ine străin, nici depărtat de subiect,
 g'g și nuvela modernă nu mai
 j j d t e fi făcută după tipurile teo-
 £ „artei pentru artă”. În această
 lecție, Xenopol era total de partea
 «Steilor emise în *Adevărul literar*,
 lod pe deplin convins că scriitorii

ori sînt realiști și deci tendenționiști,
 ori încetează a mai fi artiști de va-
 loare. „*Personajele și dezvoltarea ac-
 țunii trebuie luate din lumea reală*”,
 sublinia Xenopol. El era de părere că
 oamenii de cultură trebuie să lucreze
 pentru luminarea poporului „*in sinul
 căruia zac genii numeroase ce nu se
 pot dezvolta din pricina lipsei totale
 de cultură*”.

În această discuție, de mari pro-
 porții, în jurul literaturii, declanșată
 de conferința lui de la Ateneu, Anton
 Bacalbașa a luat din nou o atitudine
 principială. Fără-îndoială, în articolul
 pe care el l-a scris în *Adevărul lite-
 rar* (din 28 martie 1894) intitulat „Ar-
 tă ?” îl regăsim pe inegalabilul pam-
 fletar, pe scriitorul inteligent și talen-
 tat. Dar fiindcă era vorba de persoana
 lui, el folosi un stil cît mai ponderat.

Pînă la urmă, Anton Bacalbașa și
 grupul de intelectuali socialiști, mem-
 bri ai primului partid muncitoresc, în-
 ființat acum 80 de ani, ieșiră așadar
 învingători în polemica declanșată de
 ei cu privire la literatură.

D I > c U I |

vereors — ricardou - toisdeffr

POZIȚII SI OPOZIȚII ÎN PROBLEMA ROMANULUI CONTEMPORAN

In anul 1970 a avut loc la Strasbourg un Colocviu pe tema romanului actual. Prezentăm în acest număr comunicarea fur Vereors, intitulată „Romanul, pentru ce ?” și discuțiile ce fag urmat, ținând seama de interesul problemelor legate de net, s/tafea și finalitățile genului romanesc.*

VERCORS : Dacă valoarea unei activități oarecare ar trebui judecată prin necesitatea ei, atunci faptul de a scrie cărți și mai ales romane, ar figura în coada palmaresului.

Primum v/vere; deci ceea ce este absolut necesar este creșterea gainilor, a septelului, și cultivarea plantelor comestibile. Apoi, construirea de locuințe, producerea mijloacelor de încălzire centrală, cel puțin pentru climatele noastre. De asemenea îmbracarea, acoperirea trupului. Exercițarea medicinei. De aici încolo, celelalte activități ale oamenilor nefiind indispensabile supraviețuirii pot să fie cel mult denumite „utile” : transporturi, comunicații, tehnici și comodități diverse. Restul : sporturile, arta, litererele, spectacolele, sînt activități ludice. Cercetarea științifică, de asemenea. În pofida aparențelor datorate aplicațiilor făcute de descoperirile ei, diverselor comodități, de-a lungul mileniilor, omul s-a lipsit foarte bine de ele,

iar știința experimentală dateoia din ultimul secol. Las de-o parte religia, pentru a nu șoca pe nimeni. Dar ceea ce ne preocupă pe noi, litererele, romanul, sînt atît de puțin „utile” și cu atît mai puțin „necesare”, incit muțte și lungi perioade de timp s-au scurt în trecut, fără cea mai infima nevoit de literatură scrisă.

În timpul acestor perioade, camell totuși au trăit. Dar specia umana t fa ceea ce o privește are doua moduri de a exista. Unul biologic : pură selecție de „hominides” (hominifi) *eu mai de grabă de „hominies” (h«Rinieni), dacă așa se cheamă mow *» protoplasma care ne constituie, individul redus la organismul său. Acea» existentă nu cere altceva decit „necesarul” mai mult sau moi puțin însoțit de „util”. Dar celălalt mod de existentă al speciei noastre, cetate* este mental, spiritual dacă vrem Ji « confundă cu evoluția omului n pria sa esență, adică cu ceea «

„(Je toate celelalte specii, „d”de umanizare nu se dato- „ctivitățMor vitale, necesare, ci „eoiă aproape în întregime ac- „le ludice. Acestea sînt fără locuri comune. Trebuiau to- „tite pentru a constata impor- *octivităților ludice în sînul acti- uf,umane iar în cadrul activită- Ń i i , importanța literaturii și a

Uîncearca așa ceva presupune sa jt^ti de la început de o imensă ~JLlfete. Pentru un romancier, a ^despre roman, ca și pentru pic- E, vorbi despre pictură, ca pen- ii „n avocat despre elocvență, în- W' j iști să dezvolți puncte de SJJ, prea subiective pentru a nu fi frp. imaginare sau retorice, să spu- n; fericire, cel care vă vorbește ghicură, din acest punct de vedere, «n fapt care, deși negativ, nu îi mî puțin propice. Avantajul meu £j este ocea de a nu fi ceea ce jijeheamă „ romancier. Scriu și pu- Dt romane, e adevărat, dar aceasta jste o dovadă, și dovada dacă să spun așa, este că majoritatea gfcj franceze este de acord cu mine j)St împarte între cei mai numeroși .It altfel care primesc cărțile mele tăcere, și cei care scriu despre pentru a spune că nu sînt un KMr înăscut, fapt în care evidența de partea lor deoarece cariera ladevărată este desenul, gravura, altminteri există dicționare de lite- țjA contemporană care nu îmi men- jgmiă numele .N-aș relata aceste dacă nu mi-ar sluji ca justificare ceea ce spuneam : că nu este Udent să scrii romane pentru a me- denumirea de romancier, ceea ce și cazul meu, și asta îmi permite >dez aici problema romanului

dintr-un punct de vedere exterior, dez- interesat. Ca să fiu cinstit, trebuie să recunosc că totuși nu mă simt atît de profund angajat în roman. Și totuși scriu romane și le public ; și aş putea fi, pe drept, întrebat : pentru ce le scriți ? Pentru că asta este într-adevăr întrebarea pe care mi-o pun în legă- tură cu romanul. Și nu sînt singurul Departe de- asta. Poate că tocmai această întrebare caracterizează jumă- tatea de secol pe care o trăim.

Gîndesc și uneori simt că este în joc toată specia umană în destinul ei de oameni sau roboți. Atunci problema literaturii și a romanului poate fi oare numai a evoluției sale formale ? Ade- sea, pentru a mă face înțeles, am re- curs la o anecdotă, unul din acele evenimente minuscule care lasă totuși o impresie durabilă și la care am asistat acum foarte multă vreme. Eram tînăr și orășean (nu fugisem încă de oraș) ignorînd orice despre viața la țară și aveam prieteni mai vîrstnici care lucrau cu cereale. Dar nu le vindeau, nici cu ridicata, nici cu amă- nuntul, le cumpărau cu miile de chin- tale, cu vapoare, cu trenuri întregi și le revindeau în Franța sau în altă par- te. Inutil să vă spun cît de mulți bani cîștigau. Într-o seară luam masa la unul dintre ei împreună cu alte cu- pluri de negustori de grîne. Și gazda pusese pe șervețelele noastre un mic buchet alcătuit din diverse spice de grîne. Și eu, ca parizian neștiutor, îi rugam să-mi spună ce fel de spice erau fiecare din ele. Întii s-a făcut liniște și apoi a urmat un hohot de rîs. Nici unul nu era în stare să mă lămurească. Ei cumpărau cereale prin telegrame, prin telefon ; dar niciodată nu avuseseră curiozitatea să vadă sau să cunoască marfa pe care o expediau de la un capăt la altul al lumii. Nicio-

dată nu se întrebaseră : grîneie astea ce sînt în fond ?

Departa de mine gîndul că roman-cierii ar putea manifesta aceeași lipsă de curiozitate în privința romanului și că nu s-ar întreba niciodată : ce este în fond romanul ? Pentru că dimpo-trivă, cei care sînt aici au venit să-și expună rezultatul cercetărilor lor și meditațiilor lor. Cu toate acestea nu e sigur că făcînd aceasta nu există totuși o ușoară confuzie. În alți ter-meni : urmărind încercările care se fac pentru a înnoi romanul, pentru a-i zdruncina tehnica, pentru a face din el instrumentul unor noi revendicări, se pare ca întrebările se pun mai cu seamă (dacă nu exclusiv) asupra na-turii intrinseci a genului romanesc, asupra naturii necesității lui în aven-tura omenească, asupra locului pe care îl ocupă.

Atunci, în măsura în care această temere este fondată, nu este oare ca și cum te-ai întreba despre natura unei încărcături fără să afli mai întii din ce e făcută și pentru ce e des-tinată ? Fără oameni pentru a le scrie, fără oameni pentru a le citi nu ar exista romane, nici tehnica lor, nici scriitura. Mereu revenim aici. În ab-stract, negustorii mei de cereale se puteau considera utili, indispensabili. Dar în realitate nefiind deloc indis-pensabili ei nu reprezentau decît un epifenomen tranzitoriu și temporar.

Există tot dreptul și este chiar ono-rabil să scrii fie și pentru o oră de uitare ; acesta ar fi rostul romanelor foileton, romanelor de aventuri. Și aș fi ultimul care aș arunca cu piatra în această familie de scriitori chiar dacă în ceea ce mă privește mi se întîm-plă foarte rar ca literatura lor să iz-butească să mă distreze. Totuși a reușit uneori si îi sînt foarte recu-

noscători. Dar este .

nu me foarte de pa ^
același . . . cu cele' car» ^*
P-tidâ de box sau de S / f * * " "
nu este genul de activitate, 'o'rtîi
respectabilă ar fi . . . o o r
umanitatea să meargă înainte o ^
TM ' "torului ei ; , , simțim . . . £ £
d.ferența din acest punct de lîT
toate calitățile literare fiind ^1
deoparte tot sîntem conști . . .
ferențele dintre un Maurice „2£
sau Agatha Christie și „ TolstoT»!
un Stendhal. Mi s-a întîmplat T J Z
s« cărți din prima categorie, m-a*
amuzat și chiar le-am admirat tehnico.
Dar sub raportul „îmbogățirii mei,
spirituale", cum se spune, știam foarte
bine că-mi pierdusem timpul.

Și iată că problema: „romanul,
pentru ce?", are două moduri de
abordare. Primul este refuzul : **oricine**
are dreptul să scrie fără să-și pună
această întrebare. Și cred că **aceste**
este cazul tuturor scriitorilor **înnăscuți**,
dintre care eu nu fac parte. **Pentru că**
această nevoie de a scrie **nu este**
din păcate o dovadă **nici.de geniu**,
nici de valoare excepțională. Dor
dacă toți scriitorii-înnăscuți, ai
acestei epoci, ar fi avut înțelepciunea,
curajul mai ales, ca înainte **să cedeze**
impulsului, să se întrebe „de ce”?
dacă și-ar fi pus această **întrebare**,
fără prejudecăți, fără orbire **'si fura**
vanitate, e posibil ca mulți **dintre ei**
să fi renunțat dacă nu la **scriere, cei**
puțin la publicarea scrierilor lor **și ar**
fi evitat în acest fel gravele **deceptii**
și foarte multul timp pierdut. **Aș** în-
drăzni să spun că aceste observații
sînt valabile și pentru unii scriitori*
înnăscuți, ale căror romane au **făcut**
senzație cîtăva vreme „și apoi, sur-
prinzător, au dispărut în indiferența
generală.

„deci undeva o eroare. Aș mergînd chiar mai departe, cînd născuți care se bucură viații lor de o excelentă reputație, așrora strălucește conștiința în 1° moartea lor, recad apoi din uitării din care nu se rededește cu rare excepții. Probabil aceștia au neglijat ceva, scriind, condiție necesară supremă unei opere. Supraviețuire pe termen lung este de mare talentul, cu condiția necesară, nu poate să-și asingur. Atunci care este această condiție? Este ceea ce încerc să clarific aici:

„Un roman perfect gratuit exprima o importantă rezervă. La un scriitor-înnăscut (anumită dimensiune poate înlocui o), de genul considerat inferior al păturii de distracție. Este evident că Alexandre Dumas n-avea nevoie să pună nici o întrebare înainte de a scrie. Trebuia doar să-și deschidă (fluiditate. În timp ce un Ponson du Grenier, un George Ohnet ar fi făcut poate mai bine să-și pună, înainte, o întrebare. De ce după un succes comparabil la timpul lor nu-i mai este nimeni pe aceștia din urmă iar Alexandre Dumas este în continuare relevant? Cu toate acestea la toți trei există o imaginație echivalentă, aceeași (știință și aceleași vizibile defecte. În acest gen de scriitori se pune probabil problema forței, a impetuoșității. Un torrent va rupe barajele pe care sînt imobilizate mase de apă liniștite. Condițiile de supraviețuire de care un roman nu se aplică romancierilor literari încă din leagăn cu această intensitate năvalnică. De altfel nu este vorba acum de această supraviețuire, ci de ce este tema comunicării. În ceea ce privește romanul este

vorba de necesitatea sau de gratuitatea lui în aventura umană.

Un roman perfect gratuit poate să supraviețuiască foarte bine, pentru rațiuni care nu au nimic comun cu necesitatea de acest gen ; cu atît mai bine pentru autori. Întrebările mele, aici în fața dumneavoastră sînt legate de condițiile nu suficiente, ci necesare- pentru ca un roman fie el de aspect modest, să apară așa cum ar lipsi dacă autorul nu l-ar fi scris.

Și cum se pot descoperi oare asemenea condiții fără să revenim la baza oricărei creații pe pămînt, adică la omul-însuși. Mă surprinde mereu să constat cît de des și cît de ușor se pierde din vedere această bază. Ne referim bineînțeles la activitățile spiritului. Există o tentație gravă, cu atît mai gravă cu cît este nepedepsită : aceea de a considera diversele activități în funcție de propriul lor scop, un scop în sine. În domeniul care ne interesează, cîți romancieri nu consideră romanul ca pe o entitate suverană, stăpîină pe propriile ei legi, liberă de orice aservire ? Poate că este ideea, nu știu. Dar așa fiind, romanul se înrudește cu activitățile ludice, fie adresîndu-se direct sensibilității dacă nu senzației, cum o face muzica, dar atunci ne-am putea întreba dacă nu este mai pertinent să se facă muzică cu ajutorul romanului decît roman cu ajutorul muzicii, dar asta ne-ar duce prea departe. Sau romanul se înrudește cu jocurile inteligenței cum este jocul de șah ? O frumoasă partidă de șah poate să fie fascinantă, pasionantă, demnă de respect dar totuși nu are o influență perceptibilă asupra devenirii omului, să spunem. Cu sau fără ea nu se schimbă nimic. Cu un roman care produce plăcere, tot nu se schimbă nimic. Dimpotrivă, dacă un alt

roman n-ar exista, concepția noastră despre lume n-ar fi exact aceeași. Unde se găsește în fiecare din ele absența sau prezența elementului subtil care le distinge în natura lor profundă ?

Unul se învîrtește în jurul propriei sale oglinzi, celălalt se referă la izvorul din care a ieșit și cu care își amestecă propria apă vie, îngroșînd valul. Dar dacă un romancier vrea să ignore această sursă, dacă nu vrea să-i caute nici locul, nici felul, cum i s-ar putea alătura, cum ar putea să-și facă opera părtașă la ea ? Simburele constitutiv al oricărei activități umane, spirituale (e aici un fel de truism) nu poate fi altul decît diferențierea de orice activitate animală. Aceasta se definește printr-o supunere inconștientă la mecanismele genetice. Dimpotrivă, activitatea umană spirituală se definește printr-un refuz de a acționa inconștient, prin voința de a substitui mecanismele înnăscute cu opțiuni și cu decizii conștiente.

Pornind de aici, e clar că orice participă la acest refuz, fortifică spiritul și umanizează omul ; în schimb, tot ce tinde să facă rațiunea să tacă, în folosul mecanismelor necontrolate, și să-i supună impulsurile și comportamentul este o forță regresivă și dezumanizantă. Ascensiunea lentă a verbului, de la primele bîlbîieli ale paleoliticului, acum cîteva sute de secole pînă la marile opere literare ale mileniului nostru este imaginea dezvoltării în sens spiritual a speciei.

Astfel încît scriitorul, cel care a ales ca instrument verbul și-a luat o mare răspundere. Ceea ce va face cu verbul nu angajează numai propria sa persoană. Opera lui poate participa în cadrul speciei la dezvoltarea spiritului sau poate dimpotrivă să o frî-

neze, schimbînd
 produand un regres. Poate
 T * -mină în afara
 -oase

sa se desprindă de
 ce,, să rămînă într-un
 * "Mtor plin de subti.Hăi
 iv despărțit de aventura umo

* literi;; %

.s. cont.nua ascensiunea, la f. T
 Ludovic al XIV-lea dar pe
 ma. ctea nimeni 20 de ani

Bine, se va spune, dar după Ce anume vom recunoaște că o opo, un roman participă sau nu la ascensiunea gîndirii ? Cel a cărui pare ca sare în ochi, moi tîrziu poată fi considerat ca începutul unui nou drum. Bineînțeles, în acest domeniu nu ex.stă nici reguli, nici legi evidente sau infailibile. Criticul și consumatorul pot fi nesiguri de această participare, creatorul nu. Scriitorul, înainte să pornească la scrierea unui roman poate să-și pună problema intențiilor care-l animă : dacă ceea ce-l interesează, este să se învîrtească în jurul oglinzii sau să participe la ascensiune, să se dedice unui joc pasionant și greu care conduce scriitura doar spre ea-în-săși sau să ofere cititorilor săi motive de descoperiri și meditații asupra sine-lui, asupra oamenilor și lucrurilor, asupra universului. (Nu e vorba aici de cei a căror ambiție este tirajul, sau Academia și care nu fac decît să *aplice diverse rețete). Dificultatea, pentru scriitorul care vrea să-și răspundă cu sinceritate este că linia de demarcație, aplicată la concret, nu este niciodată atît de clara cum am imaginat-o eu aici. Totuși ea exista, ?

eu sau fără voia lui se apleacă
jfparte sau de alta.

„ti pune această întrebare
pentru Mdamental, adevărata dificultate
„ă-ți fixezi un punct de plecare,
^nd evident înainte „tabula rasa”.

„i se știe despre „cogito”-ul lui
ntes că este o iluzie și conștiința
este un dat ci efectul unei lungi
”|„te construcții. Ceea ce rămîne
' „ în formulă, se limitează la una
din semnificațiile posibile, a
cunoaște) : „dacă nu aș fi exis-

fi putut gândi” are o sem-
tă nu. oș
^joție redusă, de dovadă doar. Ea
feiso deoparte esențialul. Deci exist și
gîndesc. De ce ? Pentru că nu ignor
^ ce știu deja și pot să constat,
(gîndul gîndirii mele, ceea ce o pune
jj funcțiune de la paleolitic încoace,
este refuzul meu de a ignora, voința
me de a cunoaște, de a clarifica,
^ o studia pentru a înțelege, de a
poe să scadă imensa suprafață a ig-
noranțelor mele. Dacă scriu ceea ce
^ndesc este pentru a fixa aceste linii.
Docă public ceea ce scriu este pen-
a comunica altora rezultatul gîn-
lirilor mele.

pără îndoială, se poate considera
re este suficient și perfect valabil să
studezi, de exemplu limbajul în sine
-ie ca pe o structură de semne, fie
to pe un univers ce trebuie descoperit
«u redescoperit, — și apoi să comu-
ski ce ai găsit. Cu toate că asta e
tobă de filozof sau lingvist, totuși
mi ne putem imagina un roman al
ailui erou, al cărui personaj ar fi lim-
iojul. Lăsînd însă la o parte această
Wi, pentru autorul unui roman lim-
Mul nu este subiect ci instrument,
«nealtă, sau intermediar pentru „a
We”. Pentru a spune celorlalți prin
wiofe, romancierul trece de la uni-
«wl semnelor la universul oamenilor

și la cunoaștere. în fond, tocmai
această trecere îl definește și nu se
poate lipsi de ea decît încetînd să mai
fie romancier. De unde și necesitatea
de a-și răspunde clar la întrebarea
„de ce”.

Rămîne de clarificat răspunsul. De
ce să treci de la semn la spunere ?
Și ce să spui într-un roman care se
justifică prin comunicarea cu ceilalți
altceva decît ceea ce ar lipsi lentei
construcții mentale a speciei umane,
dacă nu s-ar spune. Știu bine că ab-
sența unui Don Quijote, a unui Can-
dide, a unui Gulliver, a unui Faust,
a unui Rastignac, a unui Picwick sau
a unui Raskolnikov ar însemna tot
atîtea goluri în această construcție.

Am citat aici uriașii. Dar putem
vorbi și de Coignard și chiar de un
Tartarin sau de un Sherlock Holmes.
Toți ne-au învățat în felul lor cîte ceva
din misterul omenesc. Alte romane
dezvăluie ceva din misterul lucrurilor.
Fără ele noi nu am fi aceiași. Și
iată aici, poate, un eșantion al răs-
punsului. Un roman se poate consi-
dera participant la această construcție
dacă cititorul după ce l-a parcurs este
același ca înainte, fără să se modi-
fice nimic în interiorul lui ?

Să modifice viața, să modifice omul,
acesta este oare scopul romancieru-
lui ? A răspunde afirmativ fără nici un
fel de nuanțe ar fi exagerat. Cum
exagerat ar fi să speri că scopul lui
este să nu schimbe nimic.

între aceste două limite există un
termen intermediar care mi se pare
potrivit : să contribui la schimbare.
Bine. Dar cum ? Cum să contribui și
mai ales în ce sens ?

Evident, în sensul umanizării, dez-
voltării spirituale. Or, omul se poate
dezvolta în această privință într-un
singur mod, sporindu-și cunoștințele și

raportându-și în mod dialectic întrebările. Cunoștințele vor fi cele care vor dezvolta restul : etica, estetica, libertatea, dreptatea. Liberul nostru arbitru este în raport invers cu ignoranțele noastre. Și ceea ce rămîne este întrebarea. De ce fac, ceea ce fac? Să te eschivezi de la această întrebare înseamnă să-ți iei un risc imens de nesinceritate. Riscul este eliminat dacă întrebarea se pune în orice conjunctură și de aici, tocmai, se poate deschide o sursă de creativitate. Și ca să încheiem cu un exemplu, să mi se permită să revin la cazul meu. Crede oare cineva că mi-a fost ușor să părăsesc desenul pentru roman ? Știam să desenez, dar știam oare să scriu ? Inșă după tulburarea și zdruncinarea adusă de nazism, nu se mai putea vorbi despre oameni desenînd (chiar dacă desenul ar fi fost demn de un Goya sau de un Daumier), nu mai era suficient desenul ca să descopăr sursele atrocităților sau la ce nivel fusese marcată esența speciei umane și rămînea marcată sau grav rănită. Și nici nu se mai putea să știm cum să ne punem din nou pe picioare, cum să ne repunem capul la locul lui sau cum să reaşezăm sensul acestei lumi dislocate. Nu eram un scriitor-înnăscut dar la acest „de ce” ? nu exista alt răspuns. Ca și Malte Laurids Brigge, trebuia ca acest om, în solitudinea odăii sale, trebuia ca acest desenator să se pornească să scrie, neapărat să scrie. Altfel nu se putea. Și așa s-a și întîmplat. Vă mulțumesc pentru atenție.

DOAMNA DURRY : S-ar putea crede că avem nevoie să mîncăm și nu să citim. Nu este adevărat. S-a observat că pisica moare dacă o împiedici să viseze. Nu sînt foarte sigură că dacă nu ni s-ar spune niciodată povești,

n-am muri. Spuneți, d-le...
 perioade lungi...
 Dar literatura orală...
 care se înghesuie azi la M a U e c î f
 jurul Povestitorului popu...
 care ar putea spune...
 povesti Peau a "Ane
 de multă P l c e r e"
 autorul de romane, de m o r t ^
 de romane, fie... « J
 grijile noastre.

Știu bine de ce scriu un mare nu mar de oameni. Adevărați prieteni nu prea ai în viață. Mulți dintre noi nesc în căutarea a ceea ce Supervil, numea : **prieteni necunoscuți**. Mulți te imaginează că scriind (și așa este l) vor întîlni datorita cărților lor, prietenia. Și nu se înșală. Cîte asemenea dovezi n-ați avut chiar dy.)

VERCORS : Nu, nu se poate trai fără activitate ludică, adică fără literatură. Pe de altă parte chiar romanul care ne poate apare ca nesemif. ficativ, își poate face un prieten și din acel moment se justifică.

JEAN RICARDOU : Vercors este personalitate de mare renume. De aceea sînt necesare anumite precu. ții pentru a-mi manifesta aici o iptolo dezaprobare.

Nu tocmai dezacordul meu (pentru că el ar fi lipsit de importanța), dor fără să fiu trimisul cuiva, aş afirma dezacordul unui întreg sector al activității literare. Ceea ce caracterizează intervenția lui Vercors poate fi denu. mit printr-un cuvînt : metafizica.

Ca exemplu voi aminti cîteva formule : „ascensiunea verbului”, „osce” siunea speciei umane”, „umanizare (hominisation) progresivă”, „aventură umană”, etc. De altfel în lexicul său mai există niște noțiuni discutabile: „scriitor înnăscut”, „misterul talentului”, „forța”, „impetuozitatea”, „domeniul

temperamentul". Toți acești
i aparțin unei alte ideologii și
f***! , ,cetare literară încearcă
ij supprime.

par întrebarea : „romanul, pentru
j» cere un răspuns. Romanul (sau
"tura mai bine spus, pentru a ex-
limitele), te învață să citești.
Ilm tot timpul ocazia să constatăm :
se Ș^{le} c^{itit} M[»] » r^m »[®] de altmin-
spunea mai de mult : „Prefer să
^lder agresiunea contemporanilor
Incapacitatea de a citi". Deci lite-
te învață să citești, îți permite
exploatezi relațiile și relațiile rela-
care se pot alcătui în limbaj

i « o r
l ȘJ lucrul acesta nu este lipsit de
«eres : dacă se suprimă limbajul so-
ițiilor noastre, nu mai ramine m-

Co să fiu mai exact aş vrea sa
(ubinez varietatea domeniilor de ac-
jge a literaturii. Ea permite, întâi, o
glico,, să spunem critica *cotidianului*.
%e spus adesea că unele scrieri te
gub să poți vedea mai bine lumea.
Pentru a înțelege acest fenomen, tre-
ye să observăm că între cărți și co-
jifan există o totală diferență ; dacă
«roman ne face să vedem mai bine
m anumit lucru, este pentru că *nu*
lreprezintă.O descriere de Flaubert,
k exemplu, analizează obiectul de
nferință și compune obiectul descris
Ș altă ordine, corespunzătoare unei
Sere obligatorii (artistice).

Obiectul suportă așa dar o tem-
forolivre descriptivă. Ceea ce se re-
• aptează este un contra-obiect ; obiec-
Gl descris constrins de lanțul limba-
fAl nu este asemenea obiectului de
lscare s-a pornit, iar în confruntarea
Ajre obiect*) și contra-obiect se pot

^ Trebuie aici ținut seama de noțiunea de
• „...t ca pulind desemna de pildă o struc-
, wtlocială la un moment dat (nota trad.).

descoperi aspecte neprevăzute ale pri-
mului.

in al doilea rînd, literatura, în ca-
litatea ei de nouitate, practică o ac-
țiune critică permanentă. In acest do-
meniu evoluția este constantă : unele
cărți împiedică scrierea altora. Sigur,
nu-i este nimănui interzis să scrie
aceste din urmă cărți. Cu atît mai
rău pentru ei. Pentru că literatura pro-
gresînd *perimează* tot ce este aca-
demic. La un moment dat există diplo-
doci sau dacă preferați grandioase
celebrități. Vor dispărea, dispar chiar.
Care este cauza acestei dispariții ? Un
anumit număr de cărți. Pentru a ne
menține în problema romanului, voi
cita trei grupe : scrierile lui Flaubert,
Joyce și Proust. După aceste texte
nu se mai poate scrie nimic care să
amintească de secolul 19. Și dacă au
fost totuși alte cărți, le-am uitat titlu-
rile. Cei care perseverează să le scrie
o fac pe riscul lor.

D-NA DURRY : Constat că Ricar-
dou a denunțat anumiți terme-
ni care nu i-au plăcut în ex-
punerea lui Vereors ; cu ce drept ?
Cu ce drept ne interzice el să vorbim
de inspirație, de entuziasm, de uma-
nism ? în curînd, nimeni nu va mai
îndrăzni să vorbească despre om, pen-
tru că vom afla probabil că nu omul
își scrie cărțile ci cuvintele îl scriu
pe om !

VERCORS : Mi s-a întimplat, apro-
po de cuvîntul *metafizic* să scriu un
mic dialog între doi interlocutori dintre
care unul îl făcea pe celălalt metafizician iar acesta îi răspundea : „Nu-
maidecît începi cu grosolăniile !"

Nu cred că sînt metafizician. Nu
cred că alunec spre metafizica. Cînd
vorbesc de ascensiune și hominizare
(hominisation) vorbesc de lucruri per-
fect obiective. Revin la ceea ce am

spus. Dacă se poate defini diferența dintre om și animal, și apoi se constată că diferența se mărește, e vorba de umanizare obiectivă. Această diferență este legată de faptul că ignorăm mai mult sau mai puțin ce sîntem, și ignorăm ce înseamnă existență și univers. Atunci cînd progresul nostru în ordinea cunoașterii reduce această ignoranță, se mărește diferența dintre om și animal. E vorba de un proces obiectiv de umanizare. Tot atît de obiectiv ca și matematica. Dar matematica pentru Dvs., poate că este metafizică ?

JEAN RICARDOU : Vă rog, să nu atribuim altcuiva ideii pe care nu le are despre matematică sau despre alte lucruri. Umanizarea nu este un concept ci o noțiune vagă aplicabilă unor zone foarte diferite. E greu să admiți acest nivel cînd vrei să procedezi cu rigoare.

VERCORS : Oare teoria lui Einstein este ceva vag ?

JEAN RICARDOU : Nu are nimic comun cu umanizarea.

VERCORS : Dimpotrivă. Asta înseamnă umanizare.

JEAN RICARDOU : Numiți umanizare teoria lui Einstein ; eu perfect s-o numesc simplu : teoria lui Einstein. Cînd consider că o idee este foarte clară o accept ca pe o idee clară, și teoria lui Einstein este una dintre ele. Dar a o introduce în umanizare înseamnă să părăsim domeniul științific pentru a pătrunde în cel al metafizicii. Metafizicienii, de altminteri, nu au făcut altceva decît să pornească de la știință și mai apoi să extrapoleze. Dvs. spuneți că a dezvoltarea cunoașterea înseamnă a umaniza. Faptul de a înlocui cunoașterea prin umanizare, de a substitui un

cuvînt cu altul, înseamnă deplora o noțiune și o f... deplora tr-un domeniu care nu ... T*

părerii mele trebuie să i...
^ Pe masă. Mă
mc dipiodocu.. Sint nec.»" £ £
sînt necesari oameni ca J... V
dou care fac cu p...
cercetare literară. ° ^

Observ însă că mulți scriitori din domeniul cărora face...
Jean Ricardou, pretind...
poziție științifică și totuși...
sa demonstreze temeiul talentelor «
care avem dreptul să le considerat
autentice. Vercors are tot dreptul să
vorbească despre probleme științifice
el însuși, fiind inginer. În măsura în
care mi se întîmplă să citesc lucrări
științifice, observ, chiar în științele
umaniste termeni interziși iert, științ
cienți ca să dezonoreze pe cei ce
i-ar fi întrebuițat (ca intuiție sau volt-
ajune) care revin mereu... n-aș spune
la modă, dar care sînt considerați
admirabili.

Sociologi foarte importanți, savanți,
experimentatori, biologi, care studiaia
comportamentele animale, ajung să
reabiliteze ceea ce numeam metafizica
tradițională a libertății. Nu vād
de ce nu am avea și noi dreptul să
folosim termeni asemănători. Cred că
aici e vorba de o neînțelegere, Ricardou
numește metafizică ceea ce alții
numesc ideologie. Oricine are dreptul
să aibă propria sa ideologie, propria
sa concepție despre lume, să se miște
în interiorul unui sistem de concepte.
Așa, doar, că trebuie jucat cu coștile
pe masă. Înțeleg că unii consideră
că lectura lui Proust, Joyce sau
Flaubert anulează orice literatură
Antecedentă. Pentru cel care gindește
asa, e foarte bine, dar...

PAUL CROC : S-ar părea, domnule Ricardou, că dv. știți dinainte și foarte limpede, de ce scrieți, în timp ce ați autori spun : „Merg ca orbeții, nu înțeleg ce vreau să spun decât după ce am scris”.

JEAN RICARDOU : întrebarea pusă de Vercors nu este „de ce să scrii”, ci „scrii ca să faci ce?”. Iar eu răspund : ca să faci asta și asta.

PAUL CROC : Există totuși o necunoscută. Cel care scrie...

JEAN RICARDOU : Evident, există o necunoscută. Dar când se pune o întrebare „de ce” ? partea necunoscută se reduce simțitor. Este o întrebare mult mai exactă, mult mai specifică decât întrebarea „de ce scrii” ?

PAUL CROC : Și dv. vă răspundeți : „Se scrie pentru a învăța să citești” ?

JEAN RICARDOU : Se scrie pentru a se cunoaște, care este activitatea,

care este eficiența faptului de , ^ si se observa că este imp ; ^ ucenicia cititului. f

JEAN PIERRE LACASSAGHE : Cea ce îmi displace în intervenții* ^ Domnule R. cardou, este că impresia de a opri literatura l. £ Quel'). de a o considera m.șcare semnificativă, singura carT», învață să citim.

JEAN RICARDOU : Eu nu opresc nimic. Dimpotrivă : am arătat ,câ tirt oameni care opresc literatura 1920. Dacă eu o aduc pînă in zile), noastre, înseamnă că mă gîndesc la viitorul ei. În consecință, pentru a prevedea ziua de mîine trebuie «a știm care este stadiul actual al cercetărilor. Și aceasta prin activitatea celor de la Tel-Quel ca și a altora. Mă « t f întreba „Și apoi ?” Apoi ? Aștept tt lucrez.

*) E vorba de grupul 11tarar Tel Qattv afiliat revistei Tel-Quel (N.T.).

RONICA LITERARA

florin mifiail_{eseu}

«CONTRAPUNCT»**

DE DUMITRU GHIŞE

a ^blicistica filosofică rămîne încă
jjjoi mult mai puțin răspîndită de-
#* fi necesar. Şi ar fi într-adevăr
«mai de necesar, pentru ca ceea ce
ZJJJ .|. mai adesea exerciţiului
gpt al criticii literare este tocmai
itatea generalizărilor teoretice,
(orii totuşi pentru cine aspiră la
tjjiimoaştere şi . înţelegere esenţială
|feroturi, dincolo de variabilitatea
g^ta a operelor individuale.

.Unul dintre cei cîţiva pasionaţi care
jgri la noi dialogul filosofic perse-
† şi competent cu marele public
Dumitru Ghişe. După lucrări de
E tinuta ştiinţifică şi îngrijită ex-
literară ca : „Existenţialismul
şi problemele eticii" sau „Frag-
rum iluminist" (în colaborare
mpiliu Teodor), autorul s-a con-
un timp tabletei săptămînale
a aborda în stil socratic cîteva
cele mai importante aspecte
ualităţii filosofice. Paginile re-
le astfel, împreună cu o seamă
rScole şi studii mai ample publi-
în ultimul deceniu, alcătuiesc su-
elegantului volum apărut la
l„Minerva" sub titlul „Contra-
. Eminescu, 1972.

punct", sugestie desigur a varietăţii
tematice şi cîtuşi de puțin a unei gîn-
diri accidentate sau numai sinuoase.

Pentru că ceea ce impresionează şi
impune de departe la Dumitru Ghişe
este tocmai unitatea şi consecvenţa
adîncă a punctelor de vedere pe care
le apără. Elev al şcolii filosofice clu-
jene, el crede în filosofie, pe urmele
profesorului său D. D. Roşea ca într-o
atitudine de viaţă. Adevărata rădăcină
a acestei înţelegeri este însă mai
îndepărtată în timp, şi anume Marx,
cu celebrele sale teze despre Feuer-
bach : „Aici, scrie D. Ghişe, se găsesc
*resorturile intime care ne pot face să
înţelegem de ce filosoia este — sau
trebuie să fie - şi atitudine în faţa
vieţii. Atitudine activă întemeiată pe
cunoaştere. Indiferenţa nu este numai
un viciu moral, ci şi un străvechi păcat
filosofic. La ce bun o filosofie în sine?
Pentru satisfacerea unui capriciu sau
a unei curiozităţi ? Rezultatele nu nu-
mai că ar fi prea scump plătite, dar
şi inutile" (p. 7).*

Se poate zice, şi de altfel s-a mai
zis de la Aristotel încoace, că, din-
colo de voinţa individului, filosofia
este o atitudine de viaţă a fiecăruia,

de vreme ce nu există act uman fără semnificații și implicații mai generale. Ceea ce trebuie făcut însă este ridicarea condiției inerente la rangul de conștiință pentru asumarea ei deliberată și transformarea într-un principiu activ și socialmente util. Dacă, așa cum spune Dumitru Ghișe, „fi/sofra este coloana vertebrală a oricărei culturi” (p. 8), și nu ne îndoiim nici o clipă de acest adevăr, atunci temeliile ei trebuie asigurate cu deplină luciditate și responsabilitate, întrucât ea nu constituie exercițiul steril al unei speculații gratuite, ci orizontul înalt și cuprinzător al teoriei ca premiză pentru o inserție și mai profundă în existența concretă.

Legăturile filosofiei cu celelalte activități umane sînt de altfel de ordinul evidenței și Dumitru Ghișe insistă în câteva pagini asupra aceloră întretinute cu știința sau cu arta (v. pp. 17-26). Evident, sensul acestor legături nu este în fiecare caz același, căci dacă știința alimentează teoria cu baza ei concretă iar filosofia este conștiința științei, arta beneficiază ea mai degrabă de pe urma contactului cu filosofia decît invers. Nu credem desigur cîtuși de puțin că unui filosof nu-i sînt de trebuință lecturile literare, deși un Kant a putut da o genială estetică în ciuda cunoștințelor artistice extrem de lacunare, dar a transforma filosofia într-o modalitate a artei, cum înțeleg s-o facă unii din dorința de a-i spori demnitatea și cum se ferește pe drept cuvînt s-o facă Dumitru Ghișe, înseamnă a împinge lucrurile către consecințele cele mai periculoase (vezi și p. 257). Căci

dacă imaginile artei au caracter bolic și deci polivalenț, caracterul demersului filosofic este de existență, ceea ce înseamnă pierderea

-mine mai presus de frumusețe a presiunii, ca atare, tensiunea unei ideii inepuizabile -

”ehcente.n forțarea ușilor încleștate ale esențelor realității, Altfel lege că filosofii artiști sînt mai mari, ma, importanți decît un Kant sau Hegel, lucru neafirmat din cîte știm de nimeni și, mai presus de toate de nesuștinut.

Interesul și satisfacția pe care o provoacă meditațiile și discerțiile y Dumitru Ghișe izvorăsc și ele din vigoarea și limpezimea lor teoretico. Ideile sale nu sînt atît produsul inventivității spiritului, mai ales că aute, rul nici nu și-a propus sâ dea de fapt o lucrare de creație filosofica, cît rezultatul unor opțiuni decise pentru concepțiile materialismului dialectic și istoric. Predilecția sa merge constant către problematica etica, pentru a cărei dezbateri dispune de o calificăție specială, lată de ce unul din cele mai bune studii ale volumului este aceea care tratează despre „Filozofia existențialistă și problemele antropologice” (pp. 187-213). Luciditatea și orientarea dialectică a analizei marxiste întemeiază aici o critică remarcabilă te adresa indeterminismului moral și umanismului idealist și anistoric.

Recunoscînd complexitatea condiției de viață a omului modern. Omitru Ghișe nu se abandonează wu un moment concluziilor neîncrezătoare în viitorul rațiunii și al

umentind convingător, din perspec
 «9 soluții» marxiste, atitudinea
 P pentru că realist-științi-
 fotă de problema destinului
 iței, După opinia sa, „afif pro-
 ^iolismul, găsește justi-
 pentru orice eveniment nega-
 „i și pantragismul, care justifică
 SK>logic structura irațională a ace-
 evenimente, reprezintă, în ulti-
 ^ „liză, o abdicare de la uma-
 40'. (p-***-

Opțiunea lui Dumitru Ghișe pen-
 is, gmanism și optimism istoric ră-
 ^ cu claritate în cuvintele de oma-
 ^ f,ță de profesorul D. D. Roșea,
 j câni gindire reprezintă în peisa-
 ideologic românesc dintre cele
 Eja războaie mondiale un promon-
 jju ai convingerilor raționaliste, un
 *fiz răspicat al obscurantismului și
 jl diversunii intelectuale. Mărturisin-
 ^ i cu o emoție abia stăpînită
 «samentul față de dascălul său,
 duntu Ghișe notează : „Desigur,
 mntea celui de al doilea război
 Midial, D. D. Roșea „sub influența
 Jijetonă mai ales, nu reușise să se
 «te la pozițiile de gindire ale filo-
 *fei materialist-dialectice. Dar, prin
 tfonolismul său, prin încrederea ne-
 tmitată, manifestată consecvent, în
 «fortle științei și ale cunoașterii în
 P«ol, ale logicii riguroase, pe care,
 .B al(iei, o mînuia cu o forță conta-
 l*io, D. D. Roșea - în condițiile

* misticismul și iraționalismul erau
 »fesote de la catedră - a avut fi-
 *io inriurire pozitivă în orientarea
 : *eeMui pe calea formării unei gîndiri
 "hendente și sănătoase. Cîndirii
 * 'o° 'ost consubstanțială o ostili-

tate declarată față de orice manifes-
 tare de obscurantism și, nu o dată,
 ținta atacurilor sale (e cazul neotomis-
 mului, de ex) a fost străpunsă de as-
 cuțșul analizei critice" (pp. 216-217)
 Dumitru Ghișe urmărește apoi în chip
 revelator contribuția personală a auto-
 rului „Existenței tragice" la problema-
 tica etică și filosofică a dezbaterilor
 interbelice, oferind astfel un exemplu
 de valorificare marxistă a moștenirii
 culturale.

În aceeași ordine de idei, prezintă
 o însemnătate distinctă și paginile
 referitoare la opera lui Blaga, pe care
 autorul și-l amintește cu admirație din
 anii „cînd, student încă, îl întilneam
 în plimbările lui însingurate pe vreuna
 din străzile Clujului" (p. 243). Dezvă-
 luind caracterul metafizic al atem-
 poralității culturii în viziunea stilistică
 a lui Blaga, exegetul său marxist ține
 să sublinieze însă cu satisfacție uma-
 nismul neclintit al aceluia care a con-
 ferit omului o demnitate așa de înaltă
 în univers : „ceea ce mi se pare im-
 portant, mai întii de toate, este faptul
 că Blaga a iost un mare umanist. Spre
 deosebire de Spengler, pentru Blaga
 cultura nu apare ca produsul parazit
 al unui suflet separat de om și care
 îl subjugă. Dimpotrivă, ea este strins
 legată de destinul său creator, este
 împlinirea lui, modul său frumos de a
 fi Om, de a-și învinge caducitatea, de
 a supraviețui clipei" (p. 248-249).

Judicioase repere metodologice con-
 ține și articolul despre critica blaga-
 giană (pp. 254-260), prin poziția dia-
 lectica pe care o propune în con-
 troversata problemă a raporturilor
 dintre filozofie și poezie.

Dialectica rămîne de altfel totdeauna pentru Dumitru Ghișe călăuza cea mai sigură în labirintul unor vechi dezbateri nesoluționate, cum ar fi de pildă și aceea, cardinală, a definirii valorii. Autorul respinge aici soluția unilaterală din perspectiva subiectivității sau obiectivității, corelînd cele două aspecte și afirmînd presupunerea lor reciprocă în constituția și aprecierea valorii, cu înțietatea firească a aspectului obiectiv, în afara căruia n-ar putea să se nască în fond nici cel subiectiv : *„Concepția materialist-dialectică și istorica, fără să nege latura subiectivă a judecăților de valoare, relevă totodată și accentuează laturilor obiectivă. într-adevăr, dacă valoarea este întotdeauna o relație între subiect-obiect și, prin aceasta, ea are inevitabil și o latură subiectivă, căci se manifestă numai în cadrul acestei relații, ea are totdeauna și un conținut obiectiv care nu depinde de subiect și este independentă de el. Apreciînd un obiect, nu aprecierea noastră determină însușirile obiectului ci, dimpotrivă, însușirile pe care el le posedă determină aprecierea noastră”* (p. 291). Ceea ce am adăuga în această problemă este doar precizarea că însușirile obiectului, indiscutabil determinante, sînt divers interpretabile la nivelul semnificațiilor lor, de unde și necesitatea formulării limpezi și a recunoașterii deschise a unei poziții estetice și implicit ideologice.

Temele abordate de Dumitru Ghișe în cartea sa nu pot fi aici trecute în revistă toate, dar pentru a sugera cititorului interesul lor deosebit se impune totuși măcar a le reaminti succint. Autorul ne oferă interpretări

demne de cea
'satură cu
și posesiune

vonsind o soluție absolut exoa* /
problema progresului artistic (p. 59)
sau în aceea, delicată, a au.
mie, artei

cu argumente categorice t « a ambigui
tații operei (pp. 77-78), nefericita
presie pentru a denumi bogăția «
semantică inepuizabilă, care na
că totuși nici un fel de echivoc,
afirmă responsabilitatea scrisului, a
operei de artă în societatea și cultur,
contemporană (pp. 87-88) etc. etc.

Dacă ar fi să rezumăm orientarea
de ansamblu a gândirii lui Dumitru
Ghișe, ar trebui să reținem înainte
toate realismul, raționalismul, umanii*
mul și istorismul ei, ceea ce laolaltă
reprezintă câteva din cele *mai*
prețioase coloane de granit ale filoi*
fiei marxiste, totul asumat însă în
ritul creator și deschis al unei atitu-
dini științifice. Leitmotivul îndoielii
metodice cu poziția fermă față de tes-
sceptică sau acela al implicației dio»
iectice dintre general și particular asi-
gură demersului teoretic și metodele!»
gic al lui Dumitru Ghișe o necesari
flexibilitate în raport cu problemele
noi ale experienței concrete, de unde
și încărcătura lui polemica foță de
formele nocive ale oricărui dogma-
tism.

Prin actualitatea sensului sau de-
rificator și prin eficiența indicațiilor
practice ce decurg din el, cartea filo-
zofului român are valoarea urtului în-
dreptar, drept pentru care nici rw «w
judecat-o altfel.

„FALS TRATAT DESPRE PSIHOLOGIA SUCCESULUI»*

de S. DAMIAN

r Virtutea cea mai aleasă a criticii
v & Damian o constituie neîndoiel-
- J, spiritul analitic. Nu e de loc o
; ^ are că primul lui volum (tre-
^ peste broșura din 1955) se inti-
* & „încercări de analiză literară”
î850 doilea, „Direcții
jifldințe în proza nouă” (1963), con-
h cea mai mare parte a lui de
ggttinea „o serie de încercări de
Ofab literară consacrate unor ro-
Oaeii și nuveliști contemporani” și
^ în sfârșit, „G. Călinescu, roma-
ța (1972) este o carte de analize
talente prin inteligența și forța lor
4pătrundere. Și nu e lipsit de sem-
fcoțje nici faptul că „Intrarea în
fifci” (1970) reprezintă o insistentă
jdMie pentru proza de analiză, asi-
•Mi pe bună dreptate stadiului ce-
ti noi modern al dezvoltării litera-
tA epice.

După ani de zile de exercițiu ana-
&, aplicat aproape exclusiv operelor
Wtemporane, cu o pasiune specială
astu debuturile promițătoare, S. Da-
wn dispune azi de o experiență
tarte intensă nu numai în ce pri-
tfa investigația structurilor literare,
kț contactul direct, omenesc cu itm-
Mpile sufletești pe care le aduce
»«irie momentul decisiv și atât de
• *Bc al ivirii talentului din crisa-
1 «0 și, mai apoi, evoluția lui vi-

Cartea Românească, 1972.

103

itoare. Ochiul atent și iscoditor al
analistului a urmărit așa dar cu sim-
patie și nu o dată cu aspre rezerve
tribulațiile tinerilor debutanți de la
înfrigurata așteptare pe coridoarele
redacțiilor, când un destin întreg poate
depinde de un singur cuvânt judicios
sau numai inspirat, și pînă la afir-
marea ulterioară, pendulînd, vai
tre responsabilitate gravă a vocației
autentice și suficiența infatuată a im-
posturii. Priveliștea nu putea să nu
deștepte în spiritul vibrații al analis-
tului o întregă problematică etică
și, cum cazurile de maladie a perso-
nalității își înmulțeau simptomele im-
punînd o luare de poziție, criticul și-a
schmbat un timp armele cu acelea ale
moralistului, schimbare numai aparentă
pentru că în fond critica e tot o
formă de moralism. Dintr-o asemenea
împrejurare au ieșit un număr de ar-
ticole pe care acum S. Damian le
adună într-un „Fals tratat despre psi-
hologia succesului” (1972), contribuție
originală și oarecum fără precedent
la dezbaterăa unor aspecte reale ale
vieții noastre literare.

Portretul debutantului este extras
mai cu seamă din analiza unei tipol-
ogii literare aparținînd ultimilor zece
ani. Preocupările și idealurile unei
generații autentice înnoitoare sînt privi-
te mai întii în oglinda deformantă a
cîtorva exemplare de mimetism și ari-
vism literar, surprinse în apa tare

a unei viziuni corosiv satirice care le transformă uneori în veritabile personaje de faună. Fenomenul infatuării solemne sau, cum zice și mai plastic S. Damian, „*molima pe care o numim hipertrofia eului*” (p. 45) se produce treptat, deși germenii ei se ascundeau cu grijă din primul moment în suflul acelora ce aspirau la grațiile muzeilor: „*După ce i-am cunoscut timizi, politicoși, receptivi la opinii, cu respect față de interlocutor, apți și de recunoștință, chiar de judecată tolerantă în fața unei primiri prea reținute - îi descopăr dintr-o dată schimbări. Acum ei participă la discuția de idei cu un soi de condescendență, ca și cum ar face favoare, nu mai au răbdare cit timp conversația atinge doar subiecte generale, fără referire directă la opera lor, îți cer socoteală deschis și brutal pentru opiniile critice exprimate și te amenință, strecurând și insinuarea că prodigiosul lor talent le va aduce, implicit, în curând și putere discreționară pe tărîmul literelor, îți propun, de aceea, o complicitate a reclamei, pe care o denumesc pompos riposta minților evolute în fața primitivității și imposurii*” (pp. 28-29) etc. etc.

Explicația acestui proces de pervertire a ființei interioare o vede S. Damian în disprețul culturii, izvorit din neputința și nerăbdarea gestației spirituale. Acesta e însă numai un simptom, adevărata cauză, profundă și iremediabilă, este lipsa funciară de vocație creatoare, căci nu e cu putință a ne închipui un destin literar finalizat integral în absența respectului organic față de spiritualitate în toate formele ei. Nu există creație în afara culturii și fronda unora din-

tre tinerii noștri contestatari gește cu totul eronat lecția milată a avangardei, ai zentanți erau cei mai mulți din oameni cu lecturi extrem zatoare. Golit de conținut, cultura gestul negației vehemente devine încă una din ipocritismului artistic, prin suspendarea expresiei personalității, adică exact efect cu totul contrar aspirațiilor în noitoare. Lipsa vocației nu e prin mare o cauză printre altele, ci cauza cauzelor, întrucît ceea ce poate luat la început ca un semn al talentului nu e în fond decît rezultatul unei abile capacități simulate,

E drept, să recunoaștem, că personalități remarcabile sînt nu o dată și veritabile monumente ale orgoliului uman. Explicabil în modurile cele mai variate, faptul nu rămîne mai puțin o slăbiciune a naturii omenești, ceea ce nu înseamnă că elogiem aici implicit modestia care diminuează ființa pînă la inexistență. O asemenea „calitate” este adesea dovada certă a lipsei de personalitate, dacă nu chiar a nulității absolute. Elementul caracteristic al vocației este încrederea în sine, în ireductibilitatea individualității sale, ceea ce nu presupune firește nerecunoșterea, ci tocmai afirmarea individualității altora. Imperialismul psihologic permanent al naturilor vanitoase implică în adine de fapt sentimentul unei insuficiențe ce se vrea consolată și poate uitată prin stimulări inverse.

Pentru eradicarea unor atari fenomene, cartea lui S. Damian este o contribuție demnă de stimă și obi-

• , l.i vo fi atins dacă va provoca
 ourile ce sint de așteptat, mai ales
 apariția și perpetuarea unor
 omenea stări de lucruri critica își
 ° . partea sa de vină, mai mare
 fțiar decît aceea pe care i-o recu-
 autorul, înclinat mai curînd
 *trăgă spuza pe turta ei. Cine dacă
 ml critica s-a complăcut și se mai
 complace uneori și azi într-un opor-
 tunism de grup sau de interese, es-
 totomînd sau diminuînd adevărul în
 judecata de valoare ? Cine dacă nu
 critica este în ultimă instanță crea-
 toarea opiniei literare ?

p,nîndu-și întrebarea cu privire la
 »na criticii, S. Damian o reduce după
 părerea noastră la prea puțin
 (pp 55-59), ceea ce nu poate servi
 bine înțeles operației de selecționare
 și afirmare a valorilor. Evident că ati-
 tudinea autorului apare pînă la un
 punct motivată dacă ne gîndim că
 pomește de la reproșurile prea nu-
 merose ce se adresează invariabil
 și fără discernămint criticii și numai
 criticii. Dar nu este aceasta o formă
 implicită de a conferi disciplinei
 noastre intelectuale o demnitate foarte
 taoltă, care presupune din partea ei
 o prezență spirituală și morală de
 core eficacitate în viața literară și
 publică ? Ni se pare că da.

lăsînd însă acuma de-o parte pro-
 blema criticii, care necesită o discuție
 specială, ne întrebăm dacă multe
 între țarele de caracter incriminate
 * S. Damian în falsul său tratat
 W merită mai de grabă o terapeu-
 fca a ironiei și a ignoranței supe-
 *»re, decît tonul inchizitorial al
 *Wl moralism nișel cam pedagogic
 k pp. 58-59). Se știe foarte bine
 # o face dintr-un fapt o problemă

înseamnă a-i acorda o însemnătate
 pe care la urma urmelor nici nu o
 are. Comportamentul accidentat af
 multor debutanți împrumută adesea
 un farmec aparte, căci asistăm fie
 la zbaterile firești spre afirmare ale
 unei personalități autentice care tinde
 să se emancipeze din tutela criticu-
 lui, fie la convulsiile penibile ale ne-
 putinței care se elimină prin propria
 ei dialectică.

Desigur, uneori lucrurile par mai
 complicate, dar avem convingerea că
 totdeauna e posibil de descifrat un
 destin literar, măcar în sensul sub-
 linierii unei vocații, dacă nu și în
 acela al iminenței operei. Că de
 nenumărate ori verdictul criticii e
 nesigur, aceasta se datorește și re-
 lativismului criteriilor cu care lu-
 crează ! Grijuļu pe drept cuvînt față
 de individualitatea operei, criticul e-
 zită deseori să se pronunțe cu cla-
 ritate și momentul literar al diversifi-
 cării formulelor de creație pare să-l
 justifice, lată de ce credem că e
 necesar ca un critic să-și formuleze
 un program literar, ieșind din co-
 moda indeterminare, de altfel apa-
 rentă, și asumîndu-și toate riscurile
 ce rezultă de aici.

S. Damian începe să-și contureze
 din ce în ce mai limpede un atare
 program literar orientat către sprijii-
 nirea teoretică și practică a evolu-
 ției literaturii moderne spre citadin
 și spre tragic, totul tratat cu moda-
 lități de autentic rafinament al ex-
 presiei, dar nu mai puțin în linia
 unei raționalități și a unei limpidi-
 tăți ce nu și-au istovit nici pe departe
 resursele. Pe urmele lui Gide, el își
 exprimă preferința pentru subiectul
 interior al operei, abordat însă prin

intermediul unei scheme epice inteligibile și coerente. Enumerând câteva romane celebre, criticul scrie: „Moartea adâncuri, toate aceste carturi, cu o dăruire a imaginilor atât de deosebită - înclăștare pasională, valența, ingeniozitate, cutezanță - care captivează și facilitează un contact cu cititorul, au o supratema a lor. Dincolo de succesiunea în umplerea se găsesc alte resurse de înțelegere și interpretare, mai bogate decât nivelul de suprafață” (p. 158)-

în serviciul descoperirii tîlcurilor interioare ale operei, S. Damian pune o mare putere de penetrație și un simț acut al nuanțelor care produc pagini de mare subtilitate și plăcere intelectuală. Totuși concentrarea interesului spre operă fără niciun reculeț față de ea nu conduce și nu poate conduce pe critic, decât în rare cazuri, la orizontul superior al necesarelor sinteze. Păcatul e de alt-

fel mai general. Autorul însuși o cunoaște: „Deși nouă, criticul, nu ne face plăcere să îi tratăm niște pacienți, sint domeniul în care lipsa noastră de energie, înafară de ea, apar vizibile. Imputarea ce nu se rezervă de obicei, că nu ne tîm să depășim simplele enunțuri în definirea stilurilor artistice, în caracterizarea conștiinței, a organizației obiectului, nu o putem respinge. Dacă în analiza la obiect, observațiile cronicarilor sînt pălășite, sintetizarea particularităților estetice din creația unui scriitor sau de pe o arie mai întinsă a literaturii se efectuează încă timid” (p. 159),

Constatînd insuficiența, S. Damian face toate eforturile spre a o depăși, lucru perfect natural. Căci după o jumătate de ani de analiză, el poate îngăduie și trebuie să-și îngăduie numai ora, dar și orele sintezei,

petru popeseu

MOARTEA UNUI CONTABIL DE ION NEGOIȚESCU

Am citit fără prejudecăți volumul lui I. Negoitescu, în sensul că nu l-am căutat să identific în versuri criticul și eruditul. Ceea ce au făcut confrății critici care au scris despre volum. Menționarea căștilor teoretice ale autorului trebuie să poată fi cunoscută și ea are caracterul unei amabilități, dar ascunde

un fapt o îndoială. Această oda criticii preventive - atrage atenția de la bun început că criticul este critic, este eseist, este istoric

• cum însuși criticul, ca artist,
 *r "ie de" duî unui confrate să se
 ^ De ce sînt criticii atît de
 ^ nedrepti și nedemocrați cu ei
 Căci, la urma urmei, prin fi-
 0) unui proza criticilor", ca specie
 chiar secundara, ei închid
 confrate o cale pe care ei în-
 00 dori într-o zi deschisă pen-
 ali o încercare proprie. Cînd criticul
 o încercare
 * poezie, e 'nu mai e critic, ci
 „bun ori rău - și e o nedrep-
 8) sa nu- desparți de trecutul lui.
 de aceea, despre o asemenea
 jBie se scrie extrem de puțin. Ana-
 !T.e sînt datorî față de „auten-
 mai întîi - ceilalți pot să aștep-
 „fenomenul se petrece și cu I. Ne-
 gSescu, chiar în proporție mai se-
 7) a decît cu alții. Un critic a afir-
 ^ de pilda, extrem de franc, că
 jije despre „Moartea unui contabil"
 patu că este a treia culegere de
 jețuri a lui I. Negoîtescu, și „can-
 gto sfirșește deobicei prin a im-
 Ktt". Toate acestea, pînă la urmă,
 Mtuje ° atmosferă în jurul unei
 Etj și a unui autor, și tocmai de
 ^activitate critică nu mai poate fi
 «rba în acest caz. Noroc că mai
 «îmbrează situația... scriitorii „origi-
 •l, care, mai puțin complexați, ac-
 aptă pe cel analizat, și îl tratează
 % pe un egal. De altfel, fenomenul
 «clasic, a ajuns să fie un fel de
 Mom al unor conștiințe literare,
 t» se pot curăța de orice, dar de
 •Mea clasificărilor și ierarhizări-
 *V u.
 !« condițiile acestea, cel mai greu
 •temei să discuți pe un ton nor-
 ocind discuția a fost începută cum
 • arătat. Ce să spui despre I. Ne-
 ^•scu? Că în spatele modelelor

găsești totuși o voce personală?
 Orice poet trebuie să aibă, și are
 modele, orice poet trebuie să con-
 tinue niște maeștri, orice poet își de-
 mască fondul de influență. Verdictul
 cel mai facil, acela de epigonism,
 pornește în fond de la folosirea nu-
 mai peiorativă a termenului. „Epi" e
 prefixul adaosului, iar „gignomai" în-
 seamă'nă a fi născut. Epigon e de
 fapt urmaș. În sensul grec, epigon
 nu e o diminutio, și toți sîntem la
 urma urmei epigonii cuiva. Afară de
 cei care, pentru că nu vor să aibă
 părinți, nu vor avea niciodată copii.

În aforismele „ad usum Delphini",
 I. Negoîtescu spune: „Plăcerea de
 a întîlni un cuvînt pe care nu-l cu-
 noști, de a-l căuta în dicționar, și,
 după ce l-ai identificat, de a visa
 asupra lui, de a gusta jocul dintre
 materialitatea lui sonoră și grafică
 și sensul lui, care-l străbate ca o
 săgeată de foc, transformîndu-l în jă-
 ratic", lată o dialectică extrem de
 interesantă, pe care o propun ca
 punct de plecare pentru înțelegerea
 volumului, ca să nu cădem iar în
 raționamente ca „se simte influența
 lui", „e un efect în genul", „Poezii
 cu un pronunțat caracter simbolist",
 „reminiscente din" etc. etc, lucruri
 la urma urmei exacte, dar după mine
 neconcludente. Ca poet, I. Negoîtescu
 este un creator extrem de consu-
 mat, capabil să scrie în multe feluri,
 și în chip la fel de superior, iar insta-
 larea într-o formulă ori alta e pînă
 la urmă indiferentă, așa cum unui
 profesionist îi e mai drag cutare in-
 strument dintr-un arsenal care i se
 supune în întregime. Și avem de-a face
 tocmai cu un volum de mare subti-
 litate lingvistică, în care cuvîntul e
 clădit în forme foarte ingenioase,
 uneori pînă la cod și rebus, de unde

și o anumită dificultate logică în ciclurile ermetice. Cum s-a arătat, ramurile simetrice ale acestui volum ar fi maniera simbolistă, bacoviană, pe de o parte, și cea inițiatică, barbiana, pe de altă parte. Din prima, remarcând că ea nu suferă de acel provincialism principial al simbolismului românesc, și că e mereu complicată cu elemente de altă sursă, putem cita versuri memorabile : „Pe culmile-ntristării ninsoarea lunii cade, / L-al sîngelui izvor vin fauni să s-adape. / Gust semnului amărui sub vinete arcade, / Lauda-nsingurării în strălucite ape.” „Pierduți de lume, în singuraticul golf / cu stafii de foc, am ajuns, / / unde izvorul dragostelor moarte / e între corali de somn ascuns, / / ca un plin mîntuit / sau ca un cîntec funest, nepătruns.” Doi „Narciși”, admirabili, se unduiesc unul către celălalt, unindu-se într-o grațioasă poartă spre un Parnas, în care e cuprins „Cabinetul sfîntului Ieronim”, raze diafane șoptesc „Remember”, pe cînd întreg peisajul, din vaporos-funebru, trece pe nesimțite spre ironic și grotesc, pînă la glume suprarealiste : „ochii lui Dumnezeu i-am păstrat / într-un acvarium pătrat. / El a murit, iar ochii lui / rîd țepos ca un cui.” La fiecare pas, în această poezie, „se frîng flăcările vegetal, / viața le șuieră prin ramuri / și parcă demoni sfinți / surîd viclean la geamuri”, pe cînd „un somn pervers și animal / prin fluier de galben cer / exală ore de paing / cu miros putred de eter.” După cum se vede, pornind de la premisa simbolistă, a jungem extrem de departe : o mulțime de direcții fine ale poeziei românești moderne sînt folosite de

oufor și găsim ;
 Caragrale ba cu Ion Borhî h. «
 Bacov, „...ba cu...”
 Vmea, ș, „...m...” « J,
 nume. înrudiri în ce sens ? £ J +
 n.a mea, |. Negoîtescu ..
 ențat de niciunu, din ei, £
 folosește cu adevărat **metod** £
 mștelegnd foarte bine „...ritu...”
 fera unor orientări poetice **mai is**
 sau mai puțin sintetizate **de ceiti**
 tați, el le utilizează ca pe nișt, ^
 mtr-un mozaic - există **poeme Z**
 sînt efectiv adunate, „**compus**,”
 d.n efecte diferite, într-un **tot eore**
 sună însă straniu de unitar **și de bine**.
 Acest mod de a face poezie **nu** poate
 fi numit epigonic. El «ine **dintr-o filo-**
 zofie a compoziției foarte **bine în-**
 sușită, dintr-un rafinament **extrem**, ai
 unui poet „meșter”, care „**potrivește**”,
 și, cu toate că elementele le **lucru**
 sînt absolut diferite, eu **l-aș asocia**,
 din acest punct de vedere, **pe L. Ne-**
 goîtescu cu Arghezi. Ceea **ce-i înru-**
 dește, în chip depărtat și **paradoxal**,
 e o migăleală harnică, modesta, **cu-**
 minte, a omului care-și **iubește ne-**
 spus atît modelele, cît și **uneltele**.
 Prin faptul că această poezie **suge-**
 rează tot timpul alte poezii, **valoarea**
 efectului ei intelectual **nu mai peste**
 fi pusă la îndoială. Rar **mi-a fost dat**
 să citesc o culegere care **să** «S
 facă să mă gîndesc mai mult **la** des-
 tinul poeziei românești de **la începu-**
 tul secolului încoace. Închiderea **vo-**
 lumului lasă un gust dulce-**amărui** de
 istorie literară. Ceea ce scrie **L. Nego-**
 țescu, de altfel, este uimitor de re*
 rențios față de înaintași, **în sensul**
 scriitorului de azi care își **respecta**
 infinit părinții. Ceea ce **e** foarte
 original în fizionoma unui **autor nu**
 lipsit de o suavă notă de **teribili**»-

această enormă paranteză,
 • la „plăcerea de a întâlni
 „(“, ca s-o leg de partea „er-
 ei volumului. Partea ermetică
 adevăr un şuvoi neîntrerupt
 „nea „întâlniri”, autorul făcînd
jQtt ca să ne ofere cuvinte în
 ' , neaşteptate şi incredibile,
 „.tf,l transfigurate de regimul
 |..| încît să-şi mascheze com-
 sensul, Şi .. P...ă necunoscute.
 •j asociaţii uneori imposi-
 poetul ne pune într-ade-
 ~ Ń, contact cu materialitatea
 şi grafică a cuvîntului, amînîn-
 sensul. Cum, încercînd să înţe-
 citim de două sau chiar de
 multe ori, sensul apare din pe-
 <pbra versului, aleargă către cuvîn-
 'jjîn stare pură, asupra căruia visam,
 ipStrunde şi îl dinamitează pe dină-
 gtv, făcîndu-l scrum. Căci adesea
 Şpfil contrazice cu totul aşezarea
 platului, într-un cadru care apare
 gtoirivit, neverosimil. Tocmai de aici
 pişte un muzical insolit, de-
 nt şi compoziţiile îşi cîştigă ca-
 Ń. lric pe calea muzicalului, cea
 Jtf străveche formă a împlinirii poe-
 Jft, lată deci cum sub aspectul for-
 ltl foarte modern se ascunde încă-
 Şti un tradiţionalist (în toată opera
 WNegoişescu există o combinaţie X
 Ş clasic şi baroc, în care clasicul
 pde substanţă şi barocul de efect).
 % offel, curat neînţelese nu sînt de-
Tle va bucăţi. Multe surprind prin
 mbări de topică şi prin eliminări
 ifrepoziţii şi conjuncţii, lată „Nord-
 Şf” „e-o seară fără cumpăt şi
 Ń revers antum / ce prea curînd
 mi-aduc aminte clipa / fragilă
 iarba roşcată pe sub temeri /
 în sigiliul flotei sfărmată-n cori-

dor / metaforă pe ceară cu poliţistul
 doamnei / de tînăr versul crapă la
 sîinii dintre nimburi / şi ţeapăn lîngă
 tine şi doritor Telephos”. Cu un mi-
 nim efort de imaginaţie, poemul a-
 cesta n-are nici o taină. Ori : „cum
 îl port în trupul meu prea / material
 şi prea chinuindu-mă diafan / ca şi
 cum văzutul şi nevăzutul ar avea /
 printr-însul'ceva sfîşiat în unduitor de
 reîmpărţit”. (Teoria culorilor), ori :
 „propria lor goală zare limpezesc
 torturi pe deasupra / ca şi cum fără
 dincolo sens rostirilor îndoindu-se /
 cîntec iubirii de sur cu degete pline-
 -ntr-o moară ceara sugîndu-şi / ce
 templu iată că-n urmă cu trei mii
 şaptesprezece ani ruina-vom” (Far-
 macistul din Herculenum). Uneori, prin
 ruperea substantivului de adjectiv,
 sensul se întunecă, dar dacă ne
 aruncăm privirea peste cuvintele ve-
 cine, căutînd legăturile logice, pu-
 tem reforma fraza, exact ca în poezia
 latină, unde necesităţile de scandare
 spărgeau termenii pereche, trimiţînd
 uneori la extremele versului ceea ce
 în vorbirea curentă era nedespărţit.
 Cu toată dificultatea, poezia aceasta
 are o rigoare, care uneori se recunoaşte
 doar sub forma muzicalului.

Calea aceasta, a iniţiativului, ni
 se pare totuşi o cale „închisă”. Un
 poet o poate practica o vreme, dar
 nu-şi poate face din ea modul său
 definitiv. Aşteptăm ca I. Negoişescu
 să se exprime similar şi în poezie (eu
 cred că o va face foarte curînd). Tre-
 cerea spre o poezie filozofică, însă
 explicită mi se par aforismele, capodo-
 pere de sinteză, de maliţie, de auto-
 critică. Din ele apare un moralist tras
 în toate părţile deodată de către Mar-
 tial, Montaigne, Pepys, Rilke, Mallarme,

și chiar Victor Eftimiu, ca să numim ce ne vine în minte în prima clipă, fiindcă fiecare aforism, întors pe toate fețele, poate sugera zeci de autori. O atmosferă foarte reconfortant europeană se degajă din ele, lumea intimă a unui om care aparține unei culturi omogene, nobile, luminoase, și trăiește în ea degajat, fără complexe, printr-un universalism bazat pe note naționale. Cred că ele au un loc

extrem de important în ^
 90, țescu, deschizând deodată mai f
 te perspective, 4ntre c e r e o " "
 jurnalului intim, m a r t u r i e o
 o" P ° o t e c h i a r « p r o z e i , p ^
 C e e a c e , d e j a s u p e e t " "
 ° , " u " s a r P « * « - C â c i l e c ț i a s t â
 P i m r i i s i m u l t a n e a m a i m u l t o r g e n i i , u .
 n e - o d a u a z i , d i n p â c â t e , d e s t u l d e
 puțini.

eugenia tudor anton

.ORE DE DIMINEAȚĂ,,*» DE PLATON PARDĂU

Dintre romanele apărute la finele anului trecut, „Ore de dimineață”, de Platon Pardău se înscrie în categoria romanelor „sociale” care încearcă acea — necesară — retrospectivă asupra unei epoci din dezvoltarea societății românești contemporane, cu acuitatea ce a lipsit o vreme în proză (ca și în alte genuri, de altfel). Ni se pare interesant de semnalat faptul că acum, în urmă, cei mai harnici dar și cei mai înaripați de îndrăzneală par să se arate poezii-romancierii. Petru Popescu a scris întâi poezie, Romulus Guga este poet, Platon Pardău la fel (autorul a publicat cinci volume de versuri). „Scara lui Climax”, volumul care a însemnat debutul în proză al lui Platon Pardău nu ne lăsa să prevedem calitățile ro-

mancierului de azi; nici profunda cunoaștere a unui mediu comunicat cu limpezime, pe tipore aproape clasice, ca în „Ore de dimineață” - nici înverșunarea polemică cu nebănuite durități, nici dotarea deosebită a portretistului, care știe a crea contururi din linii puține, rezezi și, ai spune, întâmplătoare, pentru a le umple apoi cu pasta densă a unei vieți, a unui destin (câci re-manul de față este ca o galerie de portrete contemporane, ba uneori și de caricaturi necesare); poate nict deosebită reflexivitate din acest roman, care vădește și maturitatea de gradire a poetului, și transformarea, prin abstractizare, a metaforei și integrarea ei în plasma foarte realista, foarte fierbinte, a romanului de față. Metaforizare intelectuală, dar adesea im-

*) Ed. Cartea Românească, 1972.

de culoare și de autentic. anor
 .] dezmente pe poet. Și, fiindcă
 i ru
 de metafore, poate mai puțin
 talbra care reunește destinele uma-
 jin carte - aceea a așteptării
 "mergătoare audienței - o aștep-
 ^ puantată, diversă ca și persona-
 li sala de așteptare a regio-
 \L j. partid dintr-un oarecare oraș
 ^ ..rd. (Sînt în roman reprezentate
 ... toate categoriile sociale, de
 j, intelectualii sceptici sau pasivi, la
 ^ timorați sau curajoși și romantici,
 lipitorii" sau alții, avînd profesii
 ne cele mai deosebite, de la munci-
 și, mecanici, dulgheri, activiști, pînă
 M ed
 activiști, preoți, etc). Spuneam că
 tit metafora acelei încordate aș-
 leptări este remarcabilă în carte, cît
 Oj, curînd metaforele-obsesii, meta-
 lele, care îmbracă gînduri și pe care
 se clădesc personajele - precum, de
 jemplu, cele referitoare la destinul
 Du personaj ca Paul, romanticul : e
 jativ de **verticalitatea** de neînfrînt a
 «ului, ca și, împreună cu ea, de
 teful metaforic al așteptării, tradusă
 jirr, nădejde, împotrivire față de tot
 aea ce ar însemna înstrăinarea de
 jrspria esență umană, ori schilodirea
 rfului", încredere în viață, în ceea
 » e bun și neperisabil în oameni,
 a forța lor de a renaște și de a se
 iiteca, încredere în tine însuși. Ase-
 ieneo „așteptări" trăiesc personaje
 «acest Paul, fostul elev de liceu,
 așe salutase începutul revoluției în
 » «kd sau, romantic și poate naiv, care
 Jfise* simțămîntul ciudat al acelei
 • rtpltti ridicate la luptă și renunțase
 * studi fiindcă Revoluția îi încredin-
 ** sarcini urgente, ca, de pildă, pe
 **o de agitator sau să ducă ceea
 «se numește, cu niște termeni destul
 k obișnuiți, dar care traduc
 l un adevăr esențial de viață,

muncă de lămurire pentru colectivi-
 zare, să fie activist la tineret "etc.
 Acestea nu sînt, cum pot părea unora,
 grăbiți, doar termeni abstracti, dbdr
 terminologie politică, goală de con-
 ținut uman. Platon Pardău are' în
 cartea sa și replica negativă, perso-
 najul antagonic vizat : el este, la
 polul opus, acel Orgu, un fel de șire-
 tenie oarbă și foarte grijulie cu sine
 a profitorului de profesie — căci Re-
 voluția a cunoscut atîția -, care „gîn-
 dea în ierarhii". Prin Paul, intelectua-
 lul care mersese să sprijine colectivi-
 zarea fără să se gîndească, asemeni
 multor alora, „ce cîștiga el din
 asta?", scriitorul vizează acea cate-
 goriearevoluționarilor-intelectualicare
 au avut acut simțul datoriei lor față
 de istorie, care s-au simțit **implicați** în
 această istorie a poporului lor. Fiu de
 om al muncii, Paul se simte, în Ciuda
 loviturilor grele primite de-a lungul
 primei sale jumătăți de viață, încă.
neinvins, gata s-o ia de la capăt, și
 să se dedice aceluiași țel, gata să
 creadă încă, să se lase incendiat de
 flacăra unei idei generoase, căci „ase-
 menea florilor și pomilor, care cres-
 cuseră aici în spațiul oblic, își men-
 ținuse și el poziția verticală printr-un
 neștiut instinct secular", avînd încă
 „umbra unui om tînăr", reflectată de
 soarele zilei de vară. Prin acest per-
 sonaj autorul se rostește în legătură
 cu destinul unei anumite categorii de
 oameni, care au lucrat ca activiști,
 la un moment dat al istoriei, și care,
 în ciuda tuturor „agresiunilor mediu-
 lui" cum ar spune Marin Preda, s-au
 menținut pe postamentul omeniei, al
 înțelegerii și al marilor, generoaselor
 idei. E aceasta un fel de „nebunie"?
 pare a se întreba personajul, și odată
 cu el scriitorul. Poate. Nebunie, sau
 obsesie, sau cum s-ar chema, ea există

și cu asemenea oameni se face istoria. De fapt, fiecare om pare să fie minat în viață de obsesia lui. Există unele cu o miză mai mică poate — fericirea alături de o femeie rîvnită — dar la fel de hotărîtoare pentru destinul unui om. Prin contrast cu Paul, sau paralel cu obsesia lui, este reconstituită obsesia dulgherului Bîrlea, un fel de posedat de tip dostoevshian, foarte pitoresc în vorbire, gîndire și înfățișare, dar de o structură mai fragilă decît echilibratul Paul. Acesta, atins de morbul ideilor mari, deși lovit și scos treptat din funcții, obligat să facă o muncă degradantă, jignitoare pentru un altul, (pictează lozinci la o cooperativă) aceasta nu-i dă deloc senzația inutilității și nici nu-i taie cheful de a trăi și a spera. Și totuși, puși alături, Paul cu Bîrlea, cu glumețul ftizie care pare că-și ride de moarte, nu Paul este cel *învins*, ci Bîrlea, acel Păcală care-i dă morții cu tifla. Obsesia vieții lui e aceea de a crea oamenii case frumoase și de a avea femeia rîvnită, a cărei hotărîre o așteaptă șase ani. Aceasta însă după ce Bîrlea se îmbolnăvește, îl tratează ca pe un străin, ca pe un mort, neîndurîndu-se să dea pentru el nici un ban ; nici banii pentru un consult la un doctor mare („N-a fost de acord Hinca. Avea poate și dreptate : însănătoșirea lui nu era sigură, dar vaca odată vîndută, rămînea vîndută. Apoi ea își socotea viața ca și cînd el ar fi murit. Îl și îngropase. Un om trăiește cît trăiește. După aceea moare și nu mai trăiește. Gata”), și nici măcar cîteva seînduri pentru sicriu : „Dacă stai și socoti, eu toată viața mea am lucrat cu lemn, nu ? spune Bîrlea. Mi-a trecut prin mîna o pădure, domnule, o pădure întregă.

Acum am nevoie de rit»

Numa, c.teva, trei, „„„„

- Pentru ?

- Și ce crezi, că nu ..

-ine acasă patru , seînduri ^{Săseșc} ^{ig} ^{VT}

«ea sadea un cui. Nimic. La c " "

bva trebuie aprobare Au **A**

Toți trebuie să se **JL**

se gmdească .

Exista obsesie și „„„„„ „ sugereze autorul, dar totul . * * te înșeli asupra scopului, părea? / * ** el. Și mai ales să nu t ^ asupra ta însuși. Să încerci să p * £ cit. ceva despre tine sau despre aj Cu toate că viața ne j „„„ „ ^ farse. V, ața sau poate doar **Mnfr.** rea. Și, ceea ce putea să para fo un moment dat veșnicie, sau dai odată pentru totdeauna, să nu fi, decît o **etapă** din drumul vieții noad»

Ceea ce pare să spună polemic cartea lui Platon Pardău, despre dej. tinul social și cel individual, despre necesitate și împlinire, despre necesitatea de a face efortul să înțelegi împlinirea și să o transformi în necesitate, dar cu condiția de a nu trișa, sint adevăruri nu atât de noi dar meritul prozatorului este cu oit mai mare cu cît el încearcă, prin mijloace proprii să le dea consistență artistică, particularitate.

Parcurgerea, aparent fără vreo ordine, a acestor destine paralele, a acestor „vieți paralele” ale celor oftați în sala de așteptare a regionalei de partid, se dovedește pînă la urmă a captivantă excursie în viața înșăși, aBt de concretă și de diversă în manifestările ei individuale. Disponerea *peteă* lineară a episoadelor cărții vrea să sugereze infinitatea aspectelor «fi* viață, nuanțarea lor ineputabilă, *aut* se înnoadă, cum remarca **M. Petroveanu** pe coperta finală a volumului undeva dincolo de filele prezentului

j. viața noastră socială, în
(ile ei morale. Și totuși se
reproșo acestui roman, înțesat

""ata de autentico' o

*. . igj, o insuficientă concen-
*"" a personajelor, episoadelor, care
^ereu altele, cu vagi și risipite
-""' la personajele de prim-plan.

.. face meritul cărții, o mare
(tea . a personajelor, face și
l'sificat o fărămîtare a ponderii

.wl datorită dorinței exprese a
viitorului de a fixa pe filmul roma-
..igt său secvențe din viață, mereu

i altele, nuanțînd. Și totuși, mi
pore că am sesizat intenția, păără-

je scriitor pînă la urmă, de a
l'ne episoadele cărții, care uneori

..OO un destin, în așa fel încît să
«gereze un antagonism. De pildă :

.. unii pot să aibă încredere în
«meni iar altora le e refuzată această

jsbilă, dar vai, riscantă însușire, pen-
5U că suspiciunea pare mai comodă.

Ucoasă dispunere a episoadelor pare
guma, în expunerea lor interminabil

ideară, de fapt numai pînă la un
pact lineară, întîmplătoare, ordinea

fcelor unei busole : un capăt al acu-
W spre un punct cardinal, celălalt

Șe altul, marcînd nu stări, ci însu-
mi sau idei opuse, concretizate în

teduri de a f) opuse. E un fel de
«ine a lui „față-n față", cum spune

scriitorul, prin personajul său Paul,
ideasă pentru a capta simplu, prob,

ânența, interesul cititorului, fără artifi-
ă formale. O asemenea lipsă de zor-

sone în rostirea adevărurilor mari
eomrână cu o fereastră prin care pă-
Wde un aer curat și tare.

Revenind la ideea antagonismelor
.* la ghidat la un moment dat
* scriitor în scrierea acestui prim

*"> iată de pildă unul, cu impli-
«fl omenești foarte dureroase : în-

crederea și reversul său, suspiciunea.
A avea încredere în oameni înseamnă
nu numai a risca, dar mai ales a
gîndi cu propriul tău cap. E ceea ce
face Tudor, unul dintre secretarii Re-
gionalei de partid, care încearcă a-l
determina și pe colonelul Cavafi să
o facă. Dar operațiunea pare nu nu-
mai anevoioasă, ci chiar sortită eșecu-
lui (sîntem în anul 1958) fiindcă unii
nu numai că nu vroiau să-și asume
nici un risc, dar aveau un mod pe cît
de rigid, pe atît de îngust, de a aplica
legea. Iar pentru un personaj cum e
colonelul Cavafi a aplica legea era
egal cu a lua drept bune toate denun-
țurile anonime, după care se ascun-
deau dușmăanii și abuzuri. Înțelegerea
de care dă dovadă un activist ca
Tudor, care pricepe și discerne cu
răspundere nuanțele, este invers pro-
porțională cu rigiditatea și rutina
oarbă, cu caracterul de simplu auto-
mat sau executant al unor legi pe
care nu te obosești a le pricepe :
„Știi, cineva trebuie să-și asume și
răspunderi. Nu putem fi toți execu-
tanți. Ar fi prea tristă o lume de
executanți" — îi spune Tudor lui Ga-
favi (p. 315).

Platon Pardău reia și prezintă în
romanul său și alte aspecte, tot atît
de grave, ale neîncrederii în om, prac-
ticată ani îndelungați. E vorba de
acel aspect care s-ar putea numi nu
numai exces de zel — un „exces de
zel" care era gata să sacrifice senin-
vieți omenești. În cazul unora ca Vă-
dim sau Rianschi, activiști ai aceleiași
Regionale de partid din nord, suspi-
ciunea este practică cu un fel de
voluptate. Edificatoare este scena „în-
terogatoriului" luat Teofanei, femeie
de serviciu la Regională, cînd preavi-
gilenții ei interogatori cad în rolul
unor inchișitori. Scena e kafkiană :

chinuitoarea strădanie a amnezicei Teofana de a ghici, de a-și imagina ce „greșeală” îi reproșează șefii, crește treptat în intensitate pînă la a căpăta proporții de coșmar. Un coșmar direct proporțional cu plăcerea sadică a celor doi anchetatori, care-și imaginează că au un fler deosebit în a descoperi pe vinovat. E o scenă de profunde rezonanțe morale.

Suneam că scriitorul își axează cele mai multe personaje în raport cu o idee sau că ele exemplifică (în sensul bun) idei, de obicei antagonice. Nu e nici un simplism aici, e numai un mod de a gîndi aproape geometric, propriu romancierului, de a gîndi pe cupluri de personaje: Teodor-Cavafi, Teofana-Vadim și Rianschi, sau Calomfirescu, (un inchiizitor și un automat cu aparențe mai blînde, dar nu mai puțin odios) — Damian etc. Iată, de pildă, un alt cuplu, într-o altă scenă-cheie, care eludează, de data asta într-o manieră artistică deosebită, ținînd de talentul satiric (oricît ar părea de ciudat, Platon Pardău are luciditatea satiricului iar înclinarea sa polemică, uneori îl împinge către caricatural) antagonismul curaj-frică, cu respectivul cuplu: Vîrlan-Mandache. Scena, de un haz irezistibil, în care se dezvoltă, contrastante, mînia legitimă a lui Vîrlan, om curajos, cam dur în manifestările sale, dar silit la duritate de talentul unora de a disimula sau de a se „strecura”, și frica mlădioasă a lui Mandache, primarul, este edificatoare pentru modul în care Platon Pardău știe să integreze plastic o idee și să o modeleze artistic în personaj. Ceea ce părea la început un joc între un om puternic și un ins fricos este, de fapt, scena tristei descoperiri a încă unui adevăr din multele rostite în acest roman: „S-ar

putea sa fie -
cumpănească din ochi „ Mal/ « * *
oameni cărora să le fi.
doresc să trăiască * * *
O alta viață. Pentru „ ^ « * *
tează adevărul, np C O n ^ ^ ț

Trebuie să menționăm că *Au* »
^ Paul, de Tudor! de Birt: ț
toresc sau de Cavafi, de Caiomfi
de odosul Orgu, fi^{gura} t e r r o p o m b ^
talului, a intempestivului dar de neil
fnt in vert/ca/rtofea sa, Vîrlan, ^{primul}
secretar al Regionalei, domina evi.
dent romanul „Ore de dimineața.” fi
trebuie să spun că încă un reproș
1 s-ar putea aduce scriitorului, și^{o m i} .
me, acela că la un moment dat un
prea mare număr de personaje por
a se confunda prin aspirațiile ca și
prin amărăciunile lor.

E drept, scriitorul, în dorința de a diversifica, de a utiliza exclusiv tehnica decupajelor în pasta densă a unei realități care vorbește de la sine, începe de fapt, în unele cazuri, a se repeta. Căci Vîrlan, primul secretar of Regionalei, omul integru, puternic, dar nu invulnerabil, are puncte comune de întîlnire cu Paul, cel aflat la baza piramidei, cel lovit, dar totuși neîfrînt. Amîndoi suferă într-un fel de aceeași „nebulie” de care vorbea mai înainte, robi aceleiași obsesii, o neobositei încrederi în țelul suprem al omeniei și al binelui (ca să ne exprimăm, simplificînd); Bîrlea, pitorescul personaj, care dă cu tifla morții, are nu știu ce comun (nu numai boala) cu Valerian, inginerul, lar uscatul, metodicul și uneori sadicul Calomfirescu-, președintele consiliului, se întilnește în îngustimea metodică a judecăților sale, ca și în lipsa de nuanțare a acelorași judecăți, cu ofițerul Cotoii,

...linclu-se de alineatele de Jgizi, calpi- Și totuși, după lec-
 „manului ai surpriza că multe
 personajele cărții se țin minte,
 „țarea necesară a operat to-
 > O destulă forță. Fiindcă pe lângă
 5L mari pe care scriitorul le aduce
 * *c"!.' există un apreciabil cuan-
 * (e autenticitate, de „viață”, de-
 „ doar în arta portretisticii.
 *osonajele sale se exprimă, mai toate,
 glem de fresc, cu o vorbire nesofis-
 Problemele de conștiință, aspec-
 „orale aduse în discuție în acest
 ^jon, care e mai mult bazat pe
 Uffica frescei, se caracterizează prin
 gaturi cumpănite sau uneori violente,
 ^ori gratuite sau încetinite, ale per-
 joojlor care vorbesc și se comportă
 juc, uneori pitoresc, cum spuneam,
 jferjic. Și, fiindcă vorbeam de auten-
 Șijte, mult mai viu trăiește în ro-
 sonul lui Platon Pardău un personaj
 a impulsivul și violentul Vîrlan, decît
 fot, copia sa puțin prea abstracti-
 aș, poate și pentru că scriitorul nu

dovedește încă aptitudini (cel puțin
 aici) de analist. Fiindcă acolo unde
 scriitorul aduce suficiente probe la
 dosarul vieții personajului, acolo unde
 evenimentul, sau gestul, sau gindul
 tăios, limpede primează, fac să se
 estompeze partitura abstractă a unor
 idei cam fără acoperire de... viață.
 Sînt ori prea puține împrejurări în care
 ne este înfățișat Paul, pentru a ne
 putea pătrunde de dramatismul vieții
 lui, de „romantismul” generației sale,
 ori prea risipite de-a lungul romanu-
 lui pentru a ne rămîne suficient de
 convingător optimismul său final. Mai
 de grabă sentimentul acelei drama-
 tice „singurătăți” a lui Vîrlan, pe care
 îl vedem acționînd, într-adevăr, cam
 de unul singur, obligat să pună punct
 unor situații intolerabile, ne mișcă, de-
 cît „singurătatea” lui Paul, impalpa-
 bilă, difuză.

Oricum, „Ore de dimineață” rămîne
 mai mult decît o surpriză plăcută,
 rămîne o carte de ample rezonanțe
 ale unui scriitor realist.

ACTUALITATEA LITERAR*.

OPȚIUNILE ROMANULUI ȘI REALISMUL VIZIUNII

Negreșit că este cunoscută dezumanizarea pe care o suferă personajele puse în condiții nefavorabile de existență. Dar, admitînd că subînțelegem acest proces, automatismele maligne în care decad aceste personaje se întorc cîteodată împotriva autorului lor, dacă nu sînt subsumate unei dialectici interioare sau sînt văzute ca efect accesoriu.

Adrian Beldeanu a văzut limpede semnificația modificărilor cauzate de caracterul ineluctabil al socialului. Să ne gîndim cît de bine apar schițate în paginile cărții sale, *Să mai cîștigi o zi*, psihologii de carieriști, învîrțiți, demagogi, în general psihologia impostorului, fie el sentimental sau profesional. Autorul nu se face o clipă complicele lor. Din contră, emite în ce privește fauna negativă ce îi populează lucrarea, elocvente sentințe severe. Poziția lui e pătimașă, el scrie cu o pană corozivă.

Odată stabilit acest merit categoric al cărții, dorim să examinăm modul în care este el utilizat din unghiul integrării sarcasmului în comportamentul indivizilor. Am văzut că aceștia sînt, de regulă, niște refuzați, social și moral, ori numai niște disimulați.

Nu este în intenția noastră să zădam sub toate raporturile Să „oi Z” o zi, însă e cert că autorul a fost ingenios cartea de vizită a unor um Plare deplorabile. Ca avocat. Ad* m Beldeanu produce un act de «uiart demn de procurorul cel moi dra\$B. Ca romancier, ne rămîne dator tocm», în ce privește substanțialitatea; *»«r- cițiilor ironice în care se lasă aiJtj, nat.

Autenticitatea construcției procesul.* social în romar presupunea, între # tele, relevarea cauzalității schitodin. spirituale și psihice. Beldeanu a osp- rat la mai puțin. Personajele lui des- figurate de echivoc moral, de egoism sau trindăvie se exprimă onecdoBs, nu-și fondează identitatea decit oe tehnica acupuncturii. Sînt „figurine” 4 nimic altceva, abandonate condiției lor.

in al doilea rînd, dacă nu* ou respirația vastei interrelații cu mediul și cu propriul adînc sufletesc, nki creatorul lor nu are resursele so le impună prin invenție. El își Citejts niște piese de dosar. Numai in m&- sura în care s-ar detașa șt le-ar depăși, am asista la creionarea unor des- tine autentice.

„, putea spune că Adrian
 - „ face o tentativă în acest
 | Ir tentativă care să-l propună
 '0 °.„, cînd analizează sece-
 * ^căsătorii ajunse în impas. Dar
 recompusă teatral și foile-
 „i,tificațiile, înstrăinările, mi-
 le au prețul formulei adoptate,
 <^.. punctată ca în crochiurile
 de scurte tente mușcă-

"Cismu! viziunii ar fi reclamat
 | ^, „ tipul de relatare pe care
 ! „|„ - mult mai multă obiecti-
 •' A prefera cealaltă cale, cea a
 s Jgrofieri exacte, „clinice" a rau-
 S în defavoarea epicului de an-
 echivalează cu fragmentarea
 -potrivit cu fiecare din „cazurile"
 radiografiate. Adevărul e, re-
 ^că pag-a e scrisă cu vervă, cu
 gUgență portretistică ; distincția pe
 om făcut-o reține inaderența
 forului, deocamdată, la roman ca
Otbte.

Jijt ln Să mai c/șt/g; o zi o agluti-
 gt de întîmplări și fizionomii. Sar-
 JBBJ rece al autorului devine forma
 iit o le divulga.

Ut extractie documentară, relatările
 MOUli întîrzie în zona comică și
 qjc-comică. Cartea lui este o colec-
 | de bufonade, în granițele unui
 wk filistin. Gheorghe Dobridan se
 tk ln permanență confruntat cu li-
 *Geme și alterări patologice, cu mici
 Acțiuni narcisiace și cu angoase
 «rtioie. Să mai cîștigi o zi denotă
 sVtate, susținut spirit de observa-
 k dt prea puțină construcție. Nu
 stepredz nici o clipă stăruința în
 :rtiza existența standardizată și
 îftcâ autorul va fi în măsură să
 *fc romanul, dacă va instaura în
 *Iconvenției egotiste, implicarea de
 social, neglijată deocamdată.

Firește, nu în înțelesul că ar lipsi
 necesarele puncte de reper (aceasta
 nu i s-ar putea imputa scriitorului
 decît din rea credință), dar el va
 trebui să depășească stadiul actual,
 cînd grupează un anumit număr de
 figuri și le găsește un loc în auto-
 biografia lui.

Cu satisfacție sporită am citit *Sin-
 teza* de Laurențiu Fulga și *Fără visle*
 de Bujor Nedelcovici.

Laurențiu Fulga nu este la prima
 sa cronică de război. Ca și în *Alexan-
 dra și infernul*, prozatorul îmbrățișează
 dialectica sacrificiului. Nimeni nu știe
 la noi, la ora aceasta, să scruteze
 cu atîta luciditate și sensibilitate, ca
 acest dotat scriitor, stările-limită prin
 care trec oamenii atinși de vîlvătaia
 războiului, bîntuiți de spaimetele încercă-
 rilor. Iar dacă Fulga a fost favorizat
 de participarea ca ofițer la lupte, a-
 ceastă împrejurare l-a modelat și l-a
 investit cu dreptul de a le evoca.

Carența literaturii de inspirație be-
 lică a rămas rătăcirea într-un verbiag
 pătînitor, aglomerat cu monotone sce-
 ne de război. Bătăliile abordate, mai
 adesea din exterior, nu se susțin în
 nici un fel ca literatură, îndărătul lor
 rămîn mormane de leșuri carbonizate,
 gropi de obuze, orfani și dezgustul de
 sloganuri.

Ideile motrice ale lui Laurențiu
 Fulga sînt de căutat pe alt teren,
 pe cel al complicațiilor sentimentale
 născute din despărțiri grabnice. între-
 rupte brutal, comuniunile afective își
 vorbesc mut sau își încorporează jocul
 hazardului. Vecinătatea cu moartea
 zguduie conștiințele.

ln linia întîi eroii, mai bine zis,
 eroul lui Fulga trăiește din rezervele
 anilor de pace, ale clipelor ocrotite
 de speranță. Prin mijlocirea unui jurn-
 al de front, în termenii precipitați de

nelinești dintre două borbardamente sau atacuri la baionetă, un tânăr sublocotenent parcurge drumul clarificărilor. Nu se poate abține să nu-și strige adversitățile, să nu jaloneze urmele care îl duc spre vinații măcelului ce îl condamnă potențial la moarte. Critica, din interior, a stărilor de fapt, îl opune comandantului său, soldat cinstit dar cam închistat, ocupat cu regia unei redresări ce se lasă așteptată. Sublocotenentul nici el nu e pe deplin edificat asupra modalităților de curmare a răului. În așteptarea (de buna seamă filozofică) a ieșirii la liman, tânărul se zbate în incertitudini, curba lor fiind notată de romancier cu acute intuiții ale instabilității morale, dar și cu o viziune clară și simplă a complexității situației. Omul interior e descoperit în dependența lui de numeroșii factori (principali cu toții), încât e suficient să-i cercetăm pe cițiva ca să înțelegem că ochiul nostru nu va ști să pătrundă decât în secțiunea care ne captează interesul. Restul va fi obiect de studiu — și încă unui abundant — pe măsură ce istoria își pronunță sentințele.

Laurențiu Fulga prelungește, în intervalul de la o meditație la alta, propriile lui incursiuni în psihologia combatantului. O ameliorare nu e cu puțință pentru că în cercul de jertfe doar memoria are grația dezinteresată. Fiecare culpabil de omor e stînjinit de vinovăție. Consimte să vorbească doar după ce vina lui s-a deplasat și a devenit neînsemnată.

Deși inegală, *Sinteza* e o carte incitantă. Povestitorul știe să elimine din relatare raportul tradițional dintre „goluri” și „plinuri”, dintre desenul portretistic și masa evenimentelor.

Fard *visle* este și el romanul unei crize. Trama neagră n-a dobîndit-o

prin cautar, li

"ot s-o propună lui Bujor J I ? * *

Restul e ficțiune, dar

Jn-att de mersul i

directă a recoltei de exot ' " ^

note de adolescenți uiceTo ' ^

Peririle pe care „ < £ V « £ ~ ”

se împotmolesc în drum, „ ° * nu

nimiciți, redefișește linia d* H *

, între „înstrăineze

d'vidulu,) și restabilirea iui du* 1

pune capăt factorilor de criza

Dar tocmai provizoratul, „ pe ca '

eroiul lui Laurențiu Fulga i, evi.ă

succes, oferă lui Bujor Nedelcovici J

puna cîteva semne de întrebare „Cind

anume ne cheamă trecutul?» „=

se vindecă un eșec?” ș.a.m.d.Rome-

nul Fora Ws/e, din care a apărut p.i.

mul volum, zidește într-o singura

strucție două edificii. Avem unul **COJ**

sacrat căderii lui Justin Arghir, m

„dezmoștenit” suferind de complect

originii sociale, și un altul despre tre-

cutul familiei Arghir, familie înstărita»

cu negustori, colonei, moșieri și indus-

triași. Greșelile lor, ale lumii lor <rec

asupra lui Arghir tînărul, iar acest»

le preia ca pe o vină a. sa. Drept

care se vede dat afară din serviciu,

silit să-și caute o slujbă pe un' șantier,

apoi la un atelier de nasturi, cu toate

că are o licență și locul lui ar li

altundeva pe scara socială. În piu»*

primește să iluzioneze o tînăVă sufe-

rindă numai ca să .nu-i răpecoși

acesteia suportul moral și biologic.

Solidaritatea lui Justin cu trecutul lui

familiar, care îi grevează prezentul,

va înceta, probabil, să mai fie itm

de neșansă. În totul, biografia perso-

najului va părăsi albia care îi sece

tuește. Pentru moment, înfringerea k<

apare într-o postură provizorie in»

care, cu inegală strălucire, se com-

place. Modul de existență explice?

tu se justifica în complicațiile
„...ă romancierul adună pe
l nefericitului jurist nu numai
**„. E j. pierzanie, dar și adieri,
^m rafinamente luminoase.

I Arghir-personajul dezarmat și
. căutându-și dreptatea, se stre-
dărîmătoare de iluzii, o natură

tematica Omul de luptă, în puținele
cînd aspiră să-și exercite me-
s («suri
„...» cedează locul, de regulă,
1 • tăgăduitor nedumerit, perso-
{ j jote veșnic înclinată să se revi-
• j^sscă. Un început de justiție i se

ci n d un prieten îl duce în audi-
și cazul său reține atenția cuiva,
piși, suferințele lui nu încetează
fcdcă ce i se promite nu e decit o
^abilitate tîrzie. Dar Bujor Nedel-
ovj e j . . . meritul de a fi scris deifpre
„ ins autentic, copleșit de dificul-
tăți, fără a-l fi dizolvat în lamentări
jj fără a-l fi lăsat pradă neîncrederii
j (dezagregării sufletești.

Justin Arghir, cel care nu fusese
Ser nici să rămînă cu Dana și nici
g o părăsească, va depăși dilema
ia final. Decizia îl întărește, tot așa
am îl fortifică hotărîrea de a se
ttojza, de a pune capăt derivei prin-
sa opțiune care să-l regenereze.

Consolidarea la care aspiră eroul
îindepartează definitiv de vechea ap-
todirie de a se diseca și îl revigo-
«tozo. Avocatul împiedicat să fie ce
ese se va desprinde de mentalitatea
Socratică, obtuză cu care se cioc-
«se. Chiar dacă unele patetisme je-
nează, soot ca elevată ideea de exis-
swă fără ieșire, cu condiția ca dez-
acordul individului cu societatea să
«le o justificare reală.

Desfacerea de trecut în *Fără visle*
«dureroasă și imperfectă. Autorul a
« terializat judicios simbolul conținut
^ titlu. Intre a înota (și uneori contra

curentului) și a vîsli într-o barcă spre
țarm e deosebirea dintre individualis-
mul puternic și omul cu spirit de echi-
pă : „Cred că e drumul pe care l-am
apucat în viață — declară Justin - cel
mai greu, înotînd de unul singur, fără
nici un ajutor, iar cel de lîngă mine
și poate toți ceilalți — în barcă. Înțe-
legi, Aroane? El e în barcă, și cînd
tu faci trei mișcări cu brațele în apă,
el face doar una cu vîslele și e mereu
departe de tine, ajunge la mal înain-
tea ta și se cheamă că a mers mai
repede...”

Urmarea romanului ne va spune cum
și-a schimbat Justin condiția de osîndit.

Atîta timp cît intelectualul admite
asceza și disprețul de lume el e con-
damnat să piară, deoarece actul său
de trufie, claustrarea, îi închide poarta
spre oamenii din preajmă și îi ascunde
faptele lor. Ideea e și cea reținută de
Bujor Nedelcovici, autor pe care îl
salutăm la acest al doilea roman al
său, nu într-un totu excelent, nu lipsit
de ezitări artistice, dar propunînd un
erou viabil.

Cronologia lui Justin Arghir e îm-
pletită continuu cu cea a timpului său.
Cele două cronologii se luminează re-
ciproc, dincolo de aparența divergen-
ței absolute. Despărțirea lui Justin de
prima lui cronologie mediază plana-
rea lui pe orbita celei de-a doua. Pe
câi sinuoase el revine, se include în
universul „din afară”, dinamitează zi-
durile! contestă astfel propria lui es-
chivare silită.

Acest apel la *implicare* răsună în
Fără visle și conferă romanului o am-
prentă contemporană.

Întorsătura salvatoare pe care și-o
revendică avocatul Arghir înseamnă în-
fățișarea psihicului în deplină între-
pătrundere cu socialul, cu investitura
pe care aceasta o pronunță.

C R O N I C

radu toureanu

CAROL ARDELEANU

Prin rîndurile pe care le închinăm scriitorului Carol Ardeleanu, care și-a încheiat activitatea literară și existența în 1949 nu avem intenția să facem o analiză adîncită a operei. Vrem doar să subliniem cîteva din valențele scrisului unui literator pasionat și onest, care a vizat adesea teme ce-i depășeau posibilitățile, dar care a lăsat literaturii române, dincolo de unele laturi apreciable ale talentului, cît îl ovia, încercarea temerară de a ataca, de a observa și căuta să pătrundă esența, specificul, problemele esențiale ale unor categorii umane din epoca anterioară acestor vremi ale marilor prefaceri sociale.

Nu vom analiza nici una din lucrări de pe poziția criticului, care vrea să stabilească datele, gradele posibilităților de creație, nici șansele de perenitate a operelor, ci semnalăm generațiilor de azi un scriitor închis în scoica uitării, un scriitor care printre primii, dacă nu primul, într-o epocă neprielnică gestului întreprins, a abordat teme sociale, căutînd cu armele ce le stăpînea să proiecteze în conștiința contemporanilor un film obiectiv despre viața diverselor categorii, colectivității muncitorești, pîrînd pornit pe o frescă de romane realiste care să reflecte creșterea procesului inegalității sociale, a conflictului de clasă, cu o opreciabilă pătrundere psihologică, cu un patos sincer, chiar dacă uneori noiv, liricizant.

Carol Ardeleanu s-a picat, de la debut, o grăbită perioadă o vehemența protestatară, bea, de convinger. dramatice clamați Aceasta perioada a făcut loc nuvele-tului. În nuvelă C. Ardeleanu înscrivea realizări demne de luat în seama. Și în nuvele, ca și în romane trebuie să treci peste scăderi de știț și invenție, neglijențe care se pare că se datorau atît gradului de culturo cît și unor predispoziții temperamentale și de gust.

Romancierul realist este compusul observatorului și experimentatorului. Urmărind faptele observate, distinge treapta de început, de pornire, care anunță terenul ferm, limitat sau larg, după respirația romancierului, cîrnpui desfășurat, pe care vor evolua, conțărîndu-se eroii, întîmplările, acțiunea» spațiul vital al operei.

Obiectivul pe care-l urmărește, pe care caută să-l atingă romancierul realist este adevărul. Mecanismul care conduce spre acest final îl constituie atît pasiunea pentru adevăr, cît și forța cu care se impune observatorului, creatorului în speță, acest adevăr detectat în multiplele fațete care compun fenomenul realității.

În romanele de observare și experiment ale lui Carol Ardeleanu est* urmărită desfășurarea unor destine, a unor mișcări ale maselor muncitoare în spațiul social, în condițiile:

„a,| epocii in care au fost
i <Lste romane. Este oarecum
Ot - unia de urmărire a fenome-
nalității în fuziune cu imaginarul,
făcut unele încercări, de ca-
lifica timpului de a-l afilia pe
◀ „Romanului „Diplomatul, tătă-
S*** „irita”, spiritului operei lui
^ „Viermii Pământului”,
?“ „...dus după legile determinis-
* „...y,rsal, care acuză caracterele
***” „... și le direcționează actele,

Se, in e P * * * *

^Sgt mai simplă, mai strins dimen-
" . tn e acțiunea, adâncimea temei,
reflectarea simplă, fără a acuza
esul verbal. Ardeleanu cuprinde
dentar fenomenul circular al pro-
3ui muncii, al cauzelor vieții ne-
al condiției necesare, al ma-
„w muncitoare din țara noastră la
segment de istorie socială.

ți nu își propune, nici nu constru-
^ o suită de romane, nu are un
% general, ci urmărește și înscrie
^ros aspecte, conflicte surprinse cu
lctiv de reporter, aria închisă a
^ei colectivități muncitorești, a unei
JM de muncă, peisajul industrial ale
joi colorii trec în oameni sau oame-
ni imprimă acest colorit peisajului.

Scrisul lui Carol Ardeleanu se îm-
5este în epoca dintre cele două
țiboae. Debutează în 1921 cu volu-
sai de schițe și nuvele „Rochia albă”,
> 1922 publică piesa într-un act „Casa
„iffitor”. Un alt volum de nuvele,
ftgotul nopții”, este publicat în 1923.
«panul care urmează acestei pro-
bii nuvelistice, „Diplomatul, tătăca-
i și actrița” stârnește discuții în cri-
ță vremii, care îi acuză scăderile,
subliniază valorile, valoarea de do-
stent al existențelor periferiei sum-
n, adesea dezumanizate. În 1929
pe romanul „Am ucis pe Dumne-
»’. În 1932 „Viermii Pământului”,
-iii din cele două romane care pă-
li să vestească debutul de frescă
ctelă, - al doilea fiind „Pescarii”.
* «nanele sale, Carol Ardeleanu
”so nu siluete cu atribute distilate
<alambicului, î. retorta unei spiritua-
manifeste, ci evoca fapte telu-

rice, bazaltine adesea, cu un desen<
acuzat, cu o linie și culoare obiectivă :
făcând evident conflictul de clasă prin
structura, conflictul dintre aceste fi-
guri bazaltine, întunecate dar conști-
ente de forța lor colectivă. Ca observa-
tor obiectiv, proiectează pe ecranele
paginilor linia acțiunii impusă de da-
tele înregistrate, nimic mai mult de-
cât îi trebuia pentru un relicvar prețios
ca acela pe care ni-l redă în culorile
acelor pescari vîlcoveni, sau cea dra-
matică frământare, acel suris amar îm-
pietrit în duritatea unor chipuri de
funingine și sudoare a măștilor umane,
stereotipe, părînd să nu trădeze, să
nu exprime nimic din gama de sen-
timente contrarii, și de revolte și de
idealuri - o împietrire altieră, demnă,
care spune cu totul altceva decît
resemnare. De fapt romancierul realist
care este C. Ardeleanu abordează a-
ceastă lume din poziția unui obser-
vator pasionat, obiectiv, dar nu vede
în perspectiva istorică semnificația și
forța acestei categorii sociale.

Scrisul lui C. Ardeleanu, limpede,
frust, fără cotituri stilistice, necolorat
de o paletă diversă, nuanțată (deși
în tinerețe se pregătise pentru cariera
plastică) este o alternanță de alb și
negru, o xilogravură cu tăieturi aspre,
o grafie simplă, conjugată cu firea,
cu temperamentul propriu, cu expresia,
chipului său cioplit de natură gros,
calchiat parcă după media expresiei
fizice a eroilor săi. Nu este o lege ca
romancierul să reflecte caracteristicile
fizice, înclinările și temperatura psi-
hică a lumii pe care o zugrăvește, a
eroilor săi, însă Carol Ardeleanu putea
fi luat, ieșind din galeriile minei în
care coborîse ca să observe, să tră-
iască experimentul condiția minerului,
drept unul din „viermii pământului”.
Termenul găsit de romancierul repor-
ter dat titlului cărții, era reflexul men-
talității adverse, criminale, emanația
unei categorii sociale abuzive.

În climatul spiritual al vremii sale
Carol Ardeleanu este printre scriitorii
care fără romantism, cu dioptrii exacte,
necăutînd să complice, neabstractizînd,
urmărind verdictul, culorile reale ale

•existenței oamenilor peste care se apleacă fără să-i umbrească, consemnează dimensiile reale ale fenomenului social, desenează gros trama crudă a timpului, gesturile care compun o stare, o lume.

Este scrisul unui protestatar, cărțile sale constituind procese verbale expe-

rimentale, care voiau

in parte - „acționeze n...» științelor epocii. Ele... P... con. mult decit niște clișee, a S * 'm o i mmd mecanismul fapt. |, f ' i' "W-cauzele, lăsind să stînt'» ! « o, posibilele modificări ale A P O R T * cial-istorice. aatorlor ...

radu a i u a

UN VIGUROS «ANTICALOFIL GRIGORE LĂCUSTLANU

Grigore Lăcusteanu, colonel activ de-o zi (căci pe urmă „s-au așezat la pensie“) e boier de viță veche; își cunoaște ascendenții pînă la bunici, iar istoricii îi cunosc pînă în 1575, cînd Se întâlnește un postelnic Dumitru din Lăcusteni. De viță veche, dar de mîna a doua, astfel încît, precum fericitul întru pomenire Samurache, voiește egalitatea, dar nu pentru căței; înverșunat dușman al Revoluției „crailor, dascăleților și desculților“ de la 1848, el ciocotește de aceeași sfință indignare cînd îi trec înainte la avansare 16 căpitani înălțați la rangul de maiori „în considerația înaltei aristocrații...“ „Asemenea arbitrarități — exclamă el — au adus decadența oștirii“.

Primind o aleasă educație, deosebit de aleasa chiar pentru un fecior de boier, de vreme ce deprinde de mic, pe lîngă curenta grecească, limba franceză și pe cea germană, nimește, cum o spune el - „o fatalitate în cariera mea“ — aproape întîmplător în oștire : la 1829, cînd avea, deci, 16 ani, e scos din școală și atașat — ca unul care știa nemțește - pe lîngă un genera! rus. Cucerește destul de rapid, unul cîte unul, tresele pînă la galonul de maior; ce! de .polcovnic se lasă însă mult așteptat și aș cuteza să spun că toată umoarea atrabilară a „Amintirilor“ sale se resimte și din

această pricină; nu e nuiin i ca trei domnitori de-a rîndul să fagaduiasca și, apoi să-și uite ?aaă duința „nu e puțin lucru ca, la T peçtra unde în chip solemn îmbuta și-i mm.mneze steagul și... înalț in grad m fața regimentului, Știrbi voda sa uite iarăși, a o facă și nu e desigur, neîntemeiată mînia ex-vitioiu-lu, colonel care, avînd pregătită, acasă, o masă de „patruzeci de talere“, aruncă sabia din mîna înjV nnd, descăleca de pe cal și strigă o birja să-i ducă acasă, fără a zice o vorbă regimentului.

Din căsătoria tînărului Lăcusteanu, de 23 d. ani, cu „demoazela Marița Băscoveanu în etate de 13 ani și cîteva luni“, au rezultat nu mai puțin de 9 copii, primul născut în 1841, cînd fosta „demoazelă“ avea așadar 18/ primăveri și cel din urmă în 185», cînd prolifică mamă abia își rotunjise vîrsta de 34 de ani ! Dintre aceștia, numai 2 fete ajung la maturitate, 3 copii mor înainte de a împlini 2 ani, unul la 6 ani, iar Mișu, „fiul nostru cel iubit, întru care bine am nădăduit“, se prăpădește și el în floarea vîrstei, lovitură, după cît se pare, moi mult decit dureroasă pentru părințele său, care, nici așa prea bun prieten cu aticismul, atinge bietul, in jalea lui, marginile ridicolului, nemai-continind a proslăvi înaltele calități»

...lui răposat, „intrarea Mișului
în lume”, „ieșirea Mișului din lume”
„0. jfiVșit, „camera Mișului”, păs-
„iifn chip de sacru și intangibil
^ „pentru viitorime.

În ceea ce-l privește, Grigore Lăcusteanu
retras o vreme din viața poli-
tice, și numit apoi de vodă Cuza
ca edine al consiliului ostășesc,
Sieste viață lungă, murind senator
în 1883.

Perioada înfățișată în însemnările
J. (apărute postum), îmbrățișează
„ador un răstimp bogat în eveni-
mente istorice, începînd de la pacea
J. la Adrianopole și sfîrșind cu pe-
rioda 1348, după care, practic „Amin-
ele” (care merg pînă în 1874) se
„chip Considerînd astăzi personaP
autorului lor, istoricul literar nu
ale g nu stea oleacă în cumpănă,
(ntr-odevăr, colonelul se bucură, pre-
urî am mai spus-o, de o aleasă edu-
ca limba franceză nu numai că
este curent, după cum o dove-
desc numeroase elemente de lexic
(bmmdu și cariera, **acablat, puterile
Ototecrițe** etc), la fel de numeroasele
calcuri (**abandonindu-mă** la destinul
meu, angaja - pentru **pofta** - pe
Mișu); ba chiar nevoia pe care o simte
de a explica în paranteză în franțu-
zește cite un cuvînt, pentru a fi sigur
că s-a făcut bine înțeles („ca să nu-l
mai amăgească - **seduire** - frumoa-
șele românce”, „Turcia are să plă-
tească oala spartă” — **le pot casse**”
etc) dau de bănuit că și gîndește
curent în această limbă — limba,
de bună seamă, a unor întinse lecturi ;
dîn cînd în cînd ne întîmpină, foarte
la locul ei, cite o expresie italienească,
sau chiar englezească. încă o dovada
g - cum am spune astăzi — „nivelu-
lui său ridicat” o constituie și faptul
că, într-o vreme cînd mai toată lumea
care bătea cărțile de joc — și era,
precum se știe, o adevărată molimă
în boierimea mare și mică — juca
stas, panțarolă sau otuzbir, Lăcusteanu
juca whist (strămoșul bridge-ului de
astăzi), joc de mare subtilitate, mai
mult de inteligență decît de noroc, pe

*) Amintirile colonelului Li-
emleanu publicate și fidnoale de Radu
Cmfczescu, cu un comentariu istoric de Ion C.
Ulmi, Buc. Fundații, 1935.

care eu unul mărturisesc că nu l-am
mai întîlnit pomenit în literatura ne-
occidentală a vremii. Om cu o anume
cultură, și, nota bene, suficient de asi-
milată ca să nu fie ostentativă, fi-va
fi fost oare Lăcusteanu, precum Joseph
de Maistre, un reprezentant al acelei
„reacțiuni luminate”, care în ciuda evi-
dențelor istorice, punea mai presus de
rațiune fidelitatea ? Ei bine nu, acest
Moș Teacă ajuns ofițer superior, acest
fiu al Dîmboviței și în ultimă analiză,
al Bucureștilor, care, deși cunoaște
cîteva limbi din cele poleite nu și-a
pierdut obișnuința unor fermecătoare
ziceri de la mama lui de acasă (*tova-
rășul meu, deși mărunț la trup și slab
ca o iasmă, dar era vînos și iute ca
iarba de pușcă ; „nespălat pe ochi,
plin de praf sau stropit de noroi, vă-
zindu-mă cinevaș m-ar fi luat drept
o raznă” ; „dacă ar fi găsit casa spi-
tal, ce goană mi-ar fi dat în tocită
domnia lui !”* etc. etc.) e departe de
a fi un erou ce trăiește drama unei
istorii ; atît poziția lui de clasă, cît
și, mai ales, aș zice, prejudecățile de
castă, îl împiedică s-o înțeleagă. Lă-
custeanu e, în toate privințele, un apă-
rător fanatic al ordinei existente,
dublat de un nemîngîiat „laudator tem-
poris acti” : evocînd hărmălaia suru-
giilor copilăriei sale (cunoscută nouă
și de la Ion Ghica) el arată că aceștia
„puneau pe străini în uimire (extaz),
căci postii ca la români nu se vedea
în toată lumea. Dar — suspină el — s-au
dus și această frumoasă instituție îm-
preună cu toate obiceiurile țării.”

De la unul (de loc analfabet : Lă-
custeanu cunoaște exact semnificația
cuvîntului) pentru care „poștiile” de
odinioară erau o „instituție”, nu ne
mai miră nimic. Dacă mai punem la
socoteală totala nestăpînire a acțiuni-
lor sale, foarte pe potrivă unei la fel
de nestăpînite judecăți, veninul schi-
țelor lui de portret stîmbește mai de-
grabă ilaritate și compasiune decît in-
dignare : „Acesf Tudor era un om
foarte neînsemnat... fără nici un fel
de învățătură sau inteligență” ; „un
ciocoi de peste Olt, anume Magheru”,
„popa Șapcă, discipol patentat al lui
Bachus” ; „Iancu Brătianu și alți va-
gabonzi” ; „un vagabond anume Cezar
Bolliac” ; „colonelul Cuza moldovea-

nu... el însuși fusese un dîne roșu" ; „partidul lui Eliad Rădulescu... se compunea, cum am zis mai sus, de dascăleți, de avocați, de ciocoi, armeni, țigani și ovrei" — dar același... șef de bandă este, în 1865, cînd, aflat la apogeul carierei sale politice, îi scrie epitaful Mișului, pentru conformistul său părinte, „d-l Eliade Rădulescu, renumitul autor și poet român", lată și o relatare a evenimentelor similare din Moldova : „...Mihail Sturza, care au înăbușit revoluția în 24 de ore, căci și acolo se răsucise, și au trimis într-o seară pe aga cu dorobanții și pe fiul său spătarul cu soldații și i-au legat pe toți și a doua zi i-au dus la Curtea domnească și i-au bătut cu nuiele la spate pe toți fără osebire, fie boier, fie comersant, fie supus străin... Și astfel au înțelepți pe toți nebunii". Ce i-ar mai fi plăcut colonelului să fi făcut la fel în Țara Românească !

Impetuos și nestăvilit, Lăcusteanu e „combatant" în scris ca și în carieră ; el coboară astfel nu din sfătoșii strămoși moldoveni, ci din familia Anonimului Cantacuzinesc, a lui Radu Popescu, a bătaioșilor cronicari munteni. Stilul lui e oral ca și al acestora : „Mă întorc la dînsul și îi zic : Ascultă domnule căpitan, dacă vei îndrăzni să vorbești o vorbă de asemenea propagandă, mă jur pe onoare că îți trăsesc creierii la minut !" ; el nu evită anacolutul : „Generalul în timpul șederii sale i, fiucureși!... ce discuții vor fi urmat între el și domnu nu au expirat" ; iar cîteodată construiește o frază care ne amintește de versul pitarului Hristache („el știa să-njure bine l și cîntece de rușine") ; „inălțîndu-i la rangul de maiori, pe unii trecîndu-i în ștabul domnesc, pe alții în considerația... virstei". Lăcusteanu nu evită nici descrierea unei scene mai dure și nici, cînd îi vine sub condei, o vorbă mai groasă, precum se întîmplă cînd, în înfruntarea cu soția sa, generalul Odobescu îi spune acesteia „cu un ton marțial" : „Furca, muiere, furca ! Nu ie amesteca în politică !"

Darul și plăcerea lui de povestitor se vădesc nu numai în relatarea unor noștime cancanuri (toate tribulațiile lui

pe lîngă statul-major tari» •
dupa 1848, unde îndeS
funcții .dezvăluie de o Jf? te
treagă istorie a culisele2!" • &
de delicii), ci și „£="'' plină
..o mie ș. una de nopți» c>. Tm* *
a cvartirului de la Giura'iu"? *
neral țarist, „care locufa jt IT?"
teran cu șase camere si 1,Z ^
pisat peste tot cu cele nw .
covoare. in salon era o m "J...
care nu se ardica nici 7l, „<!?.
tea. improspătînd
carese co... TLuziTCT"
tontă și una vocală er??, "Z
nență; mtr-o cameră se ucn •
de hasard cu miile oV „/•
într-o cuvînt, un ce LiL

Foarte adesea, un mic amănunt'a duce „n narațiune o fermei. ! schiță de tablou de „viață Todtna' a Bucurețelor. Găsind neregula lo spitalul Filantropia, „generalul Kiselef " „T,f? " elul Băleanu i Z coonelul Odobescu, comandantul «? valerie, și după o aspră dojana, ii arestează pe amîndoi la spital, cu or din de a nu se mișca de acolo pini nu vor aduce spitalul în desăvUșita curățenie. Au șezut trei zile acolo areștați, pma au adus spitalul la curățenia cerută ; i-am găsit mincind pe a taraba a circiumei de peste drum efrnați de băcănie; noaptea dormeau in circiumă", lată-l, venit de la Craiova să-și înfățișeze compania aceluiași Kiselef : „in apropiere de corvftă ne-a oprit generalul Starov în bi-erica Zlătarilor, ca să se mai curețe oamenii. Generalul îmi dă un raport... zicîndu-mi să-l iscălesc... mi s-au adus călimările de la o băcănie și ham iscălit pe o tobă".

Și, în felul lor ,tot un tablou de viață bucureșteană sînt și aceste versuri amintind la rîndu-le de antonpanneștile „Anico zilele trec l Și orele ca clipa", fie că îi aparțin, fie că reprodus un cîntec lăutăresc al vremii: „Tinerete fără minte, amăgita d-inceput, l Care încă omenirea ce-o să zică n-ai știut, l Dintr-o gură de credință de vei auzi vreun sfat, l Na-i faci haz, nu-l bagi in seamă, l iot fi-e frică de-nșelat !"

La acest viguros „anticalofil", nici o vorbă nu e nelalocul ei.

petre Jumițrescu

TITINA CĂLUGĂRII

În luna februarie a acestui an s-a stins din viață, după o lungă suferință, una din artiste noastre de frunte : pictorița Titina Călugăru.

Elevă prețuită al lui Nic. Tonitza, cu studii ulterioare la Paris, ea a debutat foarte tânără, în 1929, cu prima sa expoziție personală și tot o dată la Salonul de alb-negru. Expresivitatea și inteligența sa plastică, sensibilitatea sa coloristică, i-au adus foarte curînd — în 1930 — Premiul Salonului Oficial.

De atunci, vreme de aproape o jumătate de veac, Titiana Călugăru s-a oțot neîntreput în mijlocul vieții artistice românești, pe cele mai progresiste poziții, participînd la mai toate Saloanele oficiale sau, după război, la Expozițiile de Stat, precum și la alte manifestări în țară sau peste hotare, la integrarea în mediul avangardist, de stînga, din România, a contribuit mult și căsătoria cu regretatul scriitor Ion Călugăru.

Anii războiului o găsesc pe artistă nu numai ca o militantă a Partidului Comunist Român, dar și preocupată de probleme noi pedagogice, ca asistentă la una din școlile de artă unde preda acel mare profesor și animator al tinerilor pictori care a fost M. H. Maxy.

După 23 August 1944, ea devine o remarcabilă reprezentantă a vieții noastre artistice activitate pentru care a și primit, încă din 1949, Premiul „don Andreescu” al Academiei R.S.R. Și cu toate că și-a cheltuit apoi, cu mare generozitate, timpul și energia, activînd neobosit atît pe tărîm obștesc, dt și ca profesoară la Inst. de Arte Plastice „N. Grigorescu” din București, Titina Călugăru a continuat să fie mereu prezentă în viața noastră artistică, în ultimele sale expoziții personale - din 1959 și 1962 - artista ne-a oțot, în continuă ascensiune, eliberîndu-se de unele nuanțe narative și mergînd spre esența formei și culorii, pe cele mai bune linii ale picturii românești. Artista va rămîne de asemenea ca o pildă de profesor harnic și modest, ce-și găsea marile satisfacții în sprijinul neprecupețit dat tinerelor talente, cu pricepere, cu intuiție, cu finețe și mare dăruire. Dispariția Titinei Călugăru lasă, fără îndoială, un gol dureros în cultura și arta noastră. Bor prezența operelor ei în muzee și colecții și deopotrivă cea a figurii sale, în memoria noastră, a colegilor sau în cea a absolvenților, este nerănită.

OTE DE LECTURĂ

Ștefan -Aug. Doinaș v ersuri

Culegerea de versuri pe care o publică acum Ștefan Aug. Doinaș este rodul unei activități poetice de peste trei decenii. În *Avertismentul* său autorul arată, între altele, motivele pentru care, în alcătuirea culegerii, s-a condus atît de criterii „formale” (balade, sonete, poeme), cît și de criterii „de natură tematică” (*Cinfece de dragoste, Voluptatea limitelor, Impresii din copilărie, Piscul sau descrierea poeziei* etc). „Cartea însăși, își precizează el intențiile, manifestă ambiția declarată de a se înfățișa ca un arbore ale cărui ramuri, altoite, decantează sevele trunchiului pădureț”. E vorba, așadar, nu de o simplă culegere selectivă, ci de voința de a realiza, prin introducerea unui principiu de ordine într-o producție poetică crescută „natural”, o construcție cu o anumită fizionomie, adică o carte.

O atare culegere se poate constitui ca rezultat al evoluției concepției estetice a autorului, și atunci asistăm la repudierea drastică a unei întregi perioade de creație, ca în cazul lui Ion Barbu. Culegerea, de față, explicabil și justificat, nu adoptă un asemenea radicalism estetic. Ea vrea să fie - și este - o imagine panoramică a creației poetului. Decizia în selecția făcută pare să fi ascultat, în primul rînd, de sentimentul său de valoare, dar și de dorința de a oferi puncte de reper pe întreg itinerarul parcurs pînă în prezent.

*) EdHura Eminescu, 1935.

Autorul a operat, îndeosebi în primul volum *Cartea mareehr*, și binevenita expurgare, eliminînd ceea ce țmea de un anume lirism

Fluturile cosmic, În memo,iam, Acord Dialog cu șoimul și %°t dn balcon etc). Au rămas în afara culegerii, secvențe întregi din volumul menționat: *Oamenii și uneltele for Larnet rustic, Cîteva minuni ale stră-in* etc, care prin însuși titlul lor voioa sa indice aplecarea spre „cotidian”, de fapt convențional, și ,i, care poetul plătea, la rîndul său, tributul față de o optică simplista asupra raportului dintre realitate și pe*, zie. „Personal, recunoaște întrNun în-terviu recent, am cheltuit multe cuvinte, versificînd date și evenimente ale Moriei contemporane sau mai vechi, pine ce mi-am dat seama de modallgteq artistică în care aş putea să realizez ceva cu adevăart valabil !”

În general, au fost excluse bucățile diluat discursive ori pur și simplu descriptive (*Balada vieții interioare, tic* tac, Five-o'clock* etc), precum și unele excentricități de care, cîteodată, poetul s-a lăsat ispitit (*Psalm în spirit geometric, Text și comentariu, Reportaj în sac* etc). În unele cazuri, însă, alegerea nu se dovedește suficient de exigentă. Autorul nu s-a putut desprinde total de universul afectiv și biografic al poeziei sale, pentru a efectua » selecție condusă exclusiv de criteriul valerii. În sumaul culegerii, au rămas și cîteva titluri cu o evidentă nianțe « *

" , excesiv meditative ori conce-
H****, simboluri și reflecții comune
f& P *Nimic, Amiaza pe mare,*
f#(nn i ^ ipgjeze ale mării etc).

^****chimb, a fost suprimată o poezie
tibi de o mare concentrare și

* 'aproape singulară în opera
**#,"terriporalizare și localizare și, în

1 Hjn' timp, prin permanența și ubi-
| *v.'o simbolurilor, prin investirea

• *Hrtinaentului* cu aura inefabilului,
i poate afirma, cu toate acestea,

• ,*oetul • întocmit o culegere fidel
tentativă, document artistic al

' "F'nii de ansamblu pe care o are
FL-ezent asupra lui însuși, fără a

l dat, afară de câteva excepții, prin-
ljul selecției calitative.

Datarea și dispunerea cronologică
poeziilor în cadrul fiecărei secțiuni

j culegerii urmărește să sugereze
gîmbarea la față ce s-a petrecut

lungul celor trei decenii. Deși
jijația poetică, atitudinile fundamen-

in poezia lui Doinaș rămîn în
„ntă neschimbate, o evoluție există

jjjuji. Poetul a făcut, în mod delibe-
rt, efortul de a se integra în struc-

jrte poeziei moderne, cum am con-
jetat și cu alt prilej, fără însă a

jtiiifto cu totul la modurile clasice-
ste, mai aproape probabil de tem-

permentul său liric.

Pe scurt, evoluția la care ne refe-
«R înseamnă trecerea de la discursul

poetic logic articulat la acela eliptic,
fcontinuu, de la ipostaza meditativ-

•Kursivă la una meditativ-criptică, de
9 tonul unui ecleziast cult la nota

le absurd amar. *Orologiul de gheață,*
(BC), de exemplu, închipuie o ascen-

•ne în turn, de unde, desprins de
taomenclitate, poetul contemplă

•ditotiv eternitatea, apoi, ca într-una
fe cărțile Virginei Woolf, e readus

istol la cele pămîntești de bătaia
«elogiului : „La cumpăna nopții eu

ef într-un turn. / Paingi, cucuvăi, în-
•Me / se-ntorc să-mi oprească ur-

matul nocturn / de strajă pe strimtele
Sole. / Dar nu e nici buhă cu stri-

ci ei, / nici iască cu ochiul sinis-
*> / nici aprige pliscuri ce scuipă
/ să stea împotriva acestui urcuș/

ce-ntr-una, hipnotic, mă soarbe. /
Treptat izbăvit de pămîntul greoi, /
desprins de lumești simulacre, / mă-
atrage un cer limpezit ca un sloi /
cîntînd din văpăile-i sacre. / ... / Dar
vai ! răsufarea mea ,ca un foc, /
topește zăpada sub mine. / O limbă
pornește să miște, și bat / cleios
adormitele ore, / și prind să răsă-
ră-ntr-un spațiu curbat / de spaime
străvechi aurore..."

Iată și cealaltă modalitate care
marchează sensul evoluției sale, In-
telectualizarea emoției, caracteristică,
poeziei moderne, în genere, dar pre-
zentă încă de la început la acest poet,
devine acum sursa exclusivă a lirismu-
lui său : „Doi tineri sărutîndu-se pe-o
bancă. / De-asupra, două chei fran-
ceze — noi. / Vîntul de toamnă are
să-i despartă / vînzîndu-i separat,
pe-un pumn de raze. / La capătul alei-
lor, fecioare, / așteaptă-n Fonduri,
claxonînd discret. // O, iarba grasă
sfrîrînd de lacrimi !... // Mai jos, un
etaj cu orologii / străbate. Și mai
jos, sint împărații. // Dar — iată luna
surzînd limfatic : / la miezul nopții,
ca o fată-n casă / ne ține sufletul -
să-l îmbrăcăm" (*Proiect de edificiu
sentimental*, 1970). Sau : „Dacă-n
sfera cea din mijloc / e Iordanul ;
dacă-n cea mai mică / este dîra
unei lacrimi arse ; — / sus, pe supra-
fața măturată / de comete, rîul are-un
nume / îngeresc. Străinul îl cunoa-
ște. / Secțiunea noastră ni-l arată /
obosit, pe mal la toate trei" etc.
(*Secțiune prin ochiul profetului*, 1968).

Dacă nu mă înșel, Șt. Aug. Doi-
naș e singurul poet din generația lui
care a reușit, atunci cînd a urmărit
acest lucru, să scrie poezie de factură
modernă. înnoirea lirismului său nu
este o comodă mimare a limbajului
poetic actual, așa cum se întîmplă la
mulți poeți din generațiile mai tinere,
ci una *autentică*.

O culegere de versuri care să-l re-
prezinte în ipostaza lui modernă ar
da, pusă alături de *Cintecel de dra-
goste*, sau de *Balade*, măsura evoluției
sale artistice.

m. nițescu

Teodor A/Wilu • «Ipocrizia d

Volumul lui Teodor Mazilu „Ipocrizia disperării” reunește cronici apărute periodic în revistele literare; este vorba de o dezbatere mai largă asupra unor probleme legate de personalitatea umană, de mediul social, de gândirea omului contemporan, de reacțiile sale în fața fenomenelor înconjurătoare (de natură intimă, psihologice, sau direct sociale). În același timp, cartea este o confesiune, o definiție și o autodefiniție, un crezetic și artistic. Deși Teodor Mazilu pornește la această investigație de pe pozițiile unui moralist (comparabile de pildă cu ale modelului clasic: La Bruyere), el se include pe sine analizei caracterologice, iar subiectul se confundă în paginile sale permanent și ingenios cu obiectul, în cele mai multe cazuri scriitorul își începe „fiziologiile” cu enunțarea unei generalități despre domeniul respectiv: „*£ un lucru știut că în călătorii anumiți oameni sînt mult mai atenți cu strîngerea de amintiri decît cu realitatea care le apare în iată*” (pag. 118). Urmează situarea autorului în raport cu această generalitate: „*Totdeauna eu am socotit lumina soarelui un fel de judecător al existenței noastre, în comparație cu lumina soarelui mîrginirea oamenilor, si-n primul rînd a mea mi s-a părut inexplicabilă. Sub lumina soarelui, toate dramele mele îmi par ridicole*” (pag. 71) și continuă aproape invariabil cu persoana întîi plural, implicîndu-ne în incursiunile sale caracterologice și identificîndu-se neîncetat cu noi. Teodor Mazilu nu ia poza moralistului clasic, acela care tine lecții de conduită și de bun-simț, ci se amestecă printre noi, ne observă, se observă pe sine, are toate păcatele noastre și - amintind de greșelile altora și de ale sale proprii, expune faptele nede și ne îndeamnă parcă să ne unim pentru a găsi soluții. El nu dă rețete, ci caută mtr-una rezolvări umane la probleme

umane. Angoasele și tăl. , nt sumbre: disperarea o|li^ refularea, mizantropia „k existenței, moartea” chia, °^!^? sub pana sa, haina teatrală - le-a fost în genere împSată^ confruntate cu valorile stabile * manente ale oricărei lumi 0*ici*f T,u*in° e*ist*ței, , sincer S echilibrul), devin fenomene „!fa” bile, motivabile, eliberate de aceuS. de fantastic, exclusiv si °“a1 t care de multe ori ni-l dă literot* Notează scriitorul: „*Dar in preo^ morții apare într-adevăr un iLZ straniu, extraordinar: o mare nevoie de iubire, o sete de iubire, conștînta limpede că iubirea poate distruge moartea, că în fața iubirii moartea se poate destrăma. Dacă moartea se feme de ceva, apoi se teme de iubire...*” (pag. 96).

Pentru Teodor Mazilu omul e o ființă, desigur, complexă, o piatră „prețioasă cu nenumărate fețe, unele mai întunecate, altele mai luminoase, pe care el, rînd pe rînd, le examinează și caută să le pătrundă mQnțele, să ajungă la acele hotare înseparabile dintre realitate și ipocizie, acolo unde adevărul și imposura își fac concesii. În felul acestui volumul apare și ca un laborato* literar deschis publicului, ca o dezvăluire a notațiilor intime pe care un scriitor și le face oricînd, oriunde, în orice situație în legătură cu ceea ce vede, i se pare demn de reținut și consemnează: „*Ca întotdeauna, eu « exprim idei, puncte de vedere, concluzii, ci doar observații legate as experiența mea*” (pag. 83) - semnalează autorul. Fără îndoială, poregînd însemnările unui scriitor vom recunoaște, măcar în genere, ew» din psihologia personajelor sale, d” reacțiile și comportamentele lor. UW scopul lui Teodor Mazilu nu este » ne ofere un ghid al teatrului nuvelor si - recent - poezi, or sale (On rece de alchimist), ci să ne.^mm la o meditație despre no, injine.

*) EdHura Cartea Românească, 1971

„h imparțială prin care să ne
 tem mai bine. Pentru el lite-
 și personalitatea umana nu
 tiuni separate : orice creator
 # [""y^a urmelor un om ca toți
 e# "?..g.um în orice om exista,
 <*M]. potențiala măcar, premisele

„Toate capodoperele lumii există
 în noi...
 Totul e să ajungem pină la
 ele.”
 (Despre geneza intimă
 a artelor)

gabriei gafița

A.L. A4irocJan: Teatru \ II)

y, observator al fenomenului tea-
 j românesc ar fi surprins de fap-
 vechi ale lui Miro-
 d ca un text ar fi „Ziarștii”, „Șeful
 ft n„ului suflute”, „Celebru 702”
 ««« mai bine timpului decit altele
 *HO ca : „Primarul lunii și iubita
 <<TI „Camuflaj”. O explicație
 este greu de găsit : primele dez-
 Et probleme de interes major, în-
 j,un dialog cuceritor și spontan, pe
 M celelalte nu reprezintă decit un
 «contestabil meșteșug, dublat de o
 jgare ușor forțată a problematicu-
 li Cele două volume de teatru recent
 saule cuprind, în mare măsură, texte
 ainosule cititorilor din anterioarele
 (clori în colecțiile de teatru și în
 «viste. Iată deci un excelent prilej
 fe-a cristaliza, câteva impresii critice
 «junate în decursul anilor.

Al Mirodan își propune să fie, ca
 f unul din eroii săi, un „cosmonaut
 4 suflului omenesc”, uzind deseori
 k instrumentele liricului ușor teribi-
 li ale poetului bîntuit de neliniști
 «istențiale. Mereu neastimpărat, in-
 teligent, deseori subtil, dramaturgul
 Aordează sectoare ale existenței în
 i juna salonardă, sclipitoare, consa-
 crată de un Shaw sau un Wilde. Poate
 «5 aceste cuvinte ale lui Albert Be-
 Șilin: „Să arătăm vieții că sintem
 k stare s-o demascam, să facem din
 * o jucărie, să dovedim astfel suve-
 witea spiritului nostru” ar putea fi
 w potrivit motto la teatrul lui Miro-
 dan

Autorul Ziarștilor pornește mai în-
 ««una de la fapte de viața reale,

*) Ed. M : i n e s c u, 1972.

semnificative : ancheta unui ziar al
 tineretului, drama unui deținut de la
 Sing-Sing, transplantul de inima, pre-
 miera (dramatică l) a unei piese în
 condițiile vitrege ale anului 1944, pri-
 mii pași pe lună ș.a. Farmecul aGestu
 teatru constă în modalitatea de abor-
 dare. Astfel, cuceririle științifice sînt
 descrise cu arma poetului, iar lirismul
 cotidian cu uneltele savantului. în
 mod paradoxal, dramaturgul fiind in-
 discret cu realitatea, o sacralizează.
 Distrugîndu-și eroii, îi consacră.
 Parodiindu-și gîndurile, sugerează tra-
 gicul. Poate că în șirul acesta de con-
 tradiții ar trebui căutat și motivul in-
 egalității vizibile a operei sale. Ne în-
 trebăm chiar, care este rostul apariției
 într-o ediție selectivă a unor texte obo-
 site, paupere, ca Moș Gerilă, Cerul
 nu există sau Noaptea e un sftetic
 bun ? Răspunsul, pregătit de autor
 anticipat într-o notă la sfîrșitul volu-
 melor („Erorile fundamentale le-am
 lăsat neatînse. Pentru că istoria vieții
 noastre este istoria greșelilor noastre”),
 în ciuda agreabilei sale sentențiozi-
 tăți, nu absolvă actul în sine.

Ar mai fi interesant de menționat
 în cadrul unei analize a teatrului lui
 Mirodan faptul că replici nu lipsite de
 spirit („Toate dezastrele-s clare din
 păcate. Numai bucuriile-s tulburi” ;
 „Singura informație precisă pe care-
 am dobîndit-o în legătură cu viața
 este moartea” ; „De cînd nu mai
 cred în nimic am începui să cred
 în orice” ; „Cînd mint, spun o mul-
 țime de adevăruri”, și multe altele),
 care populaează generos piesele auto-
 rului, pot figura în mod onorabil în-
 tr-un dicționar de maxime, butade și

paradoxuri. Aceste replici sînt rostite de personaje (de regulă principale) a căror reală profesie nu e alta decât aceea de... causeur : causeur-ziarist, causeur-artist, causeur-responsabil cu suflutele. Și spre meritul autorului, tre-

1^
 buie spus să ac r " șese de cele maim',,1?e'f' e'oi f'„ simpatia cititorului (t °'is a ^arfzet lui), a actorului si chia? 'o ^ k-

°9<ian ulmu

Matei Călinescu

«Umor Pe apă»

Propunîndu-ne un volum retrospectiv, Matei Călinescu nu ne oferă o perspectivă nouă asupra poeziei sale, ci dovada unei îndelungate continuități în manifestarea lirică a unei conștiințe intelectuale, prezente de altfel în variate domenii ale literaturii. Astfel amprenta lăsată de formația autorului, acumulările culturale, timbrul reflexiv, împing uneori pe un plan mai îndepărtat emoția, percepția directă pe care genul de poezie practică l-ar fi necesitat, în favoarea operei de constructor rafinat, de arhitect - uneori prea bun cunoscător al meșteșugului poetic, căci nu totdeauna luciditatea se împacă fericit cu o severă cenzurare a efuziunii lirice.

Impresia pe care o lasă volumul este că ne aflăm în fața unui imagistic, și nu numai atât, a unui imaginativ cu „simțurile” intelectuale mereu treze : „ - Chipul tău de ceață / plutește sub inelele luminii, / ce departe au rămas miinile / după ce au spulberat scrumul zilei, / chipul tău e oboșit / ca o flșle de ceață printre irunze, / cine ești tu ? / Gleznele tale sînt frumoase / ca pietrele rotunde din rîuri, / chipul tău e de ceață. / Era un cîntec îngeresc : / falduri de somn în lumină”. Una din cele mai frumoase poeme ale lui Matei Călinescu, „Gavota”, constituie o transfigurare a ritualului unui eros pur, intelectual, platonice chiar („Dansez cu tine o gavotă / sînt umbra mea de altădată / sînt amintirea unui sunet, / sînt aerul care te-atinge. / / Tăcerea-n piatră mă-nfășoară, / Și cînd privesc, hipnotic, dansul, / Îmi rup din glezne umbra lungă / să te cuprindă, mișcătoare. / / lu

poate nici nu știi cu cine / A gavota. Cerc de seară i - „...» imitau ca somn null n ^ M du-te). Cele trei poeme T. T. cele hoinarului” ne confirm” i' „...” dată că Matei Călinescu 1° ^ ^ dintre poezii ale căror VUSL ^ ^ etape) se reflectă în onerS („ V sau liric sondează, îndp ^ nd ^ r nte teritorii ale sentimentelor Tiffc dar sentimente filtrate neconținut 2 tr-o puternică cenzură intelectuală 0 poez.e ce or fi putut deveni de oh> tiva s, agrestă se transformă în l-r-o** meditaț.e asupra interrelatiei între m tura ș, individ : „Doar frunze,» „aa ca va mun. / Treceau pe Ungi / fiare ^ nedumerite, ca print-o taină / și pasan spîntecau văzduhul rar, f *] fluturi dădeau tircoale surisului d < p > buzele lui arse”. Nu este de fapt natura propnu-zisă, ci acea natură p. care © inventăm și o reinventăm într-o pe, petuă dorință de perfecțiune și frumos.

Cel din urmă ciclu alătură în mod surprinzător poeme interesante și „poetizări”. Poemul „Asia este /” surprinde dizolvarea clipei care obține m statut de permanență, ajungîndu-se te obsesia unui prezent care împiedici presimțirea viitorului : „Mline este nici-odată. Acum, doar acum, totdeauna, / Din sete se naște apa cu it'mji de sete, / din foame plinea cu ființă d* foame, / din ochi soarele cu Miff de ochi, / și, iată, se mai slișeste w cuvînt. / inunrec alb, Minune JareV mîne. / Ieri îl pierdusem pe aii - ce nenorocire !”. Și un poem al absențelor, al momentelor de contemplație, a faptului de a gândi și a exprima acest gând, tocmai în afara oricare concretizări materiale precum « « „plîns neplîns”. „El in lume se gffftfește

*) Ed. Cartda Românească, 197 2.

„I» j[le un 'ucru l la care nu se nimeni in lume; se gin-ffLns. cu dăruire, cu durere, cu *” / slisiat de ghearele spaimei,

aprnns deo dragoste l de (it” aura uscată, neștiut de U-eva, cu a

nimeni, l negîndit de nimeni; și lucrul acela este. l Nu-i vezi, nu țî-l închipui, nu te poți sprijini pe el, l și nici măcar nu i-ai putea lămuri rostul: dar el este,”

andrei roman

„Masa Dumitriu: «/M a sa tarafului»

zarafului este o carte despre tialo bilitatea comunicării, despre doff trufașă a oamenilor de a se singurătate pentru a-și aco- rfa in așitate, neputința, egoismul. O despre suflete „rătăcite”, des- * et care nu mai au curajul să sfa autentic. Casa Amiralului de- %e fortăreața în care personajele se l... ează de bună voie, se autoîlu- ineeză în speranța căși vor putea Osa starea ior de fixitate.

Pentru o astfel de , lne devitali- jiri, exalînd un miros stătut de noble- 4e muribundă”, legile de conviețuire su alte; personajele își creează si- țigiii-limită ca să se justifice, se dis- ipa și se acuză cu furie, oferind spectacol hibrid. Viața devine o «niffluă înscenare. Amiralul scrie o sicidopedie marină inutilă, Alexan- 4su - înflăcărate scrisori către o mamă ps care n-a cunoscut-o niciodată, Tu- fe își conservă cu orgoliu o figură « savant-martir, Tamara visează un Occident plin de milionari, dar în tid, toți duc o existență minerali- istă, toți trăiesc sub prezența hipno- âtoare a bătrînului Amiral. El le Aomuește acțiunile, gîndurile, senti- nțele, le întreține voluptatea unui «ec fundamental.

Personajele din „Masa zarafului” fein subit bătrîne prin existența lor Wrfă, încleștată în ritualuri rigide.

Marta devine în Casa Amiralului ^sieala, ființa care le declanșează «Kimile, slăbiciunile, punctul de re- 58 ol tuturor personajelor. Amiralul « agată de tinerețea ei încercînd o facă părtașa rolului dificil pe *e.] are de jucat : de a conserva

ruinele acestui naufragiu de vieți ome- nești. Soție lui Alexandru, iubită lui Tudor, prietenă Amiralului și Terna- rei — Marta aduce tinerețea, revolta împotriva inerției, posibilitatea eva- dării în lumea reală. Există o atrac- ție sentimentală a Martei pentru cla- nul Amiralului, dar după contactul pre- lungit cu oamenii lui, aflați într-o „tragedie a eșecului”, ea se revoltă, îi părăsește și se întoarce la ei, pur- tînd povara unei căutări continue a drumului adevărat.

Romanul „Masa zarafului” poartă însemnele prozei noastre de tip inte- lectual, reprezentată de Camil Petrescu, H. P. Bengescu, Al. Ivasiuc. Prozatoarea este dotată pentru analiza psihologică (excelente introspecțiile lui Alexandru) și disputa de idei, dar, în același timp, este foarte atrasă de lumea simboluri- lor și a abstracțiilor. Specificul prozei sale îl formează amestecul de luci- ditate și sentimentalism. Sentimenta- lismul său este o modalitate de co- participare la sinuozitățile unor des- tine care nu trebuie privite în nici o împrejurare cu indiferență. Marta cea aspră, cea rece, cea ~ / mintea viciată de prea multă luciditate și cu sufletul bintuit de prea mult pate- tism este sentimentală ca și creatoarea ei ; drumul ei oscilant este consecința unui sentimentalism funciar. Personajele din Masa zarafului sînt sentimen- tale și lucide pînă la ultimele conse- cințe, alunecînd în roiri contradicto- rii, de vinovați și de judecători. Ele își alternează stările - de patetism și de răceală - încălzindu-se pe măsură ce partitura lor se lărgește și răcin- du-se brusc de frica unor arderi prea violente.

Cartea are ambiția de a sugera senzația de frig permanent. Este un

*) Editura Eminescu, Buc. 1972.

nesfârșit „ianuarie al sufletelor”, al
 acelor oameni trăind sub fascinația fri-
 gului ce anihilează voința, puterea,
 dragostea. Și totuși, în această cita-
 delă a încremerii, autoarea deschide
 și virtuale porți către viață : una ar
 fi Marta - suavd-creangă-de-porioca/-
 inllorit-cu-petale-răvășite, ramură-de-
 cireș - cu fructe - coapte - calde -
 cum îi spune Tudor - care este tine-
 rețea, o veșnică nemulțumire, o sete
 avidă de „lumea vitală” (I). Cealaltă
 - dorința personajelor de a-și păstra
 legăturile de sânge, acel raport tira-
 nic, irepetabil, coplesitor dintre părinți
 și copii, frați și surori. Privit din acest
 unghi, Amiralul ar fi simbolul dragos-
 tei paterne ajunsă la ultima limită ;
 bătrînul își vrea copiii în jurul lui - pe

Alexandru și Tamara - ' .
 "5< aer, aceeași neLfJ-
 „materia romanului”
 Pletarea^nr-un s ^
 „nd Pătimaș. Prefe
 3f *P;e cuvintele
 Atmosfera definitiv-^Z^J*
 [«I Personajelor si
 întreținută de expres»
 uzești, de titluri de că
 Realizează, și imprimă
 de demonstrație, teoTeHc^U
 dmța e de a hiperbolaA
 '-Presia de „ceva faV
 toarcere, Mare/e RZ
 ral. Miracolul M/Vocote/n T-
 Minunea Min Ztl
 ruirea frazelor produce si &
 zicale, de poem în

Radu Cioabanu: 2-ileL *)

De ce romanul lui Radu Ciobanu
*Zilele, dedicat „acelora dintre oamenii
 zilelor noastre care cred în muncă și
 dragoste”* nu ne convinge că este o
 carte despre viața de azi, despre rea-
 lizările și năzuințele noastre ? Cu atât
 mai mult cu cât scriitorul, programatic,
 ca și Mihai Beniuc în proza sa, se
 ocupă de „niște oameni ca oricare
 alții”.

În primul rînd, fiindcă Radu Ciobanu
 păstrează în carte ambianța ve-
 tustă a unui orășel de munte în ge-
 nul tîrgurilor de provincie „de altă-
 dată”, un orășel vlăguit și monoton
 în care transplanturile vieții moderne
 nu fac decît să-l împestrîteze inutil.

Apoi, mulțimea peștrîță a orășelu-
 lui cuprinde personaje pe care parcă
 le-am mai întîlnit în multe cărți mai
 vechi sau mai noi : un procuror pa-
 sionat de meserie, dar care își ne-
 glijează familia ; soția lui îl înșeală
 și nu se ocupă de unicul lor fiu lăsat
 să apuce pe drumuri greșite ; un fel
 de Don Juan de provincie în persoana
 inspectorului Verzea, care profită de
 grațiile soției procurorului și este în
 căutare de noi aventuri ; o fată sin-
 guratică, Ileana, dornică de iubire, dar

*) Editura Minerva, 1972.

S-^t^rn^'tr^erry
 cit să poată fi credibil)Na^'j]
 tificarea situațiilor cu oHe &L It
 cea jenează în romanul OSS

nu reușesc sa spargă tiparele știut»-

Jumătate din carte eite o poveste
 de dragoste, de un pitoresc aparte,
 dintre doctorul Matei Bogdan (per-
 najul central al cărții) și Dario, o
 eleva în ultima clasă de liceu. Dra-
 gostea dintre doctorul de patruzeci și
 cinci de ani, decepționat în urma anei
 căsătorii nereușite, și Daria, tînără, fe-
 minină, vrăjită de famecul bărbatului
 pe care-l cunoaște din copilărie, di-
 vine un vis irealizabil, un mkacof
 care-i înseamnă pe amițidoi, core-i a-
 trage și-i desparte pentru totdeauna.
 Doctorul este un om de mare inte-
 gritate morală, pasionat de munca «0
 zilnică de vindecare a oamenilor, pe
 care o face cu pasiune lucidă și Sta-
 tornică. Partea trainică a cărții) lui
 Radu Ciobanu o formează răsucirile
 sufletești ale lui Matei Bogdan, iri-
 onlogurile sale interioare, care scot lo-
 iveală setea lui de puritate și dragoste,
 de căutare a celui echilibru caie să-l

„efemer și singurătate. „Ceea
 sper eu să aflu totuși într-o
 o ființă care să poarte în
 nul lacrimii și al căutării, imi
 arășă de drum, care să
 t/ț? „cu mine, caldă și bună,
 orice impre/uran Daria
 tiv*to pentru el „visul intangibil
 *si doctorul este pus în situația
 nmauta elanul către această
 £ O-S<”

„fă în această carte, care lasă
 ia de întâmplări din altă vreme,
 ărnarea asemănare cu opera lui
 j?;! Sadoveanu *Locul unde nu s-a*
 .””Iai *nimic*. Cuplul Matei Bogdan-
 Sfeste analog perechii Lai Can-
 i-Daria Mazu și de aceea lec-
 »r_„j.tii lui Radu Ciobanu devine
 permanentă confruntare cu magis-
 IT compoziție a lui Sadoveanu.
 finalul romanului *Zilele* este poate
 ijtient mimetic cu cartea lui Sa-
 j^nu. Sfirșitul grav al cărții lasă
 jj..o înțelege că pentru doctorul
 jgt; Bogdan orașelul în care va
 „ntinua să trăiască devine „locul
 de nu s-a întâmplat nimic”; pen-
 W ca să poată munci și fi de folos
 «menilor, el și-a închis drama pentru
 ”fcideounain sine însuși cu prețul cel
 goi dureros. Moartea fetei din *Zilele*
 K justifică firesc numai prin compa-
 _gție cu povestea nefericita a Dariai
 Meri, altfel ar părea din partea au-
 jttirii o alunecare în melodramă.

Matei Bogdan nu reușește s-o sal-
 veze pe Daria, într-un fel el se re-
 trage ca și Lai Cantacuzin în spatele
 scenei, deși sensul drumului pe care-l
 parcurge este de continuă retragere
 din fața ei.

Lai Cantacuzin din *Locul unde nu*
s-a întâmplat nimic ar fi putut-o salva
 pe Daria Mazu, dar din comoditate,
 din lenevie și egoism n-o face, ratînd
 o altă viață posibilă. Matei Bogdan,
 pierzînd-o pe Daria, este un înfrînt
 pe tărîmul dorinței lui de a ieși din
 singurătate. Pentru amîndoi eroii,
 moartea celor două Darii înseamnă
 perpetuarea singurătății; cu singura
 deosebire că lui Matei Bogdan îi mai
 rămîne un drum spre oameni: mese-
 ria sa.

Într-o privire de ansamblu, roma-
 nul lui Radu Ciobanu apare oarecum
 livresc; dincolo de asemănarea cu
 Sadoveanu sînt pagini în carte — cele
 despre viața doctorilor, a profesori-
 lor — care amintesc de „Risipitorii”
 lui Marin Preda.

Și în această carte ca și în *Cre-
 puscul* se simte lipsa unor reflecții mat
 profunde ale personajelor asupra me-
 diului care-i înconjoară, asupra epi-
 cii pe care o trăiesc. Radu Ciobanu
 este un scriitor al avalanșelor de eve-
 nimente care acoperă adesea posibi-
 litatea meditației asupra lor, el pre-
 ferind nivelul strict individual al per-
 sonajului.

anca midia

Al. Claudian «Șjenn»

Prin publicarea acestui volum, edi-
 feffl „Minerva” restituie istoriei lite-
 slurii, cît și cititorilor, una din ipos-
 teele inedite și deloc neglijabile ale
 imului de cultură ieșean Al. Clau-
 to. Personalitate plurivalentă - so-
 solog, filozof, estetician și traducător
 -Al. Claudian a ezitat dintr-o prea
 «re discreție să-și afirme în timpul
 sepi o vocație poetică autentică, re-
 filrioscută de altfel într-un cerc re-
 *îns de prieteni iluștrj. Poate tocmai

~ J;
 *) Editura Minerva, 1972.

această reticență, ca și înclinația omu-
 lui spre solitudine, explică în mare
 parte caracterul intimist al creației
 sale. Poeziile lui Al. Claudian tran-
 scriu reveriile și meditația unui căr-
 turar de înaltă ținută, iubitor de inte-
 rioare calme și obișnuit să răsfoiască
 ediții rare: „O lume-n care am rîs
 și am visat. / In fiecare colț sînt amin-
 tiri. / N-aș vrea să plec de-aicea
 nicăiri. / Fotoliul vechi alît m-a răs-
 fătat. / 1 Aici lucrează mîinile sub-
 țiri. / Iar eu în tomuri grele cufun-
 dat. / Din cînd în cînd am contemplat.

distrat, / Decorul trecătoarei fericiri" (Interior). Elementele de decor ale poeziei sale sînt cele ale universului domestic (odaia, păianjenul, fotoliul etc). Poetul contemplă cu un suris sceptic convulsile străzii și marile aglomerări umane, refugiindu-se în perimetrul unei patriarhalități odihnitoare. După îndelungi reclusiuni, evadează, dar tot în spațiul unei naturi domestice. Flora și fauna sînt cele care cresc lângă pragul casei : nucul, caisul, teiul, pisicile, cîinii, vrăbiile. Și bineînțeles, fotoliul este înlocuit cu „chaise-long"-ul, ior veghea asupra cărților cu somnul sub soarele grădinii în iulie. Pastelurile lui Al. Caudian sînt niște ceremonii simple care celebrează elementele și o singură zeitate : soarele. (Există, în acest sens, înrudiri de substanță cu poezia lui G. Călinescu din „Laudă lucrurilor"). Comuniunea dintre poet și natură se verifică în timp ca o trecere, ca o naștere a unui regn din altul : „Și totuși în viața fișnită din pămînt / în tine zmeură ce crește în orice an, / E o putere-ascunsă, e duhul năzdrăvan, / în mine el trezește în frunzele compacte / Rudenia străveche ce n-a fost scrisă-n acte. / Rudenia ce leagă cu singele, subtilă, / Avîntul tău din sevă, din flori și clorofilă". (Gînduri de toamnă). Alteori poetul descifrează cu nostalgie sub semnele civilizației, străvechiul tumult

al unei rusticități sălbatice • • • " de grște, rațe și găini, • • • Ja fee ascunse vrzuini / L. • • • • • Pe-ofcf cu grele culpe / P^cf tipil de vulpe". (C a Z Z Z *£• lancolia se naște aici rn • • • « - în poeziile de acest gen „J*•••* • înstrăinării de natură „i l™ ^ Al. Claudian, d i n t r i a ^ ^ „pentru tipar" (Carte veche)

^ ' p r o i s t ^ ^ i t u i i ș i ^ ^ - liniștile unei stufuri' % Claudian poarta în sînge „•••••* am transmis de străbunii din L^L tatălui, romani care au trăit în !° Moscopole : „Păgîn, a, vrea £ sa te-nchmi". Poeziile reunite în vi, lum sub titlul de „Efigii lirice" erau oV așteptat la un poet a cărui person-htate s-a format prin asimilarea mari» culturi clasice. Ele trădează preferințele literare (Balzac, Goethe, Anatoî France, Lev Tolstoi), justificîndu-și, ••••• zența mai mult din acest punct de vedere. Cînd retoricul și locul comun sînt înlăturate, Al. Claudian reușește într-adevăr să realizeze liric profituri

Poet solar, decantîndu-și neliniștile care i-au bîntuit singurătatea, Al. Claudian ne dezvăluie întreaga măsura a vocației sale acolo unde poezia se emancipează de sub tirania elementului biografic și 'livresc.

alexandru grigore

«Cele douăsprezece luni ale visului»

„...Și atunci s-a întîmplat acest lucru neobișnuit : înfăptuind cu destulă trudă, dar și cu puțină nebulie, acest volum drept o laudă adusă purității sufletului omenesc, am observat că fusesem, pînă în acea clipă, robii unei prejudecăți, unei neînțelegeri", — spun, undeva, în prefață, Iordan Chimet, autorul acestei fantastice „antologii a inocenței".

Despre ce prejudecăți și neînțelegeri e vorba ? Poate despre acelea care împart literatura și scriitorii în

*) Editura Albatros-, 1972, antologie de Iordan Chimet.

două categorii deosebite - pentru copii și pentru adulți. Poate despre niște criterii pedagogice, adesea strîmt înțelese și aplicate, delimitînd virște, accesibilitate, dozare etc. Or, Iordan Chimet, creatorul inspirat al acestei antologii, a ales fără greș din opera marilor poeți și povestitori ai lumii, gîndindu-se la „copilul etern" din noi, la toate virștele, această permanență, Impunînd de la început /ocul ca unica rigoare în gruparea materialului, autorul invocă anume jocul poetului Christian Morgenstern „Cum memorează ștrengarul lunile anului". Astfel /o-

-«"va fi luna *jocurilor de copii* "fa „Jocurile lui Gargantua" la negri mititei", „După melci", de Borbu, „Pentru copii și pentru rafijocul lui Max Jacob), *Zebroa-* genja la idee! va fi luna arilor de poeți" - de la picto- *j, lui Rabelais și unui Anonim S,) la caligramele lui Apollinaire. **Moortie** (?) va " 'una aventurii întrfaló Bill și Fantomas, Tom Sawyer...) wncâ va fi dedicat naturii (Whitman ?Bloga) ' luctica ~ circului' de la -vi- „...I nopți de vara" la Mary Pop- , *Augustos* închinat unor „elegii amitu ființe mici" („Cîntecul lui Puck" Jj elegiile mici ale lui Eugen Ioscu...), *Coptombrie* : „Ca să se pae oamenii - gravi, gravi, gravi și bucure copiii — mici, mici, jiiijj" [ntr-adevăr I Sâ aduci Fabula y Umuz, poemele lui Queneau ori flarles Cros, trebuiau învinse mai în- g niște prejudecăți ale acelor oameni «pvi, gravi, gravi... Ori aceasta a fost (Jub autorului antologiei de față - selecția celor mai bune pagini din "literatura lumii, de la clasici la mo-

derni ; și curajul de a învinge tocmai acele prejudecăți, acele limite de care vorbeam la început.

De la Arghezi și Sadoveanu la Whitman și Swift, de la Tolstoi la Oscar Wilde, de la Creanga la Gogol, de la Apollinaire la Morgenstern... Fiecare lună adaugă jocul, spectacolul, aventura, descoperirea, cunoașterea, încrederea în ceea ce rămâne pururi — copilăria.

Dar adevărata sărbătoare care este această carte a visului, este împlinita prin ilustrație, prin prezentarea grafică neistovită ca fantezie. Desenele scriitorilor continuă joaca. Și trebuie să vezi desenele lui Arghezi, Tolstoi, Jarry, Kafka, Baudelaire, Maiakovski, Mateiu I. Caragiale, alături de panourile colorate de Klee, Picasso, Eugen Ionescu, Tonitza, Chagall.

Pe ultima filă a cărții stă scris : „Aducem mulțumiri tuturor celor care au participat la apariția acestei cărți". Ne alăturăm lor, din toată inima, pentru această carte de sărbătoare.

florența alfoiu

Const. Abăluța: «Piatra și alte poezii»

Un volum selectiv, o secțiune prin „plotra" ce constituie „materia" în care &ntantin Abăluța își cioplește poe- flo? E drept că motivul se regăsește, ce semn de recunoaștere, ca piatră colțuroasă, „găurită și roasă de vînt", plotră-sigiliu, piatră din care „păsările sug sarea", piatră care acoperă alte lmi, piatră din fața casei, piatră - «semeni greșelilor părinților care trec li copii, piatră îndărătul căreia se Jilrește eternitatea... Dar multitudinea pietrelor e privită de ochiul poetului, și chiar statistic vorbind, ochiul care vede pictural (arhitectul de profesie, Constantin Abăluța, a avut pînă acum **Jună** expoziții de pictură) e motivul «ptincipal, ni se pare, al volumului. Un ochi ce se satură privind animale (nobiul cal vine și revine în versurile «le), meridianele curgînd „spre cen-

trul pămîntului", arbori, păsări, care „își curăță ochii" de boli, aruncînd piatră în străfunduri. În pupilă se terezesc „imagini sălbatice", moartea însăși e simbolizată printr-un bătrîn țe-sător cu ochii cojiți de lumină, timpul e perceput vizual, are lucirile liniștite ale pendulei ; pleoapele au în somn gratii solare, pînă și vocalele sînt „defectuos luminate" (amintire din Rimbaud?). În genere, poetul e îndreptățit să spună că-și cunoaște „un fel al său de-a colora culorile I pînă acolo unde totul nu mai e decît privity", izbucnind în țipăt „la marea coborîre a luminii".

Și totuși, volumul nu este o odă luminii, aidoma izbucnirilor din tinerețea generației căreia îi aparține ca vîrstă poetul — în jur, azi, de patruzeci de ani. El a avut de la început o pedală a țipătului, o înclinare spre abstracție a vocii, o vîrstă îndărătul

) Ed. Cartea Românească, 1972.

căreia se ghicesc, spune singur, alte virste. Curios, în fond, cîți bătrîni se întîlnesc în poezia lui : cizmarul bătrîn, care-și scoate la zvîntat pieile, țesătorul bătrîn amintit mai sus, copiii înșiși, născuți bătrîni, plîng straniu și obosit. Traversat de umbre, (umbra de păsări îi circulă prin poezie, umbre care înecă pupila, semnul primejdiilor-umbra), el se descoperă în cele din urmă pe sine locuind într-o amintire, într-un vis. Broasca țestoasă, simbol al bătrîneții, aici, mai mult decît al longevității, îl însoțește nu odată, ca și somnul ; ori mai curînd somnia prelungă, ca și senzația oaselor proprii, „dezmoștenite”...

Există, în poezia modernă, o notă stranie în universul cel mai cotidian, pe care, la un mod optim, o surprinde Mircea Ivănescu. Ceva din atmosfera sa se regăsește și în volumul de față : „dacă mă gîndeam mai bine vedeam masa / două felii de piine una muș-

cată / și fiimui

tropcna-n bucătărie / H,t

?* întunecau / auro Z
^s ^ ceva / și ° ol- *
 veche nu era ținută. * * * *
 Abaluța inventează per'sonn* ocw* > .
 nume, precum Albrecht T' * * * < "
 uniformitatea manierei r. Artur- ° * V
 odată lectorur poeme? sōsē ^ * I
 odată o notă de ^ S V * * *
 tontă : „să ne facem poteT
 toate vhtele l, r o s L p „ . ' W « i r „
 Părinții cu iubita cu n? T' „ i *
 « deosebit * * *
 ?' ani l studiatj depomLtf £ ? *
 tați l cu amprentele W ^ " o ? " *
 cele mai umile l .. W ^ " o ? " *
 mai bine e acum l r l Z p ° ° *
 Ja * . Jn față ș7t/
 pe/fe neascunzindu-i nimic l tufml
 proffi-Ze""6 ^ ° « TM"S
 verortica porumbacu

Iv. A4artinovici: «Qcrm și ploile»**

Tendința spre muzicalizarea expresiei, vizibilă încă din celelalte două cărți de poezie ale lui Iv. Martinovici {„Cercul de aur”, 1966 ; „Ca să fii stea”, 1969), își află în „Ochii și ploile” o și mai manifestă afirmare. Versurile se prezintă acum ca o neîntreruptă culegere de molcome incantații, litania lor melodie fiindu-le caracteristică în orice ipostază sufletească s-ar găsi poetul. Se realizează astfel o poezie de o ritmicitate egală, de estompată sonoritate. Expresie a unei viziuni contemplative, muzica poemelor lui Iv. Martinovici e continuu surdinizată. Ea corespunde înclinației poetului spre stări sufletești și peisajii „indecise”, de-abia perceptibile mutații : „Este o oră cînd ziua nu începe și noaptea l nu se destramă — este o oră, ori numai o clipă. l steaua poate să fie numai o simplă părere, l este o oră, ori numai o clipă cînd ochiul l deschis inafară nu acoperă ochiul des-

*) Editura Carfea Românească, 1972,

chis Înăuntru - l arunc/ nu mol ști, dacă reală este această alcătuire, f ori cealaltă din care abia mă inalț' („Este o oră, ori numai o clipă*”).

Sînt numeroase versurile și poemele citabile din „Ochii și ploile”. LQ O- ceastă a treia carte, Iv. Martinovici stăpînește bine uneltele poetice. Spre deosebire de glți confracți de generație, poetul nu se lasă prins în capcana diluției verbale. Totuși e pmeit și el de o primejdie, și anume de aceea a monotoniei.

Poezia practică de Iv. Martinovici cere o permanentă tensiune emoțională. Cînd aceasta slăbește sau se pulverizează, cuvintele se succed înexpresiv, în asemenea caz, poezia înfățișează o suprafață fără relief peste care atenția cititorului alunecă neaderent. Un poem precum Zidul din dreapta cuprins de palori ne oferă o astfel de suprafață, rezultat al autopastișei. (Un alt pericol ce-l pîndește pe poet).

„...”, îmbucurătoare de pînă la fată. P... Martiră' însă certitudinea că astu-accidente vor putea fi preîn-p...t al unor nuanțe și deli-niamente, al unor pur transfi-saje, Iv. Martinovici e auto-...
 0? mo se lirice care indică vocea
 a, piese linie <...> „m. u v...
 f>S astfel de poeme acelea care
 f>radisul pierdut al copilăriei,
 *? „... poetului” scaldă în proas-
 * fragede lumini apele și munții
 !”,... acele poeme în care „țăr-
 ifto!” e celebrat cojocul unde
 JtJE / for aia s-a născut / sub
 } 2*y io,ă slirșit si început”. După
 •neapărat merită a fi relevate
 S*j. jugoslave. Pe de-a-ntregul
 5 L diafanele și nostalgicele sale
 -JJti'marine. Dar Iv. Martinovici e,

mai ales aici, un suav evocator al spațiilor transparente, de indelebilă puritate afectivă : „Umbrele verzi ro-titoare in cer — / palma, urechea — / nu aud sevele / urând în artere — / doar sus foarte sus / dansul continuă concentric pe spirale / transparente, fără nume in aerul albastru. / Aici goana anilor incetează, inelele se / așează molcom și fără ostentație ne putem / număra virstele — fiarele adorm pe / labe pufoase ori se retrag dincolo de / visul iluminat. La naște-rea aceasta izbăvirea cheamă / ore de mătase și înțlia atingere cu mine / mă dezbracă de amură și pintenii. / Un clntec pur ca un Ave îmi străbate oasele fluere”.

traian stoica

• ionOrnur: «Rătăcirea în lucruri»

& Ghiur face parte din grupul „, de la Satu-Mare, din păcate £ jr, destrămare în ultima vreme, j'wt de Geo Dumitrescu, el a pu-got versui în „România literară”, jBtemporanul”, „Viața Românească”, /j-jia”, „Ateneu”, „Tomis”, uceni-•jj mulți ani pînă să ajungă, în kt acest debut editorial.

Motiv format, Ion Ghiur practică o gat de notație (avem de-a face, jjenereal, cu scurte „acuarele”), cu strident simț pentru elementele no-ade. Se remarcă o deosebită vast-
 st plastică a lucrurilor, o lumină
 Mă a lor, asociată ireversibili-
 # timpului : „O, cită lumină e pe
 «fo cerbului ! / Pierde-te oră în
 „tte / Să culegem mere de loc /
 tpe neant n-o să vină nici / Tocm-
 ita o mireasă, n-o să / Vină nici
 s o niște aștri / Și toate se vor
 *ce în / Secunda întâi, / Secunda
 «*» (Toamna). Ion Ghiur e un
 'apt vizibil mai ales în Rugă
 «fosore.

fețul reușește să emoționeze atunci
 *S imprimă scrisului său un ritm
 . dinamic. El cultivă o scriitură

•• Jiilh/a M. Eminescu, 1972.

limpede, ferindu-se de contorsiuni inu-
 tile. Frământările lăuntrice se consumă
 la dimensiunile personajului : „£ ca un
 salt al stelei prin cimple / Această
 virstă palidă pe ram / Și toată par-
 tea dreaptă în stîngă mea dispore /
 Și-ardeam în stînga cerul, în dreapta
 cînd eram. (E ca un salt al stelei prin
 cimple).

Se găsesc și ecouri din creația
 populară, bine asimilate și exprimate
 modern, în poeme ca : *Sub luna
 aceasta care înflorește, Ca o flacăra,
 Ceas folcloric.*

Ion Ghiur este un imagist ; compu-
 nerile trăiesc prin cîte o metaforă,
 pe care poetul o fixează uneori ca
 titlu. Ne întîmpină formulări ca :
 „Cineva să treacă prin repaosul fe-
 meii”, „Osul prelung al timpului”,
 „Toamna albastră a focului”, „Paltinii
 sînt niște buni oșteni”, „înțelepciunea
 aerului”, „păcatul stelei”, „zurgălăii
 sinilor” etc. Nostalgice stihurile de
 dragoste aduc dorul de împlinire și,
 nu de puține ori, o ironie amară : „O,
 dar e toamnă în pămîntul făgăduit, /
 De la simțuri viu șoptite în seara de
 taină, / Ne vom iubi, draga mea,
 viitorul oricum, / Va decide cînd și-n
 ce eră” (*Suavitate de expresie*).

întîlnim în aceasta plachetă și versuri nerealizate. Prea multă poză „poetică”, prea des apar interjecții (exterioare) nemotivînd starea de spirit transmisă. Descriptivismul și diluarea rostirii (un exemplu tipic în această

Privință, este Domeniu
sînt adevărate pericole „...****ot)»
Așteptăm de la ac«t „ .
de mai mare adîncime
mai bună stăpînire „ mL ^ * °
expresie. =“lloace|_st „

petre got

Olegorke Sici
George

Jiaorovici:

Oameni și munții

Dintre cărțile de reportaje pe tema patosului muncii, desfășurată pe fundalul unor priveliști pline de frumusețe și grandoare, demnă de menționat este și tentativa lui George Sidorovici din *Oameni și munți* - de a alcătui *ișe pentru o monografie sentimentală a munților Bucovinei*, a căror taină — zăvorîtă, poate, în *fantastica și străvechea poveste geologică* ori în *alternanța de neguri și lumini a istoriei* - îl ispitește irezistibil. Sub pleazna tulburătoarei întrebări: „de unde vin „munții”?”, autorul întreprinde o călătorie prin cele mai ascunse locuri, acolo unde întîlnește oameni în încleștarea cu munca, oameni căliți și învățați de mici să doarmă pe cetini sub care îngheța zăpada, toți stînd sub semnul numitorului comun al dragostei de profesie. Drumul prin munți, cu piesele grele în spinare, pe o noapte geroasă de iarnă, făcută de un funicularist -ca să nu stea de pomană o zi funicularul, durerea aproape fizică a unui pădurar la constatarea dezastrului adus de furtună pădurilor de sub paza sa, renunțarea la căldura căminului familial și claustrarea în creierii munților, — toate acestea sînt fapte și gesturi cu o semnificație adînc umană, pe care reporterul știe să o releve, după cum știe să redea ritmul trepidant al muncii lucrătorilor forestieri - desfășurată după un ceremonial transmis din tata în fiu și devenit ritual cotidian: *Oamenii munților își ascult seara securile și firele, suie-n zori cu ele praguri înalte de lut și de piatră, stau în bătaia subțire a vînturilor, între*

*trunchiurile încălecate <;
în carnea lor „ n e l * s , »
desalcesc cu multă răbdare V J / J
sința... Ziua se înăsprește toietoZ^
ciudate sînt strigătele
lemnul curge într-una de-a lunallJ
lor spre schele... (pag. 71) W 0 * i v ° <-*

În întreprinderea sa, autorul nu „ mulțumește numai cu descrierea octulu, muncii, ci caută să descopere * alte lături, ale personalității oamnei, lor. Astfel, nu mica îi este „umirea {» bucuria) atunci cînd are prilejui sa asiste la seri culturale” în singurătatea de la Brîncușor, să surprindă cultul pentru trecut al celor doi autentici cronicari de la Broșteni - Ștefan Chirileanu și Mihai Floren - ori pasiunea de culegător de folclor o tărăncii Eugenia Iacob din Roșcani, care prin culegerile sale deschide un unghi spre o zonă de frăgezimi Bebenuite, de lucruri și tristeți spuse parc» în șoaptă, cu discreția vîntului, (pag. 119).

Mereu iscoditor, reporterul vizitează și pe C. Colibaba, artistul plastic im Rădăuți, stă de vorbă cu vestitul modelator în lut Isidor Andronicescu și poposește la casa lui Toader Hrib, autorul de acum cunoscutei „Cromci de la Arbore”.

Scrisă într-un limbaj aflat în vecinătatea poeziei, în care relatarea voit obiectivă este însuflețită la tot pasul de un lirism abia reținut, cartea „Oameni și munți” este un imn închinat, frumuseții munților din nordul Moldavei și, în aceiași timp, muncii celor ce alcătuiesc „dinastia forestierilor”.

dumitru mîrano

*) Editura „Junimea”, 1972.

PEBUTURI LIRICE

alexandru lungu

ÎN CĂUTAREA CUVINTELOR

Poezia e o continuă vânătoare ab-
fi în care cuvintele sînt, într-o
Stoneitate " " dată derutantă,
VL. tîme și pradă strălucitoare, să-
j ale stărilor sufletești, alice de
gijul, și trofee cucerite, dar nici o
O ucise cu adevărat, ale încordării
«jojonale, Impresurîndu-le cu strate-
gi diversificate copleșitor în ultima
jă de ani, poetul silește cuvintele de
fgare zi să se încarce cu o altă du-
«ijj, irepetabilă, le conferă darul unor
Mite mereu noi pentru a adinei cu-
ncșterea omului și a lumii, dar în
«dosi timp, rînindu-le cu o cruzime
«Alică, face ca sîngele lor cel mai
Burs, deseori nebănuît, să se scurgă
"t timpul virtual al poemului pentru a
«tindi și a dărui aici pulsații necu-
asfite. În aceste ascuțiri și desăvir-
p ale cuvîntului-armă și în aceste
((Magii de biruință dureroasă prin
m cuvîntul-pradă este răpus, impri-
sWu-i-se legile unei alte viețuiri, se
«asună o bună parte, poate ce mai
pioasă și dramatică, a travaliului
ie. Pentru poetul modern (a cărui
«ia, e bine să o reamintim, a cam
ispășit un secol) poezia este o stare
istențială mobilă și patetică, o con-
ișnă angajată deopotrivă de vital în
«State și în vis, dar nu mai puțin o
«tură cu cuvintele și printre cuvinte.
W vînătoarea neconținută, mistui-
re, în spațiul limbajului (unde poe-
• este sortit să moară și să se
*Kă în fiecare vocabulă folosită ca
«*« și în fiecare cuvînt doborît din
•otiloza sensului comun), poezia ar

rămîne o mișcare în gol ori o intenție
secată. Așa se intimplă de fapt în
două situații extreme. Pe de o parte,
poezia se vestejește înainte de a în-
flori atunci cînd cuvintele sînt hăituite
pînă la sleirea lor semantică, împinse
delirant într-o autonomie ce Je elibe-
rează complet de sensul comun, dar
le exclude și de la orice încărcare cu
energia sensului poetic, lăsindu-le să
se piardă în vid. Pe de altă parte, ho-
tarele intențiilor poetice nu pot fi sfi-
șiate și depășite dacă armele cu care
se pornește la vînătoare sînt învechite,
roase de rugină, iar țintele se intimplă
să fie, de prea multe ori, amintiri ale
aventurilor cinegetice consumate ds
alții. Nu o dată tocmai cuvintele lu-
cioase și foșnitoare, scaldate de uita-
rea inexistenței limbajului poetic prin
sine și uzate pe dinăuntru de rutină,
devin gloanțe oarbe ce se îndreaptă
împotriva unor superbe sălbăticiuni
- vai ! — împăiate. Cele două situații
limită, supralicitarea autonomiei cuvîn-
telor și supunerea totală față de lim-
bajul cotidian, anulează rostul înde-
letnicirii lirice prin răsturnarea sensu-
lui său : în ambele cazuri cuvintele
devin capcane la fel de perfide în
care, o dată căzut, vînătorul devine
victimă neputincioasă.

Amploarea și limitele incursiunilor în
domeniul limbajului, fără să fie indi-
catoare singulare, se pot totuși con-
stitui într-un criteriu indirect al dimen-
siunilor pe care un poet le cucerește
sau le pierde la prima sa carte.

Valeriu Pantari se remarcă printr-o maturitate poetică puțin obișnuită pentru debuturile editoriale. Cartea sa („Estimp”, Bd. Cartea românească, 98 pg.) prezintă mai mult decît o schiță a unui profil liric: avem în față un portret ferm și, în ciuda unor distonii cromatice, destul de bine echilibrate pentru a ne face să recunoaștem, fără îndoiele, prezența unui poet. Însăși soliditatea de construcție a acestui volum de debut atestă o asimilare organică, printr-o absorbție personală de lecturi întinse, a poeziei moderne în spiritul său și nu numai în litera sa. Astfel fiind, nu e surprinzător că poetului îi sînt familiare problemele limbajului liric, ceea ce se oglindește atît indirect, în țesătura poemelor, cît și în unele comentarii mai mult sau mai puțin directe, uneori de-a dreptul gramaticale, asupra cuvintelor, lată cîteva asemenea enunțări privind diferitele ipostaze ale raporturilor dintre poet și cuvinte: „lata am un cuvînt umbra lui / o țintesc îndelung cu sufletul”; „Și dacă se întîmplă în jur este spațiul / clintit de cuvinte și nu mă sperii: / gîndul mușcă de gură”; „O, cele mai năpraznice cuvinte erau doar flori, / făceam doar imăști din chipul poeziei, / cînd îi ardem cartonul de pe față fără să uit, ci neștiind tristețea” - sau, în sfîrșit, sîrînd peste alte fragmente de factură înrudită, acest frumos și sugestiv vers: „Strigam: luați-mă de aici, eu sînt orb de cuvintele care mă caută”.

Ascendența principală a poeziei lui Valeriu Pantazi se recunoaște în experiența avangardei antebelice. Este adevărat că, față de trăsăturile ei fundamentale, chipul său este destul de îndepărtat, tehnica hazardului verbal (mai mult sau mai puțin simulat) fiind înlocuită printr-o dozare rațională a discursului liric, oficiată uneori cu un aer savant și prețios. Dar poetul păstrează tehnica pașului ambiguu pe sîrma întinsă între real și oglindirea deformată a acestuia, cultivă plăcerea alăturării aparent inadecvate a cuvintelor pentru a capta inefabilul hieratic al unor stări crepusculare, astfel că rădăcinile suprealiste se fac simțite în miresmele ce vehiculează alchimia sa poetică. Unele

zone ale poemelor
 izbitor, comentarii fidele L \ £ < **
 lui Magntte sau Del)»» » „to „bionlo,
 «ard suna un ceas de vulturi” / „bionlo”
 zeau cum strigă librării ^ â h
 crememiți deodată ca-ntr ui [? ’
 nuduri / în liniștea O t „ ^ ^ »
 mara narii” . Se destră-

Păstrînd o bună parte M
 suprealist, Valeriu Pan L i ” s p i ” w
 c.pează față de canoanele lit”, ^
 acestui spirit mai ales L; ” real i e
 unei caligrafii c e , ^ ” ” ”
 total de căldura origina ^ . . ^
 detuna pu ” , haotică / ” ”
 za cuvintele la nivelul unei *2S?”
 temperate (uneori pînă , . „ £ g ’ /
 „Ooca ma «t în jur, cuvintel 7 v”
 vmtete se apropie pînă se opresc h
 ocumle alese de mine”. Se obfo
 fel numeroase secvențe excelente, „
 acel memorabil „prozopem” i „4 | «
 „Contemplarea lum-M”, ce ni .-a nT
 rut de o densitate ieșită din comun,
 Volumul nu este lipsit de depresiuni •
 se intimpla ca eliptizarea forțate si
 inutila a limbajului să genereze obscu-
 rități stînjenitoare („-Purificare”) • a
 teori, vizibilă mai ales in ultimele
 piese ale cărții, supără o grandiloc-
 vență stridentă, inexplicabilă în raport
 cu tonul obișnuit al poeziei lui Vale-
 riu Pantazi. Eșecurile rămîn însă înfr-
 evidentă minoritate, această corte d«
 debut impunînd un poet interesant și
 matur.

Dacă Valeriu Pantazi este un dirijor calm și grav al cuvintelor, minuirea acestora apropiindu-se la el de solemnitățile unui ritual, Miron Georgescu („Poezii” Ed. Cartea românească, 72 pg.) se dovedește un foarte iscusit și isteț jucător de cuvinte, animat de »o-luptatea unor performanțe lexicale, cofe tinzînd spre sprinteneala cîntecului puf și spre legănarea descîntecului gratuit, alunecă uneori în echivocul cimilituri!; „și mă doare strîmbă-lemne / strîmbă-fluier strîmbă-s-emine / strîmbă-vorbă^șf zicală / circumflex peste vocolă / îndreptat de patru lemne”. Asemenea unui prestidigitator, folosind cuvinte « loc de bile sau cărți de joc, Miron Georgescu desfășoară o gama deștul de largă de figuri” îndemînotie,

•/i așa cum e firesc în astfel de țări de câteva artificii, repetate i^riatiuni capricioase. Nu o dată * • artificiiile sint prea vizibile, iluzia Reiată chiar în clipa nașterii sale, [Z pare o curge mai departe, dar Zo.a de ingenuitate a rămas undeva mă- Predilecția pentru unele coniciei lexicale de tipul calamburului - cel mai bine modul în care î S u " poetic poate eșua într-o alu- *", ...econtrolată în capcana cuvins., Calamburul subtil și elevat, arti- și integrat organic în structura -Kului, se încarcă de forță metafo- și iradiază sugestii lirice ; ceea din păcate, nu ni se pare a se i pla prea des în acest volum, au- jri lăsindu-se furat de zornăiala ex- ^joră a unor construcții gratuite, ca această strofă: „și de cel mai zar /'cînd îl joacă crocodilul / pe „ plîns de galben Nil / plîns uscat fecrocopii" sau ca într-un fel de joc M tere horticole ce ar putea fi con- juat destul de ușor, fără a depăși •fetul unui amuzament minor : „um- fcj bună umbră bună / trandacrine ujje / și vai alte inegrelale / um- t0 bună umbră bună / pentru albu- ietale".

"Insatisfacția principală la lectura vo- jwilui rămîne senzația că, sub toată setasă îndeminare generatoare de fa- eBof, mai mult sau mai puțin sclipi- Me, există totuși un suflu liric auten- k Jocuri și șarade, capricii și rebu- Sfi, poeziile lui Miron Georgescu ni ll pōr a mărturisi existența unui ta- lat virtual, care pentru a se întru- Aipo ra trebui să ducă o luptă grea

de ieșire din capcanele gratuităților lexicale.

Astfel de capcane, țesute însă tot din ascunsa vrăjmășie a cuvintelor, o îm- presoară pe Anomaria Pop („Castelul din siclame albe", Ed. Albatros, 108 pag.) și fac ca elanul său poetic, iz- vorit dintr-o evidentă sinceritate ado- lescentină, să-și agite aripile în gol. Ispită prea frecvent de cuvintele cu- minți și „frumoase", autoarea nu poa- te ocoli platitudinea dulceagă („Ca să mă placi mîine, iubitele, / mă voi spăla în roșul maciilor de cîmp, / în păr voi împleți galbenul spicului de grîu, / iar ochii mii-i voi îneca în albastrul ceru- lui...") sau banalitatea emfatică („Spu- ne-mi că sînt RiegVia Ploilor / și-ți voi împodobi fruntea / cu degetele mele ; / spune-mii că sînt Copila Albului / și-ți voi vopsi păcatele prea multe pentru duminică" — și așa mai departe, încă nouă versuri, din care nu lipsesc și nu produc nici o surpriză : Zina Pădu- rilor, Prințesa izvoarelor și Zeița Flori- lor). S-ar putea ca Anamaria Pop să fie convinsă că încercările sale acțio- nează în slujba simplității și a limpe- zimii, uitînd sau necunoscînd deocam- dată raporturile reale care acționează între netezimea lucioasă a vocabulelor, corectitudinea rostirii comune a gîndu- rilor și incandescența specifică a clari- tății poetice.

Am fi nedrepti trecînd peste pre- zența unor versuri meritorii, risipite ici- colo, ca niște sclipiri discrete, în pagii- nile acestui album intim. E greu de spus însă, dacă împliniri atît de spo- radice și de fragii închegate sînt sufi- ciente pentru cristalizarea unei promi- siuni.

I S C E L L A N E

ARGHEZI LA «UNIVERSITAS»

Număru/ 77 al revistei studențești UNIVERSITAS dedică două pagini personalității lui Arghezi. În rubrica Localitățile lui Arghezi. În opometrie Ion Bănsou și Uan (Mas tase sîn prezent/ cu două interesante eseuri consacrate poetului arghezien. 7. Lul disociază pe marginea unei ipostaze mai puțin evidente a spintuiului arghezien. Autorul se refera la „ironia secretă care inunda stihurile tăz-rădite” k° blazarea, ca atitudine reală ce o putem găsi în subsolul înversurării, Tadiolica profundă. În „ocul” „asumării” marii personalități.

Am reținut din cel de al doilea articol dorința autorului de a stabili prin L... ie o filiație villoniana „una eminesciană, de a sublima varietatea de tonuri poetice... 3... ?”... oduce

Ultima pagină a revistei, reproduse câteva fotografii și ? < . ^ f o ^ . ditate prezentate de Ion Goian, pagină care după mărturisirea preliminară

oferă cititorului „în limita puțină a documentului inedit” (...) „și a foaiei”, lui înimplării (...) „un Arghezi mai adevărat, slujește în fond ideea unei continuități între momentele și planurile existenței sale”, mai precis un Arghezi surprins în momente)» oW-nuite ale cotidianului, în relațiile tale cordiale cu scriitorii apropiați, mortuile ale vieții de familie etc. „Prezenți în Arghezi în paginile noastre - încheie Ion Golan — e miracolul unei continuități, oricât ar fi împiedicată de timp; e o înfringere a timpului”. C «-dem că această idee coordonatoare B va călăuzi pe tinerii redactori ai revistei UNIVERSITAS în descifrarea oț mai fidelă și a altor spirite ale isfortei noastre literare. O inițiativă deci «-marcabilă pe care am don-o cor*-nuată.

gabriel stănescu

JURNALUL LUI WALTER SCOTT

Sînfem îndeobște porniți să credem ca autori, de romane, s orice vj* acțiune (și cine ar putea • j J ^ J X * zenfat/v pentru W . ^ X * " și popularul crea or al viS***

și ziare. Toate cronicile (ch. af ? ' . • u n o r recenzenți în ^ nete seven^ iăloși) au cuvinte de ' " " t £ redactorul ediției (W. E. K. * " . ^ . . . ; și vorbesc cu mare simpatie de Walter Scott.

cu o personalitate proprie part/cu/ară - or, sa le c ° ^ m e < = 0 . cel mai bun caz cu ' , n ° T Viața scriitor, hr_ f f ^ , m a t f ndii- ne pasionează pmo m ceie

ll;

I.-,-

„aănunte si adeseori biografiile iau un caracter de scandal, .. j.- lucrare datorată unui ori prezentată de un lotolp „Playboy.”
 autorii de romane istorice și .. „u fost oameni și ei - și tandre Dumas ori un Walter L scris și ei jurnale. Al lui ..”¹ „Scott prezintă un interes .. „tru anii ulterioari dezastru- linanciar (1826) cind, falit și fiind, și-o consacrat toată pu- j. muncă scrisului spre a-și pu- achita integral datoriile (și a-și • mult iubitul domeniu de la iord). Avem de a face cu un real și autentic Cesar Biroteau I nivel se-nțelege.
 toți cei ce au recenzat Jurna- sia au ținut să-și declare sim- ți admirația pentru omul mă- • răbdător, amabil și amuzant 'hst Walter Scott. Și fapt cert ca, deși bolnav și sărac, nu și-a t nici o clipă curajul și nici dispoziție. Suferința fizică nu l-a too niciodată să scrie ; supără- și le-a spus prietenilor și cur- ilor, decepțiile nu l-au indem- să osindească, să dea vina pe să calomnieze (un fel de anti- Budj; iar hotărîrea de a-și plăti fie toate i-a fost neîncetat că- i și sprijin.

deosebire de Swift, Sir Walter ore in Jurnalul lui mai apropiat,

mai accesibil ; ne dă mereu impresia că-i sintem și noi apropiați lui. Jine să fie respectat, dar și respectabil, E foarte conștient de îndatoririle ce-l re- vin. E singuratic și bătrîn, dar simte nevoia de a lucra și de a nu pierde contactul cu ceilalți. Din singurătate își dă prea bine seama că poate evada numai într-un singur fel : prin imaginația și fantezia ce-i permit să creeze o lume pe care o poate dărui cititorilor săi: Pisălogii veneau adesea să-i irosească timpul. El îi primea cu nedesmințită bunăvoință. Cu oricine era prevenitor. Fiecăruia îi spunea o vorbă bună. Și voioșia (măcar voită, obți- nută prin efort) nu-l părăsea.

De unde se vede că și un jurnal' lipsit de evenimente senzaționale și scandaloase poate fi atrăgător și poate constitui o lectură plăcută într-un veac poate prea iubitor de complicații, de tenebre, de contraste. Cu sentimente frumoase nu se poate face o litera- tură bună, dar iată că ele nu împie- dică un Jurnal - în care împlinirea datoriei e altă de proslăvită, în care bunele raporturi cu ceilalți sint altă de apreciate și cumsecădenia e altă de importantă - să se bucure de succes și in zilele undergroundului, ale conștiinței murdare și ale sincerității care e presupusă a dezvălui numai orori. Sau poate că idilismul — ca altă dată naturalismul — n-a murit și n-are de gînd să moară ?

n. ste'mhardt

MISTERIOASA PLANETA A SOMNULUI"

Atribuția oamenilor de știință ro- ia domeniul universal al cu- rii, iafă o temă mereu actuală. , I (254) al revistei „Orizont" 'mărie curent, Nicolae Ostin no- dafele cu privire la activitatea și valoros cercetător a pro- i Liviu Popovici de la clinica oglod din Tîrgu-Mureș. Dome- explorat de savantul român și ecăvul pe care-l conduce este • Cîtăm după autorul articolului nzont", o frază din mărturisirile I profesor: „Astăzi solii știin-

ței au debarcat deja pe misterioasa planeta a somnului, de unde aduc, precum cosmonauții, eșantioane ale „solului" hipnic și oniric, iar visul con- tinuă să inspire — dar într-o egală mă- sură : poezie și investigație științifică".
 In primul deceniu al secolului nostru au făcut vilvă in apus cercetările tînă- rului savant român Nicolae Vaschide, care explora aceeași misterioasă lume- a somnului și visului. O moarte pre- matură, prin accident, în ajunul nu- mirii sale ca profesor la Colegiul Fran- țe; a pus capăt unei strălucite activi-

iați și unei devoratoare pasiuni pentru știință. De astă dată profesorul Liviu Popovici aduce contribuții originale legate de somnul normal și somnul patologic, în special referitor la organizarea economiei somn-veghe în narcolepsie și în ceea ce constituie acțiunea comparativă dintre cele două tipuri de somn (lent și rapid) cu prevalența unuia sau altuia. Se adaugă apoi activității sale o seamă de lucrări în colaborare cu profl. P. Passouant (Franța), profl. F. Halberg (S.U.A.), R. Genkot (Belgia), lucrări în care se demonstrează pentru prima dată, cu argumente clinico-electro-poliografice periodicitatea somnului cu mișcări oculare atât în timpul zilei cit și în timpul nopții, la bolnavii narcoleptici.

Recunoașterea contribuțiilor remarcabile aduse în această direcție a cercetării de către profl dr. doc. Lmu Popovici este evidențiată de faptul ca a fost ales membru al Societății de electroencefalografie și neurofiziologie din Paris, al Asociației internaționale de cercetare psihofiziologică a somnului din New-York, iar în 1971 vice-

președintele Societății europene a
ceta

somnul nu înseamnă repa
alt tip de activitate
lor o suficientă bazo dV 11
științifică. Duoă opinia

iritV'i*
5-6 stadiu de somn rapid, cu
oculare, care se eșalonează duoă
ritm de 90 de minute pe
unei nopți. Este dovedit că
visează, dar nu toți își reomir
ținutul scenelor onirice.

lată deci cum „misterioasa pi
a somnului u poate vrăji nu num,
pe poeți și prozatori, ci chiar
roșii soldați ai științei. Ni se citeșia «
expresie pe cit de plastică pe oit
de spirituală a profesorului Micfrei Jauvet
din tyon, care constată că studiul somnului
ocupă o bună parte din sta
rea de veghe a numeroși cercetători,

vib.

ÎNGERI ȘI DEMONI

Se poartă îngerii. La Muzeul Metropolitan din New York s-a deschis expoziția „Gazdele cerului”, cu PJ^{atun}, sculff^{turi} și obiecte de cult iniățisind îngerii din toate timpurile și de pe toate meridianele (totuși) terestre.

Se poartă demonii. „Osservatore Romano”, oficiosul Vaticanului, a publicat un studiu semnat de șapte teologi care, pe două pagini de gazeta, încearcă să demonstreze existența diavolului și să-i convingă pe credincioși că și în zilele noastre acesta continua să fie foarte al dracului. Popa Paul însuși ținuse să sublinieze, mtr-o predică din vara anului trecut, ca „tumul Satanei a intrat în templul Domnului printr-o fisură a bisericii” și, mai târziu, în noiembrie, într-un mesaj anume, a explicat că „această făptura întunecată și tulburătoare există cu adevărat, este un făcător de farmece viclean și prefăcut care izbutește să se strecoare în noi prin mijlocirea simțurilor,

a fanteziei, a poftelor, a logicii utopice, a contactelor sociale dezordonate”.

„Întotdeauna, de altfel, moda îngerilor și moda demonilor au fost COI temporane. Slava angelică și damnațiunea diabolică nu știu să mecrflă decit mină în mină. Momentul culminant al faimei și al dominației lor o fost Evul Mediu, cind teologii au colculat că universul e populat ia 339.920.004 îngerii, dintre «a» 133 306.668 „îngerii căzuți” sau, mol p» șleau spus, diavoli. Căci să nu ullpm că diavolii nu sint decit îngerii cae au ales libertatea de a parași r<M, îngerii fiind creaturi în stare de atom și beatitudine, dar cu latitudine, * a alege între bine și rău. Lucifer, înger de rangul cel « ' ^ a fost decăzut din dreptar și f M « Vmare a revoltei sale ^ P f > ° J f Dumnezeu, cetele pe cam te nează fiind formate exclusiv din MU

• „... de unu la trei mi se pare
WrJonabilă, alte epoci au cunos-
Wl-ții mai îngrijorătoare între
 4?%!\și blestemați. îngerii nu sînt
 f&”J\,r, ei se împart în trei „ie”
 * î.« sublim cuvînt - fiecare dintre
 «y* 1...rhii fiind ierarhizată, la rîn-
 •r * - t_i „coruri”. În prima ierar-
 M”onoarea de a intra serafimii,
 ,i tronurile, cea de a doua
 “-de stăpînirile, virtuțile și puterile,
 !*”” -o principatele, arhanghelii și
 ‘i ‘l numele genului fiind și numele
 mai umile categorii. „Fiecare lu-
 j= ne lumea asta își are îngerul
 susținea un scriitor de demult,
 fiqeh desigur, pe măsura merite-
 f respectivului lucru. Viața cu îngerii
 „H mai minunată decît viața fără
 ?JL Dacă n-ar fi avut o discuție în
 %adictoriu despre sexul îngerilor,
 Ziitii Bizanțului s-ar fi neliniștit poa-
 rre prezența turcilor la porțile Con-
 mltinopolului, ar fi fost obligați, cu
 * cuvinte, să privească în față o
 filate tristă. Cîți îngerii încap în
 Sul unui ac ? Omenirea și-a pus, la
 jnpvl ei, și această problemă.

Harul italian „Paese Sera” se teme
 ci interesul manifestat de Vatican față
 je diavol prevestește „zile frumoase și
 solitabile pentru practicantii științelor
 soale, pentru magicieni și vrăjitori care
 nr sărbători neașteptata dar autori-
 za revenire, după mulți ani, a înăl-
 Umii sale, Prințul întunericului”. Și ce
 •râu în asta ? Fără demoni, fără de-
 aoflomanle. Inchiziția ar fi rămas fără
 ebiect. Oamenii posedați de diavol au
 fct și sînt o mană cerească pentru
 wtoritatea religioasă veșnic în cău-
 tare de țapi ispășitori. Pînă la Char-
 tot, toți nebunii erau priviți ca „pose-
 dați de diavol”. „In trecut, fiecare
 epocă și-a avut dracii și demonolo-
 3D pe care îi merita. Unele epoci au
 vut parte și de sataniști, adoratori
 ci lui Ucigă-I Toaca. Mai totdeauna

s-a recurs la exorcisme, la ritualuri
 apte să alunge diavolul, la autoda-
 feuri și la alte forme de luptă pentru
 a stîrpi ceea ce se împotriva catehis-
 mului.

Sus îngerii jos diavoli și la mijloc,
 între paradis și infern, oamenii, împăr-
 ții la rîndul lor, în îngerii și diavoli.
 Totul este să privești cerul și pămîntul
 în perspectivă istorică. Din cîte am citit
 despre ea, expoziția „Gazdele cerului”
 pare a oferi această posibilitate. Ea
 infățișează îngerii arhaici, păgîni, căci
 creștinismul n-a inventat îngerii, ci i-a
 preluat de la religiile predecesoare.
 În religia mezopotamică predominau
 demonii. Religia zoroastriană conce-
 pea îngerii și demonii în mod abstract,
 departe de materialitatea „solilor ceru-
 lui” din mitologia vechilor evrei. Evreii
 au lăsat posterității prima diavoliță,
 pe Lilith. Soție ipotetică a lui Adam,
 alungată de Eva, Lilith are urîtul obi-
 ceii de a pune în primejdie viața noi-
 lor născuți, în expoziția de la New
 York apar numai „îngerii buni”, îngerii
 chinezești, îngerii persani, îngerii ma-
 ho-medani, îngerii paleo-creștini fără nimb
 și fără aripi, îngerii cu aripi, care au
 început să le crească prin secolul IV,
 îngerii de un naturalism nobil ai se-
 colului XIII, suavi îngerii quattrocentiști,
 îngerii-oameni, așa cum i-a conceput
 Leonardo da Vinci, îngerii post-raphae-
 liți, de o beatitudine stupidă, îngerii
 amorași ai secolului XVIII.

A fost o vreme cînd — după cum
 scrie un cronicar al expoziției — oa-
 menii vedeau îngerii cu aceeași frec-
 vență și certitudine cu care sînt văzute
 azi farfuriile zburătoare. Care nu sînt,
 la urma urmei, nici ele, decît cea mai
 modernă întruchipare a groazei și a
 speranțelor insufflate cîndva de îngerii
 și demoni.

feliccia antip

UN BURCKH ARDT NOU?

Excesul de zel al unor exegeți și
 taci face ca nu de puține ori să
 * atribuie influențe marxiste unor
 opere care nu puteau fi, prin forța lu-

crurilor, influențate de ideile autoru-
 lui Manifestului comunist. Rîndurile de
 jos ni le prilejuiește o publicație din
 Florența („Antologia Vieusseux” — re-

vistă de știință, literă și artă) comentind o lucrare a scriitorului ceh Joset Macek, pe nume Renașterea italiană, apărută la Praga în 1965 și tradusă recent în italiană.

Autorul articolului, Franco Cardini, întreprinde o atentă analiză a lucrării lui Macek, luind poziție împotriva unei mentalități comune publicului italian, care privește cu multă rezervă cărțile străine despre cultura Italiei. Cardini socotește această atitudine drept etnocentrism, lipsă de considerație față de strădaniile cercetărilor de peste hotare în evaluarea fenomenelor de cultură ale altor popoare. În general, comentariul este favorabil lui Macek, respingând doar unele exagerări și simplificări.

Recunoscind meritele cărții și punctul de vedere marxist al autorului, comentatorul scrie: „Renașterea sa (a lui Macek, n.n.) se întemeiază pe creșterea activității productive, căreia i se conexează dezvoltarea industrială și comercială, avântul vieții culturale și urmările ei, atât politice cât și intelectuale, începuturile revoluției tehnico-științifice, pozitiva tensiune a luptelor sociale. Văzută astfel, Renașterea este interpretată ca o grandioasă perioadă de tranziție între societatea feudală și societatea capitalistă, o lungă etapă între sfârșitul secolului al XIII-lea și jumătatea secolului al XVI-lea, în care opreliștile lumii medievale se sfârșimără

și noi forțe izbucniră" Ca, A- msa exagerată „f” „test, medieval care ar vesti în IT Post terii. Critica sist. f” C ? - versurilor „revo/ufi^ Jt.”& mmle ale lui Fofaare di <? „gnano după victoria JK r” de Montecatini.

în finalul articolului, întrebarea de Z incett * hardt marxist „ / S ; ^ ^ gereaza îndoiala și răsnim, ? loc precis. Este dVpTTvesZ^ iesor de istorie ti • P'ola Basel ș, Z u ^ a t S ^ * cu Karl Marx, dar pe fa m t l ^ a.ăru. Civilizația L ^ T ^ rdeile marxiste nu câștigaseră incdt' ren in cercurile savanților și

Burkxonh sZ- teste Renașterea ca o perioada de tranzipe, tumultoasă și nemolurcof totuși toarte bogată în fermenți Ca racteristice sint datele din istoria ecanormel și a producției, fără a se ne. glijă relațiile sociale deja existente între economie, politică, științe și arie.

Dacă Burckhardt a lost sau na in. iluențat de ideile lui Marx se moi poate dîscuta. Dar cele două ceiebtelucrări ale sale, Civilizația Renașterii în Italia și Istoria renașterii italiene rămîn marile sinteze asupra acestui fenomen.

v. bunea

„ A M U R G Ș I Z O R / L A C U R T E A V E C H E ”

Intre săptămânalele literare, revista condusă de poetul Virgil Teodorescu își definește tot mai sigur poziția, nu doar prin publicarea celor mai valoroase lucrări ale tinerilor ci și printr-o îndrumare atentă către izvoarele literaturii, realitatea, cultivînd atît reportajul (această specie demonetizată prin abuz, la un moment dat, dar deza-vuată pe nedrept apoi) cît și însemnările de scriitor, amintirile etc.

Pagina intitulată „Amurg și -zoi la Curtea Veche” reprezintă mai mult chiar decît o suită de însemnări și

amintiri despre Bucureștiul copilăriei (la Gabriela Melinescu) ori despre Bucureștiul contemporan (la Simio no Pop). Căldura prozei le transformă în adevărate înșiruri de poeme relev'md. dincolo de poezia acestui mare otaș, capacitățile, aș zice, chiar viciul poetic al autoarelor. Și este o poezie care impresionează, tocmai prin ceea ce majoritatea versurilor de aii au reușii să piardă prin prea multă înclUam^ Adică firescul ei !

Poetă, Gabriela Melinescu fuge,Ja aceste pagini, de artilițiile paetaerii.

P* • jyl/ copilăriei e înfățișat cu o
 I jE TO simplă, tară elortul de'a apela
 ^"eiaiore și alte construcții ina.ite.
 ieste /mpofesii cuceresc inima citito-
 TM" o/n /iisof rememorarea unor
 înregistrate în celula sensibilă și
 **** na'ă „o„ copilăriei. Ele ne intro

I Jduonöj „o„ w. f.
 ' + ~ : „ spațiul contemporan, al nostru
 \ Ti orașului devenit capitală a șan
 * Mor relevind poezia vechilor maha-
 iiii pline de o culoare aparte.

Soiana Pop, prozatoare fiind, își
 „mfe in comentariul său, ce pre-
 Siza interviul cu arhitectul Octav
 Stoescu (pe care l-am ti vrut mai
 Sri plutind în generalități), o mai
 *L alunecare spre poezie, gândurile
 jltmbrocind chiar o expresie poetică,
 filată de puțină vreme în București,
 i „re a fost adoptată și pe care
 M adoptat, autoarea tripește în pre-
 cucerită de acest prezent al ora-
 Poate de aceea Sinziana Pop
 ii retrăiește impresiile pînă la expre-
 0 lapidară a definiției : „Cum este
 josu? I Este *P... *... e I Este spre
 spc I Este spre oameni", sau „Cum
 gri oamenii ? I Spre muncă. I Spre
 'mbfălură I Spre joacă" ș.a.

Redescoperim în aceste pagini bu-
 «rio de a fi cetățenii unui oraș viu,
 jicrit, nu se știe de ce, în hotarul
 jotaganului, asupra căruia cu dragoste
 wi oprit pana unui Ion Ghica, unui
 ificelu I. Caragiale, sau, mai de cu-
 sk) o unui Eugen Barbu, generate cu
 ploresul său, demne de antologat.
 M cita una poate mai puțin cum-
 mscOtă, din cartea al cărui adevărat
 eu este orașul nostru, „Sfîrsit de

veac în București" a lui Ion Marin-
 Sadoveanu : „Un fel de tîrg se în-
 șirase în stradă printre paie risipire,
 aducînd un miros de sat, în care
 coșuri cu ouă ușoare și limpezi, do-
 niți cu bradul din care erau făcute
 ud și verde, scoarțe cu țesătură aspră
 și bătătoare la ochi se întindeau
 printre pașii călătorului, ca o piață
 ce nu încâpea în Piața Mare, înspre
 care Bubi se îndrepta acum. Pe dreap-
 ta și pe stînga erau numai mărfuri : din
 ele se umpleau cu vîrf coșurile olte-
 nilor, ce porneau apoi pe străzi, cu
 gură mare, plescăind de pietre tălpile
 goale. Erau acolo de toate l maldăre
 de dovleci cu floarea galbenă, fra-
 gedă și neruptă ; morcovi lemnoși și
 cărămizii ; cartofi cu miros de pămînt ;
 verze înfoiate, tighelite, pe frunze, cu
 picături de rouă ; cireșe sticloase ;
 crapi cu burțile pline de icre ; cu
 aramă pe solz și cercuri roșii împreju-
 jurul ochilor rotunzi ; lini pămîntii, cu
 o mireasmă de iaz ; plevușcă bună de
 ciorbă ; bibani de saramură și coșuri
 multe cu plăși pe ele, sub care țopă-
 iau și cotcodăceau găinile, în mirosul
 lor înecăcios de pene și praf.

Bubi călca rar prin revărsarea asta
 de roade, care, deși înșirată pe pie-
 tre de oraș și păzită de vardiști, arăta
 deodată plinul pămîntului, așa cum
 la Viena de curînd părăsită și aiurea
 nu se mai putea vedea".

Cuceritji deci de Amurg și zori la
 Curtea Veche am sugera autoarelor
 continuarea dialogului atît de fertil,
 poate chiar într-o carte.

damian necula

ACTUALITATEA LUI TAINE

Sună poate paradoxal acest titlu în
 pătură cu cel mai depreciaat repre-
 sionl al criticii franceze din seco-
 MI9.

Taine este pentru foarte multă lume
 «cunoscut. O stranie antipatie l-a în-
 șil de-a lungul timpului, dar ceea ce
 ' . Șe mai grav este că nu a fost citit
 . «cunoscut ci judecat în pripă, pre-
 Wrouse observațiile răutăcioase ale
 ; *»' Kleber Haedens de care, trebuie

s-o spunem, se vorbește totuși infinit
 mai puțin decît despre Taine. Cazuri
 de ingrătitudine postumă se cunosc de
 cînd lumea și ceea ce vrem să spu-
 nem aici nu va suna a reabilitare.
 Sistemul teoretic al lui Taine nu mai
 poate incinta pe nimeni și suferă mai
 ales de rigiditate și lipsă de nuanțare.
 Definiția de „materialism mecanicist"
 este exactă. Cu toate că Thibaudet
 atrăgea atenția asupra faptului că se

neglijază în comentarea lui Taine spiritul lui explicativ deosebit, și ca se ignoră tot ce este cu adevărat nou și puternic în paginile sale, posteritatea nu a devenit mai dreaptă și ponderea cu care îi discută un Robert Escarpit nu înseamnă prețuirea lui Taine. De altminteri nu cred că este important să-l prețuim pe Taine dar este necesar să observăm cât sînt de actuale chiar dacă uneori defectuoase, unele din opiniile sale teoretice. Determinismul care plictisește pe toată lumea, evident nu în formula pe care i-a dat-o Taine, reprezintă și astăzi un punct de vedere în situarea operei de artă și sociologia literaturii de pildă nu face niciodată abstracție de el, în măsura în care critica modernă se vrea științifică, și lucrul este atestat adesea, ea se folosește nu o dată de rigorile științelor exacte. Nu e vorba de biologismul speculațiilor lui Taine ci de matematică, geologie (teoria cristalelor în rețea) și evident de lingvistică. Orice analist al noii critici își recunoaște caracterul scientist, legătura cu exactitatea așa cum o făcea și Taine în sistemul determinărilor sale.

Dacă nu putem să subscriem la elementele acestui sistem, putem aprecia ideea de sistem în sine, care a devenit preocuparea obsedantă a oricărui critic actual.

Dacă pentru Taine „la lăcuite maitresse” înseamnă delinirea esențializată a unei opere și era de multe ori o schemă mult prea redusă (cu toate că intuițiile lui erau exacte) putem recunoaște aici, păstrînd P ^ ' ^ J ' mutațiile, ceea ce psihanalistul numesc obsesia fundamentală a unui scriitor. Le dezaprobăm deopotrivă pe amândouă, dar vom recunoaște ca „tema obsedantă” a psihanalizei se va mai bucura multă vreme de atenție, nu numai în formula săracă a unui J. r. Weber. Pe de altă parte, sociologii de seamă sau critici tematici vor susține că în opera unui scriitor există întotdeauna o obsesie fundamentală. Meritul lui Taine este de a fi considerat-o ca pe o unitate artistică.

Raportul dintre arta și realitate ocupă în sistemul lui Taine un loc de prim ordin. Într-o bună parte a criticii actuale lucrurile nu stau altfel, rela-

țiile s-au modificat, fără îndoială *.
raportul ramme, Contempocftot »
ca și Faine se întoarce nu o dată t
 „mimesis-ul” aristotelic. Un alt *
Incontesiabil în considerarea oerTf
 arta este raportul **general.pW.I;**
7 "P' f. . . . J°J™ il preluasZ
 la Hegel iar noi „1 cunoaștem osia”
îmbogățit prin materialismul diaiettk
 Am semnalat câteva **puncte** ale șh
 temului teoretic tainian cu **convingerea**
ca merită toată atenția, dat fiind că
 de la construcția lui și pînă aii a
 trecut mai bine de un secol, h conti-
 nuare vom **face dfeva observoiji**
 legătură cu sistemul practic al cdtkii
 lui Taine pornind de la un citat: „cul-
 tivarea stratului profund”. Toată ailko
 actuală se vrea o critică a **profunzimi.**
 lor și chiar dacă Taine nu a ajuns
 niciodată la analiza unui strat tdlim
 de semnificații, totuși a **cercelol** atent
 profunzimile făcînd să iasă la iveală
 valori și sensuri necunoscute. Dacă **nu**
ne-am referi decf la analiza fabufe-
 lor lui La Fontaine și tot ar **trebui** și
 regretăm că nici un critic sau istoric
 literar român nu a știut să laci a
 asemenea analiză „Istoriei ieroglllke”
 a lui Dimitrie Cantemir. Conștiința pro-
 funzimii operei literare nu **șfim în ce**
 măsură a **fost** preluată de la faine
 (probabil că nu) și este cu aji mo<
 trist să constatăm că abia ultimele de-
 cenii de critică au căpătata pe de-
 plin. Taine o fructificase însă i« mod
 deosebit mai cu seamă în anoliia M
 Balzac. Adăugăm în încheiere citim
observat/ privind stilul criticii **safe.**
 Orice pagină din Taine se citește cu
 plăcere, chiar dacă nu sîntem de a-
 cord cu ideile pe care le exprima. Fle-
 care text dă impresia unui **didlog vtb**
cu cititorul cerîndu-i parcă răspuns,
 într-un spirit de polemică intelectuală-
 Ironia te poate induce m **eoare pre-**
 lungindu-se uneori ostentativ. **O wE**
 nu dă verdicte și mai ales nu „reseE.
 atunci cînd i se intimplă sa o **ta***
Mare/e Sainfe-Beuve greșise n « W*
 rînduri, cu toată abilitatec,1a, g«
 scientist nu este "''°^ALIH/e w
 dacă asociațiile și ^ ^ t m o a Z
 ținută. La aproape un secol de la moam
 Taine merită să fie recitit.

ioana crețulescu

ASPECTE SERIOASE ALE LIMBAJULUI PUBLICITAR

o învinuina, justificată, de-a privi cu
nară ironie și egală condescen-
textele de muzică ușoară, de re-
țifi comercială sau inseratele publi-
este contrazisă, de la un
ne pe "d" ". de descoperirea
Melor autentic poetice ale prime-
Brassens, Jacques Brel, Azna-
• (la Leo Ferre, Juliette Greco, Bar-
Escudero, Bob Dylan, Joan
Lery
J)* "1/QJ), lie de seriozitatea cerce-
£ întreprinse de nume dintre cele
< prestigioase asupra celor din
fis în acest context, nu ne-a sur-
2, "faptul că, în „Babei" - revista
2, fi, onală a traducerii, organ tri-
Sfiol al Federației Internaționale a
ducătorilor, de informare și cerce-
Șfiri domeniul traducerii, publicat
rconcursul UNESCO, - am găsit
u nr. 3/1972) un studiu („Peut-on
jodure la Langue de la Publicite",
£ Pierre Hurbini) care tratează cu
Klimă seriozitate și utilitate pro-
fana traducerii mesajului publicitar,
;^o limbă străină. Fixind coordona-
re cercetării sale, autorul precizează,
% început, ca e necesar să ne între-
fyrt asupra conținutului, intenției ace-
a mesaj, asupra retoricii sale, încăr-
faii sale afective, precum și asupra
speciului simbolic pe care îl revele-
te frecvent. Limba publicitară, ni

* spune, se situează la o încrucișare
tmesajelor de ordin tehnic și științific
se vor obiectiva sau se prezintă
să și a mesajelor mai prezumțioase
sre sollicită în mod deliberat atenția
klmului. Aceste mesaje vor să con-
tija pe destinatarii lor de calitățile
mplare ale bunurilor și serviciilor
•/le. Datorită funcției persuasive a
hainului adresat consumatorului, po-
pimea obiectelor laudate prin publi-
Sde apare în final nu numai ca jus-
cotă de utilitatea lor, ci, mai mult,
© motivată de exigențele și gesturile
_ mtime ale cumpărătorului care, ast-
se individualizează, desprinzându-se
* anonim.

După o trecere în revistă a puncte-
fc de vedere pesimiste (Karl Korn,
Wierf Marcuse) și optimiste (Ernst

Bloch, Blaise Cendrars) asupra publi-
cității, autorul face distincția dintre
reclamă (ansamblul de procedee prin
care informăm pe semenii noștri) și
publicitate, (invenție mai recentă, teh-
nică de vânzare, ansamblu de procedee
conduse de reguli, supuse unei teorii
psihologice și vizind în principal trans-
formarea consumatorilor în clienți, în
care scop captează necesitățile, le
orientează, le dă o destinație precisă,
prin oferta mărfurilor).

Publicitatea se realizează, în gene-
ral, prin trei modalități: publicitatea
de „reamintire" a însușirilor celor mai
cunoscute ale unui produs sau unei
mărci de prestigiu și tradiție, sloganul
(„Murmurul, șușoteala continuă, muzica
obsedantă a acestuia nu au drept scop
să atragă atenția asupra vânzării unui
produs determinat. Ceea ce vizează
sloganul este stadiul ulterior posesiunii
obiectului și efectul pe care trebuie
să-l aibe la cumpărător. E vorba de
a modifica comportamentul obișnuit, ru-
tinier, al lectorului sau ascultătorului,
de a crea impulsuri de ordin irațional
care vor provoca o reacție la consu-
mator, în special cu ajutorul impre-
siilor auditive — sunete agreabile sau
stranii, ritmate și repetate, pe care le
găsim în slogan ca și în poezie") și
în sfârșit, texte compuse dintr-un ames-
tec de descriții tehnice sau științifice
și sloganuri (însoțite, mai totdeauna,
de fotografii, desene figurative sau ab-
stracte).

Studiile asupra traducerii mesajului
publicitar sînt încă relativ rare sau
fragmentare. Dificultățile traducerii sînt
aceleași, din totdeauna, ale traducerii
textelor tehnice sau literare. Totuși,
dacă în ce privește prima modalitate,
traducătorul e constrins, uneori, să re-
gindească textul original, astfel încît
să găsească o formulare mai fericită
în limba în care traduce, sloganul tre-
buie, prin definiție, să se poată adapta
în orice limbă, iar textele compuse
sînt, desigur, cele mai greu de tradus,
deoarece, pe lângă indicațiile concre-
te, conțin un mare număr de aluzii și
numeroase elemente poetice.

Cel mai bun instrument de care poate dispune un traducător, în acest domeniu, este o culegere sistematică de structuri frazeologice — microglosare - aparținând unui sector bine delimitat. Utilitatea unor asemenea lexicoane frazeologice bi sau multilingve, atât pentru traducător, cât și pentru autorul de literatură publicitară, precum și pentru orice lingvist, — este în aiaa îndoii. Redactarea lor trebuie să tină

ARTA NAIVA

Recenta expoziție de artă naivă iugoslavă, mai vechea Bienală a artiștilor amatori, expoziția amatorului Ion Nicodim deschisă în februarie la Stockholm pun în actualitate conceptul de artă naivă, iar cercetările psihologice recente cu privire la natura exactă a percepției aruncă o lumină nouă asupra conceptului de artă naivă.

Percepția încetează de a fi considerată ca un simplu act de însumare a senzațiilor și e definită drept o infinit mai complexă operație în care rolurile hotărtoare le dețin memoria, puterea discriminatorie, alegerea, orientarea. Așa fiind, devine ușor de înțeles ce face artistul naiv și care este specificul emoției pe care o produce un tablou al său. În arta naivă tocmai aspectul acesta complex și combinat al percepției nu există de fel. Senzațiile sînt pure și se transmit direct. Percepția e ceva inexistent ori, mai bine zis, e redusă la menirea ei rudimentară și pasivă de înmănunchere și transmitere a senzațiilor simple : de o prelucrare, de o filtrare, de o rinduire sistematică nu poate fi vorba ; nu se efectuează alegeri ; nu se fac referiri la trecut, la experiență ; nu încap bănuiri ; totul se petrece ca și cum n-am avea decît senzații, ca și cum n-am ști că de fapt știm (și putem) îniririt mai mult.

Artă naivă este deci un joc psihologic : artistul și privitorul încheie o învoială, această convenție fiind desigur elementul de bază al oricărui joc : se înțeleg a pretinde că nu există decît senzații și consimt să privească fără pretenții suplimentare ce va să iasă de pe urma acestui tratat. Și iese tocmai ceea ce dau numai sen-

seama de termen;; , ,

acestu limbaj, ca "de s' " s' c' k *
care, s' m' s' o' j' u' /
rol primordial. i' o' r' / OQcâ u n

Economie politică, m' e' r' i' w
tonca poetică, sociologaff/ « *
filozofie, lingvistică -3% . s' . s' < o' g' e,
" s' t' i' v' e" suficient de senoaT " s' o' m' o' m'
contrazică obișnuința Z ° £ o' k' *
" » drei s' a' v' u

ȘI PSIHOLOGIA

zațiile : o lume de unrl* v
cepția activă, adică " " %5 » .
spectiva, asamblarea si w? / " . . .
care prezentă în cel mai
(ti-pu, implicat în t / ») f g > * J f
Gherea se întreba în \l. . ' . o' n' o' t
monde" dacă presulusul ?' i' e
inițial ar U J, . Ts LT
V dreapta. „>aria Z l ä ° l t \ i * Z
nu se știe ce-i perspectiva, „? , , !
Pul ar. stic și ce-i ansamblul f / a X,
Cuburile nu s, nt risipite, dar sint. £
nate_ pe o singură dimensiune. AAO
na, va se face că nu știe încă. IrZc
mai de parca algebra încă n-a fes!
presupusă.

Dar cunoștea oare artistul dinainte de Leonardo perspectiva ? Era altceva, nu se făcea că n-o cunoaște, Artă naivă este o voită simplificare, e un ioc, o convenție. Căci artistul naiv dacS nu știe unele lucruri, știe că nu /- ștle_ buna lui credință nu este perlectă. Convenția naivității este pasibilă. Se pune totuși problema dacă sistem cu adevărat în stare a ne face că nu știm. Poate conștiința - pe deplin netulburată - pretinde oare să nu știe, ori sălășluiește totuși întrimo o îndoială, o remușcare ? Nu pătrunde cumva în conștiință măcar umbra țșlor eliminate ? Un tremur marginal f Memoria, pe de o parte, și proiectul, pe de alta nu ne dau obligator Mrcoale ? Organizarea și relaționarea no sînt parametrii oricărei conștiințe ?

Arfa naivă nu va fi niciodată decit un joc, pentru că percepția este ocina si complexă și pentru că în cele dw urmă pretențiile nu pot dăinui ; {acul este prin esență temporar.

n. steinharcft

DE VORBA CU PORTETELE

h�isnuiții cum sîntem foarte adesea, luăm lucrurile ușor, cam de sus, j. a de galerie de portrete ne face •iimbim, Ridicăm colțul gurii amu- l. „lectura” inutilă a unui arbore neologic ilustrat sau îl coborîm a Mîșeală atunci cînd, constituită ul- plidi, galeria reprezintă oameni diverși leii” în ?” l’ne identice de ochi opac (Galeria de portrete con- fecționate a Academiei). Toate aceste luații ne-au fost spulberate de o ex- ftiție de portrete englezești, a cărei ”amintire mai dăinuie încă. Rar ni s-a yimplat să frecventăm o societate numeroasă și să putem întreține con- versații alit de instructive cu fiecare participant. Oameni foarte diverși, oportînind unui răstimp de peste trei •veacuri și jumătate, nu privesc doar lo ramele somptuoase ci ne invită «3 stăm de vorbă. Artistic, portretele sri toate de o calitate excelentă ; recomand!ndu-se prin penelul unui isaac Oliver sau Van Dyk, Reynolds sau Gainsborough, Ramney sau Hog- arth, Sutherland sau Bacon, a unor wniaturisți care depășesc grația pen- tru a ajunge la adevăr și, pentru noi, {descoperire senzațională) prin foto- iraiiile de la jumătatea veacului tre- cut, aceste lucrări nu au reprezentat o expoziție, ci o lume vie, cu calități ji defecte, cu frumuseți înscrise pe fi- guri sau doar ascunse în suflet.

Ne îndoim că alegerea primului ta- blou, cel care deschidea seria portre- telor, s-a oprit intenționat asupra ima- ginii unei femei, a cărei identitate s-a pierdut în timp, care, cu o mină gra- țioasă ridică vâlul ce-i acoperă obra- zul Nu este un gest forma! ci un adevărat motto al expoziției, ilustrarea dară a invitației adresate nouă de a »u privi superficial ci de a pătrunde in intimitatea acestor semeni ai noș- țr in acest fel de a înțelege lucru- i% frontierele puse de stratificarea «Kialo se spulberă, personajele apă-

rîndu-ne goale, lipsite de somptuoasele lor podoabe vestimentare ce mărtu- risesc rangul sau buna lor stare.

Nu mă refer la cei ce-și închipuie că nu se poate pune un nud în sufra- gerie, sau o scenă de război în dor- mitor, dar, chiar și ceilalți, mai fără pretenții de așa zisă rigoare estetică, se lasă parcă mai greu tentați să-și pună pe perete un portret. Dacă țje rudă apropiată, chiar ne iubind-o, par- că tot mai merge, dar un străin... Parcă niciodată nu am înțeles atît de bine ca în somptuoasa defilare a portrete- lor englezești ce mare loc poate ocupa în viața unui om un portret, in acel sfert de oră în care nu ai ce face și deschizi la întimplare o carte pen- tru a citi trei-patru pagini, cu cit folos te-ai putea apropia de un semen de a! tău, scrutindu-i privirea, urmărindu- i gestul, analizindu-i felul de a se îm- brăca și, mai ales, de a purta haina. Aceste biografii condensate nu fac parte nici din istoria artei, nici din iconografia unei epoci : sînt semeni de ai noștri pe care nu i-am cunoscut sau i-am cunoscut prea puțin, și e păcat. Desigur că gustul epocii, auto- ritatea artistului, comanda impun ade- sea formule, însă este imposibil ca, în spatele lor, într-o privire, un zîmbet sau un rid, să nu-l descoperim, măcar fragmentar, pe cel portretizat, așa cum este el, nu cum vrea sau trebuie să fie.

Știam din cărți și apoi din văzute că arta engleză a avut două mari mo- mente : acela al portrețiștilor și apoi pe acela al peisagiștilor (arta contem- porană nu a intrat încă în tratate și cursuri, și este o nedreptate ce i se face). Mai știam că toate numele mari - mai toate prezente în trecuta expo- ziție - sînt egale ca valoare artistică cu corespondenții lor, poate de mai largă notorietate, de pe continent. Știam de asemenea că un bun pictor trebuie să-l facă pe un lord să semene a lord iar pe subretă, în ciuda gingă-

sie/ ei, o subretă. (Situția se putea schimba în cazul căsătoriei acesteia din urmă cu stăpinul). Știam, în stirsit, o mulțime de lucruri serioase, pe care, din iericire, le-am verificat la fata locului, trecînd prin fața a kilometri de portrete. Și totuși, nu știu de ce, la mii de mile de locul unde au fost pictate, scoase din mediul lor,

excelent alese și expuse, j.o(e o c p r i i portrete ne-au confirmat cele i S r la istoria artei dor ce, xant,nea, ne-au dat o mare neuitat lecție : aceea o ap...% % chipul omenesc cu siguranța-că In so (ele său se află un semen de al nai tru cu care nu avem decît de ciștw siind îndelung de vorbo.

radu ionescu

REVISTA REVISTELOR

DIN ȚARĂ

VIITORUL, SOCIAL,» Nr. 4/3P7£

Acțiunea revistei *Viitorul social* în 4 1972 a marcat un salt calitativ în sociologia românească cît și în cercetărilor prospective, o disciplină care studiază cu incertitudine alternativele posibile ale viitorului. Numărul 4 al anului 1972 are spiritul larg în care sînt abordate problemele prospecțiunii viitorului în țara noastră. Se poate ușor înregistra o creștere și bogăția de activități în prezent în instituțiile de cercetare, precum și remarcabile preocupări pentru perfecționarea metodologiei și teoriei sociologice legate de studiul viitorului posibil. Aceasta constituie totodată o platformă științifică înaintată și un suport de cercetări științifice prin care specialiștii și publicul larg participă direct la fondele mondiale de valori intelectuale. A treia Conferință Mondială de cercetare a viitorului pe tema *viitorul omenilor* este reflectată în publicarea mesajelor tovarășului Nicolae Ceaușescu, președintele Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, Kurt Waldheim, secretarul general al O.M.U., Bertrand de Jouvenel și discursurile lui Miron Constantinescu, Roman Moldovan și Pavel Kșstol. Este publicată de asemenea «Cronica de la București» cu care s-a încheiat congresul, un substanțial eseu de politologie care explorează legăturile dintre știința-politică-viitor iar statisticianul Vladimir Trebici analizează cu precizie și precizia noțională care-i

sînt atît de familiare tabloul conceptual și instrumentația statisticii sociale în versiunea modernă a contabilității sociale.

Metodologia științelor sociale este prezentă printr-o varietate de ilustrații interesante în care este pregnantă mai ales calitatea și rigoarea științifică. Tehnicile cele mai avansate de analiză multidimensională, de sociometrie și de prognoză apar în articolele lui Cătălin Zamfir (*Satisfacția participării ca problemă socială*), Dumitru Bucur (*Relațiile socio-afective în colectivitățile de condamnați*), Virgil Ioanid (*Elemente metodologice pentru elaborarea prognozelor teritoriale*).

Rezultatele unor cercetări de teren publicate în revistă oferă o îmbucurătoare priveliște asupra cîmpului de activitate sociologică din institutele noastre de specialitate. În această categorie intră concluziile simpozionului: *Problemele stabilizării forței de muncă* precum și articolele semnate de Camelia Zlate și M. Zlate (*Influența unor componente ale timpului profesional și extraprofesional asupra capacității de muncă a muncitorilor*), Tiberiu Popescu (*Contribuții la studiul sociologic al muncii țesătoarelor*), Măria Fulea și Măria Stănescu (*Modelul bugetului de venituri și cheltuieli al cooperativelor agricole*). Liniile directoare ale creșterii potențialului de cercetare-dezvoltare sînt evaluate sistematic de Radu Negru într-un cuprinzător studiu iar M. Demetrescu examinează perspecti-

•vele perfecționării tehnologiilor de cercetare în marketing.

Două articole de demografie și sociologie a familiei aduc informații valoroase și pertinente tratind unul -structura grupelor de ocupații ale populației orașelor României socialiste (l. Natanson-Iași) iar celălalt planificarea familiei (Emil Mesaroș).

Sociologia educației și învățămîntului este reprezentată prin Septimiu Chelcea care, într-un mic dar valoros studiu oferă o eficiență metodă de «diagnosticare a aptitudinilor și intereselor specifice pentru o profesiune la elevi. Simon Herșcovici studiază cu competență și largă informare efectele comunicațiilor de masă în sfera culturii iar H. Culea conceptualizează cu multă originalitate statutul enunțurilor banale din sociologie. Nici teatrul nu lipsește din constelația ramurilor sociologiei. Prof. Ion Zamfirescu face am-

ple investigații asunra * ,
acțiune în creația de ^ , ^ ^ ^ ^ ide,
de seamă sint' evoca i ^ ^ ^ ^
de pildă Virgil BĂJLE ^ ^ ^ ^ ^ ^ « N M
?y^ji și educației. cft S * ^ ^ ^ ^
" creionează un portrt ° .
ceritor. ^ Patetic țj , ,

O serie de rubrici r ^ ^ .
vuri și declarații, notoT ^ ^ ^ ^ ^ ^
pnvind viața științifică imerrIT ^ ^ ^ ^ ^ ^
natonala, recenzii, și ^ ^ ^ ^ ^ ^ I'
dau o vivacitate special , ^ ^ ^ ^ ^ ^ «
blicații ^ ^ ^ ^ ^ ^ S * a S f ^ ^ ^
tradiție a presei sociologicf ^ ^ ^ ^ ^ ^
pe care revista Vinoruziv ^ ^ ^ ^ ^ ^
voltă prin cercetări si conSuP ^ ^ ^ ^ ^ ^
tuale valoroase, oliniind ^ ^ ^ ^ ^ ^ 7a tiJ ^ ^
țele contemporane ale expioLfs ^ ^ ^ ^ ^ ^
-Mor și predării lucrărilor &

«ARGEȘ» Nr. 11, 1£/1972

Numărul 11 se deschide cu ancheta literară: 1) „Care este opinia dumneavoastră critică?”; 2) „Care sînt scriitorii pe care i-ați descoperit?”, la care răspund N. Manolescu, Al. Piru, Eugen Simion, Zoe Dumitrescu-Bușulenga, Dan Cristea, Laurențiu Ulici și Mihai Gafița.

Formulîndu-și mai de grabă un „program” critic, să relevăm pniintre voltele, răspunsul lui L. Ulici, singurul care s-a gîndit la un program de *atitudine critică*, cei întrebăți referindu-se la obiective foarte generale („susținerea valorilor” — N. Manolescu), ori, și mai comod, ia planul lor de activitate, cam cum s-ar răspunde la întrebarea „ce aveți în lucru, în perspectivă?”.

Astfel, Al. Piru își propune țeluri mari și laudabile, a căror realizare o așteptăm cu tot interesul: „îmi propun să arăt obiectiv și imparțial relieful literaturii românești contemporane în context european și în context mondial”.

Eugen Simion declară, referitor tot la program: „In ceea ce mă privește prima mea preocupare este să nu am

prejudecăți”, și, ..ți. . . : departe, precizează prin această frază, tum să-i spun, lipsită de prejudecăți stilistice: „Mă interesează în cel mai înalt grad literatura actuală și în aceeași măsură literatura clasică”. Apoi, continuă senin-pedagogic și fără punctuație cu acest truism: „De altfel consider (apud Călinescu etc. etc. - p.fl.) că nu poți fi critic al actualității filerare fără a fi critic într-un sens mai larg al valorilor clasice și invers”. Amestecînd lucrurile după o dialectică foarte personală anchetatul întrebă* și se întrebă; „Care este, că întreb programul *Vieții românești*”? (O revistă pe care n-o citește nimeni!). Le* gic ar fi așa: dacă n-o citește nimeni, înseamnă că nici Eugen Simion n-o citește; atunci, de unde știe Eugen Simion că revista pe care acum o incriminează nu are și ea un program literar? Dacă nu ne jneolS memoria - și nu e mult de cîna s'a petrecut faptul - criticul Eugen Simion nu numai că citea *Viața Românească*, dar căuta insistent sd se penumere printre redactorii ei. I-am ***

... în mod amical să reflecteze
„ejudecoți la programul literar
- f / reviste. Atunci va înțelege,
• că și „f” românească are
**Sare program.

^Ai întrebarea a doua, majoritatea
2f „...tionați au înțeles descoperi
ri în „critica” nu în sensul semnificații
• „scriitor, ci în acela de lectura
unghi nou. în acest fel, pot
» Jescopenți nu numai scriitorii ac-
• J... și clasicii.

lcofoe Gheran semnează un inte-
_J...t articol documentar privind rela-
STdintre Liviu Rebreanu și fratele
£ Emil, de al cărui sfârșit tragic
Sitorul se va fi simțit în parte vino-
5 prin ezitarea de a-și ajuta fratele
*jtreacă „în țară”, după cum rezultă
!L corespondența citată.

În schimb, articolul lui Dan Zamfi-
gsu, „P... Anghel alături de Davila
lOelavrancea”, nu mi s-a părut con-
jgator : „Noua lectură a *Săptămânii*
mtimilor mi-a întărit convingerea că
• « » de-a face cu o creație peste
gte a bătut aripa geniului, o capo-
doperă ce corespunde, în planul lite-
(tului dramatic, *Scrisorii III* a lui
fainescu și *Fraților Jderi* ai lui Sado-
«onu”. Mai multă prudență în ase-
Mtea comparații nu strică, cel puțin
deocamdată.

Cronica literară e asigurată, ca și
ll numerele precedente, de Valeriu
Oistea (romanul Danei Dumitriu :
Seso *zarafului*) și de Dana Dumitriu
jemalele *Patima* și *Fără vise*, apar-
tejrd lui Mircea Micu și respectiv Bu-
j* Nedelcovici), cu aceeași ținută cri-
U sobră și pertinentă. Dana Dumitriu
iwnează și în numărul 12 (Romulus
Gaga - *Viața postmortem* și Octavian
SMU - *Spațiile altora*).

Menționez, de asemenea, articolele
«mnate de Petru Mihai Gorcea, *Prin-*
«pele (în nr. 11) și *Îngerul a strigat*
Jwmărul 12), ambele sub titlul gene-
(fc, *Arta prozatorilor de azi*". Autorul
«Pne atenția prin limbajul său critic
ti print-o fină intuiție a particulari-
lor epice și stilistice ale prozato-
#r comențați.

Poezia se bucură și în numărul 11
* un larg spațiu, ca în majoritatea
«feelor, de altfel, acordat, în unele
•urii cu prea multă generozitate.

Semnează zece nume, între care și
un debutant, Nicolae Coman, pe cît
de tînăr (17 ani) pe atît de promițător,
prezentat de Gh. Tomozei. Acest debut
îmi amintește de un alt adolescent,
Vasile Poenaru, a cărui excepțională
ieșire în lume a fost găzduită tot de
revista *Argeș* în 1971. Versurile lui
Nicolae Coman au un suflu misterios,
intraductibil, o tensiune sincopată, o
emoție pură ce se comunică imateri-
al, eliberată de servituțiile discursu-
lui : „Umblu desculț, flămînd și mă
lupt / Neîncrezător de înălțimea întu-
nericului / În care pasărea zidită, în
altă lume spune / „Sînt aici”, iar noi
alergăm” (*Drumul meu de soare*).

De reținut sînt și traduceri lui
Gheorghe Tomozei din Jacques Brel.

Petru Popescu semnează o proză
scurtă, Aștepfind, în care e vorba de
un moment excepțional din viața unui
tînăr salariat, ziua în care se înscrie
la școala de conducere auto.

Obișnuitele rubrici dedicate artelor
plastice, filmului, teatrului, sportului
etc. și pagina *Forum*, pe teme istoric-
educative și cetățenești, prezente în
ambele numere, completează imagi-
nea revistei. în sfârșit, suplimentul „Bi-
blioteca Argeș” publică eseurile *Capo-*
dopera și timpul creației de Măria
Luiza Cristescu (nr. 11) și *Caiete* de
Eugen Barbu (nr. 12).

Numărul pe decembrie are mai mult
un caracter cultural și aniversar. Dintre
materialele pe aceste teme aș cita
articolul profesoarei Zoe Dumitrescu-
Bușulenga, „Spiritul umanismului ro-
mânesc și umanismul european”, scris
cu multă seriozitate, dar și cu o notă
poate prea accentuată de optimism.
Autoarea vede calități acolo unde alții
au văzut mai mult deficiențe. După
opinia domniei sale, esența umanis-
mului românesc e de natură spirituală,
și anume, echilibrul, smerenia și răb-
darea, „care-i ferea de *hybris-ul* orgo-
liului ce-a întunecat foarte ades lucră-
rile, acțiunile Renașterii occidentale”,
(în paranteză fie spus, nu mi se pare
deloc un semn de măsură, ci dimpo-
trivă, un *hybris*, insistența cu care unii
autori raportează în mod exagerat ele-
mentul românesc la Europa și la uni-
versalitate. Cu cît vom vorbi mai mult
noi înșine de *universalitatea* noastră,

cu atit vom fi mai puțin crezuți. *Est modus in rebus*).

Și numărul 12 publică o anchetă, dar nu una de bilanț literar, cum au lăcut, în virtutea unui soi de automatism, mai multe reviste, ci una încrezător anticipativă: „Care vor fi marile cărți ale anului 1973?”, la care răspund reprezentanți și directori de edituri.

Dintre semnatarii de poezie, și de data aceasta numeroși, menționăm pe Adrian Păunescu și Otilia Nicolescu.

Luminița Coler semnează proza *Alina - întâmplări*, de factură realist-onirică, interesantă prin discontinuitatea sau suprapunerea planurilor real-ireal, care sugerează fie un vis, fie imaginația unei fetițe în fața jucăriilor și a oamenilor mari. Stîngăciile stilistice însă deranjează, chiar și atunci eînd par în acord cu situația.

Rubrica *Lynotip* e scrisă, ca și pînă acum, cu spirit și vervă polemică de către Gheorghe Tomozei.

La poșta *redacției* răspunde Maria-Luiza Cristescu, care începe, ca de obicei, cu îndrumări literare destinate aspiranților la titlul de scriitor. Semnalăm un lucru curios. Corespondentului Trist Visarion i se dă acest răspuns (p. 6): „Poezie promițătoare. Versuri spectaculoase adesea însă înecate într-o negură de vorbe. Cîteva *Imnuri* deosebite, la (?) care ar necesita doar cîteva modificări făcute de autor pentru a deveni publicabile. Dar nu să devină publicabile doriți, desigur, ci să fiți un adevărat poet”. Același Trist Visarion primește însă pe prima pagină, între alții, aprecierile juriului pentru poeziile trimise la concursul literar al revistei și tot el semnează o poezie (*Imn*) în cadrul *Antologiei* acestui concurs.

I. Negoiteșcu își continuă publicarea, începută cu numărul 11/1971, a *Istoriei literaturii române*. În numerele

dove-a;:u" " ^ o i i s o
Nu e locul să a i o ' o o i o ' 9 o o (1κ
-ții asupra aceSStcrarit ^
cizeaza fizionomia î. fi™% Pre-
toi ce apare. Cum era™
autorul elimina datele b. bfhI°
Și abordează opera con«j: .b1.09roffice
teriorul ei, adudnd ,pr.™ T d i n h -
dată un punct de veciei v ^
personal. P.™,ru e |, |, o o o , - n i i , c o o r t «
•nte de toate, un artist ?? „
asupra trecutului se cc'n^
istoric „Primordial este ic ^ e * o c e κ
f'c-.J. Negoiteșcu pu.™ i o ' u , i o o ^
buna parte din dramaturm r / I ^ o o * *
mai cu seamă pieTele ^ i r - " ^ ^ ^
Slintul Francisc, Se % ^ o
ghe Lazar etc), iar dintJ r l . * *

aceasta ucrare carp „ „ „ , <*

" of UnWdnîa ^ t f p s f

ca pianul /stor/e/ sale, reacția c r «
a fost promptă. Iar acum, cL Z
se materializează și în timp. sed*
Plmge absența unor istorii literare in-
tegrale, o istorie, care își propune sd
urmărească fenomenul literar pînă în
prezent, nu este nici măcar semnalată

Meritul de căpetenie al revistei Ar-
geș este de a fi știut să-și aprapie
cîțiva colaboratori de valoare, care-i
asigură un nivel ce depășește media
periodicelor noastre literare. Aceștie
dau, prin scrisul lor, continuitatea și
nota personală a revistei și compen-
sează inerentele defecțiuni. Meritorii
sînt, de asemenea, spiritul de organi-
zare și de inițiativă, destoinicio și
dragostea de literatură de care e ani-
mat colectivul redacțional.

m. nițescu

DE PESTE HOTARE

« Z N A A 4 I A », Nr. 1/1973

Cartea a patra din întinsul roman lui Al. Ceakovski „Blocada” descrie acest număr de început de an viitorul introdus în atmosfera Jijlo înaltul Comandament al Armatei Sovietice din săptămânile premergătoare marelui bătălie din fața Moscovei ie la sfârșitul anului 1941. Încordarea orturilor de a opri redutabila mașină război nazistă pare să fie atinsă 5pta posibilităților umane. Dar tot jji de incredibilă pare lucida stăpînire de sine, în momentele cele mai înmămate, însoțită de o neclintită încredere în victorie. Acest „mister” au «erect să-l descifreze și lordul Beajbrook și Harriman în cursul întrecerilor lor în capitala sovietică amenințată. Și, prin contrast, cititorul asis- i la cele ce se petrec concomitent « Cartierul lui Hitler, unde bluff-ul 8 delirul isteric întrețin mitul „invin- «iilei armate”, care avea să fie în Jjind atât de drastic amendat.

Alm Keșokov, scriitor din R.A. Ka- »rdină din Caukaz, semnează o nu- *ia autobiografică. Drumul său în rfață și în literatură prezintă, în linii Mii, similitudini cu ale confracților săi fii ale republici unionale. Deosebirile feurg din diversitatea condițiilor isto- «e, a moștenirii culturale. Saltul di- «l dintr-un feudalism oriental și de 5 forme patriarhale de viață în vil- *ea transformărilor revoluționare so- fiste este aici opera unei populații

montane, avînd tradiții seculare de luptă împotriva aristocrației autohtone și a asupritorilor străini, căreia revoluția i-a deschis calea spre afirmare. Keșokov provine dintr-o familie de fermieri, tatăl său fiind un militant activ al instaurării actualei republici. Trezirea noii conștiințe sociale, înțelegerea telurilor revoluționare de către masa populației în forme ce poartă amprenta și culoarea Orientului, sînt pitoresc ilustrate de autor.

Esteticianul A. Egorov analizează în studiul său relațiile dintre revoluția științifico-tehnică și artă. Progresul științei și tehnicii a extins considerabil domeniul artistului. Preocupările estetice au pătruns în tehnologie, iar apariția unor specii de artă — film, foto, TV — este strîns legată de progresul tehnicii. Se produce o diferențiere accentuată a diviziunii muncii în domeniul artei, precum și a culturii estetice și artistice, care devine din ce în ce mai bogată. Paralel cu această diferențiere are loc și un proces de integrare a activității în domeniul artei căci, sub anumite aspecte, progresul științifico-tehnic scoate arta din cadrul creației individuale. Integrarea formelor de activitate artistică se produce printr-o instituționalizare care nu exclude însă diferențieri și diversificări de genuri și forme artistice. Relevînd formele complexe ale relațiilor dintre cei trei termeni ai triadei Știință-Teh-

nică-Artă, subliniind că legătura strinsa între progresul social și progresul artistic nu înseamnă identitatea lor, autorul consideră că în centrul cercetam estetice contemporane trebuie sa stea analiza procesului de diferențiere și

integrare a activităților artistic, l* tehnico-stiințifice și artă, precum cificul reiațiilor între estetica, l c X mie, tehnica, morală in socialism^

«SINN UND FORMA» Nr. 12/1973

Numărul pe decembrie 1972 al revistei „Sinn und Form”, care: apare ia Berlin (R.D.G.), dedicat lu, Hemr.ch Heine cu prilejul împlinim celor 1/0 de ani de la nașterea poetului, prezintă o seamă de contribuții omagiale ia această aniversare, semnate de Alexander Abusch, Hugo Huppe* Gabor Hajnal, Joachim Seyppel, Lew Ginsberg, Jurg Rennert, Robert Neumann, angajați cu toții pe lima unor noi interpretări ale poezie, ș. proze, mult discutatului, repudiatului, admiratului și cîntatului lor autor.

Răspunzînd întrebării ce și-o pune dacă „să trăim cu Heme sau contra (ui)”, Abusch, după o incursiune de detaliu în opera poetului și in semn.n-catiile ei, formulează o adevărata pio-esiune de credință considerînd opera lui Heine ca una din cele ma. de seamă opere de cultura ale mișcări, revoluționare muncitorești germane care și l-a înregistrat ca combatant spiritual și a trăit cu el. cu „mtregul Heine. însirînd avatarurile la cai e a Joi expusă opera lui Heine, nu ezita să arate de ce și azi înco cercurile eaționare din Occident o descons, deră citind pentru Heme cele spuse de un ziar vestgerman desp e Hemncn Mann, la centenarul nașteri, acestui , „se ia notă că exista dar nu e ub pentru că a spus adevărul wU-un mod neplăcut”. Și cum ar putea U iubit acolo, unul ca Heme, care a pu • Să se sfarme în bucăți aceasta Tume veche, în care a fost d.strusa inocența, unde prosperă egoismul-s, unde omul a fost exploatat de către oameni” si care aspira profetic spre o dragosfe între toate popoarele, o frățeasca proprietate comuna asupra, tuturor bunurilor între toți oameni.; cetățeni liberi ai acestui glob pamntesc .

Deosebit de concludente reflectiile lui Georg Brandes, reproduse dift ani. 1890/1924 cînd au apărut, ca răspuns la întrebarea referitoare la valoare* literaturii lui Heine, despre care scrie că „in afara Germaniei se citește imik și continuu numai Heine. in Germania e judecat și socotii o unică în gt6-dina literaturii ; istoricii literari isf ffig degetele ocupindu-se de el și } în-jură apoi. în istoriile literare și l m articolele ziarelor proza lui e coosfde-rată ”invechită iar poezia arillicială, în timp ce operele sale, liberate de dreptul de autor apar în nenumărate edi-ții noi”. Brandes face pro cauza și o numărătoare a poeziilor lut Heiffit care au atins pină la 1887 cifra <ll 2500 compoziții muzicale, pe cînd aie lui Goethe, al doilea după el se <di* caseră abia la 1700.

Hugo Huppert, face, în articolul intitulat „O anticipare a umanismwM modern”, considerații despre fekil evm a fost receptat Heine în Rusia, unde pe Jukovski l-a uimit caracterul revoluționar al ironiei sale, Pușkin lo considerat de același nivel și înrudit cu Byron, Lemontov s-a lăsat inspirat de tonalitatea poeziilor sale, Herzen.a imita în mod congenial m digre si erupțiile de ironie ț. de sarea», tiutcev preia strofica, ritmica, meeforica și Pișcătura „poante, toot* si asa mai departe p.na la R »* - Korsakov, Taneiev și Rochmanmov «re compun pe versurile sale Amplu V p°in*de amănunte, articolul arătate meinicia investigației operata de Hup-pert, puțînd fi luat ca model pentru Cn studiu de literaturăcompar^

-rora, folosind stilul și predi-
 e? • Heine, realizează, în bună
 . acestuia, ceea ce la Heine
 ! Se d^o ...
 "rticolul lui Gabor Hajnal tradus
 P. ?hg maghiară și al lui Lev
 din limba rusă, revista își
 Arta 9" 'a această aniversare.

Restul exemplarului cuprinde arti-
 cole cu teme variate semnate de Ște-
 fan Heym, Peter Hacks, Kurt Batt,
 Heinz Csechowsky, o convorbire cu
 Andrei Woznesenski, precum și croni-
 cile de serviciu ale redacției.

horia stanca

«EUROPE»

noembrie - decembrie 1972

Î Numărul din „Europe” dedicat lui
 • Jfre este nu numai un nou omagiu
 j dedicat marelui comediant, ci
 J JTpiaidă. O pildă pentru inepuizabi-
 li posibilități de concentrare a unei
 • "V (j, geniu. Întotdeauna, alături
 ' Jwerpretările clasice evident solide
 ? în majoritate drepte, vor putea sta
 L contribuții care nu anulează nimic
 A construcțiile precedente, ci dimpo-
 ^ le solidifică nuanțându-le.

• ^labilitatea genului molieresc as-
 > și este fără îndoială sursa acestor
 ggu alte și noi intepretări. De-alt-
 4feft se poate constata că exegeza
 gfolă, în genere noile orientări cri-
 ^ își ilustrează teoriile prin anali-
 . gea operelor ilustre.

• Nu sau scris niciodată atâtea cărți
 gpe Racine ca în sec. XX. Iar noile
 gătări asupra categoriei estetice a
 aVicii și grotescului nu vor face
 , «pdată abstracție de Moliere. Arta
 wke, solidă și sigură nu produce
 tfdeli. Doar că nu poate fi epuizată.
 %)bi că niciodată nu se va putea
 în totul despre Shakespeare, Ra-
 fc Moliere sau Goethe. Arta în-
 MM6 universalitate și contempora-
 >V6 deopotrivă.

• Humul dedicat tricentenarului lui
 . Uite ol ponderate și serioase re-
 : * „Europe” conține trei secțiuni.
 s/a este dedicată unui capitol isto-
 vim fel de contribuție istorică la
 •••«fierea lui Moliere. Maurice
 jwer-Ajan semnează un studiu in-
 IS « " con: / istoric economic și
 <*" în care, pornind de la datele

istorice ale epocii respective, găsește-
 corespondențele respective în opera lui.
 Moliere, dovedind că o bună cunoaș-
 tere a ei înseamnă descoperirea fon-
 dului istoric și social din acea vreme.
 Ideea nu e nouă dar meritul studiului
 este de a fi foarte la obiect și deose-
 bit de nuanțat. Sînt căutate semne
 ale societății în detalii aparent nesem-
 nificative și care nu făcuseră pînă
 acum obiectul vreunui comentariu. Mai
 amintim paginile biografice „Ultimii
 ani” delicat și minuțios întocmite de
 Sylvie Chevalley precum și portretul
 psihologic semnat de Marie-Louise
 Coudert („Monedele intime ale geniu-
 lui”) care caută să descopere ceea ce
 se ascunde îndărătul diverselor măști
 molierești. Vom descoperi un Moliere-
 necunoscut și grav, pe care istoria lite-
 rară nu s-a ostenit niciodată să-t
 descifreze.

Secțiunea a doua conține o serie
 de receptări și noi comentarii la come-
 diile molierești. Michel Delon, de pildă-
 cercetează receptarea lui Moliere în
 secolul al XVIII-lea, arătînd că „oricare
 ar fi lecturile (preferate) ale pieselor
 sale, succesul lui Moliere rămîne con-
 stant tot timpul secolului și chiar după
 1789”, Raymonde Temkine consemnea-
 ză rezultatele unei anchete cu oameni
 de teatru de azi, regizori și actori,
 întrebați dacă Moliere se pune în
 scenă, cum și cît de interesați sînt
 actorii să-l joace. Rezultatele sînt une-
 ori sărace cantitativ, nu și calitativ.
 Iar anul 1973 va fi pentru actorii
 francezi un an „Moliere”.

Merită o mențiune specială studiul Hui Roger Bellet despre „Don Juan”. Este adevărat că piesa, preluind tematica legendară, este totuși foarte departe și foarte nouă față de ea. De altminteri astăzi, într-o serie a interpretărilor motivului „Don Juan”, Moliere ocupă un loc aparte, foarte aproape de contemporani. Teoria „omului liber” citită printre rîndurile piesei este demnă de orice teoretizare filozofică actuală o libertății. Analiza lui

